T.C.

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ TOKAT MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1950-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Şenol ŞİMŞEK

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Hakan TÜRKKAN

Karabük

Ekim-2019

T.C.

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ TOKAT MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1950-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Şenol ŞİMŞEK

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Hakan TÜRKKAN

Karabük

Ekim-2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....1

TEZ ONAY SAYFASI.....4

DOĞRULUK BEYANI.....5

ÖNSÖZ.....6

ÖZ.....8

ABSTRACT.....9

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....10

ARCHIVE RECORD INFORMATION.....11

KISALTMALAR.....12

ARAŞTIRMANIN KONUSU.....14

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....14

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....15

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ/PROBLEM.....16

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....17

GİRİŞ.....18

1. BİRİNCİ BÖLÜM.....24

1.1. Tokat İli ve Tarihsel Geçmişi.....24

1.2. Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti'nin Kuruluşu....29

1.3. 1950-1954 Yılları Arasındaki Siyasal Gelişmeler.....41

1.4. Demokrat Parti Döneminde Tokat'a Yapılan Yatırımlar.....43

2. İKİNCİ BÖLÜM.....47

2.1. IX. DÖNEM TOKAT MİLLETVEKİLLERİ VE MCLİS FAALİYETLERİ 47

2.1.1. Refik Koraltan'ın Meclis Başkanı Seçilmesi Dolayısı İle Yaptığı Konuşma.....47

2.2. AHMET GÜRKAN.....47

2.2.1. Özgeçmişi.....47

2.2.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....48

2.2.3. Önergeleri.....65

2.3. HASAN SITKI ATANÇ.....66

2.3.1. Özgeçmişi.....66

2.3.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....67

2.3.3. Önergeleri.....75

2.4. ÖMER HAMDİ KOYUTÜRK.....76

2.4.1. Özgeçmişi.....76

2.4.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....76
2.5. MUSTAFA HALÛK ÖKEREN.....78
2.5.1. Özgeçmişi.....78
2.5.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....79
2.5.3. Önergeleri.....81
2.6. MUZAFFER ÖNAL.....82
2.6.1. Özgeçmişi.....82
2.6.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....83
2.6.3. Önergeleri.....88
2.7. MUSTAFA ÖZDEMİR.....89
2.7.1. Özgeçmişi.....89
2.7.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....89
2.7.3. Önergeleri.....91
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....93
3.1. X. DÖNEM TOKAT MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ.....93
3.1.1. Refik Koraltan'ın X. Dönem Meclis Başkanı Seçilmesi Dolayısı İle Yaptığı Konuşma.....93
3.2. İHSAN RÜŞTÜ BAÇ.....93
3.2.1. Özgeçmişi.....93
3.2.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....94
3.2.3. Önergeleri.....97
3.3. HULUSİ BOZBEYOĞLU.....97
3.3.1. Özgeçmişi.....97
3.3.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....98
3.3.3. Önergeleri.....108
3.4. SELAHATTİN GÜLÜT.....110
3.4.1. Özgeçmişi.....110
3.4.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....110
3.5. AHMET GÜRKAN.....112
3.5.1. Özgeçmişi.....112
3.5.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....112
3.5.3. Önergeleri.....121
3.6. OSMAN HACIBALOĞLU.....123
3.6.1. Özgeçmişi.....123
3.6.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....123
3.7. ÖMER SUNAR.....124
3.7.1. Özgeçmişi.....124
3.7.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....125
3.7.3. Önergeleri.....127
3.8. HASAN KANGAL.....128
3.8.1. Özgeçmişi.....128

3.8.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları.....128
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....130
KAYNAKÇA.....138
TABLOLAR LİSTESİ.....145
EKLER.....146
ÖZGEÇMİŞ.....192

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Şenol ŞİMŞEK'e ait "Demokrat Parti Dönemi Tokat Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1950-1960)" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans / ~~Doktora~~ programı tezi olarak oybirliği / ~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	**İmzası**
Tez Kurulu Başkanı	:Dr. Öğr. Üyesi Tufan TURAN	.....
Danışman Üye	:Dr. Öğr. Üyesi Hakan TÜRKKAN	.....
Üye	:Dr. Öğr Üyesi Recep ARSLAN	.....
Üye	:.....	.....
Üye	:.....	.....

Tez Sınavı Tarihi: 17/10/2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Şenol ŞİMŞEK

İmza :

ÖNSÖZ

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) ile Anadolu topraklarında başlayan itilaf devletlerinin işgali, ulu önder Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kazanılan Milli Mücadele ile ortadan kaldırılmıştır. Milli Mücadele sonrası Anadolu'da yeni bir Türk devleti kurulmuş ve ardından hızla inkılaplara geçilmiştir. Bu inkılapların en büyüğü ise 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk yeni kurulan devlette demokrasiye geçilmesine ayrı bir önem vermiş ve yapılan inkılaplar arasında da demokrasiye ayrı bir yer açılmıştır. Bu bağlamda Cumhuriyet'in ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının 1924 yılında kurulması ile Türkiye'de Atatürk'ün özlem duyduğu çok partili demokrasiye adım atılmıştır. Ancak dönemin siyasi ve toplumsal altyapısının çok partili demokrasi için henüz olgunlaşmaması nedeniyle birinci çok partili hayata geçiş denemesi başarısız olmuş ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulduktan kısa bir süre sonra kapatılmıştır.

İkinci çok partili hayata geçiş denemesi 1930 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvikiyle kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası ile olmuştur. Ancak yine aynı nedenden dolayı yani siyasi ve toplumsal altyapının çok partili hayat için hazır olamaması nedeniyle Serbest Cumhuriyet Fırkası da Türk siyasi hayatına erken veda etmiştir. 1924 ve 1930 yıllarında olmak üzere iki defa gerçekleştirilen çok partili hayata geçiş denemeleri başarısız olunca 1946 yılına kadar yeni bir parti kurma denemesi yapılmamış ve Cumhuriyet Halk Partisi tek parti olarak devleti yönetmiştir.

1946 yılına gelindiğinde ise tek parti yönetiminin siyasi, toplumsal ve ekonomik alanda yarattığı rahatsızlık, CHP karşısında yeni bir partinin kurulmasına neden olmuş ve Demokrat Parti 7 Ocak 1946'da Türk siyasi hayatıyla tanışmıştır. 1950 yılında iktidara gelmiş olan DP, 27 Mayıs 1960 yılında yapılan askeri müdahaleye kadar devleti yönetmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin IX. X. ve XI. dönemlerini kapsayan bu süreçte DP Tokat milletvekillerinin meclis faaliyetleri bu tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır. Millet iradesiyle mecliste faaliyetlerini sürdüren milletvekillerinin çalışmalarının genelde Türkiye ve özelde ise Tokat ili için büyük öneme sahip olduğunun altını çizmek istiyorum. İleriki dönemlerde Tokat ili ile ilgili yapılacak olan yerel tarih çalışmalarında başvurulan kaynaklar arasında olmasını temenni ettiğim bu çalışmamın her adımında bana büyük desteklerini esirgemeyen

değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Hakan Türkkan'a ve beni buralara kadar getiren, maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Şenol ŞİMŞEK

Karabük, 2019

ÖZ

Bu tez çalışmasında DP iktidarının IX ve X. dönemlerinde TBMM'de görev yapmış ve DP'den seçilen Tokat milletvekillerinin özgeçmişleri ile birlikte parlamentodaki faaliyetleri incelenmiştir.

Bu çalışma Giriş ve üç bölümden meydana gelmiştir. Çalışmanın Giriş bölümünde Türkiye'de kurulan ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasından ve ikinci muhalefet denemesi olan Serbest Cumhuriyet Fırkasından bahsedilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Tokat'ın tarihinden bahsedilmiştir. Daha sonrasında ise Türkiye'de ki çok partili hayata geçiş ve DP'nin kuruluş süreci anlatılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte dünyada başlayan yeni sürece değinilmiş ve Türkiye'nin bu süreçte çok partili hayata geçiş için attığı adımlara ve yaşanan olaylara yer verilmiştir. 1950-1954 yılları arasındaki siyasi olaylara ve DP döneminde Tokat'a yapılan yatırımlara da bu bölümde değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde DP IX. dönem Tokat milletvekilleri olarak seçilmiş bulunan Sıtkı Atanç, Ahmet Gürkan, Hamdi Koyutürk, Haluk Ökeren, Muzaffer Önal ve Mustafa Özdemir'in meclis faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda bu bölümde IX. dönem meclis başkanı seçilmesi dolayısı ile Refik Koraltan'ın yaptığı konuşmaya yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde X. dönem Tokat milletvekilleri olarak seçilmiş bulunan İhsan Rüştü Baç, Hulusi Bozbeyoğlu, Selahattin Gülüt, Ahmet Gürkan, Osman Hacıbaloğlu, Ömer Sunar ve Hasan Kangal'ın meclis faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Yine X. dönemde de meclis başkanı seçilen Refik Koraltan'ın yaptığı konuşmaya yer verilmiştir.

Daha sonrasında ekler kısmında milletvekillerinin fotoğraflarına, seçim mazbatalarına ve çalışma ile alakalı çeşitli arşiv belgelerine yer verilmiştir. En son olarak ise hakkımdaki özgeçmiş yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, DP, Tokat, Çok Partili Hayata Geçiş, CHP.

ABSTRACT

In this thesis, the outobiographies of the 9th and 10th period Tokat deputies of the parliament TBMM elected from the Democratic Party, together with their activities in the parliament, are included.

The study consists of an introduction and three parts. In the introduction, The Progressive Republican Party that is the first opposition party of Turkey and The Free Republican Party that is a trial as the second opposition party are included.

In the first part, the history of Tokat is included. Later on,transition to a multi-party system in Turkey and the establishment process of the Democratic Party are explained. It mentions the process in the world following the Second World War and includes the steps taken by Turkey fort he transition to multi-party system and the events in that period. This part also includes the events between 1950 and 1954 and the investments made for Tokat in the reign of the Democratic Party.

In the second part, the parliamentary activities of Sıtkı Atanç, Ahmet Gürkan, Hamdi Koyutürk, Haluk Ökeren, Muzaffer Önal and Mustafa Özdemir who were elected as the 9th period Tokat deputies, are dwelled upon. It also consists of Refik Koraltan's speech as he was elected as the president of the assembly at that period. In the third part, the parliamentary activities of İhsan Rüştü Baç, Hulusi Bozbeyoğlu, Selahattin Gülüt, Ahmet Gürkan, Osman Hacıbaloğlu, Ömer Sunar and Hasan Kangal, who were elected as the 10th period Tokat deputies, are included. The speech of Refik Koraltan, who was elected again as the president of the assembly in the 10th period, is touched upon.

In the appendix, the photographs of the deputies, the election records and the various archieve documents about this study are inluded. It is finalized by my own outobiography.

Keywords: Democracy, DP, Tokat, Transition to Multi-Party Life, CHP.

Tezin Adı	**Demokrat Parti Dönemi Tokat Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1950-1960)**
Tezin Yazarı	**Şenol ŞİMŞEK**
Tezin Danışmanı	**Dr. Öğr. Üyesi Hakan TÜRKKAN**
Tezin Derecesi	**Yüksek Lisans**
Tezin Tarihi	**2019**
Tezin Alanı	**Yakınçağ Tarihi**
Tezin Yeri	**Karabük Üniversitesi**
Tezin Sayfa Sayısı	**193**
Anahtar Kelimeler	**Demokrasi, DP, Tokat, Çok Partili Hayata Geçiş, CHP**

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	**Democratic Party Period Tokat MPs and Parliamentary Activities (1950-1960)**
Author of the Thesis	**Şenol ŞİMŞEK**
Advisor of the Thesis	**Dr. Öğr. Üyesi Hakan TÜRKKAN**
Status of the Thesis	**Master's Degree**
Date of the Thesis	**2019**
Field of the Thesis	**Modern History**
Place of the Thesis	**Karabük University**
Total Page Number	**193**
Keywords	**Democracy, DP, Tokat, Transition to Multi-Party Life, CHP**

KISALTMALAR

age: Adı Geçen Eser

agm: Adı Geçen Makale

bkz: Bakınız

BM: Birleşmiş Milletler

CHF: Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CMP: Cumhuriyetçi Millet Partisi

CMK: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

C: Cilt

ÇTTAD: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

DP: Demokrat Parti

ed. Editör

İBKY: İş Bankası Kültür Yayınları

MP: Millet Partisi

MKP: Milli Kalkınma Partisi

NATO: North Atlantıc Treaty Organızatıon= Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı

SCF: Serbest Cumhuriyet Fırkası

SBD: Sosyal Bilimler Dergisi

SBED: Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

S: Sayı

s: Sayfa

TCF: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

TİP: Türkiye İşçi Partisi

YSK: Yüksek Seçim Kurulu

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çalışmanın konusu, "Demokrat Parti Dönemi Tokat Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1950-1960)" olarak belirlenmiştir. Bu süreç Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin IX. X. ve XI. dönemlerini kapsamaktadır. Bu dönem çok partili hayat ve uzun süre iktidarda olan CHP yerine DP'nin gelmesi gibi sebepler ile yeni ve kritik bir dönemdir ve çalışma, bu yeni ve kritik dönemin Türkiye, Türk demokrasisi ve Tokat iline neler kattığını ele almaktadır.

Çalışmanın ana ekseninde Demokrat Parti Tokat milletvekillerinin meclis faaliyetleri yer almaktadır. 1950-1960 arası dönemde milletvekillerinin parlamento çalışmaları, bizlere Türkiye'nin o dönemde içinde bulunduğu siyasi durum, olaylar ve şartlar hakkında bilgi vermektedir. Tokat milletvekillerinin milletvekili olarak seçildikleri Tokat ili hakkında neler yapmış olduğu da bu çalışma ile ortaya konmak istenmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Demokrasi, siyasal hâkimiyetin doğrudan doğruya halkta olduğu yönetim şekline verilen addır. Halk, hâkimiyetini TBMM eliyle kullanır. İnsan hayatının düzenlenmesi, devlet yönetiminin milli iradeye dayanması için en iyi yönetim demokrasi yönetimidir. Türkiye demokrasiye 1946 yılında DP'nin kurulması ile biraz daha yaklaşmıştır. Yine demokrasi vurgusu olan "*Yeter! Söz Milletindir"* sloganı ile iktidara gelmiştir. Bu çalışmada Türkiye'nin çok partili hayata geçtikten sonraki ilk iktidarı olan DP dönemi, Tokat milletvekilleri örneği ile incelenmek istenmiştir. Bunun yanında Türkiye'nin on yılına damgasını vuran DP iktidarının, Türk demokrasisinin geleceği yolunda ileriki dönemlere de ışık tutması bu çalışmanın yapılmasının bir başka amacını ortaya koymaktadır. Ayrıca DP'nin gerek kurulduktan sonra dört yıllık muhalefet devresi, gerekse on yıllık iktidar devresi demokrasiye geçişin önemli basamakları olması sebebiyle bu dönem tercih edilmiştir.

1923 ile 1946 yılları arasında iki defa denenmesine rağmen çok partili hayata geçilememiştir. Bu sebeple 1946'da kurulan DP, Türk siyasi hayatında önemli bir yer teşkil etmiş ve her yönüyle araştırılmaya ve incelenmeye değer görülmüştür. Tek parti yönetiminden bıkan halk DP'ye ülke genelinde büyük destek vermiştir. Çalışmanın konusu olarak belirlediğim 1950-1960 yılları arasında Tokat milletvekillerinin meclis

faaliyetleri sadece meclis faaliyeti olarak değil on yıllık demokrasi faaliyeti olarak da değerlendirilebilir. Bu konu üzerine yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmada verilen milletvekillerinin parlamento faaliyetleri, genel anlamda Türkiye'yi ele almanın yanı sıra yerel anlamda ise milletvekili olarak seçildikleri Tokat ilini ele almaktadır. Çalışmada incelenen yıllar arasında Tokat'la ilgili önemli noktalara rastlanmıştır. Bu tez çalışması ileriki yıllarda benzer konularda çalışmalar yapacak olan araştırmacılar için başvurulacak kaynak olmayı hedeflemektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın ön hazırlığı yapılırken geçmişten günümüze kadar bilimsel çalışmalarda genel anlamda kullanılan *"tarama"* yönteminden faydalanılmıştır. Bu yöntemden kaynak tarama ve belge tarama olarak iki şekilde yararlanılmıştır. Bu yöntem çerçevesinde çalışmamın ön hazırlığının ilk aşaması olarak, Cumhuriyet Arşivi belgelerini, bilimsel makaleleri, konu ile alakalı yazılmış kitapları, ulusal ve yerel gazete haberlerini çalışmanın konusu çerçevesinde değerlendirip, yorumlayıp çalışmaya işlenmiştir. Çalışmam ile ilgili önce geniş bir kitap taraması yapıp; Feroz Ahmad'ın Demokrasi Sürecinde Türkiye, Şevket Süreyya Aydemir'in İkinci Adam, Menderes'in Dramı, Samet Ağaoğlu'nun Arkadaşım Menderes, Sina Akşin'in Kısa Türkiye Tarihi'ne, Celal Bayar'ın Başvekilim Adnan Menderes'e Ali Fuat Cebesoy'un Siyasi Hatıralarına, Cem Eroğul'un Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi vb. kitaplara ulaşılmıştır. Ardından aynı konuları içeren bilimsel makaleleri gerek ansiklopedilerden gerekse de bilimsel dergilerden toplanmıştır. Daha sonrasında ise yine konu ile ilgili ve incelenen dönemi içeren Cumhuriyet Arşivi belgelerine ulaşılmıştır. Bunun yanında TBMM arşivinden dönemin meclis tutanaklarına ve TBMM albümüne ulaşılmıştır. Bu kaynakların haricinde dönemin ulusal ve yerel gazetelerinden faydalanılmıştır. Tüm bu kaynakları topladıktan sonra çalışmamın ön hazırlığının ikinci aşamasına geçip elde edilen verileri zaman ve mekân kavramlarını göz önünde bulundurup çalışmada işlemeye gayret edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ/PROBLEM

Tek parti döneminin DP ile son bulması ve DP iktidarının genelde Türkiye, özelde ise Tokat iline etkileri ne olmuştur? Çok partili hayata geçiş sürecinde neler yaşanmıştır? Çok partili hayat döneminde seçilen milletvekillerinin ülke ve bölgelerine yönelik fikir ve faaliyetleri nasıl şekillenmiştir?

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışmamın konusu Türk siyasetinin önemli aşamalarından biri olan Demokrat Parti dönemini kapsamaktadır. Bu dönem partinin iktidar dönemi olan 1950-1960 yıllarını içine alsa da, çalışma öncesinden yani Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından sonra ilk çok partili hayata geçiş denemesi olan 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulmasından itibaren başlatılmıştır. Ancak asıl konumuz 1950-1960 yılları arasında DP'den seçilen Tokat milletvekillerinin meclis çalışmalarıdır. Ortaya koydukları kanun teklifleri, meclis konuşmaları ve önergeleri çalışmamın kapsamını oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışmamın asıl içeriği meclis çatısı altında meydana gelen siyasi olaylardır.

Çalışmamın konusu milletvekillerinin meclis faaliyetlerini oluşturduğu için bu noktada bir takım sınırlamalarda karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın genelinde TBMM zabıt cerideleri incelendiği için Cumhuriyet Arşivi'ne çok bakamamam benim için bir sınırlılık oluşturmuştur. Bunun yanında çalışmada milletvekillerinin meclis faaliyetleri incelendiği için DP döneminin genel olarak siyasi olayları ele alınamamış, sadece milletvekillerinin mecliste yaptığı çalışmalar çerçevesinde kısaca değinilmiştir. Bu durum ise çalışmamda beni sınırlayan bir başka etkendir. Bunun yanında çalışmanın tamamlanma süresinin 1 yıl olması da çalışmamı sınırlayan etkenlerden biridir. Bir diğer etken ise çalışmamın konusu olan milletvekillerinin siyasi hayatları ile ilgili yazmış oldukları anılarının olmamasıdır. Çalışmada tek güçlük olarak TBMM zabıt cerideleri okunduğu esnada karşılaşılmıştır. Meclis zabıtları dönemin dil ve üslubuyla kayıt altına alındığı için zabıtları okurken birçok yabancı kelime ile karşılaşılmış ve bazı anlarda da zabıtlarda yazılanları anlamakta zorlanılmıştır.

GİRİŞ

Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde verilen Milli Mücadelenin başarıyla sonuçlanmasının ardından 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiş ve yeni bir siyasal sistem kurulmuştur. Bu sistemin en iyi en demokratik bir şekilde işletilmesi için demokrasinin ve demokratik hayatın vazgeçilmezi olan siyasi partilere, özellikle de muhalefet partilerine ihtiyaç duyulmuştur. 9 Eylül 1923 tarihinde kurulan Halk Fırkası, Cumhuriyetin ilanından sonra tek parti olarak devleti yönetmiştir. Ancak tek parti iktidarının mahzurları kendini göstermiş ve bir denge ve denetleme mekanizması olan muhalefete ihtiyaç duyulmuştur. Bu muhalefet ise Milli Mücadelenin komuta kadrosu içerisinde kendiliğinden şekillenmiştir. Savaşın kazanılmasının ardından siyasi ve toplumsal alanda bir takım inkılaplara girişilmiştir. 1 Kasım 1922' de Saltanat kaldırılmış, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiş, 3 Mart 1924'te ise Halifelik kaldırılmıştır. Hiç şüphesiz siyasi ve toplumsal alandaki bu değişim ve dönüşümler bir takım tepkileri ve öncesinde var olan küçük ayrılıkları daha da derinleştirerek muhalefete dönüştürmüştür.[1]

Bu muhalefet 29 Ekim 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin Cumhuriyeti ilan etmesi ile başlamıştır. Komuta kadrosunun Halk Fırkası içerisinde Cumhuriyetin ilanına değil ilan ediliş tarzına yönelik bir itiraz gelişmiştir. Atatürk Cumhuriyet rejimine karşı çıkacaklarını düşündüğü bazı arkadaşlarına haber vermeden ve istişarelerde bulunmadan onların İstanbul'da bulunduğu bir sırada Cumhuriyeti ilan etmiştir.[2] Halk Fırkasının köktenci kanadı Cumhuriyetin ilan ediliş şekline karşı çıkan Rauf Orbay önderliğindeki gruba karşı baskıyı arttırmıştı. Bunun neticesinde Halk Fırkası içerisindeki muhalefet güçlenmiş ve yeni bir parti kurma seçeneği gündeme gelmiştir. Bunun yanında Rumların terk ettiği yerlere Yunanistan'dan gelen Müslümanların yerleştirilmesi konusunda derin bir kriz oluşmuş ve Halk Fırkası içerisindeki bölünme kesinleşmiştir. Bunun üzerine güven oylamasına gidilmesi ve İsmet Paşa'nın meclisten güvenoyu alması partideki muhalefet kanadının önderi olan Rauf Orbay'ı ve 32 milletvekilini partiden koparmıştır.[3]

1[1] Saime Yüceer, "Cumhuriyet Dönemi Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde İlk Girişim: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası," *Türkler Ansiklopedisi,* C. 16, (Ankara 2002): 958

2[2] Mustafa Ekincikli, "Türk Demokrasi Kültürünün Gelişim Sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kuruluşu," *Gazi Akademik Bakış Dergisi,* S. 11 (Kış 2012): 152

3[3] Mehmet Özalper, "Bir Muhalefet Partisinin İlgası: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası," *Muş Alparslan Üniversitesi S.B.D.,* S. 1 (Haziran 2014): 119

Milli Mücadelenin komuta kadrosu arasındaki ayrılık yalnızca Halk Fırkası içerisinde değil, Halk Fırkası kurulmadan önce de başlamıştır. Yine bunun yanında Lozan Konferansı sırasında heyet başkanı İsmet Paşa'nın Ankara ile temasa geçerek Başvekil Rauf Bey ile değil de onu atlayarak doğrudan Mustafa Kemal Paşa'nın kendisi ile irtibat kurması ve görüş ve talimatları ondan alması Rauf Bey ile İsmet Paşa arasında ciddi soğukluğa neden olmuştur. Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının ardından İsmet Paşa'yı ve Türk heyetini Türkiye'ye dönüşte karşılamak istemeyen Rauf Bey akabinde Başvekillik görevinden istifa etmiştir.[4]

Rauf Orbay, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele ve Dr. Adnan Adıvar Mustafa Kemal Paşa ve çevresi tarafından dışlandıklarını düşünmüşler ve 1924 yılına kadar olan sürecin de etkisiyle 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF) adında yeni bir parti kurarak yola devam etme kararı almışlardır.[5] TCF liberal nitelikli, laik ve milliyetçi politikalardan yana bir parti olarak kurulmuştur. Bunun yanında adem-i merkeziyetçiliği ve güçler ayrılığını savunmuştur.[6] TCF'nin kurucularından olan Ali Fuat Cebesoy anılarında Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'nı eleştirerek genel ilkelerden başka programı olmadığını söylemiş ve partiye midecilerin hâkim olduğunu belirtmiştir. Cebesoy bunun yanında her iki partiyi de karşılaştırarak TCF'nin halkçılığa daha eğilimli olduğunu belirtmiş bunun yanında CHF'nin içtimalarının gizli, TCF'nin ise açık olduğunu ve TCF'de altı ihtisas komisyonu olduğunu, CHF de ise böyle bir şey olmadığını ifade ederek iki parti arasındaki farkları ortaya koymuştur.[7] TCF'nın programında 6. madde olarak yer alan "*parti dini inançlara saygılıdır"* ibaresi CHF tarafından farklı yorumlanmış ve aynı zamanda TCF'nın kapatılmasına da neden olmuştur. TCF kurulduktan sonra, Mustafa Kemal Paşa'ya, devrimlere ve CHF'ye karşı olanlar tarafından toplanılan bir parti haline gelmiştir. Biraz önce sözünü ettiğimiz "*parti dini inançlara saygılıdır"* maddesinin parti programında yer alması sonucu ülkenin her tarafındaki dervişler, şeyhler, mollalar TCF'na yakınlık duymuşlardır.[8] Bu kesimlerin TCF'na bu denli ilgi göstermeleri CHF'ye yönelik kabul gören din elden gidiyor söylemi ve rejimi dinsiz

4[4] Özalper, *a.g.m.,* s. 120.
5[5] Yüceer, *a.g.m.,* s. 959.
6[6] Ekincikli, *a.g.m.,* s. 160,161.
7[7] Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralar-Büyük Zaferden Lozan'a Lozan'dan Cumhuriyete, C. 1-2 (İstanbul: Temel Yayınları, 2011), 515.
8[8] Nurgün Koç, "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası İle İlgili Gelişmeler," *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi,* S. 16 (Yaz 2013): 78

görmelerinden dolayıdır. Kurulan muhalefet partisine yönelik ilgi artınca CHF yeni partiye karşı önlemler almıştır.[9] Mecliste parti içerisinde sıkı disiplin uygulanmış, bir takım doğulu ve muhafazakâr milletvekilleriyle uzlaşma sağlanmıştır. Bunların yanında önemli bir diğer tedbirde Rauf Beyle köklü düşmanlığı bulunan Başvekil İsmet Paşa'nın yerine daha ılımlı ve uzlaşmacı olan Ali Fethi Okyar'ın 21 Kasım 1924 tarihinde başvekillik görevine getirilmesidir. Böylelikle CHF içerisinden kitlesel kopuşların önüne geçilmek istenmiştir.[10]

TCF kurulduğu andan itibaren varlığından büyük rahatsızlık duyan CHF tarafından çok sert eleştirilere maruz kalmıştır. Hal böyleyken CHF zaten rahatsız olduğu muhalefeti yok etme fırsatını Doğuda 13 Şubat 1925 tarihinde başlayan gerici ve dini nitelikli bir ayaklanma olan Şeyh Sait İsyanı'nda bulmuştur. Cumhuriyet rejimini yıkmayı hedef alan bu isyancıların muhalefet partisinden cesaret aldığını düşünen CHF, muhalefet partisine yönelik eleştirilerini daha da sertleştirerek Şey Sait İsyanı ile TCF'yi ilişkili görmüştür. Bunun üzerine Başvekil Ali Fethi Okyar, TCF yetkilileri ile bir araya gelmiş ve partilerini kapatmaları gerektiğini aksi halde kan dökülecceğini söylemiştir. Buna karşılık Kâzım Karabekir Paşa ise partiyi kurmanın kendi ellerinde olduğunu ancak kapatmanın kendi ellerinde olmadığını, hükümetin her türlü kuvvetinin olduğunu ve arzu ediyorsa dağıtmasını söylemiştir.[11]

CHF içerisinde ise Başvekil Ali Fethi Okyar Şeyh Sait İsyanı'na yönelik pasif tutum takınması ve sert önlemler almaması nedeniyle eleştirilmiştir. Ali Fethi Bey isyanı basit bir eşkıyalık olayı olarak görmekte ve ciddi tedbirler alınmasına gerek görmemekteydi.[12] İsyanla ilgili Mustafa Kemal Paşa'nın sertlik yanlılarından yana tavır alması nedeniyle 3 Mart 1925 tarihinde mecliste yapılan güven oylamasını kaybeden Ali Fethi Bey, Başvekillik görevinden istifa etmiş ve yerine sertlik yanlısı İsmet Paşa Başvekil olmuş ve ilk iş olarak 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarılmıştır. Bunun yanında İstiklâl Mahkemeleri yeniden kurulmuştur. Bu mahkemelerin tavsiyesi üzerine ise TCF hükümet tarafından 3 Haziran 1925 tarihinde kapatılmıştır.[13] Böylelikle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk çok partili hayata

9[9] Özalper, *a.g.m.,* s. 123.
10[10] Erık Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi* (İstanbul: İletişim, 2016), 251.
11[11] Yüceer, *a.g.m.,* s. 967,968.
12[12] Özalper, *a.g.m.,* s. 127.
13[13] Zürcher, *a.g.e.,* s. 254,255.

geçiş denemesi siyasi ve toplumsal şartların ülkede muhalefeti kaldıracak olgunlukta olmaması nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

TCF'nın 3 Haziran 1925 tarihinde Şey Sait İsyanı ile ilişkilendirilerek kapatılmasının ardından 1930 yılına kadar bir 5 yıllık süre çok partili hayat denemesi gerçekleştirilmemiştir. 1930 yılına gidilen süreçte Takrir-i Sükûn Kanunu yürürlükte kalmış ve bu kanunun sert uygulamaları devam etmiştir. Halkın kendini ifade etmesine izin verilmemesi, CHF'nin yerel ve bölgesel yöneticilerinin otoriter tutumları, ekonomik sıkıntılar bu süreçte halkta büyük tesirler yaratmıştır. Bunun üzerine bir de 1929 dünya ekonomik buhranı Türkiye'ye de yansımış ve halk nefes alamaz duruma gelmiş, tabanda büyük bir muhalefet baş göstermiştir.[14] Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa halkta oluşan bu tepkileri karşılamak ve CHF karşısında denge ve denetleme mekanizması oluşturmak için yeniden çok partili hayata geçiş denemesine karar vermiştir.[15]

İktidarın denetimsiz olmasının yanlış ekonomik politikaların düzeltilmesine engel olduğu yolundaki görüşlere Mustafa Kemal Paşa'da katılmış ve çözümü kendi denetimi altında yeni bir parti kurulmasında görmüştür. Bunun yanında Batı'da görülen Türkiye'nin tek parti iktidarının neden olduğu diktatörlük görüntüsünün yok edilmek istenmesi de Mustafa Kemal Paşa'nın çok partili siyasal sistem isteğinin nedenleri arasında sayılabilir. Mustafa Kemal Paşa'nın yeni bir parti kurulması düşüncesini hayata geçirmeye karar verdiği günlerde Paris Büyükelçiliği görevinde bulunan Ali Fethi Bey tatil için İstanbul'a dönmüştür. Ali Fethi Bey, aynı günlerde Yalova'da tatilde bulunan Mustafa Kemal Paşa'yı ziyaret etmiştir. Paşa, yeni parti fikrini Ali Fethi Bey'e açmış ve bu görevi üzerine almasını istemiştir. Mustafa Kemal Paşa yeni parti kurulduğu zaman tarafsız kalacağını ifade etmesinin ardından Ali Fethi Bey parti kurma görevini kabul etmiş ve 12 Ağustos 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) kurulmuştur.[16] Mustafa Kemal Paşa, laik Cumhuriyet ilkesinden kesinlikle taviz vermeyen bir şekilde kurulmasını istediği için yeni parti kurma görevini Ali Fethi Bey'e vermiş ve bu konuda ona güvenmiştir. Aynı zamanda SCF hem halktan gelen tepkiler üzerine, hem de Mustafa Kemal Paşa'nın teşvik ve

14[14] Barış Ertem, "Siyasal Bir Muhalefet Denemesi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası," *O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* S. 2 (Aralık 2010): 72

15[15] Ayşe Aydın, "Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Adnan Menderes'in Siyasi Hayatının Başlaması," *Afyon Kocatepe Üniversitesi S.B.E.D.,* S.8 (Sonbahar 2011): 2

16[16] Ertem, *a.g.m.,* s. 72-74.

telkinleriyle kurulduğu için parti hakkında *"güdümlü muhalefet partisi"* yorumları da yapılmıştır. SCF, Cumhuriyetçilik Milliyetçilik ve laiklik esasları üzerine kurulmuştur.[17]

Yeni parti halk tabanında adeta büyük bir heyecanla karşılanmış ve tek parti yönetiminden usanan halk nefes alma fırsatı bulmuştur, hatta öyle ki parti şubeleri üyelik için başvuru istilasına uğramıştır.[18] SCF kurulduktan sonra Ali Fethi Bey Batı Anadolu gezisine çıkmış ve büyük coşkularla karşılanmıştır. Bu gezinin İzmir durağında SCF ve CHF'li gruplar arasında olaylar çıkmış ve SCF'li grup CHF binasına taşlı saldırıda bulunmuş ve daha sonra ise CHF'yi destekleyen Anadolu Gazetesi'nin matbaasını taşlamışlardır.[19] Yine bu gezinin Aydın durağında ise SCF'nin Aydın il teşkilatını kurma görevi o dönemin toprak ağası olan ve Türk siyasetine ileriki süreçte damgasını vuracak olan Adnan Menderes'e verilmiştir. SCF genel başkanı Ali Fethi Bey Adnan Menderes'i partinin Aydın il teşkilatını kurması konusunda ikna etmiştir. CHF'nin ekonomi politikalarından memnun olmayan Menderes, SCF Aydın İl Teşkilatı'nı kurarak siyasi hayata adım atmıştır.[20]

İktidar ile muhalefetin arasında gergin rüzgârların estiği bir dönemde Ekim 1930 yılında iktidarın kontrolü altında yapılan belediye seçimleri ile zaten var olan gerginlik daha da artmıştır.[21] Yapılan seçimler neticesinde SCF, 502 belediye başkanlığından 30'unu kazanmıştır. Çok az belediye başkanlığı kazanmasına rağmen bu sayı CHF'yi telaşa düşürmüştür. Ali Fethi Bey seçim sonrası CHF'nin usulsüzlükler yaptığını aslında SCF'nin daha fazla belediye kazandığını ifade etmiş ve konuyu meclis gündemine taşımıştır. Bu durum ise SCF'ye yönelik eleştirileri daha da sertleştirerek arttırmıştır. SCF ve yöneticileri vatana ihanet etmekle suçlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa ise bu durumda tarafsız kalamayacağını söylemiş ve CHF'den yana tavır koymuştur. Ali Fethi Bey ise bu durumda Mustafa Kemal Paşa'ya karşı muhalefet yapmak istemediğinden partiyi kapatması gerektiğini anlayarak 17 Kasım 1930'da SCF'yi kapatmıştır.[22] Böylelikle çok partili hayata geçişin ikinci adımı da başarısız olmuştur. Bu deneme de göstermiştir ki Türkiye'de siyasal ve toplumsal

17[17] Ayhan Aydın, "Cumhuriyet Döneminde Serbest Cumhuriyet Fırkası Deneyimi," *Marmara İletişim Dergisi,* S. 8 (Ekim 1994): 261
18[18] Zürcher, *a.g.e.*, 265.
19[19] Ertem, *a.g.m.,* s. 80.
20[20] Ayşe Aydın, *a.g.m.,* s. 4.
21[21] Ayhan Aydın, *a.g.m.,* s.269.
22[22] Zürcher, *a.g.e.,* 265.

sistem bir muhalefet partisini bünyesine kabul edecek kadar olgunlaşmamıştır. SCF büyük umutlarla kurulmuş ve iktidar alternatifi hale gelmesinin ardından iktidar gücünün elinden gitmesinden korkan CHF, muhalefete karşı çok sert söylemlere girişmiş ve yeni partiye siyasi arenada alan açmak istemediğini belli etmiştir. SCF'nin kapatılmasının ardından Türkiye'de 1946 yılına kadar bir daha çok partili hayat denemesi yapılmamış ve CHF tek parti olarak otoriter ve adeta devletle bütünleşmiş bir şekilde iktidarını sürdürmüştür. 1945 yılına gelindiğinde ise dünya düzeni yeniden şekillenmiş ve Türkiye'nin bu yeni düzende yerini alması için bir daha ve bu defa sağlam temeller üzerine yeni bir parti kurulmuştur.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Tokat İli ve Tarihsel Geçmişi

Tokat ili Orta Karadeniz sahili ile İç Anadolu arasında önemli bir geçit yeri olup Yeşilırmak Havzası'nda yer almaktadır.[23] Tokat kelimesinin kaynağı üzerine bugüne kadar ciddi araştırmalar yapılmamış olmakla birlikte bazı eserlerde konuya değinilmiştir. Tokat'ın "Togayıt" Türkleri tarafından kurulduğu ve süreç içerisinde bu adın Tokat'ta kullanıldığı, bunun yanında surlu şehir anlamında *"Tok-kat"* isminin verildiği, yine besili at anlamına gelen *"Tok-at"* isminin verildiği çeşitli kaynaklarda ifade edilmiştir.[24] Paul Wittek ise Tokat'ın bir Bizans şehri olan *"Dokeia"* olduğunu ifade etmiştir.[25] Bir başka bilgiye göre ise Bizanslılar döneminde Tokat kalesinin adı *"Comano Pontica"* idi. Oğuz Türkleri Anadolu'yu fethedip Tokat kalesini ele geçirdiklerinde Bizans'a ağır bir tokat vurduklarını kabul etmişlerdir. Böylelikle Bizans'a vurulan Tokat şehrin ismi olarak konulmuştur.[26] Bu bilgilerden hareketle Tokat isminin kaynağı üzerinde çeşitli görüşler olmakla birlikte genel kabul gören bir görüş bulunmamaktadır. Tokat adının kaynağı üzerinde bir görüşte bulunursak Paul Wittek'in ifade ettiği gibi Bizans dönemindeki ismi *"Dokeia"* olması ve şehir Bizanslılardan alınırken vurulan en ağır tokat olarak kabul edilmesi dolayısı ise bu adın verilmiş olması muhtemeldir.

Tokat, tarihinde birçok defa Arap ordularının saldırılarına maruz kalmıştır ve Araplar ile Bizans arasında sürekli çatışma konusu olmuştur. Emevilerin ortadan kalkmasının ardından Bizanslılar Tokat ve çevresinde güçlü bir duruma gelmek istemişler, ancak Abbasilerin saldırılarını engelleyememişlerdir. Abbasi komutanlarından olan Hasan bin Kâhtaba ve Malik bin Abdullah Tokat'a saldırmışlar ve 860 yılında Bizans ordusu Arap ordusu karşısında ağır bir yenilgi almıştır. Bu tarihten sonra Tokat, İslam şehri olmuştur.[27]

Tokat İslam şehri olmasının ardından Anadolu'da kurulan Türk devletlerinin hâkimiyeti altına girmiştir. Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Sultan Alparslan ile

---

23[23] Ali Açıkel, *Tokat,* "TDV İslam Ansiklopedisi", 1988, C. 41, s. 219.
24[24] Sargon Erdem, "Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu 2-6 Temmuz 1986*, (Ankara: Gelişim Matbaası, 1987), 11.
25[25] Açıkel, *a.g.m.,* s. 219.
26[26] https://www.cografya.gen.tr/tr/tokat/anlami.html (7 Kasım 2019)
27[27] Nuri Akbayar v.d., *Tokat,* "Yurt Ansiklopedisi", C. 10, (İstanbul: Anadolu Yayıncılık), 7080.

Bizans imparatoru IV. Romen Diyojen arasında yapılan ve Anadolu'nun kapılarını Türklere açan 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türkler Anadolu'ya hâkim olmaya başlamışlardır. Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan, zaferden sonra fetihler yapmak üzere komutanlarını Anadolu'ya göndermiştir. Tokat ise bu komutanlardan Emir Danişmend tarafından 1074'te fethedilmiştir. Daha sonra ise Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan, Danişmendlileri 1175 yılında ortadan kaldırınca Tokat Anadolu Selçuklu hâkimiyetine girmiştir.[28]

Danişmendlilerin Anadolu Selçuklu Devleti'nin üstünlüğünü kabul etmesinin ardından Sultan II. Kılıçarslan oğulları arasında ülkeyi taksim etmesi sonucu Tokat ve çevresi büyük oğlu II. Rükneddin Süleymanşah'a düşmüştür.[29] 1237 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nin başına II. Gıyaseddin Keyhüsrev geçmiş ve yönetimde başarılı olamamıştır. Ağır vergiler altında ezilen Türkmenler arasındaki memnuniyetsizlik giderek artmıştır. Bunun sonucu olarak da Türkmenler Baba İshak önderliğinde 1240 yılında ayaklanmışlar ve Adıyaman yöresinden Tokat ve Amasya'ya doğru harekete geçmişlerdir. Daha sonra ise Konya'ya yürümüşlerdir. Anadolu Selçuklu devleti bu ayaklanması kan dökerek bastırmıştır. Bu durumdan fırsat bulan Moğollar ise Anadolu'ya saldırıya geçmişlerdir. 1243 yılında yapılan Kösedağ Savaşı'nda Anadolu Selçuklu Devleti bozuna uğramıştır. Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev ise Tokat'a kaçmıştır. Sonrasında ise kendisini güvende göremeyerek Konya'ya gitmiştir. Kösedağ Savaşı'nda Moğollara yenilen Anadolu Selçuklu Devleti ise Moğollara vergi veren bir devlet haline gelmiştir.[30] Böylelikle Selçuklulara ait kültür ve sanat hatıralarına sahip olan ve Selçuklu Devleti'nde "Darü'n Nusret" (yardım şehri) unvanıyla anılan Tokat şehri de diğer Anadolu şehirleri gibi Moğol idaresine girmiştir.[31] Moğollar Tokat emirliğine Muinüddin Süleyman Pervane'yi getirdiler.[32] Sonrasında ise Tokat ve çevresinde Moğolların siyasi varisi sıfatıyla önce Sivas, sonra Kayseri merkez olmak üzere Eretnalılar devleti (1327-1381) kurulmuştur ve Tokat Emir Eretna'nın hâkimiyetine girmiştir.[33] Bunun ardından Tokat, 1381'de Eretna idaresini ele geçiren Kadı Burhaneddin tarafından atanan Ahmet Şeyh Necip tarafından idare edilmiştir.

28[28] Açıkel, *a.g.m.,* s. 219.
29[29] Kemal Göde, "XIV. Yüzyılda Tokat/Eretnalılar Hâkimiyetinde Tokat", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu 2-6 Temmuz 1986*, (Ankara: Gelişim Matbaası, 1987), 17.
30[30] Akbayar v.d., *a.g.m.,* s. 7081.
31[31] Göde, *a.g.m.,* s. 18.
32[32] Açıkel, *a.g.m.,* s. 220.
33[33] Göde, *a.g.m.,* s. 19.

1398 yılında ise Kadı Burhaneddin'in Akkoyunlu Karayülük Osman Bey tarafından öldürülmesinin ardından, mahalli emirler arasındaki mücadelelerden usanan halk Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid'i davet etmişler ve padişah Sivas ve Tokat'ı ele geçirmiştir. Böylelikle Tokat ve çevresi Osmanlı idaresine girmiştir.[34]

Tokat ve çevresinin Yıldırım Bayezid tarafından fethedilip Osmanlı idaresine girmesinden sonra 1402'de yaşanan Ankara Savaşı'nın ardından Anadolu Türk siyasi birliği bozulmuş, ülke Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında paylaşılmıştır. 1413 yılında ise Bayezid'in oğullarından olan ve Amasya'da bulunan Çelebi Mehmet Amasya, Canik, Tokat, Niksar ve Sivas yörelerindeki yerli beylerden buraları alarak ülke bütünlüğünü sağlamıştır.[35]

II. Bayezid Dönemi'nde ise Safevi hükümdarı Şah İsmail'in Anadolu'da şiiliği yaymak üzere 1505 yılında Tokat'a gelmesi sonucu burada şiiliğin yayılmasına ve bazı şii isyanlarının çıkmasına neden olmuştur. 16. yüzyılda Tokat ve çevresi şii isyanlarının yanı sıra, celali ayaklanmalarının ortaya çıkardığı bir takım karışıklıklara da maruz kalmıştır. 1609 yılında ise Kuyucu Murat Paşa celali isyanlarını bastırmakla görevlendirilmiş ve Tokat'a gelmiştir. Bunların yanında 1737 ve 1792 yıllarında Tokat'ta büyük yangın olayları meydana gelmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)'ndan sonra ise Tokat'a büyük göçler olmuştur.[36]

Sivas vilayetine bağlı bir sancak olan Tokat'ın kaza ve köylerinde demografik yapı karışık bir durum göstermektedir. Bölgede etnik unsur olarak yaşayan Türklerin yanında belli oranda Ermeni de yaşamaktaydı. İki etnik unsur arasında birlikte yaşamaktan kaynaklanan küçük sorunların haricinde ciddi problemler yaşanmamaktaydı. 1789 yılında ortaya çıkan Fransız İhtilali'nin bir sonucu olan Milliyetçilik fikri diğer etnik unsurlar gibi Ermenileri de etkilemiştir. Anadolu üzerinde menfaat çatışmasına giren İngiltere ve Fransa başta olmak üzere diğer büyük devletlerin Ermenileri kullanması Türkler ve Ermeniler arasında çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Batılı emperyalist devletlerden aldıkları cesaretle devlet kurma amacında olan Ermeniler, dikkatlerini Tokat'ta yaşayan Ermeniler üzerinde yoğunlaştırmışlardır ve 1897 yılında Tokat'ta Ermeni olayları yaşanmıştır.[37]

34[34] Açıkel, *a.g.m.,* s. 220.
35[35] Akbayar v.d., *a.g.m*., s. 7083.
36[36] Açıkel, *a.g.m.,* s. 220.
37[37] İbrahim Aykun, "1897 Tokat Ermeni Olayları", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 25-26 Eylül 2014,* C. 1, (Ankara: Salmat Basım, 2015), 261,262.

1897 yılında Tokat'ta Ermeni olaylarının yaşanmasının ardından gelinen süreçte 1914 yılına başlayan I. Dünya Savaşı 1918 yılında Osmanlı devletinin yenilgisi ile sonuçlanmıştır. Savaşın bittiği sırada ise Tokat, Sivas vilayetine bağlı bir sancak merkezi durumundaydı. Sancağın kazaları ise Niksar, Reşadiye, Erbaa ve Zile idi. Aynı tarihlerde Tokat'ın nüfusu yüz bini aşmaktaydı. I. Dünya Savaşını bitiren 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Tokat'taki Müslüman halk, Doğu Anadolu'da Ermeni devleti kurmak için çalışmaların yapılması ve Karadeniz bölgesinde Sinop'tan Rize'ye kadar olan bölgede Pontus devleti kurmak için yerli Rumların faaliyete geçmesi dolayısı ise endişeye düşmüşlerdir. Tokat Sancağı'nda Rumların gerçekleştirdiği katliamlar 1921 yılında şiddetlenmiştir. Erbaa kaymakamı 13 Şubat 1922 tarihli raporunda kaza dâhilinde 275 Müslümanın öldürüldüğünü açıklamıştır. Bölgedeki Pontus meselesinin çözülmesi ise Karadeniz Rumlarının önemli bir kısmının Anadolu'nun başka yerlerine gönderilmeleri ile mümkün olmuştur.[38]

Mondros Ateşkes Antlaşmasına dayanılarak Anadolu'nun işgallere açılmasından sonra işgalci devletlerden biri olan İngilizler Samsun yolu ile Tokat'a birkaç müfreze yollamışlardır. Ancak bu müfrezeler daha çok gözlem yapmakta yetinmişlerdir ve bölgeyi kontrol altında tutan askeri birlik ile çatışmaya girmemişlerdir. Tokat, ayrılıkçı Rumların bölgede bağımsız devlet kurma çalışmalarıyla karşı karşıya kaldığı için ilk direniş ve savunma adımlarından biri de burada atılmıştır. 1919 Şubatında Tokat'ta bir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubesi kurulmuş ve bu örgüt Mart 1920'de Doğu Anadolu'da çalışmalarını sürdüren Vilayet-i Şarki Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin şubesine dönüştürülmüştür. Aynı zamandan Yunanlıların Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmeleri üzerine Anadolu'nun her tarafında kurulan Redd-i İlhak Cemiyeti Tokat yöresinde de faaliyete başlamıştır.[39]

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 tarihinde geniş yetkilerle Anadolu'ya gönderilmesinin ardından 23 Temmuz 1919'da Erzurum'da toplanan Erzurum Kongresi'ne Tokat'tan iki temsilci katılmıştır. Bunlar sancak merkezinden Hamamcızade Rıfat (Arkun) Bey ve Reşadiye kazasından Emekli Askeri Kâtip Sabri Efendi'dir. Hamamcızade Rıfat Bey kongrenin Tüzük kurultayına seçilmiştir. Erzurum

38[38] Ercüment Kuran, "Milli Mücadelede Tokat", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu 2-6 Temmuz 1986,* (Ankara: Gelişim Matbaası, 1987), 212, 216.
39[39] Akbayar v.d., *a.g.m.,* s. 7089.

Kongresi'nin ardından 4 Eylül 1919'da Sivas'ta toplanan kongreye Tokat'tan temsilci katılmamıştır. Bunun yanında 12 Ocak 1920'de İstanbul'da açılan Meclis-i Mebusan'da üç milletvekili Tokat'ı temsil etmiştir. Bunlar, Ömer Fevzi Efendi, Ahmet ve Şevki Beylerdir. İstanbul'un 16 Mart 1920 tarihinde işgal edilmesi üzerine Meclis-i Mebusan dağıtılmış üyelerinin bir kısmı ve yeniden seçilen milletvekilleri ile Ankara'da 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM açılmıştır. Yeni mecliste Tokat'ı, Hamamcızade Rıfat, Mütevellizade Hamdi, İzzet (Genç), Mustafa Vasfi (Süsoy) ve Nazım (Resmor) Beyler temsil etmişlerdir.[40]

Milli Mücadele Dönemi içerisinde meydana gelen önemli olaylardan biri de Zile İsyanı'dır. Milli Mücadele Dönemi'nde iç isyanların çıktığı yerlerden biri olan Yozgat'ta patlak veren ayaklanmalar Tokat'ı belli ölçüde etkilemiştir. Ancak Tokat yöresini etkisi altına alan ayaklanma 25 Mayıs 1920'de başlayan Postacı Nazım Bey'in girişimidir. Milli Mücadele'ye hazırlık aşamasında toplanan Sivas Kongresi kararları gereği İstanbul hükümeti ile iletişimin kesilmesi, İstanbul hükümetini zor durumda bırakmıştır. Sivas Kongresi'nin ardından istifa etmek zorunda kalan ve 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgalinden sonra yeniden sadrazam olan Damat Ferit Paşa, kongrenin ardından yaşanan bu duruma son vermek amacıyla Kuvayı Milliye'yi etkisiz hale getirmenin yollarını aramıştır. Bu yollardan bir tanesi de yerel eşraf ya da din adamlarıyla anlaşarak Kuvayı Milliye karşıtı eylemler düzenlenmesini sağlamaktır. Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın bu yönde girişimlerinin adreslerinden biri de Tokat'tır. Çünkü İstanbul'un işgalinin ardından girişilen protesto mitingleriyle Kuvayı Milliye'nin Tokat'ta ne kadar güçlü olduğu ortaya çıkmıştır. 1920 Mayısının son günlerinde önceki ayaklanmalar olan Yozgat ve Yıldızeli ayaklanmalarından cesaret alan Zileli Avukat Ali Bey, görevden uzaklaştırılan eski Nahiye müdürü Naci Bey ile İhsan Bey etraflarına 30 civarında atlı toplayarak Zile köylerinde dolaşmaya ve Kuvayı Milliye karşıtı propaganda yapmaya başlamışlardır. Zile'deki ayaklanma haberi duyulunca Binbaşı Hilmi Bey komutasında bir birlik 3 Haziran 1920 tarihinde ayaklanmayı bastırmak üzere Zile'ye gönderilmiştir. Bazı isyancılar eylemlerini durdururken bazı isyancılar da daha şiddetli olaylara girişmiştir. Bu isyancıların başında Postacı Nazım adında biri Ankara'ya haber göndererek TBMM'yi tanımadığını ve İstanbul ve padişah ile görüşeceğini söylemiş ve ardından 400 kişilik bir kuvvet ile 6 Haziran 1920'de Zile'yi basmıştır. Binbaşı Hilmi Bey ise sayıca üstün

40[40] Kuran, *a.g.m.,* 213, 214.

olan isyancılar nedeniyle kentten çekilmek zorunda kalmıştır. İsyanın büyümesi üzerine Anakara hükümeti Tokat'ta bulunan 5. Tümeni de Zile'ye göndermeye karar vermiştir ve tümen 7 Haziran tarihinde Zile yakınlarına gelmiştir. Ancak 8 Haziran sabahı Zile eşrafının büyük çoğunluğu isyancılara katılmış ve kentteki Jandarma güçlerinin Postacı Nazım'a teslim olmaları üzerine 9 Haziran'da Zile'ye yeni birliklerle desteklenen 5. Tümen harekete geçmeye hazırlanmıştır. Zile halkı ise kasabanın topa tutulacağı söylentileri üzerine kenti terk etmeye başlamışlardır. Ayaklanmacılar bu panik ortamını engelleyememişler ve Zile harekâtı 10 Haziran'da sabah saatlerinde başlamıştır. 12 Haziran tarihinde Zile'ye giren 5. Tümen birlikleri isyancılardan önemli bir bölümünü yakalamışlardır. Kaçmayı başaran isyancılar ise Çorum yakınlarına çekilmişlerdir.[41]

1.2. Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti'nin Kuruluşu

1939-1945 yılları arasında yaşanan İkinci Dünya Savaşından sonraki süreç Batı'yı olduğu gibi Türkiye'yi de etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı'nı Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) öncülüğünü yaptığı demokrasi cephesinin kazanması, otoriter eğilimlere son veren Birleşmiş Milletler Anayasası'nın oluşturulması ve bu anayasaya Türkiye'nin de imza koyması Türkiye'de çok partili hayata geçişi zorunlu kılmıştır. Zira Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 19 Mayıs 1945'te verdiği nutukta bu geçişi zorunlu görmüştür.[42] Yine İsmet Paşa'nın 1 Kasım 1945 tarihinde Meclis açış konuşmasında tüm bunların farkında olarak günün değişen koşullarına göre sistemdeki önemli eksikliğin muhalefet partisi olduğunu dile getirmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'deki siyasi hava değişmeye hazırdı. Parti yöneticileri de bu durumu kabul etmekteydi.[43] Bunun yanı sıra savaş yılları boyunca süren iç huzursuzluk da tek parti iktidarına olan güveni sarsmış ve hatta yok etmeye başlamıştır.[44]

Türkiye İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaşa girmeme konusunda ihtiyatlı davranmış ve bu davranışını sürdürmek için bir takım politik zikzaklar çizmiştir. Ancak bu durum Batılı demokratik devletler tarafından hoş karşılanmamış ve Türkiye kendisi için bir tehdit yaratan Sovyet Rusya karşısında yalnızlığa itilmişti. Hâlbuki

41[41] Akbayar v.d., *a.g.m.,* s. 7089, 7090
42[42] Bekir Koçlar "Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet Muhalefet İlişkisi", *Türkler Ansiklopedisi*, C.16 (Ankara 2002): 1387.
43[43] Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)* (İstanbul: Hij Yayınları, 1996), 22,23.
44[44] Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş* (Ankara: K.T.B., Yayınları, 1988), 29.

Türkiye'nin siyasi ve ekonomik menfaatleri bakımından Batı'ya yakın olması gerekmekteydi. Türkiye savaşın sonlarına doğru bu menfaatleri sağlamak ve Sovyet Rusya karşısında düştüğü yalnızlıktan kurtulmak için İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Mihver Devletleri'ne (Almanya, İtalya, Japonya) 23 Şubat 1945 tarihinde savaş ilan etmiştir. Bir gün sonra ise Birleşmiş Milletler Anayasası'nı imzalamıştır.[45] Böylelikle Türkiye'de çok partili hayata giden sürecin ilk adımı atılmıştır. Prof. Kemal Karpat Türkiye'de çok partili hayata geçişi siyasi, sosyal ve ekonomik iç gelişmelerle Cumhuriyetin temelindeki var olan liberal fikirlere bağlar.[46] Cumhuriyetin temelinde var olan bu fikirler ışığında 1924'te ilk çok partili hayat denemesi yapılmış ve TCF kurulmuştur. Türkiye'nin o yıllardaki siyasi, sosyal ve kültürel koşulları çok partili hayata geçişe uygun olmadığı için bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1930 yılında ikinci bir deneme yapılarak SCF kurulmuş ancak bu çok partili hayat denemesi de aynı akıbete uğramış ve 1946 yılına kadar bir daha çok partili hayata geçiş denemesi yapılmamıştır.

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşından sonra Batıya, demokrasi cephesine yakınlaşmasının nedenlerinden birisi de 1920 ve 1930'lu yıllarda iyi giden ve Türk dış politikasının temel taşlarından olan Türk-Rus ilişkilerinin, önce Ribbentrop-Molotov paktı ardından da Türkiye'nin savaşa girmemesi nedeniyle bozulmasıdır. Türkiye ile Rusya arasında 1925 yılında imzalanmış olan dostluk ve tarafsızlık antlaşmasının 1945 yılında süresi bitmiş ve Rusya anlaşmayı yenilemeyeceğini açıklamıştır. Rusya yeni bir dostluk anlaşması imzalanabilmesi için Türkiye'ye bir takım şartlar ileri sürmüştür. Bu şartlar 1878-1918 yılları arasında yani 93 Harbi'nden Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar elinde bulundurduğu Kuzeydoğu Anadolu'daki yerlerin kendisine iadesi suretiyle Türk-Rus sınırının yeniden belirlenmesi, bunun yanında Karadeniz'in korunması amacıyla İstanbul ve Çanakkale boğazlarında Türk-Rus müşterek donanmasının bulunmasını kapsıyordu.[47] Rusya'nın Türkiye ile yeni bir anlaşma imzalamak için öne sürdüğü bu şartlar Türkiye'nin egemenlik haklarına saldırı ve Misak-ı Milli sınırlarından taviz verdirmeye yönelik bir teşebbüs olduğu için Türkiye, Rusya'nın bu şartlarını reddetmiştir.

45[45] Yeşil, *a.g.e.,* 31,32.
46[46] Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2017), 225.
47[47] Zürcher, *a.g.e.*, 306, 307.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'yi derinden etkileyen ve çok partili hayata giden sürecinde sebeplerinden birini oluşturan mesele ekonomi meselesidir. Bu dönemde savaş nedeniyle askeri harcamalar artmış, ithalatı yapılamayan birçok madde karaborsaya düşerek fiyatları artmıştır. Hükümet ise bu süreçte üretimi arttırmak yerine mevcut kaynakları daha çok kullanma yoluna gitmiştir.[48] Millet ise Türkiye'yi derinden etkileyen bu durumdan çok rahatsız olmuş ve iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile arasındaki mesafeyi arttırmıştır. Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam adlı eserinde İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'de uygulanması planlanan geniş bir iktisadi kalkınma hazırlığı olduğundan bahsetmiştir. Aydemir bu durumun CHP için ileri görüşlülük ve savaş sonrası Türkiye için umutlu bir iş sayılması gerektiğini belirtmiştir. CHP iktidarının yorgun bir iktidar olduğuna da değinen Aydemir, iktidardaki yorgunluğun böyle bir planı hayata geçirmesini engellediğini belirtmiştir.[49]

Bu şekilde iç ve dış gelişmelerin ve etkenlerin baskısı ile CHP, düşüncelerini ve sistemini değiştirmek zorunda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonraki mevcut yenidünya düzeninde yerini alabilmek için bu değişim ve dönüşüm, Türkiye için zorunlu idi.[50] Bu değişim ve dönüşümün somut adımlarından birisi 1945 yılında bütçe görüşmelerinde kendini göstermiştir. Adnan Menderes, Feridun Fikri Düşünsel, Hikmet Bayur ve Emin Sazak gibi konuşmacılar iktidara şiddetle muhalefet ederek bütçe açığı dolayısı ile artan devlet borçları, hayat pahalılığı, dar gelirlilerin ve memurların acı durumu, vurgunculuk, kara borsa ve vergi adaletsizliği gibi konuları eleştirmişlerdir. Artık yeni bir dünya görüşünün iktidara sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Nihayet yapılan bütçe oylaması 5 kişinin aleyhte oy vermesine karşılık kabul edilmiştir. Aleyhte oy kullananların arasında Demokrat Parti (DP)'nin 4 kurucusu da yer almıştır.[51] Daha sonrasında ise muhalif grup parti içerisinde bir takım ıslahatlara gidilmesi konusunda fikir birliği içerisinde olmuşlardır. Bu fikir birliği ise çok partili demokrasiye giden yolun önemli bir adımı olmuştur.[52]

Çok partili hayata giden sürecin ana eksenlerinden bir tanesi de 14 Mayıs 1945 tarihinde görüşülmeye başlanan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'dur.[53] Bu kanunun

48[48] Kemal Karpat, *Kısa Türkiye Tarihi 1800 2012* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2017), 164.
49[49] Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam* (İstanbul: Remzi Kitabevi, C. 2, 2017), 394-399.
50[50] Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, 231.
51[51] Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi* (İstanbul: Yordam Kitap, 2017), 11,12.
52[52] Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes*, der. İsmet Bozdağ (İstanbul: Baha Matbaası), 29.
53[53] Rıdvan Akın, "Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş ve Demokrat Parti İktidarı (1945-1960)", *Türkler Ansiklopedisi,* C. 16 (Ankara 2002): 1686.

amacı topraksız ya da az toprağı olan köylüye toprak dağıtmak ve tarım araç gereçleri verilmesini öngörüyordu. Bu kanuna muhalefet edenler Emin Sazak ve Adnan Menderesti. Çünkü bu kişiler büyük toprak sahipleri idi. 1945 yılında "*Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu"* mecliste görüşülürken büyük toprak sahibi olan CHP'nin Aydın milletvekili Adnan Menderes, kanunu eleştiren konuşmalar yapmıştır.[54] Kanuna karşı çıkan Menderes öncülüğündeki muhalif grup kanunun tamamına değil, sadece mülkiyet hakkına zarar verdiği gerekçesini ileri sürerek toprakların özel mülkiyetten koparılmasına itiraz etmişlerdir.[55] Menderes, kanunu faşist bir kanun olarak görmüş ve konuyu ana hatlarıyla şöyle değerlendirmiştir:

"Toprak mülkiyetinde artık, en küçük emniyet kalmayacaktır. Zirai reform adı altında siz, daha birçok yıllar zati istihsal şekline mahkûm bir düzeni, bir nizamı müdafaa ediyorsunuz. Halbuki küçük işletmeye gitmek değil, küçük işletmeleri birleştirerek, büyük kolektif işletmelere geçmek, hatta farzdır."[56]

Menderes yukarıdaki sözleriyle hükümetin kişisel üretim düzeni kurmaya çalıştığını savunmuştur.

Demokrat Parti kurucuları arasında yer alacak olan Refik Koraltan da toprak kanununa muhalefet etmiş ve şu sözlerle eleştirmiştir: "*Arkadaşlar, bu tasarının ruhu, kim ne derse desin, Ali'nin malını alıp Veli'ye vermektir"*[57] Koraltan, toprak sahiplerinin mallarının elinden alınmak istendiğini ifade etmiştir. Yine Koraltan'ın Toprak Kanununa muhalefet ettiği sözleri Vatan gazetesinde şöyle yer almıştır:

"Demokrasi esasları ile kurulan bir devlette bazı esaslara ehemmiyet ve onlara hörmet etmek lâzımdır. Biz bizi seçenlere malınızı değer pahasından ucuza vereceksiniz diye teklif edemeyiz, kalkınmayı yalnız bir zümreye hasredemeyiz. Her şey de müsavat lâzımdır. Ya hep ya hiç… Bu konuda bir zorluk kokusu vardır."[58]

Tanin gazetesinde yer alan bir habere göre ise Toprak Kanunu Tasarısı'na muhalif olan milletvekillerinin itirazlarının ortak yönü, tasarının nasyonal sosyalizm prensiplerine benzediği iddiasıdır.[59] Dönemin Dâhiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Hilmi Uran anılarında bu kanunun iki esaslı maksat taşıdığını ifade etmiştir:

"Bu iki maksattan birisi, arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçileri veya çiftçilik yapmak isteyenleri, aileleriyle birlikte, geçimlerini sağlayacak ve iş kuvvetlerini değerlendirecek ölçüde

54[54] Enis Şahin, Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, S. 2 (Ocak 2015): 37,38.
55[55] Ercan Bolat, "Demokrat Parti Dönemi Mersin (İçel) Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1950-1960)", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halisdemir Üniversitesi, 2017), 7.
56[56] Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı?* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017), 117.
57[57] Eroğul, *a.g.e.*, 13.
58[58] Vatan Gazetesi *"Kanunun Umumi Bir Emniyetsizlik Uyandıracağı İleri Sürülüyor",* 15/5/1945*,* s. 1.
59[59] Tanin Gazetesi *"Tasarıya Muhalif Milletvekillerinin İtirazları",* 17/5/1945, s. 1.

araziye sahip kılarak onları üretim araçlarıyla donatmak; diğeri de yurt topraklarının sürekli olarak işlenmesini sağlamaktır."[60]

Uran, toprak reformunun hem çiftçilerin geçimlerini sağlamaları için hem de toprağı devamlı işleyerek üretimin arttırılmasının amaçlandığını söylemiştir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa yalnızca büyük toprak sahiplerinden değil hükümetten de tepki yükselmiştir. Gazeteci yazar Metin Toker, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun ülkeye bir getirisi olmadığını yalnızca Adnan Menderes gibi Türkiye'nin on yılına damgasını vuracak bir politikacıyı siyaset sahnesine çıkardığını ifade etmiştir.[61]

TBMM'ne sunulduktan sonra büyük tartışmalara neden olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşmeler sonrasında 11 Haziran 1945 tarih ve 4753 sayı ile kabul edilmiştir. Öncesinde ortaya çıkan muhalefet, kanunun kabul edilmesiyle daha da belirgin hale gelmiştir.[62] Belirginleşen bu muhalefet CHP meclis grubuna 7 Haziran 1945'te tarihimize *"Dörtlü Takrir"* olarak geçmiş olan bir önerge vermişlerdir. Önerge sahipleri, Atatürk'ün son dönemlerinde başbakanlık görevinde bulunmuş olan Celal Bayar, CHP Aydın Mebusu Adnan Menderes, tarihçi Fuat Köprülü ve Bursa Milletvekili Refik Koraltan'dır. Bu önerge sahipleri aynı zamanda Türkiye'nin on yılına damgasını vuracak olan DP'nin de kurucularıdır. Verilen önerge de özet olarak TBMM'de denetimin sağlanması, demokratik kurumların ortaya çıkarılması, demokrasinin önündeki engellerin kaldırılması ve CHP parti tüzüğündeki antidemokratik eylemlerin tasfiye edilmesi gibi maddeler yer almıştır. Takrire bakıldığı zaman demokrasinin, demokratik ortamın yaratılması ve sürdürülmesi istenmektedir. Bu takrir tüzük değişikliği içerdiği için tüzük değişikliği kurultayda yapılır denilerek CHP meclis grubunda reddedilmiştir. Bir başka ret sebebi olarak da devlet ile bütünleşmiş olan CHP'nin otoriter tavrını sürdürmek istemesi ve kendi içerisinden bir muhalefet partisi çıkarabilmek için kasten reddetmiş olması da sayılabilir.[63]

Cemil Koçak ise demokrasi bildirisi niteliğindeki *"Dörtlü Takrir"* de üç temel istek olduğunu savunmuş ve şöyle sıralamıştır:

"İlk istek milli hâkimiyetin fiilen gerçekleşmesini sağlamak üzere, özgür Meclis çalışması ve denetimiydi. Bu, üzerinde herhangi bir tartışma açılmayan Anayasanın demokratik ruhuna hem bir geri dönüş olacaktı, hem de Anayasanın uygulanmasını sağlayacaktı. İkinci istek, siyâsî hak ve hürriyetlerin genişçe kullanılması imkânıydı. Üçüncü istek de, parti örgütünde ve faaliyetlerinde,

60[60] Hilmi Uran, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım* (İstanbul: İ.B.K.Y., 2017), 348,349.
61[61] Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları Tek Partiden Çok Partiye Geçiş* (İstanbul: Bilgi Yayınları, 1990), 59.
62[62] Yeşil, *a.g.e*, 40.
63[63] Eroğul, *a.g.e*, 13-15.

aynı görüşler doğrultusunda yeni bir organizasyondu. Bütün bunların öneril(ebil)mesinde, İnönü'nün 19 Mayıs konuşmasının itici gücü de özellikle vurgulanmıştı."[64]

Filiz Çolak da *"Dörtlü Takrir"* deki isteklerin özellikle üç nokta üzerinde toplandığını ifade etmiştir: "*Kanunlardaki ve parti tüzüğündeki anti-demokratik hükümlerin tasfiyesi, meclisin hükümeti gerçekten denetlemesi ve seçimlerin serbestçe yapılması"*[65]

Necip Fazıl Kısakürek *"Benim Gözümde Menderes"* adlı eserinde Dörtlü Takrir'in DP'nin kuruluşundaki rolünü şöyle açıklamıştır: *"Dörtlü Takrir diye adlandırılan davranışı, Demokrat Parti'nin tohum atış ve ilk kadrosunu çerçevelendiriş hareketi kabul edebiliriz. Bu hareket, yeni bir parti şuurundan uzak olarak yapılmakta idiyse de, o istikametin rotasını kendi kendisine çizmekteydi."*[66] sözleriyle Dörtlü Takrir'in yeni parti kurmak amacıyla verilmediğini, ancak sürecin yeni partiye doğru gittiğini ifade etmiştir.

Partinin önergeyi reddetmesinin ardından muhaliflerden Adnan Menderes ve Fuat Köprülü *"Tan"* ve *"Vatan"* gazetelerinde hükümeti eleştiren makaleler yazdılar. Bu durum partide rahatsızlık yarattı ve 21 Eylül 1945'te Adnan Menderes ve Fuat Köprülü CHP'den ihraç edildi. Bu ihraç kararlarını eleştiren Refik Koraltan'da partiden ihraç edildi. Celal Bayar ise önce milletvekilliğinden istifa etti daha sonra da 1 Aralık 1945'te de CHP'den ayrıldı. Böylelikle DP'nin kurucu kadrosu tamamlanmış oldu. CHP'de zaten öncesinde böyle bir muhalefet partisinin kurulabileceğini ifade etmişti.[67]

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün şu sözleri muhalefet partisinin kurulmasını teşvik eder niteliktedir:

> *"Bizim tek eksiğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. (...) Fakat memleketin ihtiyaçları sevkiyle hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde başka siyasi partilerin de kurulması mümkün olacaktır. (...) Şunu biliriz ki bu siyasi kurul içinde prensipte ve yürütmede arkadaşlarına taraftar olamayanların hizip şeklinde çalışmalarından fazla, bunların, kanaatleri ve programları ile açıktan durum almaları, siyasi hayatımızın gelişmesi için daha doğru yol, milletin menfaati ve siyasi olgunluğu için daha yapıcı bir tutumdur."*[68]

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün bu sözleri görüldüğü gibi muhaliflerin yeni bir parti kurmasına hem izin hem de teşvik niteliğindedir. İnönü'nün bu

64[64] Cemil Koçak, *İkinci Parti (1945-1950)* (İstanbul: İletişim Yayınları, C.1, 2010), 317.
65[65] Filiz Çolak, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)", *Türkler Ansiklopedisi*, C.16 (Ankara 2002): 1429.
66[66] Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde Menderes* (İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 2011), 49.
67[67] Ahmad, *a.g.e.*, 25-27.
68[68] Taner Timur, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1991), 15,16.

konuşmasından sonra muhaliflerden Celal Bayar basına yeni bir parti kuracağını açıklamıştır. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra dört muhalif milletvekili tarafından 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti resmen kurulmuştur.[69] Bu parti antidemokratik uygulamalara son vermek amacıyla kurulmuş bir partidir. Partinin adıyla ilgili bazı söylemler ortaya çıkmış ve ilk aşamada *"Kemalist Parti, Demokrat Çiftçi Partisi"* gibi isimler üzerinde durulmuştur. Celal Bayar ise partinin isminin *Demokrat Halk Partisi* olacağını açıklamış, ancak daha sonra *"Halk"* kelimesi çıkartılmıştır. Sebebini ise CHP ile ilişki içerisinde olduğu zannının ortadan kaldırılması olarak açıklamıştır.[70] Ancak CHP'ye göre DP bir kontrol partisidir. Gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın böyle bir partinin programının CHP'den temel farklılığı olamayacağını yazmıştır. Çünkü DP, CHP içerisinden çıkmış bir partiydi ve parti programının CHP'den farklı olması beklenmiyordu.[71] Samet Ağaoğlu ise DP'nin ortaya çıkışıyla ilgili şu tespiti yapmaktadır:

> *"Demokrat Parti, şehirlerin büyük işadamları ve nüfuzlu aydınlarından ilçelerin eşrafına, büyük toprak sahiplerine kadar halkı maddi menevi baskı altında tutanların teşkilatı haline gelmiş ve devleti totaliter bir sistemle idareye alışmış Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı köylü, işçi, esnaf, yeni fikir ve görüşlerin etkisi altında genç aydınlar ve bunların aralarında Halk Partisi'nden çeşitli sebeplerle ayrılanların el ele bir ayaklanması olarak doğmuştu."*[72]

Samet Ağaoğlu yukarıdaki tespitinde DP'nin kuruluşunu CHP'nin totaliter yönetimine bağlamıştır. CHP'nin totaliter yönetiminin Anadolu halkında yarattığı bıkkınlığın DP'yi asıl ortaya çıkaran etken olduğunu savunmuştur. Merkezi devletin köylerde, kırsal kesimlerde halk üzerinde jandarma ve vergi tahsildarları eliyle yaptığı baskılar nüfusun %80'ini oluşturan kırsal kesimde büyük huzursuzluklara yol açmıştır. Erik Jan Zürcher, devletin bu noktada laik politikaları nedeniyle milletin inancının ifade edilişinin bastırılması, ifade ediliş şekillerine müdahalede bulunması sonucu halktaki rahatsızlığın daha da arttığını ve devlet ile halk arasındaki ideolojik ilişkinin koptuğunu ifade etmektedir.[73]

Şevket Süreyya Aydemir ise Menderes'in Dramı adlı eserinde çok partili hayata geçilmesinin ilk isteklerinin politikacılardan ziyade basından geldiğini: *"Ahmet Emin Yalman, Vatan gazetesinde ve İkinci Dünya Harbi sonrasının bayraktarlığını yaparak,*

69[69] Timur, *a.g.e.,* s. 16
70[70] Sabit Dokuyan, "Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2 (Haziran 2014): 158.
71[71] Ahmad, *a.g.e.*, 26,27.
72[72] Samet Ağaoğlu, *Arkadaşım Menderes* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016), 55.
73[73] Zürcher, *a.g.e.*, 304.

daha demokratik bir parlamenter kontrol davasını yürütüyordu."[74] sözleriyle ifade etmiştir.

Tüm bu bilgilere bakıldığında DP'nin, 1930 yılında Atatürk'ün teşviki ve güdümüyle kurulan SCF'den farklı olarak halk tabanından gelen rahatsızlıklar ve siyasi zorunluluk neticesinde kurulduğu söylenebilir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün CHP karşısında bir muhalefet partisi eksikliğinden bahsetmesi DP'nin bir teşvik ve güdüm neticesinde kurulduğu sonucunu ortaya koymaz. İnönü, DP'nin kurucularına parti kurmaları yönünde bir teşvikte bulunmamış, sadece üstü kapalı olarak bunun sinyallerini vermiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 18 Temmuz 1945 tarihinde iş adamı Nuri Demirağ tarafından kurulan Milli Kalkınma Partisi (MKP) ile Türkiye çok partili hayatla tanışmıştır.[75] Ancak MKP, Türk siyasi hayatında çok fazla bir ağırlığı olmayan ve çok bilinmeyen bir parti olduğu için Türkiye'de asıl çok partili hayata geçişin DP ile başladığı kabul edilmiştir.

DP, 7 Ocak 1946 tarihinde kurulmuş ve teşkilatlanmasını daha tam olarak tamamlayamadan kendisini erken genel seçimlerin içerisinde bulmuştur. DP her şeyden önce antidemokratik yasaların değiştirilmesini, seçim dürüstlüğünün sağlanmasını istemiştir. CHP ise 1947 yılında normal süresi içinde yapılması gereken milletvekili genel seçimlerini bir yıl önceye 1946 yılına alarak DP'nin teşkilatlanmasına fırsat vermemek ve iktidarını dört yıl daha garantiye almak istemiştir. CHP'nin bu olumsuz tavrına DP, hem belediye seçimlerine hem de genel seçimlere girmeme kararı alarak tepki göstermiştir. DP'nin bu tavrına karşılık CHP liberal kararlar almaya başlamıştır. Buna göre tek dereceli seçim sistemine geçilmiş, üniversitelere idari özerklik verilmiş ve basın yasası liberalleştirilmiştir. Daha önce genel seçimlere katılmama kararı alan DP'liler bu kararın partinin kapatılmasına yol açabileceğini düşünerek seçimlere katılma kararı almışlardır. 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan genel seçimlere sert siyasi atmosferde gidilmiştir.[76] Tokat ilinde 1946 genel seçimlerinde DP milletvekili

74[74] Aydemir, *Menderes'in Dramı?*, 125.
75[75] Murat Burgaç, "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 26 (Bahar 2013): 164.
76[76] Ahmad, *a.g.e.*, 28-32.

çıkaramamış, CHP ise %100 oy oranı ile 10 milletvekilini kazanmıştır.[77] Aşağıdaki tabloda 21 Temmuz 1946 genel seçim sonuçları gösterilmektedir.[78]

Tablo: 1. 21 Temmuz 1946 Genel Seçim Sonuçları

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	397	%85,4
Demokrat Parti (DP)	61	%13,1
Bağımsızlar (DP Listesinde Yer Alarak Seçilen)	4	%0,9
Bağımsız (Bağımsız Aday Olarak Seçilen)	3	%0,6
TOPLAM	**465**	**%100**

Türkiye'nin ilk çok partili seçimleri olan 1946 genel seçimleri Türkiye Cumhuriyeti tarihine hileli seçimler olarak geçmiş ve demokratik sistem en baştan yara almıştır. DP beyannamesinde ise 21 Temmuz 1946 seçimlerine partinin samimiyetle katıldığını ancak seçimlerde emniyetin bulunmadığını ve idare ve seçim aygıtlarının yalnızca iktidar partisine seçim kazandırmak amacı ile hareket ettikleri ifade edilmiştir.[79] Bunun yanında 1946 genel seçimleri sonrası iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiler gergin bir şekilde sürmüştür. 1946 seçimlerinden beri süregelen bu gerginliğe Cumhurbaşkanı İsmet İnönü el koymuş ve 1947 yılında her iki partinin mensuplarıyla yaptığı görüşmeler neticesinde çatışmaya ve gerginliğe son verecek, 12 Temmuz Beyannamesi'ni hazırlamıştır. İnönü, iki tarafında siyasette oyunu kuralına göre oynamalarını şart koşmuştur. 12 Temmuz beyannamesi uzlaşı açısından Türk siyasi tarihinin önemli bir belgesidir.[80]

Cumhurbaşkanı İnönü, 12 Temmuz Beyannamesi'nde amacını şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Başlıca iki parti arasındaki temel farkın, yani emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakımdan memleketin emniyeti manasını taşıdığı için gözümde çok önemlidir. Muhalefet, teminat içinde yaşayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. İktidar, muhalefetin kanun haklarından başka bir şey düşünmediğinden müsterih olacaktır. Büyük vatandaş*

77[77] https://www.yenisafak.com/secim-1946/tokat-ili-secim-sonuclari (16 Ekim 2018).
78[78] https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf (16 Mayıs 2019).
79[79] Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, *"Demokrat Parti Beyannamesi"*, Yer Bilgisi: 12-71-9.
80[80] Hüseyin Şeyhanlıoğlu, "12 Temmuz Beyannamesinin Siyasal Etkileri ve Önemi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 16 (Ocak 2012): 90.

kütlesi, iktidar şu partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir."[81]

12 Temmuz Beyannamesi ile siyasette beklenen yumuşama olmamıştır.[82] 1946 seçimlerinin ardından Başbakanlığa gelen sertlik yanlısı Recep Peker çok partili sistemi istemiyordu. Dolayısı ile CHP içerisinde Peker'e karşı muhalefet baş gösterdi ve Peker Başbakanlıktan istifa etti. CHP içerisindeki ılımlılar-sertler kavgası DP içerisinde de yaşanıyordu. DP içerisindeki sertler parti yönetimini yumuşak olmakla suçlamıştır. DP içerisindeki bu gerginlik yeni bir partinin kurulmasına neden olmuştur. Gerginlik dolayısı ile DP'de bir takım milletvekilleri ihraç edilmiştir. İhraç edilenler 20 Temmuz 1948'de Millet Partisi (MP)'ni kurmuşlardır. Mareşal Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Kenan Öner, Osman Bölükbaşı ve Sadık Aldoğan partinin kurucuları arasında yer almışlardır.[83]

CHP, 21 Temmuz 1946 seçimlerini kazanmakla dört yıl daha iktidarını garantilemiştir. 1950 genel seçimlerine kadar Türkiye'de siyasi hava gergin geçmiştir. DP'lilerin demokratikleşme adımlarına karşın CHP bu işi ya ağırdan alıyor ya da hiç uygulamak istemiyordu. Gergin geçen bu havada iki parti de 1950 seçimlerinde halkın karşısına çıkmaya hazırlanıyorlardı. İki parti de yoğun seçim çalışmalarına girişmişti. Bu arada DP'ye iki önemli ismin katılması umutları daha da arttırmıştır: Yargıtay başkanı Halil Özyörük ve Atatürk'ün eski arkadaşı ve Milli Mücadelenin önemli isimlerinden Ali Fuat Cebesoy DP 1950 genel seçimlerine "*Yeter! Söz Milletindir!"* sloganıyla girmiştir.[84] DP'nin yayın organı olan *Zafer* Gazetesi seçim sonuçlarını "*Demokrat Parti İktidarı Aldı"*[85] manşetiyle duyurmuştur. 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde liste usulü çoğunluk sistemi esas alınmıştır. Aşağıdaki tabloda 1950 genel seçim sonuçları gösterilmektedir.[86]

81[81] Çolak, *a.g.m*., 1434,1435.
82[82] Cengiz Sunay, *Demokrat Parti* "İttihat Terakkiden Günümüze Siyasal Partiler", ed. Turgay Uzun (Ankara: Orion Kitabevi, 2013), 183.
83[83] Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi* (İstanbul: İ.B.K.Y., 2016), 245,246.
84[84] Eroğul, *a.g.e.*, 70,71.
85[85] Zafer Gazetesi *"Demokrat Parti İktidarı Aldı",* 16/5/1950, s. 1.
86[86] https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf (16 Mayıs 2019).

Tablo: 2. 14 Mayıs 1950 Genel Seçim Sonuçları.

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti (DP)	416	%55,2
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	69	%39,6
Millet Partisi (MP)	1	%4,6
Bağımsızlar	1	%0,6
TOPLAM	**487**	**%100**

Tokat ilinde ise DP %54,8 ile 8 milletvekili çıkarabilmişken CHP ise %43,7 ile 1 milletvekili çıkarabilmiştir.[87] 1950 genel seçimlerinde Tokat ilinden seçilen 9. Dönem DP milletvekilleri şunlardır: *"Hasan Sıtkı Atanç, Fevzi Çubuk, Ahmet Gürkan, Ömer Hamdi Koyutürk, Mustafa Halûk Ökeren, Muzaffer Önal, Mustafa Özdemir, Nuri Turgut Topçuoğlu."*[88]

DP'nin kurulduktan sonra dört yıl gibi kısa bir muhalefet devresinin ardından meclisin bu denli çoğunluğunu alarak iktidara gelmesi, Türkiye'nin adeta çok partili hayata susamış, DP'yi CHP'nin tek parti iktidarından kurtarıcı olarak görmesi, DP'nin Türkiye'de oluşan muhalefeti tam olarak karşıladığı ve nefes alma aracı olarak gördüğü anlamına gelmektedir. 1950 seçimleriyle 27 yıllık tek parti iktidarına son verilmiş ve Türkiye'de demokrasi havası esmiştir.[89]

Türkiye'de çok partili hayata geçişte Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün etkisi hiç şüphesiz yadırganamayacak kadar önemlidir. İkinci Dünya Savaşından sonra demokrasi cephesinin kuvvetlenmesi İsmet Paşa'yı Türkiye'de çok partili hayata geçme konusunda harekete geçirmiştir. İnönü'nün iktidar partisi olan CHP'nin karşısında bir muhalefet partisi kurulmasını istemesi, 19 Mayıs nutkunda çok partili demokrasiye geçişi işaret etmesi, DP'nin kuruluşunu büyük bir olgunlukla karşılaması ve 1950 seçimlerini kazanan DP'ye iktidarı sorunsuz bir şekilde teslim etmesi İnönü'nün bu sürece olan katkısını inkâr edilemeyecek bir biçimde ortaya koymaktadır.

87[87] https://www.yenisafak.com/secim-1950/tokat-ili-secim-sonuclari (16 Mayıs 2019).
88[88] Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, I. Birleşim, 22.05.1950, s. 5.
89[89] Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı-Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016), 100.

Ulus Gazetesi, NewYork Times gazetesinde çıkan *"Demokrasi yolunda en ileri adımı İnönü attırmıştır"* başlıklı haberi yayınlamıştır:

> *"Türkiye'deki seçimin hayret verici neticesinden yalnız Türkler değil Garp demokrasileri de hakkıyla gurur duysalar yeridir. Bir zamanlar Avrupa'nın hasta adamı adıyla anılan bu eski memleket şimdi bizim inandığımız ve özlediğimiz cihana yeni bir kura efradı gibi katılmış bulunmaktadır. Türkiye uzun askerî geleneğe malik bir devletti. Halk yukarıdan verilen emre alışkındı. İslâm memleketi olmak itibariyle de Türkiye'de ferdi demokrasi vardıysa da yeni anlamda meşruti bir hükümete malik değildi. İlhamını Fransız İhtilâlinden alan Türk inkılabı evvelâ ittihatçıların sonra da Atatürk'ün liderliği altında inkişaf etmiştir. Fakat şimdi seçimi kaybetmiş olmakla beraber Türkiye'ye demokrasi yolunda büyük bir adım attırmak hususunda en büyük hisse İnönü'ye aittir. Bu cepheden mütalâa edilince son seçim onun bir zaferidir.(...)"*[90]

TBMM'nin IX. ve yeni dönemi 22 Mayıs 1950 tarihinde başlamıştır. Meclis başkanlığına DP'nin kurucularından olan Refik Koraltan seçilmiştir. Cumhurbaşkanlığına ise 453 milletvekilinden 387'sinin desteğini alarak Celal Bayar seçilmiş, CHP'nin adayı olan İsmet İnönü ise toplamda 64 oy alarak Celal Bayar'ın gerisinde kalmıştır. Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar ise DP'yi birlikte kurdukları Adnan Menderes'i yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.[91] Böylelikle Türkiye'nin siyasi hayatında ve günümüze de birçok şey anlatması bakımından önemli izler bırakan ve 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile son bulacak olan DP Dönemi başlamıştır.

1.3. 1950-1954 Yılları Arasındaki Siyasal Gelişmeler

TBMM'nin 1950 genel seçimlerinin ardından başlayan IX. dönemi 12 Mart 1954 tarihinde sona ermiş ve 2 Mayıs 1954 genel seçimlerine giden süreç başlamıştır. 1950'de iktidara gelen DP, Türkiye'de yeni umutlar doğurmuş ve iktisadi kalkınma alanında önemli hamlelere imza atmıştır. Sayıları gittikçe arttırılan traktör ve tarım aletleri sayesinde tarımsal üretim artmış ve daha hızlı yapılır hale gelmiştir. Bunun yanında önemli bir hamlede geniş bir karayolu yapımına girişilmesidir. Türkiye 1952'de NATO (North Atlantıc Treaty Organızatıon)'ya üye olmuş, Truman Doktrini, Marshall Planı ve Avrupa Konseyi üyelikleri gerçekleşmiştir. Bu anlamda Türkiye ve DP için olumlu gelişmeler yaşanmıştır.[92] DP, iktidarının başlarında CHP ile uzlaşmacı bir tavır içinde olmuştur. Ancak bu uzlaşmacı tavır bir süre sonra yerini gergin bir havaya bırakmış ve ilk çatışma çok geçmeden başlamıştır. Başbakan Adnan Menderes'in hükümet programını meclise sunmasının ardından programla ilgili mecliste sert tartışmalar yaşanmıştır. CHP, hükümet programını protesto etmek için

---

90[90] Ulus Gazetesi *"Demokrasi Yolunda En İleri Adımı İnönü Attırmıştır",* 18/5/1950, s. 1.
91[91] Şerif Demir, "Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı Seçilmesi ve Demokrat Parti Hükümetinin Kurulması (1950)", *International Journal Of History*, S. 2 (Temmuz 2012): 129,130.
92[92] Akşin, *a.g.e.*, 249, 250.

meclisi terk etmiştir.[93] Bunun yanında DP, CHP'ye bağlı olan Halkevlerini 1951'de devletleştirmiş ve taşınır ve taşınmaz mal olarak hazineye devretmiştir. Bu devirle Halkevlerinin kültürlendirme işlevi yok edilmiş, bununla CHP'nin gücüne darbe indirilmek istenirken aynı zamanda Türk aydınlanmasına da darbe indirilmiştir. DP, bunun yanında 1953'de CHP'nin bütün mal varlığına *"haksız iktisap"* diyerek el koymuştur. DP bununla CHP'nin bütün etkinliğini kısmayı amaçlamıştır. Bunun yanında 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerini de 1954'de ilk öğretmen okullarına dönüştürmüştür. Bazı kaynaklarda ise Köy Enstitüleri'nin tamamen kapatıldığı yazmaktadır. DP, MP'yi 1953'de Atatürk ve devrimlerinin karşıtı olarak nitelendirip kapatmıştır. DP, basından gelen eleştirileri engellemek için de ağır cezalar içeren bir yasa çıkartmıştır.[94]

İktidar ve Ana Muhalefet partisi arasındaki bu gergin ortamda 2 Mayıs 1954 tarihinde X. dönem milletvekili genel seçimleri yapılmıştır. DP ile CHP arasındaki gerginlik ve DP'nin baskılarına rağmen 1950'deki seçimlere göre DP oylarını arttırmıştır. Bu artış, iktidarın iktisadi kalkınma projeleri, buna bağlı olarak tarımsal üretimdeki hızlanış ve artış, karayolu yapımı, Türkiye'nin NATO'ya üye olması gibi nedenlere bağlanabilir. 1954 genel seçimleri liste usulü çoğunluk sistemiyle gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda 1954 genel seçim sonuçları verilmiştir.[95]

Tablo: 3. 2 Mayıs 1954 Genel Seçim Sonuçları

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANLARI
Demokrat Parti (DP)	503	%58,4
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	31	%35,1
Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	5	%5,3
Köylü Partisi	-	%0,6
Türkiye İşçi Partisi	-	%0,00
Bağımsızlar	2	%0,6
TOPLAM	**541**	**%100**

Tokat ilinde DP, %54,9 oy alarak 9 milletvekilinin tamamını kazanmışken CHP, %44,6 oy oranına sahip olmuş ancak milletvekili kazanamamıştır.[96] Oysaki 1950 genel seçimlerinde CHP Tokat'tan %43,7 oy oranı ile 1 milletvekili çıkarmıştır. DP'nin oy oranı ise 1950 seçimleri ile aynı olmuştur. DP'den seçilen X. dönem Tokat

93[93] Ahmad, *a.g.e.*, 47.
94[94] Akşin, *a.g.e.*, 250, 251.
95[95] https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf (3 Ağustos 2019)
96[96] https://www.yenisafak.com/secim-1954/tokat-ili-secim-sonuclari (3 Ağustos 2019)

milletvekilleri *"İhsan Baç, Hulusi Bozbeyoğlu, Selahattin Gülüt, Ahmet Gürkan, Osman Hacıbaloğlu, Hasan Kangal, Ömer Sunar, Mehmet Şahin ve Yusuf Ulusoy dur."*[97]

1.4. Demokrat Parti Döneminde Tokat'a Yapılan Yatırımlar

1950-1960 yılları arasında Türkiye'yi yöneten DP, iktidarı süresince Tokat'ta önemli yatırımlar meydana getirmiştir. Bu önemli yatırımlardan biri kara sabandan makineli tarıma geçiştir. DP iktidarının Türkiye'de çiftçilere ve tarıma yönelik önemli bir hamlesi olan tarımda makineleşme ile tarım üretimi daha verimli, daha hızlı yapılır olmuştur. Tokat'ta da traktör ile tarım yapılması dönemin gazetelerine yansımış ve traktörlerin geleceğin refahını ilan ettiği yazılmıştır.[98]

Tokat ile ilgili bir başka yatırım projesi ise Tokat'ın kanayan yarası olan sel ve taşkınlar nedeniyle oluşan tahribatın önlenmesine yöneliktir. Bu amaçla Bayındırlık Bakanlığı şehrin içerisinden geçen dere güzergâhını ıslah etmek ve bu derenin kollarından olan Geyras ve Çay sularını, derenin esas kolu olan Behzat deresine bağlamak amacıyla tersip bendinin inşaatına karar verilmiştir. Böylelikle Tokat'ta sel ve taşkınlar nedeniyle meydana gelen tahribatın önlenmesi amaçlanmıştır.[99]

DP iktidarının Tokat'ta önemli bir yatırımı ise eğitim alanındadır. Turhal, Reşadiye ve Niksar'da okul inşaatları yapılmıştır. Turhal'da yapılacak okul için 5000 lira vilayet, 5000 lira devlet ve 2500 lira da Turhal şeker fabrikası yardım vermiştir. Reşadiye'de yapılacak ortaokul için vilayet 800 liralık yardım yapmıştır. Niksar'da ise Halkevi binasının özel idare tarafından satın alınmasıyla yeni bir okul inşaatı yapılması planlanmıştır.[100]

Tokat'a yapılan yatırımlardan biri de yol yapımıdır. Topçam yolu bunun yanında Çamlıbel-Artova yolu, Zile-Çekerek yolu, Turhal-Pazar yolu ve Almus yolu Tokat'taki ulaşım açısından önemli yatırımlardır. Bunun yanında Niksar'ı Tokat'a bağlayan ve ahşap olan Niksar köprüsünün betonarme olarak inşaatının ise Temmuz ayı içerisinde yapılacağı gazetelere yansımıştır.[101]

97[97] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 1. Birleşim, 14.05.1954, s. 5.
98[98] Tokat Postası Gazetesi, *"Yeni İktidarın Çalışmaları",* 6/11/1951, s. 2.
99[99] Tokat Postası Gazetesi, *"Tokat'ta Bent Yapılacak"* 8/3/1952, s. 2.
100[100] Tokat Postası Gazetesi, *"Okul İnşaatı",* 18/6/1952, s. 1.
101[101] Tokat Postası Gazetesi, *"Tokat'a Yapılan Yol Yatırımları",* 21/6/1952, s. 1.

Tokat'ta 1952 yılında spor sarayı da yapılmıştır. Spor sarayının salonu sinema salonu şeklinde yapılması ve 1500 kişi kapasiteli olması planlanmıştır.[102] Devlet yöneten iktidarların önemli yatırımlarından biri de hastane yapmak olmuştur. DP iktidarı da Tokat Erbaa'da bulunan eski okul binasını hastaneye dönüştürerek hizmete sunmuştur. Bu hastanenin açılmasıyla Erbaa ve çevresindeki halkın sağlığını koruma imkânları genişletilmiştir.[103]

Tokat valisi Bekir Suphi Aktan bir basın toplantısı düzenleyerek hizmetinde bulunduğu Tokat halkına iki yıllık yatırımlar, faaliyetler hakkında bilgi vermiştir. Vali Aktan, yapılan yatırımlardan eğitim alanında olan yatırımları köyde ve şehirde olmak üzere iki bölümde incelemenin yerinde olacağını ifade etmiştir. Vali Aktan, 14 köyde ilkokul binasının inşa edildiğini ifade etmiştir. Şehirlerde ise Zile, Turhal ve Erbaa'da ilköğretimin ikili öğretim olarak yapıldığını söylemiş ve alınan tedbirlerle bu üç ilçeye birer ilkokul binasının yaptırıldığını ve böylelikle ikili öğretimin ortadan kaldırıldığını belirtmiştir. Bunun yanında Samanpazarı mevkiinde bir ilkokul yaptırıldığını ve büyük bir ihtiyacın karşılandığını ifade etmiştir. Niksar'da ise yanan Gazi Ahmet ilkokulunun yerine ihtiyacı karşılayacak başka bir yerde tekrar yaptırılacağını ifade etmiştir. Vali Aktan, ortaöğretim konusunda ise Turhal'da 150 bin liralık bütçe ile bir ortaokul inşa edildiğini belirtmiştir. Aynı şekilde Reşadiye'de de bir ortaokul binasının inşaatına başlandığını belirtmiştir. Tokat'ta eğitim kadar önemli bir başka yatırım ise sağlık alanında yapılmıştır. Vali Aktan, Tokat'ın merkezindeki 80 yataklı ve 2 doktorlu hastanenin alınan tedbirlerle kapasitesinin 150 yatak ve doktor sayısının 5'e çıkarıldığını belirtmiştir. Bunun yanında yine Tokat merkezde veremle mücadele amacıyla bir verem dispanserinin açılacağını ifade etmiştir. Vilayet bütçesinden 40 bin, genel bütçeden ise 50 bin lira ve halkında bağışlarından faydalanarak verem hastanesinin inşaatına başlanacağını da sözlerine eklemiştir. Vali Aktan aynı zamanda 1952 yılında Çekerek vadisinde (Zile) bir hastanenin yapılacağını belirtmiştir. Bunun yanında sağlık alanında önemli bir uygulama da her köy için sağlık dosyası düzenlenmesidir. Vali Aktan bu dosyaların köylere gönderilecek olan doktor ve sağlık memurları tarafından düzenli olarak işleneceğini belirtmiştir. Bir diğer yatırımda içme suları konusunda yapılmıştır. Vali Aktan Tokat'ın içme sularının ihtiyacı karşılayacak ölçüde belediye tarafından genişletildiğini ve Niksar, Erbaa ve Turhal'ın suya

102[102] Tokat Postası Gazetesi, *"1500 Kişilik Salon Haberi",* 28/6/1952, s.1.
103[103] Tokat Postası Gazetesi, *"Erbaa Hastanesi Sonbaharda Açılacak",* 9/7/1952, s.1.

kavuşturulduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında Zile'nin su inşaatının bu yıl bitirileceğini, Reşadiye'nin su projesinin ihale edildiğini, Artova'nın su projesinin ihale edilmek üzere olduğunu ve Taşova'nın su keşiflerinin bu bitirileceğini ifade etmiştir.[104]

Tokat'ta yapılan bir diğer önemli yatırımda Turhal'da bir ispirto fabrikasının kurulmasıdır. İşletmeler Bakanlığınca 2 milyon lira bütçeyle kurulmasına karar verilen fabrikanın inşaatının 1954 yılında tamamlanacağı ve fabrikanın senede 5 milyon litre ispirto çıkaracağı dönemin yerel gazetelerine yansımıştır.[105] Bir diğer önemli yatırım ise Almus barajının yapılmasıdır. Yeşilırmak üzerinde Tokat civarında yapılacak bent ve hidroelektrik santrali Sivas, Samsun ve Tokat şehirlerine ve buradaki sanayiye enerji verecektir. Tesisin tahmin edilen keşif bedeli ise 30 milyon liradır.[106]

Tokat Vali vekili Nihat Karaibrahimgil bir basın toplantısı düzenleyerek 1953 yılında yapılacak olan yatırımlarla ilgili bilgi vermiştir. Vali vekili 1952 yılında başlanan Tokat fidanlık binasının tamamlanacağını, Artova cezaevi inşaatının yapılacağını, Niksar Gazi Ahmet ilkokulu inşaatının yapılacağını ve 150 bin lira keşifli Reşadiye sağlık merkezinin inşaatının yapılacağını belirtmiştir. Bunun yanında köy yolları yatırımlarına da değinen vali vekili Erbaa-Karakaya arasında 5,5 km'lik kısmının ihaleye çıkarıldığını, Tokat-Pazar arasında 10 km, Niksar-Tenevri arasında 3 km'lik kısımların tesviyelerinin tamamen yapıldığını ifade etmiştir.[107]

Tokat'ta yapılacak bir diğer yatırım ise kurulacak olan çimento fabrikasıdır. Fabrika için Ankara'dan Tokat'a gelen yüksek maden mühendisi Nebil Özgü, ilgililerle görüşmüş ve incelemeler yapmıştır. Özgü, yapılan saha incelemesi neticesinde elde edilen cevherin muayenesi yapılmak üzere Ankara'ya götürmüştür.[108] Bunun yanında Tokat dâhil olmak üzere 32 ilde çiftçilerimize daha fazla teknik bilgi vermek ve onlarla daha sıkı temas imkânları elde edebilmek için teknik ziraat teşkilatları kurulmuştur.[109]

104[104] Tokat Postası Gazetesi, *"Kıymetli Valimiz Bekir Suphi Aktan İki Yıllık Faaliyetinin Bilançosunu Veriyor",* 16/7/1952, s. 1,2.
105[105] Tokat Postası Gazetesi, *"Tokat'ta Bir İspirto Fabrikası Kuruluyor",* 10/1/1953, s. 1.
106[106] Tokat Postası Gazetesi, *"Almus Barajının İhalesi Bu Yıl Yapılacak, Barajın Keşif Bedeli 30 Milyon Liradır",* 14/1/1953, s. 1,2.
107[107] Tokat Postası Gazetesi, *"Vali Vekilimiz Sayın Nihat Karaibrahimgil Dün Yaptığı Basın Toplantısında Bu Sene Yapılacaklarla İlgili Bilgi Verdi",* 16/7/1953, s. 1,2.
108[108] Tokat Postası Gazetesi, *"Vilayetimizde Kurulacak Olan Çimento Fabrikası İçin Müteşebbüsler Faaliyette",* 10/9/1953, s.1.
109[109] Tokat Postası Gazetesi, *"32 Vilayette Teknik Ziraat Teşkilatı Kuruldu",* 6/12/1953, s, 2.

Eğitim konusunda önemli bir yatırım ise 1956 yılında Zile lisesinin temelinin atılmasıdır. Temel atma törenine katılan vali Fazıl Kaftanoğlu, Zile lisesinin memlekete ve Zilelilere hayırlı uğurlu olmasını dilemiştir.[110] 1956 yılında sadece Tokat'ta değil her il merkezinde hayvan hakları konusunda önemli bir yatırım yapılmıştır. Hayvanların sağlığını korumak amacıyla Ziraat Bakanlığınca her ilde hayvan hastanesi kurulması kararlaştırılmış ve 5 yıl içerisinde bitirilmesi planlanmıştır.[111]

110[110] Turhal Gazetesi, *"Zile Lisesinin Temeli Merasimle Atıldı",* 17/7/1956, s. 1.
111[111] Tokat Gazetesi, *"Vilayet Merkezlerinde Modern Tesisli Birer Hayvan Hastanesi Açılacak",* 17/2/1956, s. 1.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. IX. DÖNEM TOKAT MİLLETVEKİLLERİ VE MCLİS FAALİYETLERİ

2.1.1. Refik Koraltan'ın Meclis Başkanı Seçilmesi Dolayısı İle Yaptığı Konuşma

14 Mayıs 1950 genel seçimlerinden sonra TBMM toplanmış ve ant içme töreni yapılmıştır. Aynı zamanda meclis başkanlığı seçimlerinin de yapıldığı parlamentoda İçel (Mersin) Milletvekili Refik Koraltan 385 oyla meclis başkanlığına seçilmiştir. Meclis başkanı seçilmesi sebebiyle bir konuşma yapan Koraltan, başkan seçilmesi dolayısı ile kendisine gösterilen güvene teşekkür etmiş ve üzerine aldığı sorumluluğun bilincinde olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasına devamla görevini tarafsızlık içerisinde sürdüreceğini söyleyerek TBMM'nin yeni döneminin Türk milletine kutlu olması dileğini ifade etmiştir.[112]

2.2. AHMET GÜRKAN

2.2.1. Özgeçmişi

1903 yılında Rize'nin Güneysu ilçesinde dünyaya geldi. Babası Süleyman Efendi annesi Fethiye Hanımdır. Samsun'da Müdafaa-i Hukuk adına halka öğüt vermekle görevlendirilen heyette bulunmuştur. 1925'te Samsun Alanus Köyü öğretmen vekilliğinde, 1926'da Samsun Kadamut Köyü öğretmen vekilliğinde, 1927'de Samsun Tekeköy öğretmen vekilliğinde, 1928'de Samsun Başalan Köyü öğretmenliğinde, 1929'da Samsun Hacıismail Köyü öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. 6 Ekim 1929'da görevinden ayrıldı. Rize'de Şer'iye kâtipliği, Samsun'da tütün ekiciliği, Taşova ve Erbaa ilçelerinde dava vekilliğinde bulunmuştur. 1930'da SCF'nin Samsun kurucuları arasında yer almıştır. 1947'de Demokrat Partiye girip, partinin Taşova ilçesi başkanlığına seçilmiştir.

IX. Dönem TBMM seçimlerine katılmıştır. Yapılan seçimde 80.965 oyla DP listesinden Tokat Milletvekilliğine seçilmiştir. Seçim tutanağını 16 Mayıs 1950'de almıştır. 22 Mayıs 1950'de Meclise gelmiş, Tutanağı 30 Haziran 1950'de onaylanmıştır. X. Dönem Tokat, XII. (1.) Dönem Konya Milletvekili olarak parlamentoya giren Ahmet Gürkan, ticaret ve müteahhitlikle uğraşmıştır. 03-721-004

112[112] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, I. Birleşim, 22.05.1950, s. 5,6.

sicil numarasıyla emekli olan Gürkan, 20 Şubat 1990'da vefat etmiştir. Ankara'da Cebeci Asrî Mezarlığında toprağa verilmiştir.[113]

2.2.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan TBMM'nin IX. Dönemi'nde toplam 43 defa söz hakkı istemiştir. Ahmet Gürkan, Türk Ceza Kanununun (TCK) 526. Maddesinin[114] değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle yaptığı konuşmada kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe girer denildiği zaman ne denilmek istendiğini açıklamış ve kanunun Resmi Gazetede ilan edildiği tarihten itibaren 45 gün sonra yürürlüğe gireceğini ifade etmiştir. Meclisten itiraz seslerinin yükselmesinin ardından Gürkan, hususi kanunların yayım ve ilan kanununun var olduğunu hatırlatarak şöyle devam etmiştir: "*buradaki madde aynen böyledir. Çünkü burada ilan edilen kanun 45 gün sonra Karaköse'de ancak ilân edilebilir. Binaenaleyh ben; yayımı tarihinden yerine Kabulü kelimesinin konmasını rica ve teklif ediyorum."*[115] diyerek meclise bu konuda bir de kanun teklifi vermiştir.

Bingöl, Milletvekilliklerine seçilen Feridun Fikri Düşünsel ve Muzaffer Nuri Okçuoğlu'nun seçim tutanakları hakkında inceleme komisyonu raporu münasebetiyle söz almış ve meselenin bir milletvekilinin ne kadar oy almış olduğu veya ne kadar oy kaybetmiş olduğu meselesi değil ve asıl meselenin Bingöl'de milli iradenin tecelli edip etmediği meselesi olduğunu belirtmiştir. Millet iradesi dediğimiz şeyin aslında hürriyet olduğunu ve bunun tarihimizde atalarımızın büyük mücadeleleri sonucu bu kahramanlık menkıbelerini şan ve şerefle bize devrettiklerini ifade etmiştir. Sözlerine devamla milletvekili arkadaşlarının seçim mazbatalarının eksik olduğunu söylemediğini ancak bunların şüpheli olduğunu iddia etmiştir. Bundan dolayı milli iradenin Bingöl'de gözyaşı döktüğünü bu sebeple seçim mazbatalarının ve raporların geldiği yere geri gönderilmesi ve tekrardan soruşturulması ve incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Milletvekili Gürkan, CHP döneminde Seçim Kanununun düzenlenmesi esnasında Yüksek Seçim Kurulu (YSK)'na kesin bir karar verme hakkı tanınmadığını söylemiş ve sebebini şu sözlerle ifade etmiştir:

113[113] Kâzım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX. Dönem Biyografiler (1950-1954)* (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, C. 7, 1998), 1061,1062.
114[114] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Türk Ceza Kanununun 526 ncı maddesinin değiştirilmesi hakkında Kanun"*, Kanun No: 5665, Kabul Tarihi: 16/6/1950, Gazete Sayısı: 7535, Gazete Tarihi: 17/6/1950.
115[115] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C.I, 9. Birleşim, 16.06.1950, s. 186.

"Büyük Millet Meclisinde bunlar istedikleri gibi, istedikleri zaman iktidarı ellerinde tutacaklar ve diledikleri anda içimizden herhangi birini kulağından tutup birer birer atacaklardı. Bugün iktidar elimizdedir. Fakat biz fırsat düşkünü değiliz. Bunu asla düşünmüyoruz. Buradan intikam kastiyle konuşmuyorum. Millet iradesinin tecellisi için söz almış bulunuyorum."[116]

Netice olarak Gürkan, soruşturmaya gidilmesini ve raporun geldiği komisyona iade edilmesini teklif etmiş ve bu konuda bir de önerge vermiştir. Milletvekili Ahmet Gürkan Bâzı Suç ve Cezaların Affı hakkındaki kanun münasebetiyle yaptığı konuşmasında Af Kanununun ikinci maddesinin B bendine[117] Adalet Komisyonu üyesi olması dolayısıyla muhalif kaldığını ve bunun sebebini zimmet, aşırma, rüşvet suçlarının bu ülkenin en büyük ızdırabını çektiği suçlar olduğunu, bundan dolayı bu türlü suçlara müsamaha göstermek taraftarı olmadığı şeklinde açıklamıştır.[118]

Gürkan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun[119] 61, 339 ve 494. maddelerinin değiştirilmesine ve aynı kanunun 495 ve 500. maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifi vermiştir. Gürkan konu ile ilgili söz almamış ve teklifi Adalet Komisyonuna gönderilmiştir.[120] Gürkan bir başka birleşimde yine aynı kanunun 261 ve 264. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Bu teklif hakkında da konuşma yapmayıp teklif Adalet Komisyonu'na gönderilmiştir.[121]

Milletvekili Ahmet Gürkan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun[122] 57, 72, 137 ve 145. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Gürkan verdiği kanun teklifiyle alakalı meclis kürsüsünde herhangi bir konuşma yapmamış,

---

116[116] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 17. Birleşim, 05.05.1950, s. 363,364.

117[117] B Bendi: Zimmet, ihtilas, irtikâp ve rüşvet suçları, ancak: bu suçlarda vâkı olan zarar ile bigayrıhakkın vait ve ita veya temin olunan para veya menfaat miktar ve kıymetçe 500 liradan az ise (500 lira dahil) 1 nci madde hükmü uygulanır.
MADDE 1: 15 Mayıs 1950 tarihinden önce işlenen suçlar hakkında takibat yapılmaz ve hükmedilmiş cezalar infaz olunmaz. Bu madde hükmü fer'i ve mütemmim cezalar ile ceza mahkûmiyetlerinin neticelerine de şamildir.

118[118] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 22. Birleşim, 13.07.1950, s. 636

119[119] Bu kanun on bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel hükümler ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. İkinci bölümde sulh mahkemeleri ile asliye mahkemesinde duruşma usulü ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde hükümlere karşı müracaat yolları ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Dördüncü bölümde haczi caiz olmayan şeyler ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Beşinci bölümde Adli yardım ile ilgili düzenlemeler, altıncı bölümde şifahi usulü muhakeme ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Yedinci bölümde hususi usulü muhakemeler ile ilgili düzenlemeler, sekizinci bölümde tahkim ile ilgili hükümler yer almaktadır. Dokuzuncu bölümde yabancı mahkemelerinden verilen ilamların sureti tenzifi ve onuncu bölümde ise hâkimlerin mesuliyeti ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Hukuk usulü muhakemeleri kanunu"*, Kanun No: 1086, Kabul Tarihi: 18/6/1927, Gazete Sayısı: 622, 623, 624 Gazete Tarihi: 2.3.4/7/1927.

120[120] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. II, 6. Birleşim, 15.11.1950, s. 93.

121[121] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. II, 12. Birleşim, 29.11.1950, s. 235.

122[122] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Ceza muhakemeleri usulü Kanunu"*, Kanun No: 1412, Kabul Tarihi: 4/4/1929, Gazete Sayısı: 1172, Gazete Tarihi: 20/4/1929.

sadece teklifi vermekle yetinmiştir. Kanun teklifi Adalet Komisyonuna havale edilmiştir.[123]

Ahmet Gürkan, Trabzon milletvekilliklerine seçilen Salih Esad Alperen, Mahmut Goloğlu ve Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu'nun seçim tutanakları hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu ile Trabzon milletvekillerinin seçim tutanaklarına dair YSK Başkanlığı tezkeresi ve Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu münasebetiyle söz almış ve bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Trabzon milletvekillerine ait gündemde iki maddenin var olduğunu ifade ederek tüzük hükümlerine göre mazbatalarına itiraz edilmeyen milletvekillerinin mazbatalarının meclise gönderildiği, itiraz komisyonuna ise mazbatalarına itiraz edilen milletvekillerinin mazbatalarının gönderildiğini söylemiştir. Bunun yanında bütün bir seçim çevresini alakadar eden bir itirazın kül halinde itirazının mümkün olamayacağını da sözlerine eklemiştir.[124]

Gürkan, bu konuda konuşmasına devamla; 11 muhalif oya karşılık 14 muvaffak oyla kabul edilen komisyon raporunu okuduğunu ve tatmin edici bulmadığını söylemiştir. İddiaların iki-üç oy sandığı üzerinde toplandığını ve bir köyün sandığında oy kullanılmadığı halde kullanılmış gibi gösterilip, parmak basıldığını, imza atıldığını ve birde zabıt gönderildiğini ifade etmiştir. Diğer sandıklarda ise DP temsilcilerinin itiraz süresi geçene kadar baskı altında tutulduklarını ve şehre gidip şikâyet edemediklerini, iddiaların bundan ibaret olduğunu söylemiştir. Gürkan, komisyon raporunun YSK raporunda belirtilen gerektirici sebepler ile kendisini bağlayıcı saydığını ve aynı raporu meclise sunduğunu ifade etmiştir. Ancak bundan önce meclisin bir karara vardığını söylemiş ve o kararı açıkladıktan sonra meclisin bu soruşturmayı yapmasını istemiştir.[125]

Ahmet Gürkan yine benzer bir konuda, Kars milletvekillerinin seçim tutanakları hakkında YSK Başkanlığı tezkeresi ve tutanakları inceleme komisyonu raporu münasebetiyle söz almıştır. Meclisin bu meseleyi soruşturulmak üzere komisyona iadesini ve kabulünü teklif ve rica etmiştir.[126]

123[123] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. II, 9. Birleşim, 22. 11. 1950, s. 183.
124[124] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. II, 11. Birleşim, 27.11.1950, s. 219,220.
125[125] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. II, 11. Birleşim, 27.11.1950, s. 226.
126[126] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. III, 14. Birleşim, 04.07.1950, s. 41.

Göçmenler menfaatine bir çekiliş düzenlenmesi için Piyango İdaresine yetki verilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Verilen kanuna fıkra ya da kayıt eklenmesini teklif etmiştir. Bu kanunda piyangonun bir defaya mahsus olarak yapılmasının istendiğini, hâlbuki piyangonun senede iki defa yapılması gerektiğini ifade etmiş ve bunun için de bir teklif vererek kabul edilmesini rica etmiştir.[127] Gürkan, bu konuyla ilgili bir sonraki birleşimde yaptığı konuşmasında ise devletin bütçe imkânlarının sınırlı olduğundan, memleketin yüklenmiş olduğu vergilerin ağırlığından söz etmiştir. Arkadaşlarının göçmenler için ödenek koyalım teklifine karşılık bütçenin durumundan bahsederek kendi teklifini ortaya koymuştur. Bir önceki birleşimde yaptığı konuşmada söylediklerini burada da tekrar etmiş ve bir defaya mahsus olarak çekilecek piyangonun gelirinin ihtiyacı karşılayamayacağını ve bunun senede iki defa olmasını, göç ettirme işinin devam ettiği müddetçe ve bitene kadar yapılmasını teklif etmiş ve kabulünü rica etmiştir.[128] Gürkan, meclise Göçmenlere Yardım Kanunu Teklifi vermiştir. Verdiği teklifle ilgili konuşma yapmamış ve teklifi içişleri, gümrük ve tekel, ulaştırma, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[129]

Gürkan, Hatay milletvekillerinin seçim tutanakları hakkında tutanakları inceleme komisyonu raporu münasebetiyle söz almış ve görüşlerini bildirmiştir. Yaptığı konuşmasında soruşturması yapılmayan herhangi bir seçim konusunda lehte ve aleyhte söz söylemeyeceğini ifade etmiştir. Soruşturulması gereken olayların yalnız inceleme ile yetinerek sonuca bağlamanın doğru olmayacağını ve bundan çıkarılacak sonucun da kamuoyunu tatmin etmeyeceğini söylemiştir. Seçim mazbataları üzerinde de titiz davranılması gerektiğini ifade eden Gürkan, konuyla ilgili muhalefet şerhini okumuş ve oy kullanmadıkları halde kullanmış olarak gösterilen seçmen sayısının beş bin olduğunun doğru bir şekilde Çalışma Bakanlığı'nın Seyhan şubesi Hatay ajanlığının göndermiş olduğu 347 sayılı yazıda sabit olduğunu ifade etmiştir. Bu mazbataların onaylandığı halde fena düşünceli, ihtiraslarına yenilen adayların her çareye başvurabileceğini söylemiş ve teklif vererek mazbataların soruşturulmak üzere komisyona iadesini istemiştir.[130]

127[127] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. III, 23. Birleşim, 25.12.1950, s. 329.
128[128] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. III, 24. Birleşim, 27.12.1950, s. 343,344.
129[129] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 26. Birleşim, 05,01,1951, s. 24.
130[130] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 27. Birleşim, 08.01.1951, s. 99,100.

Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, Milli Eğitim Bakanlığı'na dair olan 789 sayılı Kanunun 22. maddesinin[131] yürürlükten kaldırılması hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle söz almıştır. Teklif sahibinin, öğretmenlerin huzursuzluk içinde olduğunu söylediği ifade ettikten sonra kendisi ise Türk milletinin huzursuzluk içinde olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasına devamla, çocuklarımızı emanet ettiğimiz fedakâr zümrenin arasına bazı muzırlar girdiğini görmüş ve duymuş olduğunu ifade etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 789 sayılı kanununun 22. maddesi olmasaydı bakanlığın girişmiş olduğu temizlik vazifesinden istifade edemeyeceğini söylemiştir. Bu sebepten dolayı da teklifin reddinin yerinde bir karar olacağı görüşünde olduğunu belirtmişir.[132]

Gürkan, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1951 yılı Bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmasında, Diyanet İşleri Müessesesinin DP'nin iktidara gelmesine kadar yani 14 Mayıs 1950 tarihine kadar ihmal edildiğini, mensuplarının hakaretlere uğradığını ve vicdan denen din akidelerinin nasıl ızdırap ve baskı altında kaldığını ifade etmiştir. Anayasada teminat altına alınan vicdan hürriyetinin önceki iktidar tarafından çiğnendiğini sözlerine eklemiştir. Gürkan bu sözlerinin ardından asıl bütçe konuşmasına geçmiş ve dün ihmal edilen müessesenin bugünkü bütçesinin yeni iktidar tarafından lâyık olduğu şekilde ele alındığını ifade etmiştir. Gürkan 1950 yılı bütçesinin 2.912.720 lira iken 1951 yılı bütçesinin 7.819.070 lira olduğunu ortaya koymuş ve 1951 yılındaki artışı 4.906.350 lira olarak açıklamıştır. Bütçede yapılan artış sebebiyle hükümet tasarısını ve komisyonda uzun uzun müzakere eden arkadaşları şükranla andığını ifade etmiştir. Gürkan, atalarımızın dini müesseselerin yaşaması için yaptıkları vakıfları Diyanet İşleri Başkanlığına bağlamak ve bu müesseseyi özerk hale getirmek gerektiğini savunmuştur. Ahmet Gürkan Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda kabul etmiş olduğu din derslerinin dördüncü ve beşinci sınıflarda uygulandığını, dördüncü ve beşinci sınıfı olmayan okullarda da bunun genellenmesini temenni ettiğini belirtmiştir.[133] Gürkan, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın DP'nin iktidara gelmesinden sonra önemle üzerinde durulan bir kurum olduğunu ve bütçesinin de bu öneme binaen hak ettiği ölçüde arttırıldığını vurgulamıştır. Gürkan, din derslerinin okullarda okutulmasının gerekliliğine de değinmiştir. Orman Genel

131[131] MADDE 22: Maarif Vekâleti muallimleri –maaş ve sınıflarına halel gelmemek üzere- lüzum gördüğü yere tahvil eder. Bilâmazeret kabul etmeyenler müstafi addolunur.
132[132] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 36. Birleşim, 29.01.1951, s. 454.
133[133] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. V, 48. Birleşim, 22.02.1951, s. 427-429.

Müdürlüğünün 1951 yılı bütçesi münasebetiyle söz alan Gürkan, yaptığı kısa konuşmasında iki türlü bütçe olduğunu ifade etmiştir: kanun dışı ve kanun içi. Kanunu ile beraber gelmesi için bu bütçenin komisyona iadesini teklif etmiştir.[134]

Gürkan, Bazı adli, askeri ve idari memurlara ait geçici tasfiye kanunu teklifi vermiştir. Gürkan, bu teklifiyle ilgili söz almamıştır. Teklif içişleri, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[135] Ahmet Gürkan, dini eğitim kurumları açılması ve Vakıflar İdaresi'nin Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlanması hakkında kanun teklifi vermiştir. Gürkan verdiği teklif ile ilgili söz almamıştır. Teklif, milli eğitim, içişleri ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[136]

Gürkan, Mason derneklerinin kapatılması hakkında kanun teklifi vermiştir. Teklif, içişleri ve adalet komisyonlarına gönderilmiştir.[137] Gürkan, içişleri ve adalet komisyonlarının raporları nedeniyle söz almış ve bir konuşma yapmıştır. Yaptığı konuşmada mason derneklerinin tarihinden kısaca bahsetmiş ve masonluğun Osmanlı İmparatorluğunu parçaladığını ve İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'de masonlar derneği kurmak için birbirleriyle yarıştığını ifade etmiştir. Atatürk'ün mason derneklerini kapatma işinin vatanperverlik duygusuna dayandığını da sözlerine eklemiştir. Mason dernekleri hakkında bu kısa tarihçeyi verdikten sonra Ahmet Gürkan, raporun eleştirisine geçmiştir. Mason derneklerini insanlığa hizmet olarak görenlerin, asıl insanlığa hizmet etmek için Kızılay Teşkilatı'na, Çocuk Esirgeme Kurumu'na girebileceklerini ifade etmiştir. Mason derneklerinin hukuk bakımından iddialarına değinen Gürkan, "*Kralcı esaslara dayanan bir dernek kurmak isteyen birkaç kişi çıksa bunlara müsaade edebilir miyiz?"* diyerek meclis genel kurulana sorular yöneltmiştir. Gürkan, Türk Milletinin gizli çalışan bu kuruluşun dini duygularının iç yüzünü ve hangi istikamette olduğunu öğrenmek istediğini de sözlerine eklemiştir. Gürkan, Sosyalizmanın anası masonluktur demiş ve masonların Sosyalizmayı savunan bir yazısını mecliste okumuştur: *"Beşeriyetin refah ve itilâsı yolunda masonluk sosyalizmaya pek iyi bir yardımcı bulmuştur. Sosyalizmaya her türlü yardımı yapmalıyız."* Gürkan, mason derneklerinin yeminlerinden de bahsetmiştir. Gürkan, masonluğa uluslararası bir teşkilat olduğu için karşı olduğunu belirtmiştir. Masonların, masonluğa tarikat diye isim verdiklerini ifade eden Gürkan, bir taraftan tarikatları,

134[134] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. V, 53. Birleşim, 27.02.1951, s. 1034.
135[135] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VI, 57. Birleşim, 28.03.1951, s. 44.
136[136] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VI, 57. Birleşim, 28.03.1951, s. 219.
137[137] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 37. Birleşim, 31.01.1951, s. 469.

tekkeleri kapatırken, bir taraftan geriye gidilip kökü dışarıda olan bir tarikatın devamına meclis müsaade edecek mi? diye sormuştur. Gürkan, içişleri ve adalet komisyonlarının raporlarının reddini teklif etmiştir.[138] Konuşmasında masonluğu eleştiren Ahmet Gürkan, kökü dışarıda bir tarikat derken masonluğun Batı kaynaklı bir tarikat olduğunu söylemek istemiştir. Gürkan verdiği kanun teklifi ile Türkiye için zararlı olan ve emperyalist devletler tarafından desteklenen Mason derneklerinin ortadan kaldırılmasını amaçlamıştır. Mason derneklerini insanlığa hizmet etme aracı olarak görenleri de eleştiren Gürkan, meclisin bu tarikatın devam etmesine, faaliyet göstermesine izin vermemesini istemiştir.

Gürkan, resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle feshedilmiş derneklere ait olup siyasi partilere terk edilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada maddede yer alan kira sözleşmelerine ait tarihin 1 Temmuz 1951 olduğunu ve 14 Mayıs 1950'den 1 Temmuz 1951 tarihine kadar yapılan sözleşmelerin geçerli sayıldığını ve yine bu tarihten sonraki sözleşmelerin geçerli sayılmadığını ifade etmiştir. Kanuna hüküm konularak geriye gidildiğini ifade eden Gürkan, sözlerine şöyle devam etmiştir:

"Biz mademki kanuna bir hüküm koyarak geriye gidiyoruz, bir sene geriye gidelim. Dün Halil Özyörük arkadaşımızı dinlediniz, 14 Mayıstan sonra Çankaya'daki binayı Ankara Belediyesi 99 sene kiraya vermeye teşebbüs etmiş. Buna benzer şeyler memleketin muhtelif yerlerinde olmuştur. Binaenaleyh bütün bu mahzurları önlemek için istirham ediyorum, 1. VII. 1951 tarihini 14. V. 1950 olarak değiştirelim. Bunu teklif ediyorum, takdir yine yüksek heyetinizindir."[139]

Gürkan, yukarıdaki sözleriyle yasaya konulacak bir madde ile DP'nin iktidara geldiği tarih olan 14 Mayıs 1950 yılından itibaren yani geriye dönük olarak kapsayacak şekilde sakıncaların önlenmesini istemiş ve bunu teklif etmiştir.

Gürkan, TCK'nın 141 ve 142. maddelerinin[140] değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada ilk olarak kominizmanın milli varlığımızı ortadan kaldırmaya yönelik amaçlarının olduğunu ifade etmiştir. Getirilen kanunun ceza bakımından eksik olduğunu ifade etmiş ve komünistlere verilecek

138[138] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VI, 69. Birleşim, 27.04.1951, s. 307-309.
139[139] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 111. Birleşim, 08.08.1951, s. 705.
140[140] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun"*, Kanun No: 5844, Kabul Tarihi: 3/12/1951, Gazete Sayısı: 7979, Gazete Tarihi: 11/12/1951.

cezanın idam olması gerektiğini belirtmiştir. TCK'nın 125. Maddesini mecliste hatırlatmış ve komünizmanın işlediği suçun devletin bağımsızlığını bozmaya yönelik suçtan başka bir şey olmayacağını ifade etmiştir. Sözlerine devamla kanunun idam cezasını içerecek şekilde düzenlenmesini teklif etmiştir.[141]

Gürkan, TBMM ve bağlanıkları ile milli saraylar, kasırlar ve köşklerdeki eşya hakkında Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu Raporu münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada komisyon sözcüsü ile rapor üzerine konuştuklarını sözcünün ise bu raporu düzenlendikten ve dağıtıldıktan sonra birçok gerçeği bildiğini ve bunların delillerle sabit olduğunu ifade ettiğini söylemiştir. Gürkan, sözcünün yeniden meclise gelip bilgiyi arz etmesini ve ondan sonra diğer arkadaşların konuşmasının daha iyi olacağını belirtmiştir.[142]

Bilecik Milletvekili İsmail Aşkın'ın Dolmabahçe Sarayı'nın ikametgâh olarak sayıldığına dair sözlerine karşılık Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, kimin tarafından ikamet alındığını sormuş ve o kişinin ismini istemiştir. İsmail Aşkın bu kişinin 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün oğlu Ömer İnönü olduğunu söylemiş ve bunu her zaman ispat edebileceğini de ifade etmiştir.[143] Gürkan, bir başka birleşimde söz alarak burada yapacakları işin sadece bilgi edinmekten ibaret olacağını ifade etmiş ve daha sonra suçlunun takibine geçileceğini söylemiş ve bunun içinde Yüce Divanın oluşturulacağını belirtmiştir.[144]

Gürkan, TBMM ve bağlanıklariyle milli saraylar, kasırlar ve köşklerdeki eşya hakkında İçtüzüğün 177. maddesi gereğince soruşturma yapmak üzere görevlendirilen Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu raporu münasebetiyle söz almıştır. Sözlerine takririn aleyhinde konuşacağını belirterek başlamıştır. Vaziyetin bir içtüzük yorumlaması olarak görüldüğünü söylemiş ve vaziyetin açık olduğunu, yoruma ihtiyaç göstermeyecek derecede anlaşılır olduğunu ifade etmiştir. Sözlerine devamla 177. madde gereği kurulacak olan soruşturma komisyonunun amacının meclisi bilgilendirmekten ibaret olduğunu belirtmiştir. Başkanın, *"Feridun Fikri Bey bu işin Anayasa Komisyonuna tevdiini istiyor"* demesi üzerine Gürkan, sebebini açıklayarak Anayasa Komisyonu'na gönderilmesine gerek olmadığı söylemiş ve kendisi bir teklif

141[141] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. X, 8. Birleşim, 23.11.1951, s. 187,188.
142[142] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 19. Birleşim, 19.12.1951, s. 239.
143[143] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 19. Birleşim, 19.12.1951, s. 258.
144[144] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 20. Birleşim, 21.12.1951, s.278.

vermiştir. 169. madde gereğince kurulan soruşturma komisyonu ile 177. maddeye göre kurulan soruşturma komisyonun yetkilerinin aynı olmasını istemiştir. İşin uzatılarak komisyondan komisyona gitmesine gerek olmadığını belirtmiştir.[145]

Gürkan, Gayrimenkule Tecavüzün Def'ine dair Kanun[146] münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında kanun maddesiyle[147] ilgili *"özel"* ve *"tüzel"* kelimelerinin anlamlarının doğru anlaşılmadığını ifade etmiş ve kelimelerin gerçek anlamlarını açıklamıştır. Konuşmasına devamla iki teklif vermiştir. Bunlardan birincisi *"özel"* ve *"tüzel"* kelimelerinin *"hakiki"* ve *"hükmi şahıslar"* olarak değiştirilmesidir. İkincisi ise eski kanunun işlememesinin sebeplerini açıklayarak bunu önlemek için maddenin birinci fıkrasının içine *"gayrimenkul mevcut haliyle teslim edilir"*[148] ibaresinin konulması gerektiğidir.

Gürkan aynı konu hakkında 31 Mart 1952 tarihli birleşimde daha söz almıştır. Yaptığı konuşmada saldırganın gayrimenkul mülkiyeti üzerinde hakkı olmadığı mahkemede öğrenildiği takdirde saldırganın ortaya çıkardığı hakları ona vermenin doğru olmayacağını ifade etmiştir. Gürkan, bununla ilgili bir de kanuna fıkra eklenmesini teklif etmiştir: *"Gayrimenkulün mülkiyeti üzerinde hakkı olmadığı mahkemece anlaşılan mütecaviz, ihdas ettiği değişiklikler dolayısıyla bir hak iddia edemez."*[149] Gürkan bu teklifiyle saldırganın hakkını alabilmesi için önce mahkemece haklı bulunmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Gürkan yine aynı konu hakkında 2 Nisan 1952 tarihli birleşimde söz almıştır. Kanunun 5. maddesinin sonundaki soruşturma süresiyle ilgili konuşan Gürkan, soruşturmanın on beş gün içinde bitirilerek karara bağlanacağını ifade eden ibarenin açık olmadığını söylemiş ve bunun sebeplerini açıkladıktan sonra kendi teklifini sunmuş ve soruşturmanın otuz gün içerisinde bitirilmesini istemiştir.[150] Yine aynı konu ile ilgili bir başka birleşimde söz alan Ahmet Gürkan, konuşmasında kanunun yaptırım

---

145[145] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 27. Birleşim, 16.01.1952, s. 155.

146[146] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Gayrimenkule tecavüzün defi hakkında kanun"*, Kanun No: 5917, Kabul Tarihi: 16/4/1952, Gazete Sayısı: 8093, Gazete Tarihi: 24/4/1952.

147[147] MADDE 1: Özel ve Tüzel kişilerin yedlerinde bulundurdukları gayrimenkullere başkası tarafından tecavüz ve müdahale olunarak ihdasiyet edildikte ilde vali, ilçede kaymakam, bucakta bucak müdürü tarafından aşağıda yazılı hükümler dairesinde bu tecavüz defi ve gayrimenkul zilyedine teslim olunur. Zilyedliği idari kararla sâbit olan kimsenin bu gayrimenkulüne her kim tarafından olursa olsun başka bir tecavüz vâkı olursa yeni bir tahkikata mahal olmadan tecevüz menedilir.

148[148] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 32. Birleşim, 28.01.1952, s. 353,354.

149[149] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 55. Birleşim, 31.03.1952, s. 136.

150[150] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 56. Birleşim, 02.04.1952, s. 165.

uygulayan maddesinin içine bir fıkra eklenmesini teklif etmiştir. Teklifinde tekrarlanan tecavüz hadisesinin katil hadisesi yani bir cinayet meydana getireceğini ifade etmiş ve tecavüzü tekrarlayanların yargılamalarının tutuklu yapılmasını istemiştir.[151]

Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1952 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada dinin tarihimiz üzerindeki etkisine değinmiş ve dinin memleket savunması için çok önemli bir unsur olduğunu söylemiştir. Konuşmasına devamla Diyanet İşleri'nin 1950'den sonra amacına doğru adım adım ilerlediğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bu müessesenin muhtaç olduğu şeyleri bir an önce tamamlamak hususunun ihmal edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Gürkan, konuşmasında din derslerinin okullara kabul edildiğini hatırlatarak Diyanet İşleri'nin bunun yanında millete ahlaki bakımdan bazı dersleri vermesi gerektiğinin de altını çizmiştir.[152]

Gürkan, Adalet Bakanlığı'nın 1952 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Gürkan yaptığı konuşmada medeni kanun konusuna değinmiş ve Türk Medeni Kanunu'nun hiçbir zaman medeni kanun olamadığını ifade etmiştir. Adalet Bakanlığı'nın bu konuda çalışmaya başladığını söylemiş ve medeni kanunun içerisinde Türk'ün milli geleneklerine ve karakterlerine uygun bir şekilde düzenlenecek birçok maddenin bulunduğunu da sözlerine eklemiştir. Gürkan, bu maddelerden örneklerde vermiş ve gelecek sene meclisin medeni kanunun düzenlenmesi ile çalışmaya başlamasını istemiştir. Gürkan adaletle ilgili görüşlerini bildirirken hâkimlerin geleceği ile ilgili de görüş beyan etmiştir. Konuşmasında memleket içerisinde mahrumiyet bölgeleri olduğu ve buralardaki hâkimlerin çocuklarının Adalet Bakanlığı'na başvuruda bulunarak Ankara, İstanbul, İzmir, vs. şehirlere gitmek istediklerini ancak bakanlığın bu durumla ilgilenmediğini ifade etmiştir. Bunun sebebinin de teminat dolayısı ile bu şehirlerde yerleşmiş olan hâkimleri bakanlığın buralardan alamaması olarak belirtmiştir. Gürkan bu sorunun çözümünü de ifade etmiş ve hâkimlere verilen teminatın üç sene ile sınırlandırılmasını ve böylelikle diğer bölgelerde bulunan hâkimlerin büyük şehirlere gelebilmesinin önünün açılacağını sözlerine eklemiştir.[153] Böylelikle Milletvekili Gürkan, adaletle ilgili iki önemli sorunu meclis gündemine taşımıştır.

151[151] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 57. Birleşim, 04.04.1952, s. 233.
152[152] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 45. Birleşim, 23.02.1952, s. 595.
153[153] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 46. Birleşim, 24.02.1952, s. 652,653.

Gürkan bir başka birleşimde Maliye Bakanlığı'nın 1952 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Gürkan, meclis kürsüsünde Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a bir soru yöneltmiştir. Tahsili Emval Kanununun düzenlemesi ile ilgili Hapsen Tazyik hususunda hükümetin bir düzenlemesi olup olmadığını sormuştur. Maliye Bakanı bu soruya tasarının hazırlandığı ve bu tasarıda Hapsen Tazyik hükmünün kaldırıldığı şeklinde yanıt vermiştir.[154]

Milletvekili Ahmet Gürkan, Cemiyetler Kanunu'nun Geçici Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi vermiştir. Teklif içişleri ve adalet komisyonlarına gönderilmiştir.[155] Gürkan, Cemiyetler Kanunu'nun 33 ve 35. maddeleriyle[156] geçici maddenin değiştirilmesine dair Kanun münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada Cemiyetler Kanunu'nun 17. maddesindeki, cemiyetlerin amaçları dışında herhangi bir gayrimenkule sahip olamayacakları hükmünü okumuş ve CHP iktidardayken bu kanunun sonuna geçici bir madde koyarak kendisine bu konuda bir ayrıcalık sağladığını belirtmiştir. Gürkan bu ayrıcalığı şu sözlerle açıklamıştır: *"Cemiyetler Kanunu'nun tedvininden evvel müesses bulunan cemiyetler 17. maddenin hükmü dışındadır.*" Gürkan bu ayrıcalık ile CHP'nin istediği kadar gayrimenkule sahip olduğunu ifade etmiş ve CHP'nin gasp etmiş olduğu ayrıcalığın kendi teklifinin kabul edilmesiyle ortadan kalkacağını da sözlerine eklemiştir.[157]

Gürkan, konu ile ilgili 18 Nisan 1952 tarihli birleşimde tekrar söz almıştır. Konuşmasında CHP'nin haksız olarak aldıklarının arasında menkuller ve paranın da olduğunu ifade etmiş ve bununla ilgili daha önce haksız malların tasfiyesinin istendiğini ancak sonuçlanmadığını da sözlerine eklemiştir. Gürkan konuşmasına devamla bir teklif öne sürmüştür. Teklifinde, halkevlerine verilmek üzere milletten alınan paraların halkevlerine verilmeyip de CHP'nin üzerinde kalması dolayısı ile bu paranın CHP tarafından geri iade edilmesini istemiştir. İade edilmediği takdirde bu paraların kanunla geri alınması gerektiğini belirtmiştir. Gürkan, bu teklifi ile milletten kandırılarak alınan paranın tekrar millete verilmesini istemiştir.[158]

154[154] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 48. Birleşim, 26.02.1952, s. 915.
155[155] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 34. Birleşim, 24.01.1951, s. 330.
156[156] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Cemiyetler Kanununun 33 ve 35 inci maddeleri ile muvakkat maddesinin tadiline dair Kanun"*, Kanun No: 5927, Kabul Tarihi: 5/5/1952, Gazete Sayısı: 8108, Gazete Tarihi: 13/5/1952.
157[157] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 63. Birleşim, 18.04.1952, s. 450,451.
158[158] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 63. Birleşim, 18.04.1952, s. 453.

Gürkan, Taşova ilçesinin Amasya iline bağlanması hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada Taşova'nın köylerini, kasabalarını gördüğünü, vatandaşlarla sohbet ettiğini ve vatandaşların Amasya'ya bağlanmak arzusunda olduklarına dikkat çekmiştir. Gürkan, konuşmasına devamla kendisinin bu durumu arkadaşlarıyla istişare ettiğini ve bu duruma muhalif kimsenin çıkmadığını belirtmiştir. DP olarak Taşova ilçesinin Amasya'ya bağlanmasına taraftar olduklarını sözlerine eklemiştir.[159]

Gürkan, geçici bir komisyonun kurulmasına dair Adalet Komisyonu Başkanlığı tezkeresi münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada Adalet Komisyonunun günde iki defa toplanıp hatta her gün çalışarak işleri bitirmeye gayret ettiğinden söz ederek geçici bir adalet komisyonun kurulmasını istemiş ve teklif etmiştir.[160] Böylelikle adalet komisyonunun çalışma yükünü hafifletmek amaçlanmıştır.

Gürkan, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1953 yılı Bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada partilere radyoyu kullanma konusunda haksızlık yapıldığını belirterek partilerden iki tanesine radyonun kapılarının açıldığını, diğer partilere bu hakkın verilmediği ifade etmiştir. Gürkan sözlerine devamla partilerden her hangi birinin Türk kamuoyuna sesini duyurması gerekirse, diğer partiye de aynı hakkın verilmesini temenni etmiştir. Gürkan, radyolarla ilgili diğer bir meseleyi de şikâyet olarak dile getirmiştir. Özellikle radyoda skeç ve temsilleri hazırlayanlardan şikâyetçi olmuştur. Bu skeç ve temsillerin içerisinde Türk milli ahlâkı ile bağdaşmayanlarına şahit olunduğunu ifade etmiştir. Bunlarla ilgili örnekler de veren Gürkan, bundan sonra verilecek temsillerin incelenmesini istemiştir. Gürkan, din ile ilgili bir meseleye de değinerek İslâm dininin esaslarının bir takım cahil eller tarafından yanlış anlaşıldığını ve yanlış anlatıldığını ifade etmiştir. Gürkan, İslam dininin ilerlemeye karşı olduğu söylentilerine karşı *"Hâşâ. Arkadaşlar bizim bugün yapmış olduğumuz inkılapların içerisinden hiç birisi dinin binefsihi kendisine mani teşkil etmez"* diyerek bunu söyleyenlere karşı çıkmış ve Diyanet İşlerinin harekete geçmesi gerektiğini ifade etmiştir. Gürkan, Diyanet İşleri adına radyodan inkılapların dinimize mani olmadığının halka bildirilmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir. Gürkan,

159[159] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVIII, 21. Birleşim, 24.12.1952, s. 411.
160[160] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 31. Birleşim, 23.01.1953, s. 356.

radyodan yalnız Kur'an okumanın, halkın gıdası olarak halkı tatmin edecek doğru bir adım olabileceğini de belirtmiştir.[161]

Gürkan, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1953 yılı Bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada kendi laiklik anlayışını, dinin bir bütün olduğunu, onun inanç, ibadet ve ahkâm olmak üzere üç kısma ayrıldığını, kendisinin ise bunu iki kısma ayırarak; Allah ile kul arasındaki münasebet tesis edecek meseleler ve bir de kulların kendi aralarındaki münasebetleri tesis edecek meseleler olduğunu ifade etmiştir. Bunları bu şekilde birbirinden ayırdıktan sonra meselenin halledilebileceğini de sözlerine eklemiştir. Milletvekili Gürkan konuşmasına devamla Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir binaya ihtiyacı olduğunu vurgulamış ve Diyanet İşleri Başkanlığının bugün kiralık bir binada bulunmasını yadırgamıştır. Gürkan ayrıca, Diyanet İşlerinin kütüphanesinde üç beş sayfalık broşürden başka eser bulunmadığını ve memlekette yetkili din adamlarına ücret karşılığında eserler yazdırılmasını istemiştir.[162]

Gürkan, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1953 yılı Bütçeleri münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada Son Milli Eğitim Danışma Kurulunun aldığı kararı hatırlatarak bu kararın yani okullarda okutulan din derslerinin sınıf geçmek için etkili olduğuna dair kararın bir an önce uygulanmasını hükümetten rica etmiştir. Gürkan ayrıca eskiden okullardan çıkmış olan köy hocalarının çocuklara din dersi okutacak durumda olmadıklarını savunmuş ve kendilerinin il merkezlerindeki müftülerin yanında 15-20 gün süre ile kursa tabi tutulmalarını temenni etmiştir.[163]

Gürkan, Milli Korunma Kanunu'nun kirayla ilgili olan maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada vakıflara ait bir takım yüz kızartıcı suçları dile getirmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğünden sorduğu bilgilere göre vakfa ait olan 543 cami ve mescidin kiraya verildiğini ifade etmiştir. Gürkan sözlerine devamla bu camilerde CHP teşkilatlarının oturduğunu ve zaman zaman camilerde düğünler, sazlar ve eğlenceler yapıldığını da sözlerine eklemiştir. Gürkan, kimisinde balıkçıların yatıp kalktığını ve balıkları da orada muhafaza ettiklerini ifade etmiştir. Gürkan, camilerimizin ecdadımızdan yadigâr kaldığını ve camilerimizin bu halden kurtarılması gerektiğini belirtmiştir. Camileri

161[161] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 47. Birleşim, 19. 02. 1953, s. 482,483.
162[162] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 47. Birleşim, 19. 02. 1953, s. 540,541.
163[163] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 53. Birleşim, 25. 02. 1953, s. 938.

himaye etmek ve yaşatmak için Vakıflar müessesesinin bu kanunun kapsamı dışında bırakılmasını istemiştir.[164]

Ahmet Gürkan TCK'nın 163, 421, 440, 441 ve 442. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiş[165] ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki kanun münasebetiyle de söz almıştır. Yaptığı konuşmada bu kanunla ilgili verdiği tekliften bahsederek genç kadın ve erkeklere laf atanlar hakkında resen takibat yapılmasını istediğini, fakat bunun komisyonca kabul edilmediğini ifade etmiştir. Gürkan konuşmasına devamla bununla ilgili örnekte vermiş ve kadın ve erkeğe laf atılması durumunda resen takibat yapılmadığında doğrudan doğruya devlet vicdanını etkileyeceği için bu gibi durumlarda takibat yapılmasının gereğini savunmuştur. Gürkan bu hususta Mardin Milletvekili Kamil Boran'ın verdiği takririn yerinde olduğunu ve kabul edilmesini rica etmiştir.[166]

Gürkan Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada evde veya ticaret yerinde silah bulundurmanın suç olmadığını ve bir belgeye tabi tutulmadığını hatırlatmış ve silah belgelerinin süresinin bir yıl olduğunu ifade etmiştir. Gürkan konuşmasına devamla yenilenen belgelerin damga pulunun 2 lira ve harcın da 20 lira olduğunu sözlerine eklemiştir. Bir vatandaşın her sene belge yenilemeye 22 lira para vermek zorunda olduğunu ve o belgeyi elde edinceye kadar ya da yenileyinceye kadar birçok işlem yapmak zorunda olduğunu da söylemiştir. Gürkan konuyla ilgili silah bulundurma ve taşıma belgesi olarak iki belgenin oluşturulmasını istemiştir. Gürkan teklifinde bulundurma belgesinin süreye ve harca tabi olmamasını ve bu belgenin her sene yenilenmesi mecburiyetinin kaldırılmasını istemiştir. Bunun yanında mali külfet sebebiyle taşıma belgesi beş senede bir yenilenir diye kayıt düşülmesini istemiştir. Gürkan bu isteğinin sebebini ise: "*Vatandaş kanunun tatbikinde devlete yardımcı olsun. Birçok kimseler, biliyorum ki, vesika almış oldukları halde 20 lira gibi yeni bir para vermek külfetiyle karşılaştıkları için vesikalarını müddetinde gidip yenilememişlerdir"*[167] sözleriyle açıklamıştır. Gürkan, burada hem vatandaşlara kolaylık sağlamak hem de kanunun sorunsuz bir şekilde uygulanmasını sağlamak istemiştir.

164[164] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXII, 76. Birleşim, 04. 05. 1953, s. 7.
165[165] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 36. Birleşim, 06.02.1952, s. 63,64.
166[166] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIII, 93. Birleşim, 08. 06. 1953, s. 117.
167[167] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 100. Birleşim, 02. 07. 1953, s. 72.

Konuyla ilgili Siirt Milletvekili Mehmet Daim Süalp, Harçlar Kanunu'na sürekli atıf yapılarak harç muafiyeti konulmasının veya Harçlar Kanunu'nun bazı hükümlerini ortadan kaldırmak ve yeni hükümler konulmasının Harçlar Kanunu'nu içinden çıkılmaz bir hale getireceğini savunmuştur. Bunun üzerine söz alan Milletvekili Ahmet Gürkan, Harçlar Tarifesi Kanununu kabul ederken evde bulunan silahların silah taşıma belgesinin mevzubahis olmadığını ve kendisinin verdiği teklifin evde bulundurulan silahların harçtan muafiyetine ait olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle Daim Bey'in düşüncelerinin yerinde olmadığını sözlerine eklemiştir.[168]

Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, Milletvekili Seçimi Kanunu'nda değişiklik yapılması Hakkında Kanun Teklifi vermiş[169] ve bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bazı maddeler eklenmesine dair kanun münasebetiyle de söz almıştır. Gürkan, konuşmasında milletvekilliği yeterliliğine itiraz etmek meselesi üzerinde durmuş ve bununla ilgili Milletvekili Seçim Kanunu'nun eski maddesini açıklamış ve milletvekili yeterliliğine yapılan itirazların süreye bağlı olduğunu ve itirazların bu süreden sonra da yapılsa incelendiğini ifade etmiştir. Gürkan konuşmasına devamla şu anda itiraz süresinin olmadığını, itiraz eden insana ise belge ibraz etmesi mecbur kılınmaz ise ne olacak diye soran Gürkan, tecrübelerine dayanarak bir hususu aktarmış ve belgenin itiraz dilekçesine bağlanmasının şart olduğunu dile getirmiştir. Vesikalar olmadığı takdirde itirazın incelenmeyeceğini söylemiştir. Gürkan, YSK'nın buna rağmen soyut itirazları incelediğini ve bunların gazetelere yansıdığını dolayısı ile itiraza uğrayan milletvekillerinin manevi azap içinde olduğunu sözlerine eklemiştir. Gürkan konuyla ilgili teklifini de dile getirmiş ve vesika olmadığı takdirde itiraz tetkik edilmez değil de edilemez ibaresinin maddeye konmasının daha doğru olacağının altını çizmiştir.[170]

Gürkan, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1954 yılı Bütçesi münasebetiyle mecliste söz almıştır. Gürkan yaptığı konuşmada Bütçe Komisyonu adına söz alan Ordu Milletvekili Refet Aksoy'un Maliye Bakanlığı'nın Vakıflar bütçesine camii ve camiler tamiratı için konulan paradan bahsetmesi üzerine Gürkan, Vakıflar İdaresi bütçe teklifinin Maliye Bakanlığı ile alakalı olmadığını ifade etmiştir. Maliye Bakanlığı'nın "*Dernekler ve köyler tarafından inşa veya tamir edilecek hayrata yardım"* edildiği ile ilgili maddeyi hatırlatarak, Vakıflar İdaresi'nin de bu bütçesi ile

168[168] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 100. Birleşim, 02. 07. 1953, s. 81.
169[169] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 43. Birleşim, 15.02.1954, s. 289.
170[170] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 44. Birleşim, 17. 02. 1954, s. 471.

yardım yapacağını yani ayrı bir bütçe ile yardım yapacağını söylemiştir. Bu nedenle Vakıflar Genel Müdürlüğü 1954 yılı bütçesi için teklif edilen 500+200 bin liranın 1 milyon liraya çıkarılmasını istemiştir.[171]

Gürkan, Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkındaki 1353 Sayılı Kanunun 9. maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir.[172] Bu kanun teklifi içişleri ve milli eğitim komisyonlarına gönderilmiştir.[173] Gürkan teklifle ilgili yaptığı konuşmada ise İstanbul basınında Arapça yazılmış eserlere ve kitaplara polislerin el koyduğundan bahseden bir haber okuduğunu ifade etmiştir. Kanunun yalnızca Türk harflerine ve Türkçeye izin verdiğini ifade etmiştir. Gürkan kanunu okuduğunda Arapçanın Arap harfleriyle yazılmasını meneden hiçbir hüküm olmadığını da sözlerine eklemiş ve maddeyi meclis kürsüsünden okumuştur: "*Bütün okullarda Türkçe yapılan tedrisatta Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası menolunur."* Gürkan maddeyi okuduktan sonra maddede yer alan eski harflerle basılı kitaplarla öğretim yapılması yasaktır sözünün, Türkçe haricinde herhangi bir yazının Arapça yazılıdır diye bunu engel bir hüküm olarak anlayabilecek kişilerin olabileceğini söylemiştir. Bu durumu açıklığa kavuşturmak için ise Türkçe kelimesinin maddeye eklenmesini ve maddenin "*Eski harflerle matbu Türkçe kitaplarla tedrisat icrası memnudur."* şeklinde değiştirilmesini istemiştir. Gürkan komisyondaki bütün arkadaşların ve hükümet sözcüsünün bunu amaç itibarıyla uygun bulduklarını söylediklerini ifade etmiştir.[174]

Milletvekili Ahmet Gürkan, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 40. maddesinin C fıkrasının[175] değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Teklif maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir. Gürkan teklif hakkında söz almamıştır.[176] 9 Ocak 1953 tarihli bir başka birleşimde Ahmet Gürkan'ın teklifi ve maliye ve bütçe komisyonları raporları gündeme alınmıştır. Meclis başkanı teklif

171[171] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 52. Birleşim, 27. 02. 1954, s. 1150,1151.
172[172] Teklif reddedilmiştir.
173[173] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 13. Birleşim, 05.12.1951, s. 39.
174[174] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 9. Birleşim, 26.11.1952, s. 330,331.
175[175] MADDE 1: 5434 sayılı kanunun 40 ıncı maddesinin (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: C Bendi: Diyanet İşleri Reisi ve Yardımcısı 65 yaşını doldurduktan sonra vazifesini yapmağa yetersizlikleri İcra Vekilleri Heyetince ve Diyanet İşleri Müşavere ve Dini Eserler İnceleme Kurulu Reis ve üyeleri ile yardımcıları, müftüler, vaizler ve hayrat hademesinin yine 65 yaşını doldurduktan sonra vazifelerini yapmağa yetersizlikleri Diyanet İşleri Reisliğince belirtilinceye kadar ve dersiamlar hayat kaydiyle çalıştırılabilirler. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 40 ıncı maddesinin (c) bendinin değiştirilmesine dair kanun"*, Kanun No: 6013, Kabul Tarihi: 16/1/1953, Gazete Sayısı: 8315, Gazete Tarihi: 22/1/1953.
176[176] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 33. Birleşim, 30.01.1952, s. 397.

üzerine konuşmak isteyenin olmadığını ifade etmiş ve maddelere geçilmesini oylamaya sunmuştur ve kabul edilerek maddelere geçilmiştir. Kanunun 40. maddesinin C bendi değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikle C bendi, Diyanet İşleri başkan ve yardımcısının 65 yaşını doldurduktan sonra görevini yapmaya yeterli olup olmadıkları Bakanlar Kurulu'nca ve diğer din görevlilerinin 65 yaşını doldurduktan sonra görevlerini yapmaya yetersiz oldukları Diyanet İşleri Başkanlığınca belirtilinceye kadar çalıştırılabilirler yönünde benimsenmiş ve meclis başkanı tarafından oylamaya sunularak kabul edilmiştir.[177]

Gürkan, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na ek bir kanun teklifi daha sunmuştur. Teklif hakkında Gürkan söz almamış ve teklif maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[178] Bütçe Komisyonundan sonra rapor parlamentoya gelmiş ve başkan rapor hakkında söz isteyen olmadığını ifade ederek raporu oya sunmuştur. Rapor kabul edilmiş ancak Ahmet Gürkan'ın kanun teklifi reddedilmiştir.[179]

Milletvekili Gürkan, sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Denetimleri Hakkındaki 3460 Sayılı Kanunun[180] 42 ve 43. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Gürkan, verdiği teklifle ilgili söz almamış ve teklif ekonomi, çalışma, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[181] Gürkan sonrasında teklifini bir takrir vererek geri çekmiştir.

Ahmet Gürkan'ın başka bir kanun teklifi ise CHP ile ilgilidir. Gürkan, Halk Partisinin Halkevlerine sarf etmek üzere devlet daire ve müesseselerinden alıp zimmetinde bıraktığı paraların geri alınması hakkında kanun teklifi vermiştir. Gürkan teklif hakkında söz almamış ve teklif içişleri, adalet, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[182] Gürkan vermiş olduğu bu kanun teklifi ile Halk Partisinin bir amaç için topladığı paraları harcanması gereken yere harcamadığı için bu paraların Halk Partisi'nden geri alınmasını amaçlamıştır.

177[177] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 25. Birleşim, 09.01.1953, s. 107.
178[178] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 36. Birleşim, 06.02.1952, s. 64
179[179] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVIII, 13. Birleşim, 05.12.1952, s. 110.
180[180] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete *"Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekküllerin teşkilatı ile idare ve murakabeleri hakkında kanun"*, Kanun No: 3460, Kabul Tarihi: 17/6/1938, Gazete Sayısı: 3950, Gazete Tarihi: 4/7/1938.
181[181] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 18. Birleşim, 17.12.1951, s. 193.
182[182] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 31. Birleşim, 25.01.1952, s. 304.

2.2.3. Önergeleri

Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan daha önce kanun teklifi olarak verdiği dini öğretim kurumları açılması ve Vakıflar İdaresinin Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlanması hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair bir takrir (önerge) vermiştir. Gürkan bu takriri vermesinin sebebi ile ilgili yüksek başkanlığa yaptığı açıklamada, ilgili kanun teklifinin Milli Eğitim Bakanlığı ile gerekli incelemelerin yapılarak hakiki ihtiyaçlara daha uygun bir hale getirmek amacıyla geri aldığını ifade etmiştir. Başkan bunun üzerine teklifi geri vermiştir.[183]

Milletvekili Gürkan, göçmenlere yardım konusunda daha önce verdiği kanun teklifinin geri verilmesine dair meclise bir takrir vermiştir. Gürkan verdiği takririn sebebine ilişkin meclis başkanlığına bir açıklama yapmıştır. Açıklamasında kanun teklifini veriş sebebini hatırlatarak, teklifi verdikten sonra olayları gözlemlediğini, hükümetin yurda gelen göçmenlerin ihtiyaçları konusunda gerekeni yaptığını ve geride kalan göçmenleri de aynı şekilde yerleştireceğine dair kendilerine güvence verdiğini, bu sebeplerden dolayı Göçmenlere Yardım Kanunu adıyla verdiği teklife gerek kalmadığını ve geri çektiğini ifade etmiştir.[184]

Gürkan'ın bir başka takriri ise daha önce kanun teklifi olarak verdiği Halk Partisinin Halkevleri'ne sarf etmek üzere devlet daire ve müesseselerinden alıp zimmetinde bıraktığı paraların geri verilmesine dairdir. Milletvekili Gürkan verdiği takrirle daha önce aynı konuda verdiği kanun teklifini geri çekmiştir. Gürkan takririnde DP milletvekillerinin aynı konu hakkında daha olgun bir şekilde ortaya koyduğu ve 14.12.1953 tarihli celsede kabul edilen kanun teklifine imza koyduğundan dolayı önceki teklifinin geri verilmesini rica etmiştir. Meclis başkanı teklifi geri vermiştir.[185]

Milletvekili Gürkan, sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekküllerin teşkilatıyla idare ve denetimleri hakkında 3460 sayılı kanunun 42 ve 43. maddelerinin değiştirilmesine dair olan kanun teklifinin geri verilmesi hakkında meclise takrir vermiştir. Gürkan, takririnde hükümet tarafından aynı amacı taşıyan bir tasarının sunulduğunu ve kanunlaştığını bu sebeple de kendi vermiş olduğu teklifin geri verilmesini istemiştir.[186] Gürkan'ın bir başka takriri ise

183[183] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VIII, 90. Birleşim, 15.06.1951, s. 219.
184[184] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVI, 85. Birleşim, 16.06.1952, s. 227.
185[185] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVI, 19. Birleşim, 18.12.1953, s. 280.
186[186] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 31. Birleşim, 20.01.1954, s. 255.

Tokat ile ilgilidir. Gürkan takririnde Tokat'ın Almus'u da içine alacak şekilde büyük bir kazası olan Tozanlı kazasının isminin *"Almus"* olarak değiştirilmesini istemiştir. Takrir oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.[187]

IX. Dönem DP Tokat milletvekillerinden olan Ahmet Gürkan, TBMM'de faal bir rol oynamış hemen hemen her meseleye, her soruna ilgi duymuştur. Meclis kürsüsünde gerek kanun teklifi dolayısı ile yaptığı konuşmalar gerek bütçe konuşmaları gerekse de meclis komisyon raporları dolayısı ile yaptığı konuşmalar milletvekili Gürkan'ın meclis çalışmalarında ne kadar ön planda olduğunu göstermektedir. Meclis çalışmalarında önemli konulara değinen Gürkan, kendisini seçip meclise gönderen Türk milletinin haklarını savunmuş ve devletin her türlü kolaylığı göstermesi için elinden geleni yapmıştır. Bunun yanında TBMM zabıt tutanaklarından okuduğumuz kadarıyla kürsüdeki konuşmalarında nazik, hassas ve sakin bir dil kullanan milletvekili Gürkan, meclis çalışmalarında başarılı bir dönem geçirmiştir.

2.3. HASAN SITKI ATANÇ

2.3.1. Özgeçmişi

1880 yılında Selanik'te dünyaya gelen Hasan Sıtkı Atanç, Tokat'ın Yaşmeydan Mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Babasının adı Sadık Efendi annesini adı ise Hediye Hanımdır. Hasan Sıtkı Atanç, Emine Muammer hanımla evlenmiş, eşinin vefat etmesi üzerine ise Emine Saide hanımla evlenmiştir. Gazanfer ve Güneri isminde iki çocuk babasıdır. Sıtkı Atanç, eğitimine doğduğu yerde başlamış, orta ve lise öğrenimini Selanik'te, üniversite eğitimini ise İstanbul (Ziraat) Tarım, Yüksek Okulu'nda tamamlamış ve 1913'te mezun olmuştur. İstanbul Hukuk Mektebine ise 2 yıl süre ile devam etmiştir. Sıtkı Atanç Milli Mücadele'ye katılıp destek vermiş, terhis olduktan sonra ise eski işi olan yaprak tütün ticaretine dönmüştür.

Sıtkı Atanç, siyasete ise ticaretle uğraştığı dönemde girmiştir. İlk olarak VI. dönem milletvekili seçimlerine katılarak 29 Mart 1939'da Tokat milletvekili seçilmiştir. Daha sonra siyasete ara vererek yeniden ticaret hayatına dönmüştür. Atanç yeniden IX. dönem milletvekili seçimlerine katılmış ve 16 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşen seçimlerde Tokat'tan DP milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Tutanağı ise 5 Haziran 1950'de onaylanmıştır. Atanç mecliste bütçe, gümrük-tekel ve dilekçe

187[187] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 57. Birleşim, 04.03.1954, s. 193.

komisyonlarında çalışmış ve diğer birçok komisyonda görev almıştır. Genel kurulda orman olmayan makiliklerin dağılımı konusunda sözlü sorusu, dilekçe komisyonunun 7699 sayılı kararının genel kurulda görüşülmesine, bir kanun teklifinin gündeme alınması ve emekli sandığı ile ilgili bir teklifin geri verilmesi konularında 3 önergesi vardır. Aynı zamanda Hâkimler Kanunu'nun değiştirilmesi için 2 adet, Tekel Genel Müdürlüğü'nün yapı işleri, Emekli Sandığı Kanunu'nun değiştirilmesi gibi konularda çalışmaları vardır. Bunun yanında meclis genel kurulunda 19 konuda 34 konuşması vardır. IX. yasama döneminin sona ermesinin ardından Sıtkı Atanç, mesleğine geri dönmüştür. 19 Aralık 1967'de ise vefat etmiştir.[188]

2.3.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat Milletvekili Sıtkı Atanç, Tekel Genel Müdürlüğü Yapı İşlerinin Bayındırlık Bakanlığı'na devri hakkında kanun teklifi vermiştir. Teklif, gümrük ve tekel, bayındırlık ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[189] Atanç, meclis kürsüsünde söz alarak verdiği kanun teklifinin niteliğini açıklamıştır. Atanç teklifinin, Tekel Genel Müdürlüğü'nün yaptırdığı yüksek bütçeli inşaat işlerinin daha esaslı bir şekilde yürütülebilmesi için Tekel Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde bulunan inşaat servisinin Tekel idaresinden alınarak Bayındırlık Bakanlığı'na bağlanmasından ibaret olduğunu ifade etmiştir. Atanç, bunun sebeplerini açıklayan konuşmasına devamla idare inşaat servisinin, Bayındırlık Bakanlığı teşkilatına nazaran ikinci derecede önemli olmasından dolayı teknik elemanların bu idareye rağbet etmediklerini söylemiştir. Atanç, bunun yanında inşaat servisinin verdiği imkânlara rağmen kuvvetli elemanların idare hizmetine alınamamasına dikkat çekmiştir. Bayındırlık Bakanlığı'nın, mühendisliğin her şubesinde bol miktarda uzman elemanı olduğu halde Tekel İnşaat Şubesi'nde inşaatın çeşitli türlerinde uzmanlaşmış elemanların az ve tecrübesiz olduğunu da sözlerine eklemiştir. Bunun yanında Bayındırlık Bakanlığı'nın teknik elemanlara çeşitli kadrolar vermesine karşın Tekel'de bunun daha az olduğu da ifade etmiştir. Atanç inşaat işlerinin yürütülmesi vazifesinin kendi Teşkilat Kanunu çerçevesinde bakanlığa bırakıldığını da sözlerine eklemiştir. Milletvekili Atanç ifade ettiği bu sebeplerden dolayı inşaat işlerinin daha esaslı ve tertipli bir şekilde yürütülebilmesi için bu kanun teklifini vermiştir.[190] Atanç bu konuşmasında istihdama da değinmiş ve yetenekli, tecrübeli elemanların Bayındırlık Bakanlığı'nda olduğu gibi

188[188] Öztürk, *a.g.e.,* s. 1055, 1056.
189[189] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 34. Birleşim, 24.01.1951, s. 330.
190[190] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 22. Birleşim, 26.12.1951, s. 383.

Tekel İnşaat Şubesi'nde de istihdam edilmesini vurgulamıştır. Atanç, inşaat servisinin daha kapsamlı ve sistemli bir şekilde çalışabilmesi için Bayındırlık Bakanlığı'na bağlanmasını uygun görmüştür.

Tokat Milletvekili Sıtkı Atanç, kibritin tekelden çıkarılmasına, tüketim vergisine tâbi tutulmasına dair Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nca hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'nca yüksek meclise sunulan kanun tasarısı hakkında bir konuşma yapmıştır. Konuşmada yıllık kibrit tüketimini ve bundan elde edilen milli savunma vergisini sayısal verilerle ortaya koymuştur. Atanç, tasarıda milli savunma vergisinin isminin değiştirildiğini ve tüketim vergisine dönüştürüldüğünü ifade etmiştir. Devletin toplam 7.672.688 lira sermayesinin bu işe bağlandığının da altını çizmiştir. Bunun yanında bu sermayeyi 928.530 lira kâr temini için kimsenin bu işe yatırmayacağını da sözlerine eklemiştir. Atanç, kibritin hükümet programında belirtilen esaslarla serbest bırakılması, şahsi teşebbüste iş sahaları sağlamak ve memleket sanayiinin gelişmesine imkân vermek suretiyle faydalı olabileceğini de söylemiştir. Atanç, kibritin imali ve satışı tekel mevzuundan çıkarılacağına göre kibrit fabrikasının Tekel Bakanlığı'ndan ayrılarak diğer işletmelerle birlikte İşletmeler Bakanlığı'na bağlanmasının doğru olacağını söylemiştir.[191]

Milletvekili Sıtkı Atanç, Çorum milletvekilleri Ahmet Başıbüyük ve Hüseyin Ortakçıoğlu'nun Emir Eri ve Seyisler hakkındaki 203 sayılı kanunun 1600 sayılı kanunla değiştirilen birinci maddesiyle ikinci maddesinin kaldırılması ve biri geçici olmak üzere iki madde eklenmesine dair kanun teklifi münasebetiyle söz almış ve konuşma yapmıştır. Atanç, teklifle ilgili Milli Savunma Komisyonu'nun raporunu değerlendirmiş ve raporun tezatlarla dolu olduğunu ifade etmiştir. Atanç konuşmasına devamla, hizmet eri teşkilatının kaldırılmasını demokrasi ve hürriyet rejimi anayasamız açık hükümleri gereğince istemiştir. Bunun sebebi olarak da vatani hizmetini yerine getirmek için silahaltına alınan askerlerin askeri kisve altında köle yapılamayacağını dile getirmiştir. Atanç, askerlerimizin adi bir hizmette kullanılmasının onların şeref ve haysiyetine uygun olmadığını belirtmiştir. Bunun yanında kahraman mehmetçiklerin hizmetçi olarak özel işlerde çalıştırılmasının vatani hizmet sayılamayacağını sözlerine eklemiştir. Milletvekili Atanç, ordu mensuplarının en küçük rütbelisinden en büyük rütbelisine kadar şan ve şereflerinin eşit olduğunu ve

191[191] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 24. Birleşim, 09.01.1952, s. 58.

Mehmetçiğin silah arkadaşlarının kapısında hizmetçi olarak çalıştırılmasının anayasaya aykırı olduğunu da ifade etmiştir. Emir erlerinin kaldırılması hakkında DP Çorum milletvekillerinden Ahmet Başıbüyük ve Hüseyin Ortakçıoğlu'nun ortak olarak verdiği kanun tekliflerinden dolayı her ikisini de tebrik etmiştir.[192] Milletvekili Sıtkı Atanç, bu konuşmasında emir erliği kurumunun vatani görevini yapmakta olan askerlerimizi kişisel işlerde kullandıran bir kurum olduğunu vurgulayarak bu durumun askerlerimizin şan ve şerefini sarstığını ifade etmiştir. Emir erliği kurumunun anayasaya aykırı olduğunu savunan Atanç, aynı zamanda emir eri olarak görevli olan askerlerin vatani görevlerini yapmış sayılamayacağını da vurgulamıştır. Konu hakkında Türk ordusunda görev yapan bir yüzbaşının eşi olan Süeda Orbay hanımefendi, milletvekili Atanç'ın yapmış olduğu konuşma ile ilgili rahatsızlığını ifade edebilmek için hem başbakan Adnan Menderes'e hem de milletvekili Atanç'a bir mektup yazmıştır. Orbay, Menderes'e yazdığı mektubunda milletvekili Atanç'ın yapmış olduğu konuşmayı tecavüzkâr sözler olarak nitelendirmiş ve bu sözlerin bütün subay camiasında haklı bir infiale neden olduğunu ve büyük bir izzetinefis kırıklığına yol açtığını belirtmiştir. Orbay, Atanç'a yazdığı mektubunda ise Atanç'ın subayların bazı hakları olduğunu unuttuğunu ifade etmiştir.[193]

Tokat Milletvekili Sıtkı Atanç, Orman Kanunu Teklifi[194] vermiştir. Teklif tarım, içişleri, adalet, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[195] Atanç, teklif ile ilgili söz almış ve orman kanunu gibi önemli bir meselenin meclisin tatiline denk gelen günlerde görüşülmesinin doğru olmadığını ifade etmiştir.[196] Atanç 29 Ocak 1954 tarihli bir başka birleşimde ise meclisin huzuruna gelen bu orman kanunu tasarısının yeni bir eser olmadığını yalnızca isminin yeni olduğunu ve bu kanunu bu şekilde çıkarmaktansa hiç çıkarmamanın daha doğru olacağını sözlerine eklemiştir. Ayrıca

192[192] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 26. Birleşim, 14.01.1952, s. 137,138.
193[193] Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, *"Demokrat Parti Milletvekili Sıtkı Atanç'ın Emir Eri Meselesi İle İlgili Olarak Mecliste Yaptığı Konuşmaya Karşılık Süeda Orbay Tarafından Yazılan Mektup",* Yer Bilgisi: 18-102-3, Belge Tarihi: 26/1/1952.
194[194] Bu kanun tasarısı 7 bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde ormanların tarifi, taksimi ve denetlenmesi hakkında hükümler yer almaktadır. İkinci bölüm ise devlet ormanlarının sınırlama ve kadastro hükümlerini içermektedir. Üçüncü bölüm hükmi şahsiyeti haiz kamu müesseselerine ait ormanlar hükümlerini kapsamaktadır. Dördüncü bölüm Hususi ormanlar, beşinci bölüm müşterek hükümleri içerir. Altıncı bölüm ayrılmış hükümleri ve yedinci bölüm ise geçici hükümleri içermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete *"Orman Kanunu"*, Kanun No: 6831, Kabul Tarihi: 31/08/1956, Gazete Sayısı: 9402, Gazete Tarihi 8/9/1956.
195[195] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VIII, 90. Birleşim, 15.06.1951, s. 218.
196[196] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 109. Birleşim, 15.07.1953, s. 715.

Tarım Bakanı'nın ise bu kanunun acele bir şekilde çıkmasını istediğini de vurgulamıştır.[197]

Milletvekili Sıtkı Atanç, orman kanunu tasarısı münasebetiyle Sayıştay 1952 yılı bütçesi sebebiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada Sayıştay'ın Cumhuriyet devrindeki kuruluşundan itibaren kanunla kendisine verilen denetleme vazifesini hakkıyla yerine getiremediğini savunmuştur. Atanç, paralı işlere bakması gereken bu kurumun, hizmetlerinin, ihmallerle dolu olduğunu ve buna ispat olarak da yıllardır Sayıştay'da incelenmeyi bekleyen işlemlerin olduğunu söylemiştir. Bunun yanında devlet hesaplarının incelenmesiyle ve bunların kanuna uygunluklarının denetlenmesinden sorumlu olan bu kurumun beklenilen hizmeti yerine getiremediğinden dolayı hazine zararlarının büyük miktarlara ulaştığını da ifade etmektedir. Atanç, konuşmasına devamla Sayıştay'ın bu hallerinin nedenlerini de açıklamıştır. Atanç, tek sebebin kendi fikrince bu kurumun bünyesinde bulunan sakatlık, ağırlık ve tembellik olduğunu ifade etmiştir. Kurumdaki bu olumsuzların düzeltilmesi için de kurumdaki mevcut teşkilat kadrosunun arttırılmasından ziyade kurumda çalışanların görev aşklarını desteklemek gerektiğini vurgulamıştır. Bunun yanında Atanç, Bütçe Komisyonu'nun eklediği 480 bin liralık tahsisatla aynı memurların eski bozuk dairenin içinde dönüp dolaşacaklarını ve netice itibariyle istenilen işin yapılamayacağını sözlerine eklemiştir.[198] Atanç böylelikle vazifesini hakkıyla yerine getiremediğini düşündüğü Sayıştay'a verilecek olan tahsisatın da boşuna verileceğini ve memurların kendilerinden beklenilen işleri yapmayacağını söylemek istemiştir.

Milletvekili Atanç, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Tekel Genel Müdürlüğü'nün 1952 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada teşkilatın bünyesinde 20'yi aşkın sendika bulunduğunu ifade etmiş ve bu sendikaların işçinin ölümü halinde ailesine; işsiz kaldığı zaman kendisine ve hastalık durumunda ise sigortaların yapmadığı yardımları yaptığını belirtmiştir. Atanç, bu yardım paralarının işçilerin gündelik nafakalarından yani yevmiyelerinden kesilerek toplandığını ve bu rakamın sınırlı olduğunu söylemiştir. Atanç, önceki bütçelere göre sendikalara yapılan yardımın giderek azaltıldığını 100 bin lira olan paranın 1951 yılı bütçesinde 25 bin liraya düşüldüğünü vurgulamıştır. Sendikaların bu 25 bin lirayla işçi mevcuduna göre 500

197[197] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 35. Birleşim, 29.01.1954, s. 420.
198[198] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 44. Birleşim, 22.02.1952, s. 527,528.

veya 2500 liraya kadar yardım yaptığını da sözlerine eklemiştir. Atanç konuşmasına devamla 1951 yılında 25 bin lira olan yardım tahsisatının 1952 senesinde 10 bin liraya indirildiğini söylemiştir. Bununla her bir sendikaya yapılacak sosyal yardımların doğal olarak azalacağını da belirtmiştir. Bundan dolayı 10 bin lira olarak teklif edilen tahsisatın 30 bin liraya çıkarılmasını istemiş ve teklif etmiştir.[199] Görüldüğü gibi milletvekili Atanç, yıldan yıla düşürülen tahsisatın sendikalara yapılan yardımları da düşüreceğinden, tahsisatın 30 bin liraya çıkarılmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Böylelikle işçilerin ve ailelerinin ekonomik ve sosyal durumlarının olduğundan daha da iyi hale getirilmesini amaçlamıştır.

Milletvekili Sıtkı Atanç, maki cinsinden her türlü ağaçlıklarla örtülü, ormandan sayılmayan yerlerden topraksız veya az topraklı vatandaşlara bugüne kadar kaç hektar saha dağıtıldığına, bu işletmelerin hangi iller dâhilinde yapıldığına ve daha nerelerde ne kadar maki sahası dağıtılacağına dair sorduğu soru münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında Atanç, basında kasten yapıldığı yazılan orman yangınlarıyla ilgili bakanlığın bu haberleri yalanlaması gerektiğini düşündüğü için bu soruyu sorduğunu ifade etmiştir. Atanç konuşmasına devamla yine soruyu sormaktaki amacının orman yangınlarının içyüzünü açıklamak olduğunu ve yangın çıkan yerlerde tutulan vatandaşların yangını onlar çıkarmış gibi suçüstü tutulduklarını izah etmek olduğunu açıklamıştır. Atanç, sonrasında ise durumun anlaşıldığını ve arazi paylaştırma komisyonunun vatandaşlara dağıttığı arazide makiliklerin köklenmesinden ibaret olduğunu ifade etmiştir. Ülkede basında çıktığı gibi 110 parça ormanın yanması diye bir durumun söz konusu olmadığının anlaşıldığını da sözlerine eklemiştir. Bunun yanında Atanç eski iktidarın 5653 sayılı kanunu çıkardığını ve bu kanunla 3,5-4 milyon hektar ormanın yani makiliklerin vatandaşa dağıtıldığını da sözlerine eklemiştir.[200]

Atanç, Giresun Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu ve Trabzon milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun Giresun, Trabzon, Çoruh, Ordu ve Rize illerinin topraksız veya az toprağa sahip çiftçilerine toprak verilmesi hakkında kanun teklifi ve tarım, adalet, maliye ve bütçe komisyonları raporları münasebetiyle söz almıştır. Atanç, konuşmasında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun neyi ifade ettiğinden söz ederek, Giresun Milletvekili Pamukoğlu'nun iddia ettiği gibi Samsun ve civarında

199[199] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 50. Birleşim, 28.02.1952, s. 1120.
200[200] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XV, 76. Birleşim, 26.05.1952, s. 365.

devlete ait toprak olduğu kabul edilse dahi oradaki topraksız halka toprak dağıtmadan adı geçen beş ilin halkının yerinden oynatılmasının ve onlara toprak verilmesinin usulsüzlük olacağını ifade etmiştir. Bunun yanında Atanç, bu teklifin ifade ettiği anlamın iç iskân olduğunu, beş ilin halkının topraklandırılması olmadığını da sözlerine eklemiştir. Atanç devlete ait bir arazinin tespiti için tahrir ve kadastrosunun yapılması gerektiğini belirtmiştir. Atanç, hazırlanan kanun tasarısının herkesi memnun ettiğini ifade etmiş ve devlete ait arazinin topraksız vatandaşa dağıtılması söz konusu edilirken, diğer taraftan da bu toprakların kadastro işlerinin bir an önce sonuçlandırılmasını sağlayacak tedbirlerinde alınması gerektiğini ifade etmiştir.[201]

Atanç, Milli Korunma Kanunu'nun kirayla ilgili olan maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında Milli Korunma Kanunu'nun kiralarla ilgili hükmünün kaldırılmayıp bir an için düzenlendiğini varsayarak kiralara ne kadar zam yapılabileceğini %100 veya %50 olarak ortaya koymuştur. Atanç, konuşmasına devamla yapılan zamların ihtiyaç bakımından bir anlam ifade etmeyeceğini tam tersine mülk sahiplerinin ümitlerinin kaybolarak mevcut olan anlaşmazlıkların daha da artacağını savunmuştur. Atanç mülkiyet haklarını hiçe sayan bir kanun olarak gördüğü bu kanunu da düzenleme yapıldıktan belirli bir süre sonra kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Atanç, hem mal sahibi hem de kiracı sıfatını üzerinde taşıyan biri olarak mesken kiralarına ilk sene %200 ikinci sene %200 zam yapılmasını, üçüncü sene ise bu kaldırıyor şeklinde düzenleme yapılması gerektiğinin altını çizmiştir.[202]

Atanç ve iki arkadaşı Hâkimler Kanununa[203] geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi vermiştir. Teklif Adalet Komisyonuna gönderilmiştir.[204] Bir başka birleşimde ise meclis başkanı 2556 sayılı Hâkimler Kanununa eklenmek istenen geçici maddeyi okumuş ve oya sunmuştur. Madde aynen şöyledir:

201[201] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 9. Birleşim, 26.11.1952, s. 319.

202[202] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 37. Birleşim, 04.02.1953, s. 76.

203[203] Bu kanun 7 bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde adaylık şartları ve görevleri ile ilgili hükümler yer almaktadır. İkinci bölümde hâkimlik ve savcılık meslekleri ve ayırma usullerine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Üçüncü bölümde tayin, terfi, yer değiştirme ve emekliye ayrılma ile ilgili hükümler düzenlenmiştir. Dördüncü bölümde hâkimlik teminatı ile ilgili hükümler düzenlenmiştir. Beşince bölümde inzibati hükümler yer almaktadır. Altıncı bölümde soruşturma ve takip hükümleri, yedinci bölümde ise Adliye memurlarının seçme ve inzibat muameleleri ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Hâkimler Kanunu"*, Kanun No: 2556, Kabul Tarihi: 4/7/1934, Gazete Sayısı: 2751, Gazete Tarihi: 14/7/1934.

204[204] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 44. Birleşim, 16.02.1953, s. 300.

"Adliye Meslek Mektebinden çıkıp da icra memurluğunda 20 sene iyi hizmet etmiş ve sicili müsait bulunmuş olanlardan Adalet Vekâletince tâyin edilecek usul ve şartlar dairesinde yapılacak imtihanda kazananlar 7. derecede icra muavin hâkimliğine ve 4. derecedeki icra hâkimliğine kadar terfi edebilir."[205]

Madde üzerinde söz isteyen olmadığından oylamaya geçilmiş ve madde oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Atanç, Orman Kanunu Tasarısı sebebiyle subay ve memurların protokolün tespit ettiği hallerden başka karşılama ve uğurlamalarda bulunamayacaklarına dair kanun teklifi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında teklifi veren milletvekili Şevket Mocan'ı tebrik etmiştir. Atanç, konuşmasına devamla komisyon sözcüsünün bu konuyu kanunla halletmek yerine hükümetçe hazırlanacak bir talimat ile halledilmesi yönündeki görüşünü hatırlatarak bunun mümkün olamayacağını verdiği bir örnekle anlatmıştır. Örnek aynen şudur: *"Bakanlarımızdan birisi –ismini zikretmeyeceğim- Uşak'tan Manisa valisine telefon ediyor, askeri merasimle şehre gireceğim, diyor. Askeri merasim yapılıyor, sabahtan akşama kadar memurlar, erkânı hükümet yolda bekliyor, Bakan da geç vakit şehre giriyor."* Atanç bu örneği verdikten sonra bu şekilde davranan bakandan bu işin halledilmesinin beklenemeyeceğini ifade etmiştir. Bu işi bakanların değil meclisin halletmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Bundan dolayı da İçişleri Komisyonu raporunun reddedilmesini ve milletvekili Şevket Mocan'ın vermiş olduğu kanun teklifinin görüşülmesini istemiştir.[206]

Atanç, Çay Kanununun 12. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifinin Bütçe Komisyonu'na gönderilmesine dair bir önerge münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında İzzet Akçal ve arkadaşlarının verdiği kanun teklifi sadece İzzet Akçal'ın başkanı bulunduğu Maliye Komisyonu'ndan geçirilerek gündeme alındığını ifade etmiştir. Atanç konuşmasına devamla adı geçen kanunla ilgili olarak gümrük tekel, tarım ve ticaret komisyonlarına bu kanun teklifinin gönderilmesini ve o komisyonlarda da incelenmesini istemiştir.[207]

Atanç, on arkadaşı ile birlikte siyasi partilerin iktidar mevkiinde devlet ve millet malları üzerindeki suiistimallerinin yasaklanmasına dair kanun teklifi vermiştir. Atanç, teklif hakkında söz almamış, teklif içişleri, adalet, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[208]

205[205] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVIII, 43. Birleşim, 15.02.1954, s. 322.
206[206] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 74. Birleşim, 29.04.1953, s. 560.
207[207] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 75. Birleşim, 30.04.1953, s. 579.
208[208] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 112. Birleşim, 20.07.1953, s. 855.

Atanç, Devlet Memurları Aylıklarının Birleştirme ve Denkleştirilmesine dair olan Kanun'a bağlı (1) sayılı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğü kısmında değişiklik yapılması hakkında ki kanun münasebetiyle söz almıştır. Atanç yaptığı konuşmada adı geçen kanun tasarısında komiser sınıfının, başkomiser, komiser ve komiser yardımcısı unvanlarının aynen korunduğunu ifade etmiş ve bunun yanında birinci ve ikinci sınıf olmak üzere iki sınıf olan emniyet amirlerinin de tek sınıfa indirildiğini belirtmiştir. Atanç kanunla ilgili esas konuşmasına geçerek, olumlu ve verimli çalışmaları olan zabıtaların mağduriyetlerine mani olmak için meclise verilen bu tasarıda, emniyet amirlerinin durumlarının düzelmeye muhtaç olduğunu belirtmiştir. Atanç bunun yanında, emniyet kadrolarında 60 lira maaşla çalışan emniyet amirlerinin, bu tasarı kabul edilirse hiçbir hak elde edemeyeceklerini iddia etmiştir. Diğer taraftan 60 lira maaşa hak kazanmayan emniyet amirlerinin de kanundan istifade ederek 70 lira maaş alacaklarını belirtmiştir. Atanç, emniyet amirlerinin bir sınıf değil de iki sınıf olarak kabul edilecek olursa maaşlarının 90 liraya yükselebileceğini bu suretle de kanunun amacına ulaşacağını ifade etmiştir. Atanç mesleğin en ağır yükünü taşıyan birinci sınıf emniyet amirliğinin kaldırılmasının, meslekte terfi sırası bekleyen diğer kademeleri de etkileyeceğini ifade etmiştir. Atanç konuşmasının sonunda İçişleri Komisyonunun tespit ettiği emniyet amirlerinin birinci ve ikinci sınıf olmak üzere yapılan sınıflandırmanın kabul edilmesini rica etmiştir.[209]

Atanç, Emekli, Dul ve Yetim Aylıklarına Zam Yapılması Hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Atanç konuşmasında memleketin ve milletin refahına hizmet etmiş olan emekli, dul ve yetimlerin de memurlar gibi bir aylık tutarında maaş almalarının bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir. Bu zorunluluk konusunda hassas davranan maliye ve bütçe komisyonlarına da teşekkürlerini iletmiştir. Atanç konuşmasına devamla emekli, yetim ve dulların mümkün olabilen yaşama ve refah imkânları devletin güç ve imkânlarıyla birinci derecede ilgili olduğunu ifade etmiştir. Atanç konuşmasına devamla genel kalkınma hamlesinin başarısı demokratik gözle görülmek istenirse emeklilerin, dul ve yetimlerin içinde bulundukları hayat mücadelesine direnebilecek şekilde korunup korunmadıklarına bakılması gerektiğini ifade etmiştir. Atanç, Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın kendi gönüllerinde yer eden güzel mevkiinin emekli, dul ve yetimlerin şerefli kalplerinde kıymetle takviye edilmiş olduğunu da belirtmiştir. Atanç her bakımdan olumlu bulduğu bu kanun tasarısının

209[209] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 25. Birleşim, 06.01.1954, s. 45.

kabul edilmesini rica etmiştir.[210] Emekli vatandaşların haklarını savunan milletvekili Atanç, emeklilerin elinde bulunan imkânlar ile devletin elinde bulunan imkânların birbiri ile bağlantılı olduğuna dikkat çekmiştir. Emekli, dul ve yetimlerin korunmasının aynı zamanda devletin sosyal devlet olma özelliğinin korunması anlamına geldiği de unutulmamalıdır.

Atanç, Orman Kanunu tasarısı münasebetiyle Tıp Mensuplarının Devlet Teşkilatında Vazifeye Alınma Şartları Hakkındaki 5979 Sayılı Kanun'un[211] yürürlükten kaldırılmasına dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Atanç konuşmasında serbest meslek erbabını mahrumiyet bölgelerinde çalışmaya mecbur etmediklerini, hükümete müracaat edip görev istedikleri takdirde iki sene mahrumiyet bölgesinde iş teklif ettiklerini ifade etmiştir. Bir doktorun ise okuldan çıktıktan sonra iki sene mahrumiyet bölgesinde çalışması gerektiğinin söylenmediğini de sözlerine eklemiştir. Atanç, adı geçen kanunun kaldırılmasının bir boşluk yaratacağını ve kaldırılmaması gerektiğini ifade etmiştir.[212]

Atanç, Orman Kanunu tasarısı ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanunu münasebetiyle söz almıştır. Atanç konuşmasında Anonim Ortaklığının 150 milyon liralık sermayesinin 76,5 milyon lirasının hazineye, 73,5 milyon lirasının da özel sektöre verildiğini ifade etmiştir. Bu durumun sebeplerinin incelendiği zaman da anonim ortaklıktan bir iktisadi devlet teşekkülünün doğacağının hissedildiğini belirtmiş ve bunu desteklemiştir.[213]

2.3.3. Önergeleri

Milletvekili Atanç, Tekel Genel Müdürlüğü Yapı İşlerinin Bayındırlık Bakanlığına Devri Hakkındaki Kanun teklifinin gündeme alınmasına dair bir önerge vermiştir. Atanç teklifinin gümrük ve tekel komisyonlarına gönderildiğini ve buradan da Bayındırlık Komisyonu'na gönderildiğini açıklamıştır. Atanç, aradan iki ay geçmesine rağmen komisyonun teklifi müzakere edip sonuçlandırmadığından içtüzüğün 36. maddesi gereği kanun teklifinin meclis gündemine alınmasını istemiştir.[214] Sıtkı Atanç, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun geçici 65.

210[210] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 33. Birleşim, 25.01.1954,s. 321,322.
211[211] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Tıp Mensuplarının Devlet Teşkilatında Vazifeye Alınma Şartları Hakkında Kanun"*, Kanun No: 5979, Kabul Tarihi: 20/6/1952, Gazete Sayısı: 8144, Gazete Tarihi: 28/6/1952.
212[212] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 55. Birleşim, 02.03.1954, s. 55.
213[213] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 60. Birleşim, 07.03.1954, s. 359.
214[214] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 102. Birleşim, 20.07.1951, s. 230.

maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair bir önerge vermiştir ve gerekli işlemin yapılmasını istemiştir.[215] Milletvekili Atanç, Dilekçe Komisyonunun 18.01.1954 tarihli haftalık karar cetvelindeki 7699 sayılı kararın genel heyette görüşülmesine dair önerge vermiştir.[216]

2.4. ÖMER HAMDİ KOYUTÜRK

2.4.1. Özgeçmişi

Tokat'ın Tatarhacı Mahallesi'nde 1889'da dünyaya gelen Ömer Hamdi Koyutürk'ün babası Mustafa Efendi, annesi Nazike Hanımdır. 1924 yılında Fitnat Hanım ile evlenmiştir. Nurettin Muzaffer ve Necmettin Salim isimli iki çocuğu vardır. Koyutürk 1908'de Harp Okulu'na girmiş ve 1911'de Piyade Teğmen rütbesi ile mezun olmuştur. Balkan Savaşları'na ve Birinci Dünya Savaşı'na katılmış, 1915'te üsteğmenliğe terfi etmiştir. Daha sonra Anadolu'daki Milli Mücadele'ye katılmış ve 1921'de yüzbaşı olmuştur. 1922'de binbaşı, 1931'de yarbay, 1936'da albay, 1943'te tuğgeneral ve 1945'te tümgeneral rütbesine yükselmiştir. Tümen ve kolordu komutanlıklarında bulunan Koyutürk, 14 Temmuz 1949'da emeli olmuş ve 18 Temmuz 1949 askerlik görevinden ayrılmıştır. 14 Mayıs 1950 yılında gerçekleştirilen IX. dönem TBMM seçimlerine katılmış ve DP'den Tokat milletvekilliğine seçilmiştir. Mecliste Sayıştay ve milli savunma komisyonlarında görev alan Koyutürk'ün meclis genel kurulunda iki konuşması vardır. Sadece IX. dönem yasama faaliyetinde bulunan Koyutürk, 24 Nisan 1967 tarihinde vefat etmiştir.[217]

2.4.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat milletvekili Hamdi Koyutürk'ün IX. dönemde mecliste iki tane konuşması vardır. Bunlardan birinde Koyutürk, Binbaşı Lütfi Can hakkındaki Dilekçe Komisyonu Raporu nedeniyle söz almıştır. Koyutürk konuşmasında, Lütfi Can ile ilgili olan olayın kendisine tuhaf geldiğini ifade etmiş ve olayı kendisi anlatmıştır. Koyutürk olayın olduğu zamanda kendisinin tümen komutanı olduğunu da sözlerine eklemiştir. 43. Alayın 2. Tabur Komutanı olan Lütfi Can'ın kendisine gelerek alayda gerçekleşen odun, saman, ot ve koyun davasından bahsetmiştir. Koyutürk daha sonrasında olayı incelemesi için bir heyet görevlendirildiğini ve 43. Alayın olduğu Bayramiç'e

215[215] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVI, 85. Birleşim, 16.06.1952, s. 227.
216[216] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 44. Birleşim, 17.02.1954, s. 410.
217[217] Öztürk, *a.g.e.,* s. 1063,1064.

gönderildiğini söylemiştir. Koyutürk daha sonra soruşturma heyetinin getirdiği raporlara dayanarak vakayı meclis kürsüsünden açıklamıştır:

> *"Odun dediği bir ahırdır hâşâ huzurunuzda, bu yıkılmış harap olmuş, alay komutanı hayvanların bir kısmı dışarıda olduğu için bunu yıkmış beri tarafta bir tavla yapmış. Bizim tümenin tahkik evrakında bütün bunlar yazılıdır. Ot meselesi; çayır alınmış hayvanlar çekilmiş, burada da deniyor ki, mütaahhitten para alınmış. Bu işlere vukufu olan arkadaşlar içinizde çoktur bu doğrudan doğruya tümenin veterinerini, levazımını ilgilendirir, onlar tarafından yapılır, ondan sonra alınır."*[218]

Sonrasında ise Koyutürk böyle bir işi alay komutanının yalnız başına yapamayacağını ve bu işe mutlaka levazım sınıfının girdiğini de ifade etmiştir. Milletvekili Koyutürk bu durumun mahkemede ortaya çıkacağını söyledikten sonra Ağrı milletvekili Celal Yardımcı'nın kendisine yönelik "*O zaman adlî hâkim siz miydiniz?"* sorusu üzerine *"Hayır ben değildim"* yanıtını vermiş ve mahkemenin kendi emrinde değil, Çanakkale'de olduğunu ve bu olayı soruşturanın da Çanakkale Grup Kumandanı Tümgeneral Arif olduğunu söylemiştir.[219] Görüldüğü gibi milletvekili Koyutürk, sadece olayın soruşturulması için heyet görevlendirmiştir. Adli soruşturmanın ise Çanakkale'de başka bir kumandan tarafından yapıldığını söylemiştir.

Koyutürk'ün meclisteki ikinci ve son konuşması ise milletvekili seçildiği Tokat ili ile ilgilidir. Koyutürk, Tokat ili merkezinin sel felaketinden kurtarılması, yağmursuzluk yüzünden sıkıntı içinde bulunan il halkına yardım yapılması için ne düşünüldüğüne ve Yeşilırmak barajına bir an evvel başlanmasına dair sorusu münasebetiyle söz almıştır. Koyutürk yaptığı konuşmada Tokat'ta kırk sene içerisinde dört defa sel felaketinin yaşandığını, her birisinin yürekler acısı olduğunu ifade etmiştir. Koyutürk, sel felaketinden sonra bakanların sadece ziyaret ettiğini ve herhangi bir yardım yapılmadığını, son 1949 ve 1951 yıllarında gerçekleşen sel felaketleri için 160 bin lira kadar bir yardım yapıldığını sözlerine eklemiştir. Koyutürk, bu yardımın da tahribatın fazla olması sebebiyle hiçbir yaraya merhem olmadığını belirtmiştir. Koyutürk sele sebep olan derenin durumunu anlatarak sel felaketini önlemenin maddeten mümkün olmadığını ifade etmiş ve şehirdeki halkın durumuna değinmiştir. Koyutürk bu durumda yapılacak işin şehri taşımak olduğunu ve bu şehrin nasıl taşınacağını da söylemiştir. Bu yolla sel felaketinden kurtulmanın mümkün olduğunu savunmuştur. Bunun yanında romatizmadan yakınan insanların da rutubetten, dolayısı ile romatizmadan kurtulabileceğini anlatmıştır. Koyutürk bir başka felaket olan

---

218[218] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 21. Birleşim, 12.07.1950, s. 550.
219[219] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 21. Birleşim, 12.07.1950, s. 550,551.

zelzeleden ve yangınlardan bahsederek hükümetten yardım istemiştir.[220] Görüleceği gibi Tokat milletvekili Hamdi Koyutürk, Tokatta meydana gelen sel, zelzele ve yangın felaketlerinden ve oradaki insanların mağduriyetinden bahsederek hükümetten yardım istemiş ve kendisi de şehrin taşınması gibi ilginç bir teklif ileri sürmüştür. Milletvekili Hamdi Koyutürk'ün TBMM IX. döneminde verdiği herhangi bir kanun teklifi ve önergesi (takriri) yoktur. İki konuşması haricinde genel kurulda faal bir rol oynamamıştır.

2.5. MUSTAFA HALÛK ÖKEREN

2.5.1. Özgeçmişi

1890 yılında Manastır'da dünyaya gelen Halûk Ökeren İzmir nüfusuna kayıtlıdır. Babası Talha Efendi, annesi Kadriye Hanımdır. Zehra Nebahat Hanımla evlenmiş ve iki çocuk babasıdır. İlköğretimini ve liseyi Manastır'da okumuştur. 1913'te İstanbul Hukuk Mektebi'nden mezun olmuştur. Tanin ve Tercüman-ı Hakikat gazetelerinde bir süre çalışmış, Türk Yurdu, Servet-i Fünun, Donanma ve Şehbal mecmualarında çeşitli yazılar kaleme almıştır. Çeşitli kurumlarda öğretmenlik, müdürlük ve kâtiplik görevinde bulunmuş olan Ökeren 12 Haziran 1921'de Ayancık Bidayet Mahkemesi Savcılığı'na atanarak adalet hizmetine başlamıştır. Bu tarihten sonra çeşitli mahkemelerde savcılık görevlerini sürdürmüştür. 3 Eylül 1924 tarihinde Bergama Barosunda Avukatlığa başlamış ve daha sonra İstanbul ve İzmir Barolarında bu görevini sürdürmüştür. Avukatlık görevine devam ederken 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen TBMM IX. dönem seçimlerine katılmış ve DP'den Tokat milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Anayasa ve Adalet komisyonlarında çalışmıştır. X. dönemde İzmir'den milletvekili seçilen Halûk Ökeren, 11 Temmuz 1966 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Ökeren'in parlamento çalışmaları arasında Hukuk ve Ceza Usul Kanunlarının yeniden düzenlenmesi konusunda sözlü sorusu, Ankara Halkevinin mülkiyeti konularında yazılı soruları; Türk Ocaklarına ait mallar ve Türk Ceza Kanunu'nun değiştirilmesi konularındaki kanun tekliflerinin geri verilmesine dair önergeleri vardır.[221]

2.5.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat milletvekili Halûk Ökeren, eski Türk Ocaklarının feshi üzerine CHP'ye devredilen ve teslim edilen malların yeniden kurulan Türk Ocaklarına iadesi hakkında

220[220] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIII, 35. Birleşim, 04.02.1952, s. 41,42.
221[221] Öztürk, *a.g.e.,* s. 1065,1066.

kanun teklifi vermiştir. Ökeren kanun teklifi hakkında söz almamış ve teklif adalet, anayasa ve maliye komisyonlarına gönderilmiştir.[222] Ökeren, Memurlar Kanunu[223]'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir ve teklif hakkında söz almamıştır. Teklif, içişleri, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[224]

Milletvekili Halûk Ökeren Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunlarının[225] (CMK) ihtiyaçlara daha uygun şekilde yeniden derlenmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair sözlü sorusu münasebetiyle söz almıştır. Ökeren'in sözlü sorusu üzerine söz alan Adalet Bakanı Halil Özyörük, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun İsviçre'den alındığını ve CMK'nın da Almanya'dan alındığını ve bunlar üzerinde bazı düzeltmelerin yapıldığını ifade etmiştir. 1927'de İsviçre'den Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun alınmasının ardından zaman içerisinde yeteri derecede tartışıldığını ve önceki iktidar zamanında da bu kanunlarla ilgili değişiklik tasarılarının hazırlandığını ve meclise verildiğini ifade etmiştir. Bakan Özyörük, iktidar değiştiği için bu kanunların geri alındığını söylemiştir. Konuşmasına devamla bu kanunlar üzerinde Adalet Bakanlığı'nca gerekli incelemelerin yapıldığı, bir kısmının değiştirildiği ve yeni hükümler konulmak suretiyle amaca uygun hale getirilmesine çalışıldığını ifade etmiştir. Bunun yanında her iki kanununun da bugün kullanıma hazır hale getirildiğini de sözlerine eklemiştir. Bu kanunların ise bu güne kadar gecikmesinin sebebi olarak da bakan Özyörük, her iki tasarıyı ayrı ayrı gözden geçirdiğini söylemiştir. Adalet Bakanı Halil Özyörük'ün açıklamalarından sonra söz alan Tokat milletvekili Halûk Ökeren, bakan Özyörük'ün açıklamalarının kendisini tatmin ettiğini ifade ederek kendisine teşekkür etmiştir. Bunun yanında Ökeren'in bir

---

222[222] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. I, 12. Birleşim, 23.06.1950, s. 243,244.

223[223] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Memurin Kanunu"*, Kanun No: 788, Kabul Tarihi: 18/3/1926, Gazete Sayısı: 336, Gazete Tarihi: 31/3/1926.

224[224] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IV, 27. Birleşim, 08.01.1951, s. 80.

225[225] Bu kanun ile ceza davalarında genel hükümler altında yapılması gereken tüm işlemler ele alınmıştır. CMK ile ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususunda kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülükleri düzenlenir. CMK' da yetki, görev, tutuklama, adli kontrol, olağan kanun yolları olan, itiraz, istinaf ve temyiz ile birlikte olağanüstü kanun yolları olan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi gibi hususlarda düzenlenmiştir.

Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu"*, Kanun No: 1412, Kabul Tarihi: 4/4/1929, Gazete Sayısı: 1172, Gazete Tarihi: 20/4/1929.

Bu kanun 4/12/2004 tarihinde kabul edilen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Ceza Muhakemesi Kanunu"*, Kanun No: 5271, Kabul Tarihi: 4/12/2004, Gazete Sayısı: 25673, Gazete Tarihi: 17/12/2004.

de temennisi vardır, o da hazırlanan kanun tasarılarının Bakanlar Kurulu'ndan bir an önce çıkıp adalet komisyonuna verilmesi yönündedir.[226]

Milletvekili Ökeren, TCK'nın 159 ve 160. maddelerine birer fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Ökeren teklif üzerinde söz almamıştır. Teklif Adalet Komisyonu'na gönderilmiştir.[227] Ökeren, memurların muhakeme usulleri hakkında kanun teklifi vermiştir. Teklif içişleri ve adalet komisyonlarına gönderilmiştir.[228]

Milletvekili Ökeren, Üsteğmen Doğan Tanyer'in ordudan uzaklaştırılması hakkındaki mahkûmiyetinin affına dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında komisyon sözcüsü olduğunu ifade etmiş ve yapılan incelemelerde olayda büyük bir haksızlık olduğunu tespit ettiklerini ifade ederek, olayı meclis kürsüsünden anlatmıştır. Ökeren üsteğmen Doğan Tanyeri'nin subay kızı olan bir öğretmenle gönül ilişkisi kurduğunu ve aynı evde yaşamaya başladıklarını söylemiştir. Bu durumun askeri komutanlığa bildirilmesi üzerine komutanlık durumu askeri mahkemeye sevk etmiştir. Mahkeme üsteğmen Doğan Tanyeri'nin kadını terk etmesini istemesine rağmen Tanyeri'nin, kadından çocuğu olduğunu, kadını sevdiğini ve bırakmak istemediğini milletvekili Ökeren ifade etmiştir. Ökeren konuşmasına devamla Tanyeri'nin kadınla yaşama ısrarının devam etmesine karşılık askeri mahkeme Doğan Tanyeri'nin ordudan uzaklaştırılmasına karar verdiğini sözlerine eklemiştir. Ökeren, dosya incelendiğinde böyle bir belirtinin olmadığını ve adı geçen Üsteğmenin karardan hemen sonra kadınla evlendiğini ve sonrasında ise bir evladının daha dünyaya geldiğini belirtmiştir. Ökeren, üsteğmen Tanyeri'nin çıkan Af Kanununa başvurduğunu ve başvurusunun incelenmesi sonucunda kanunun kapsamı dışında görüldüğünü ve daha sonra TBMM'ne başvurduğunu, dilekçe komisyonunun durumu inceledikten sonra Milli Savunma Bakanlığının konu ile ilgili görüşünün istendiğini söylemiştir. Milli Savunma Bakanlığı ise görüşünde özetle Tanyeri'nin durumunun düzeltilmesi için özel aftan başka çare olmadığını belirttiğini sözlerine eklemiştir.[229]

Milletvekili Haluk Ökeren Noter Kanununun 4782 sayılı kanunla değiştirilen 71.maddesi ile 4166 sayılı Kanunla değiştirilen 73. maddesinin değiştirilmesi hakkında

---

226[226] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. V, 38. Birleşim, 02.02.1951, s. 10,11.
227[227] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VI, 65. Birleşim, 16.04.1951, s. 199.
228[228] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VII, 79. Birleşim, 21.05.1951, s. 360.
229[229] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIX, 25. Birleşim, 09.01.1953, s. 110.

kanun teklifi vermiştir. Ökeren kanun hakkında söz almamış ve kanun Adalet Komisyonu'na gönderilmiştir.[230]

2.5.3. Önergeleri

Milletvekili Haluk Ökeren, TCK'nın 159 ve 160. maddelerine birer fıkra eklenmesi hakkında verdiği kanun teklifinin geri verilmesine dair meclis başkanlığına bir önerge sunmuştur. Ökeren önergesinde kanun teklifini geri çektiğini belirtmiş ve gereken işlemin yapılmasını rica etmiştir. Meclis başkanı ise önergeyi geri vermiştir.[231] Ökeren, memurların muhakeme usulleri hakkında ki kanun teklifini geri almak üzere meclis başkanlığına bir önerge sunmuştur. Ökeren önergesinde meclis ve komisyonlarında meydana gelen görüşmelerde ortaya çıkan eğilimleri dikkate alarak yeniden incelenmek ve değişiklik yapmak gerektiğini ifade ederek kanun teklifinin geri verilmesini istemiştir.[232]

Milletvekili Ökeren, Ankara Halkevi binasının mülkiyeti hakkında yazılı soru önergesi vermiştir. Önerge Adalet Bakanlığı'na gönderilmiştir.[233] Ökeren iki adet soru sormuştur. Birincisi Ankara Halkevi olarak anılan ve gerçekte Ankara Türk Ocağı olarak inşa edilmiş olan binanın mülkiyetinin CHP'ye intikalinin sebebini sormuştur. İkinci olarak da *"Tapu siciline esas olan vesikalar neden ibarettir?"*[234] diye sormuştur. Ökeren'in bu sorularına Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu yanıt vermiştir. Bakan Nasuhioğlu ilk soruya verdiği yanıtta bina mülkiyetinin CHP'ye verilmesinin nedenlerini sayısal verilerden de yararlanarak açıklamıştır. İkinci sorunun yanıtı olarak da tapu siciline esas olan belgelerin neler olduğunu açıklamıştır.[235] Milletvekili Ökeren, 21.06.1951 tarihinde verdiği Eski Türk Ocaklarının Feshi üzerine CHP'ye devredilen malların yeniden kurulan Türk Ocaklarına iadesi hakkındaki kanun teklifini geri almak için önerge vermiştir. Kanun teklifi milletvekili Ökeren'e geri verilmiştir.[236] Ökeren, Tokat'ta yeniden on kaza kurulması hakkındaki kanun tasarısı dolayısıyla bir takrir vermiştir. Takririnde Tokat'ın Tozanlı kazasının isminin *"Almus"* olarak değiştirilmesini istemiştir. Takrir oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.[237]

230[230] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVI, 22. Birleşim, 25.12.1953, s. 439.
231[231] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VII, 75. Birleşim, 11.05.1951, s. 188.
232[232] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XII, 33. Birleşim, 30.01.1952, s. 400.
233[233] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 98. Birleşim, 11.07.1951, s. 82.
234[234] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 16. Birleşim, 12.12.1951, s. 141.
235[235] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XI, 16. Birleşim, 12.12.1951, s. 141,142.
236[236] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. X, 8. Birleşim, 23.11.1951, s. 170.
237[237] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 57. Birleşim, 04.03.1954, s. 193.

Milletvekili Haluk Ökeren IX. dönem meclis çalışmalarında faal rol oynayan milletvekillerinden biridir. Türk Ocakları ile ilgili kanun teklifi vermesinden, üsteğmen Doğan Tanyeri'nin ordudan uzaklaştırılmasıyla ilgili affına dair olan kanuna kadar birçok konuda çalışması olmuş, görüş beyan etmiş ve takrirler (önergeler) vermiştir. Tokat Milletvekili olmasına rağmen Haluk Ökeren Tokat ile ilgili yalnızca bir konuda takrir vermenin dışında başka bir çalışması olmamıştır.

2.6. MUZAFFER ÖNAL

2.6.1. Özgeçmişi

Muzaffer Önal 22 Ekim 1915 tarihinde Rize'de dünyaya gelmiştir. Babası İbrahim Efendi, annesi Ayşe Hanımdır. Muzaffer Önal 1946 tarihinde Gültekin Ayşe Hanımla evlenmiştir ve iki çocuk babasıdır. Trabzon lisesinden mezun olduktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. 1941 yılında buradan mezun olduktan sonra aynı yıl yedek subay okuluna girmiş ve 1942'de topçu asteğmen olarak buradan mezun olmuştur. 28 Nisan 1944 tarihinde açıktan İstanbul hâkim adaylığına atanmış ve adalet hizmetine başlamıştır. 24 Ekim 1944'de Tokat Hâkim Yardımcılığı'na, 1946'da Gediz Ceza Yargıçlığı'na, 1947'de de Tunceli Cumhuriyet Savcılığı görevine atanmıştır. Bu görevden ise 1949'da istifa ederek avukatlık görevine başlamıştır. Samsun, Tokat, Ankara ve Rize Barolarında görevini sürdürmüştür. Bu arada IX. dönem milletvekili genel seçimlerine katılmış ve DP'den Tokat milletvekili olarak meclise girmiştir. Muzaffer Önal TBMM'de Adalet Komisyonu'nda çalışmış, genel hayatı etkileyen afetlerden önce ve sonra alınacak önlemler konusunda oluşturulan geçici komisyon da görev almıştır. Meclisin çalışmalarına başladığı 1 Kasım 1950 ve 1 Kasım 1951 tarihlerinde Meclis Başkanlık Divanı Kâtip Üyeliği'ne seçilmiştir. Ordu mensuplarının mecburi hizmetlerine yönelik 1 kanun teklifi, parlamentoda ise 13 farklı konu üzerinde 20 konuşması mevcuttur. X. dönem Artvin, XI. dönem Rize milletvekili seçilen Önal, Yassıada Yüksek Adalet Divanınca, Anayasayı çiğnemek suçundan 5 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı. Önal 1963 yılında iki milletvekili ile birlikte görevi kötüye kullanma davası nedeniyle de yargılanmıştır. Parlamento hayatından sonra çeşitli görevlerde bulunan Muzaffer Önal 1980 yılında emekli olmuş ve 6 Temmuz 1991 tarihinde vefat etmiştir.[238]

238[238] Öztürk, *a.g.e.,* s. 1067,1068.

2.6.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle feshedilmiş derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Önal, bu kanunun 3. maddesi ile ilgili görüş belirtmiş ve kabul edilen kanunda 3. maddede tescilden sonra ilgililere ihbar müddetinin olduğunu, 10. maddede ise kanun yürürlüğe girdikten sonra 3 ay süresince tahliyeye mecbur tutulduklarını ifade etmiştir. Önal konuşmasına devamla, bu sürenin kanunun ihbar süresinden sonra başlaması gerektiğini ve 3 aylık sürenin uzun olduğunu savunmuştur. Önal, bu sürenin asgari 15 gün- 1 ay devam edeceğini ve 1 ayda ondan sonra devam edeceğini söyleyerek bu sürenin 1 aya indirilmesi için önerge vermiştir: *"Bu kanunla iadeye tâbi tutulan gayrimenkulü kısmen veya tamamen işgal eden bir siyasi o mülkü bir ay zarfında tahliye ve teslime mecburdur."*[239]

Milletvekili Muzaffer Önal subay, askeri memur ve gedikli erbaşların mecburi hizmet süreleri ve istifaları hakkında kanun[240] teklifi vermiştir.[241] Önal konuşmasında Denizli milletvekili Baha Akşit'in kanunla ilgili üniversitelerde ve yüksekokullarda okuyanların istifalarının kabul edilmesi için üniversitede ve yüksekokullarda okudukları süre kadar fazla hizmet etmeleri hakkındaki eleştirisine cevap vermiştir. Önal verdiği cevapta, kanunu uygulayacak olanların bu şekilde düşünme ihtimallerini göz önünde bulundurarak 1. maddenin B fıkrasına "*Üniversitelerimiz ile yüksekokullarımızda tahsil edenlerin"*[242] ibaresinin konulduğunu ifade etmiştir. Önal konu ile alakalı bir örnek verdikten sonra kanunun asıl amacını kanunu gerektiren sebeplerden de anlaşıldığı gibi kayıtsız ve şartsız mecburi hizmetlerinin sonraki on seneye eklenmesi olarak açıklamıştır. Önal daha açık olmak ve karıştırılmaya meydan vermemek için birinci maddenin ilk fıkrasından sonra gelen *"ancak bunlardan"* ibaresi yerine "*Ancak subay ve askerî memur naspedildikten sonra"*[243] ibaresinin konulmasını istemiş ve bununla ilgili bir teklif vermiştir.

239[239] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 111. Birleşim, 08.08.1951, s. 707.
240[240] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Subay ve askeri memurların mecburi hizmetleri ve istifaları hakkında Kanun"*, Kanun No: 6077, Kabul Tarihi: 25/3/1953, Gazete Sayısı: 8374, Gazete Tarihi: 1/4/1953.
241[241] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. VII, 83. Birleşim, 30.05.1951, s. 517.
242[242] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 41. Birleşim, 11.02.1953, s. 228.
243[243] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 41. Birleşim, 11.02.1953, s. 228,229.

Milli Savunma Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'nin, subay ve askeri memurların istifalarının kararname ile olması gerektiği yönündeki görüşüne karşılık milletvekili Önal, bu durumun suiistimale uğrayacağını savunmuş ve subay ve askeri memurların istifasının kararnameye kalmadan bakanlıkça kabul edilmesini ve zorunlu bir sebep olmadıkça terhislerin geciktirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Önal konu ile alakalı bir de önerge vermiştir.[244] Bu önergeye aşağıda değinilecektir.

Önal, Karayolları Trafik Kanunu[245] münasebetiyle mecliste söz almıştır. Konuşmasında kanunun 2. maddesinin ilgili komisyona geri verilmesine değinmiştir. Önal maddenin içeriğine dokunulmasına gerek olmadan kelimeler üzerinde düzeltme yapılabileceğini ifade etmiş ve maddenin komisyona geri verilmesine gerek olmadığını belirtmiştir.[246]

Önal Askeri Ceza Kanununun 114. maddesinin[247] değiştirilmesine dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Önal konuşmasında başkanlık makamının Askeri Ceza Kanunu'nun 114. maddesinin reddedilen Emir ve Seyis Erleri Kanunu ile ilgili olduğunu ifade ettiğini belirtmiştir. Buna karşılık Önal, Emir ve Seyis Erleri Kanunu'nun yürürlükte olduğuna dikkat çekmiş ve reddedilmesi durumunda Emir ve Seyis Erleri Kanunu'nun yaptırımsız kalacağını savunmuştur.[248]

Önal, Türk denizcilik tarihinin en acı olaylarından biri olan Dumlupınar denizaltı kazası ile ilgili bir konuya mecliste değinmiştir. Öncesinde kaza ile ilgili bilgi vermek konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Dumlupınar denizaltı gemisinin 4 Nisan 1953 tarihinde deniz manevralarından dönmekte iken Çanakkale'nin Nara burnu açıklarında İsveç ticaret gemisi ile çarpışması sonucu

---

244[244] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 41. Birleşim, 11.02.1953, s. 230.

245[245] Bu kanun on bir bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm genel hükümleri, İkinci bölüm teşkilat görev ve yetkilerini içermektedir. Üçüncü bölüm mali hükümler hakkındaki düzenlemeleri, dördüncü bölüm yol güvenliği ve trafik tesisleri hakkındaki düzenlemeleri içermektedir. Beşini bölüm kayıt, tescil ve muayene ile ilgili düzenlemeleri, altıncı bölüm şoför ve sürücü ehliyetnameleri ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Yedinci bölüm trafik esasları ile ilgili düzenlemeleri, sekizinci bölüm kazalar ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Dokuzuncu bölüm hukuki mesuliyet ve sigorta ile ilgili düzenlemeleri, onuncu bölüm cezalar, teşkilat ve takibat düzenlemelerini içermektedir. On birinci bölüm ise çeşitli hükümleri içermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Karayolları Trafik Kanunu"*, Kanun No: 6085, Kabul Tarihi: 11/5/1953, Gazete Sayısı: 8411, Gazete Tarihi: 18/5/1953.

246[246] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XVII, 8. Birleşim, 24.11.1952, s. 285.

247[247] Bu madde kanunen emir eri veya seyis eri almaya hakkı olmayanlara emir eri veya seyis eri verenlerle bu emir veya seyis erini alıp istihdam edenler asker olsun olmasın bir aydan üç aya kadar hapis ile cezalandırılır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete *"Askeri Ceza Kanununun 114 üncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun"*, Kanun No: 6078, Kabul Tarihi: 25/3/1953, Gazete Sayısı: 8374, Gazete Tarihi: 1/4/1953.

248[248] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 37. Birleşim, 04.02.1953, s. 66.

batmış ve 82 mürettebatımız şehit olmuştur.[249] Kaza esnasında denizaltının güvertesinde ve kontrol kulesinde bulunan 5 denizcimiz ise kurtarılarak hastaneye kaldırılmıştır.[250] Hürriyet Gazetesi ise Dumlupınar denizaltı gemisinin batmasına neden olan İsveç ticaret gemisine adli makamların el koyduğunu duyurmuştur.[251]

Önal, Dumlupınar denizaltı gemisinde ölenlerin şehit, dul ve yetimlerinin de şehit, dul ve yetimi sayılmaları hakkındaki kanun münasebetiyle söz almış ve düzenlenen madde üzerinde konuşmak ve bir eksikliği ifade etmek istediğini belirtmiştir. Madde, Dumlupınar denizaltı kazasında hayatını kaybedenlerin şehit kapsamında sayılması ile ilgilidir. Önal konuşmasında hastanede yatan denizaltı süvarisinden örnek vermiş ve bu süvarinin hastanede heyecanlı bir vaziyette olduğunu ve bu vaziyeti sebebiyle vefat ettiği takdirde bu maddenin kapsamına girecek mi? diye sormuştur. Eğer girmeyeceği takdirde bu durumun maddenin noksan yanı olduğunu savunmuştur.[252]

Milletvekili Önal TCK'nın bazı maddelerinin değiştirilmesi ve kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Önal konuşmasında aile hukukunu alakadar eden meselelerde TCK'da suç unsuru tespit edilirken yalnız yabancı memleketlerdeki örneklerine bakmak ve ilmi esaslara dayanmanın yeterli olmadığını savunmuştur. Önal konuşmasına devamla TCK'nın zina suçunu tespit eden kadına ait 440. madde ve erkeğe ait olan 441. maddelerin aynı olması yolunda beyan edilen görüşlere karşı aile hukukunu ilgilendiren meselelerde kanunlardan örnek almak suretiyle değil, cemiyetin ve ailenin ahlâk görüşlerinden hareket edilmesi gerektiğini savunmuştur. Buradan anlıyoruz ki Ceza Kanunu'nun zina ile ilgili 440 ve 441. maddelerinin aynı olması konusunda görüş beyan edenler yabancı memleketlerin ceza kanunlarını örnek almak istemiş, milletvekili Önal ise buna karşı çıkarak ailenin ahlâk görüşlerine bakılmasını işaret etmiştir. Önal maddelerde eşitlik isteyenlerin amaçlarının erkeğin evli olmayan kadınla zinasının kabul edilip de evli olan bir kadınla zinasının kabul edilmeyişi sebebinin aranmakta olduğunu ifade etmiştir. Önal bir erkeğin evli bir kadınla cinsi münasebette bulunması durumunda evli kadının ailesinin

---

249[249] Tokat Sesi Gazetesi, *"Dumlupınar Denizaltı Gemimiz Battı Mürettebat Bütün Gayretlere Rağmen Kurtarılamadı",* 7/4/1953, s. 1.
250[250] Gerçek Demokrat Gazetesi, *"81 Denizcimiz Dumlupınar Denizaltısı ile Çanakkale Boğazının Derinliklerinde Şehit Oldu",* 8/4/1953, s. 1.
251[251] Hürriyet Gazetesi, *"Dumlupınar Denizaltı Gemisinin Batmasına Neden Olan İsveç Ticaret Gemisine Adli Makamlarca El Konulmuştur",* 6/4/1953, s. 1.
252[252] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXI, 69. Birleşim, 16.04.1953, s. 411.

reisi bulunan erkeğin şeref ve haysiyetinin söz konusu olacağını ifade etmiştir. Önal karısı zina etmiş erkeğin bu durumu şeref ve haysiyetini düşünerek ilan etmeyeceğini belirtmiştir. Mahkemeye müracaat etmemesinin ise o ailenin reisinin hakkı olduğunu belirtmiştir. Önal erkek ile kadın arasında bir tarafta eşitlik fikirleri öne sürülürken diğer yandan ailenin hukuk ve şerefini ihlâl etmiş olduklarını savunmuştur. Bu yüzden cemiyetin ahlaki kurallarına dayanan bu maddelerin bu şekilde düzenlenmesini savunmuş ve önergenin reddini istemiştir.[253]

Önal, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar hakkındaki kanun[254] münasebetiyle söz almıştır. Bu kanunun 9. maddesinin 1. fıkrasında geçen silah taşıma belgesini üzerinde bulunduranlar bu silahı resmi belgesi bulunan başka birine satabilecekleri ve geçici de olsa başkalarına veremeyecekleri yönündeki ibaresi üzerine Önal, bunun kanunda yer almaması gereken bir hüküm olduğunu savunmuştur. Önal, ilk defa belge alacak birine emniyet ve idarenin tabancanın menşeini sormadığını ve bu nedenle silahı satacağı adamın belge alıp alamayacağını bilemeyeceklerini ifade etmiştir. Önal, Nizamnamede belge alacak kişilerin vasıfları tayin edilmediği için silahı satacak adam için her şahsın belge almak vasfını elinde bulundurması gerektiğini savunmuştur. Önal, zorunluluk duyan birinin silahını satmak mecburiyetinde kaldığı zaman başka bir silahın belgesini üzerinde bulunduran kişiyi bulmak mecburiyetinde kalacağını savunmuş ve bunun doğru olmadığını ifade etmiştir. Önal, 9. maddenin 1. fıkrası ile ilgili birde takrir vermiştir.[255]

Önal, Adli Tıp Kurumu Kanunu[256] münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında kanunun 8. maddesinde adli tıp meclisinde adli tıp uzmanı iki yedek üye bulunur ibaresi olmasına karşılık, bu yedek üyelerin sağlık komisyonu tarafından kabul edilmediğini ve çıkarıldıklarını ifade etmiştir.[257] Önal başka bir birleşimde adli tıp meclisi üyelerinin görevlerine neden devam etmediklerini sormuştur.[258] Önal,

253[253] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIII, 95. Birleşim, 22.06.1953, s. 176.
254[254] MADDE 1: Ateşli silahlarla mermilerinin ve bıçakların ülkeye sokulması, imali, satılması, satın alınması, taşınması veya bulundurulması bu kanun hükümlerine tabidir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanun"*, Kanun No: 6136, Kabul Tarihi: 10/7/1953, Gazete Sayısı: 8458, Gazete Tarihi: 15/7/1953.
255[255] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 100. Birleşim, 02.07.1953, s. 83.
256[256] Bu kanun beş bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm kuruluş ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. İkinci bölüm tayinler ile ilgili düzenlemeleri, üçüncü bölüm adli tıp meclisi ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Dördüncü bölüm adli tabipler ile ilgili, beşinci bölüm ise ayrılmış hükümleri içermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Adli Tıp Müessesesi Kanunu"*, Kanun No: 6119, Kabul Tarihi: 8/7/1953, Gazete Sayısı: 8455, Gazete Tarihi: 11/7/1953.
257[257] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 102. Birleşim, 06.07.1953, s. 257.
258[258] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 103. Birleşim, 07.07.1953, s. 312.

gündemdeki at yarışları kanun tasarısının diğer işlerden önce ve zaman kaybetmeden görüşülmesine dair önerge münasebetiyle söz almıştır. Önal bu kanunun önemli olduğunu ve derhal çıkması gerektiğini savunmuştur ve önergenin kabul edilmesini rica etmiştir.[259]

Önal, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na geçici bir madde eklenmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Önal konuşmasında Bütçe Komisyonu başkanı Rize milletvekili İzzet Akçal'ın kanundaki madde metnini düzenlemek ve sonrasında gelen maddeleri bu maddeye göre ayarlamak için kanun teklifinin komisyona iadesini istemesi üzerine *"Komisyon teklifinde ısrar etmedi mi? Nasıl oluyor da teklifi geri istiyor?"*[260] sorusunu yöneltmiştir. Komisyon başkanı Akçal ise onaylanan duruma göre maddenin yeniden düzenlenmesi gerektiği yanıtını vermiştir.[261]

Önal, Rize milletvekili İzzet Akçal ve yirmi yedi arkadaşının, TCK'nın 6123 sayılı kanunla değişen 2. maddesinin son fıkrasının yorumlanması hakkındaki takriri ve Adliye Komisyonu mazbatası münasebetiyle söz almıştır. Önal konuşmasında önce TCK'nın 13. maddesinin düzenlenmesinden önceki içeriği, düzenleniş şekli ve düzenleniş amacının üzerinde duracağını ifade etmiştir. Önal, 13. maddenin düzenlenmesinden önce mahkûmların genel cezaevlerinde mahkûmiyet sürelerinin bir kısmını doldurduktan sonra iyi hal sahibi olduğu tespit edilenlerin savcılar ve Adalet Bakanlığının takdirlerinden sonra çağdaş bir cezaevinde cezalarının kalan kısmını geçireceklerini ifade etmiştir. Önal bu durumun, Türk toplumunda cezaların önleyici prensiplerinin ihlal edildiği ve suça teşvik edildiğinin anlaşıldığını savunmuştur. Önal bu sebeple heyetin TCK'nın 13. maddesini değiştirdiğini ve yararlanılan süreyi kaldırdığını belirtmiştir. Konuşmasına devamla yorum yapma talebinde bulunanların fikirlerinin, TCK'nın 13. maddesinin geriye dönük uygulanmasına imkân olmadığı yolunda olduğunu ifade etmiştir. Bunu gerektiren kuvvetli dayanağın da TCK'nın 2. maddesinde olduğunu belirtmiş ve ikinci maddenin: *"Suçun işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşrolunan kanun hükümleri birbirinden farklı ise, failin lehine olan kanun hükümleri tatbik ve infaz olunur."*[262] dediğini ifade etmiştir. Önal konu ile ilgili kanaatini açıklamış ve son çıkan kanunun suçun cezasını arttırdığı takdirde o kanundan

259[259] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIV, 106. Birleşim, 10.07.1953, s. 486.
260[260] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 24. Birleşim, 04.01.1954, s. 11.
261[261] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVII, 24. Birleşim, 04.01.1954, s. 11.
262[262] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 38. Birleşim, 05.02.1954, s. 78.

önce işlenen suçlara uygulanamayacağını eğer ceza azaltılmış ise uygulanabileceğini savunmuştur. Konuşmasına devamla bir mahkûmun suçun işlendiği anda TCK'daki 13. maddeden istifade etmek için süre rejimini dikkate aldığı kabul edilirse böyle düşünen mahkûmun cezasının arttırılması gerektiğini savunmuştur. Önal, genel cezaevlerinde geçen sürelerin Adalet Bakanları tarafından istedikleri oranda arttırılıp azaltıldıklarını ifade etmiş ve bu hususu desteklemiştir. Önal, bu durumu önceden mahkûm olanların kazanılmış hakları olarak görmelerine imkân olmadığını savunmuştur. Önal konuşmasına devamla kanaatini açıklamış ve infaz sisteminin aynı şartları taşıyan bütün mahkûmlara eşit biçimde uygulanmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Son düzenlemenin kabul edildiği tarihten bir gün önce suç işleyenle bir gün sonra suç işleyenin iki ayrı infaz sistemine tâbi tutulmasının adalet hisleriyle uyuşmayacağını savunmuştur. Önal son olarak TCK'nın değiştirilen 13. maddesinin eski haline getirilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir.[263]

Önal, yeniden on kaza kurulması hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Önal konuşmasında yeniden kurulan on kazanın içerisinde Tokat'ın merkezine bağlı olan Almus nahiyesinin de olduğunu söylemiş ve kazanın ismine de Tozanlı dendiğini belirtmiştir. Önal Tozanlının Sivas'ın Koyulhisar ve Tokat'ın Reşadiye kazasını içine alacak kadar büyük bir bölgenin Almus olduğunu ve Almus'un da otuz köyü içine alan nahiyenin adı olduğunu ifade etmiştir. Önal, bu yüzden Tozanlı denilen kazanın isminin Almus olarak değiştirilmesi talebinde bulunmuş ve bununla ilgili arkadaşları ile birlikte bir de takrir vermiştir.[264]

2.6.3. Önergeleri

Milletvekili Muzaffer Önal, subay, askeri memur ve gedikli erbaşların mecburi hizmet süreleri ve istifaları hakkında bir takrir vermiştir. Önal takririnde mecburi hizmetini yerine getirenlerin istifalarının kararnameye gerek kalmadan bakanlıkça kabul edilmesini ve zorunlu neden olmadıkça terhislerinin geciktirilmemesini arz ve teklif etmiştir. Önal'ın takriri daha sonra oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.[265] Önal, yukarıda değinilen on kaza kurulması hakkındaki kanun tasarısına bağlı olarak *"Tozanlı"* olarak anılan kazanın isminin *"Almus"* olarak değiştirilmesi için bir takrir vermiştir. Önal'ın takriri oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.[266]

263[263] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXVIII, 38. Birleşim, 05.02.1954, s. 78,79.
264[264] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 57. Birleşim, 04.03.1954, s. 193.
265[265] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XX, 41. Birleşim, 11.02.1953, s. 230.
266[266] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XXIX, 57. Birleşim, 04.03.1954, s. 193.

2.7. MUSTAFA ÖZDEMİR

2.7.1. Özgeçmişi

1902'de Tokat Niksar'da dünyaya gelen Mustafa Özdemir'in babası Ahmet Efendi, annesi Hatice Hanımdır. Mustafa Özdemir evli ve üç çocuk babasıdır. İlk ve orta öğretimini Niksar'da tamamlamıştır. 1914 yılında Dünya Savaşı'nın başlamasıyla eğitimine devam edememiş ve babasının yanında çalışmaya başlamıştır. 1918 yılında Niksar Bidayet Mahkemesi zabıt kâtipliğine atanmış, beş yıl sonra ise bu görevinden istifa etmiştir. 1926'da askerliğini bedel ödeyerek kısa hizmet olarak Amasya'da yapmıştır. 1950 yılında yapılan IX. Dönem milletvekili genel seçimlerine katılmış ve Tokat milletvekili seçilmiştir. TBMM'de ticaret, gümrük ve tekel komisyonlarında çalışmıştır. Meclis genel kurulunda pamuklu dokuma ürünlerinin fiyatlarının yükselmesine dair bir sözlü sorusu, geçici Dilekçe Komisyonu'nun 1008 sayılı kararının parlamentoda görüşülmesine dair önergesi ve genel kurulda 3 adet konuşması vardır. Mustafa Özdemir 1974'de vefat etmiştir.[267]

2.7.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat milletvekili Mustafa Özdemir, pamuklu dokuma ürünlerindeki fiyat artış sebeplerine, Sümerbank'ın ithal ettiği mallarla kendi mamullerini ne surette satışa sunduğuna ve pamuklu dokuma ürünlerinin ithaline konulan sınırlamalara dair olan üç soruluk bir önerge vermiştir. Önergeye Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Hilmi Velibeşe ve İşletmeler Bakanı Muhsin Ete cevap vermiştir. Özdemir kendi verdiği sözlü soru önergesi ile ilgili söz almış ve konuşma yapmıştır. Konuşmasında önergesine cevap veren Ekonomi ve Ticaret Bakanı ile İşletmeler Bakanının açıklamalarından tatmin olmadığını ifade etmiş ve önergeyi verme sebeplerini açıklamıştır. Özdemir, memleketinden satın aldığı siparişi ile ilgili İstanbul piyasası ile alakadar olduğunu ve gördüğü manzarayı anlatmış, dokuma ürünlerinin fiyatlarının her gün arttığına dikkat çekmiş, sermayesi olan tüccarın ise stok yaptıklarını ve satış yapmadıklarını ifade etmiştir. Özdemir tanıdığı tüccarlardan bu durumun sebeplerini sormuş ve aldığı cevapları üç noktada toplamıştır. Birincisi pamuk ihracatının serbest bırakılmasının ardından pamuk fiyatlarının yükselmesi ve bununla bağlantılı olarak pamukla yapılan ürünlerde fiyatın aynı şekilde yükseldiğini ifade etmiştir. İkinci olarak Sümerbank'ın gerek kendi fabrikasında ürettiği gerek ithal ettiği pamuklu dokuma ürünlerinin milyonluk partiler halinde satışa tâbi tutulduğundan her tüccarın bu

267[267] Öztürk, *a.g.e.,* s. 1069,1070.

kurumdan yararlanamadığını belirtmiştir. Üçüncü olarak ise yerli sanayiyi korumak amacıyla pamuklu dokuma ürünlerinin ithaline bazı sınırlamalar getirildiğinden ithalatın istenildiği gibi yapılamamasından ileri geldiğini belirtmiştir. Özdemir bu keyfi ve hesapsız fiyat yükselmesini bir mektupla başbakana bildirmiş ve bu durum karşısında gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir. Özdemir, fiyatların sistemli olarak yükseldiğini ve yüzde elli oranına kadar geldiğinin de altını çizmiştir. Özdemir konuşmasına yukarıda açıkladığı üç maddeyi izah ederek devam etmiştir. Milletvekili Özdemir bu durum karşısında hükümetin yapması gerekenleri dört madde halinde sıralamış ve acil tedbirler alınması gerektiğini ifade etmiştir.[268] Milletvekili Mustafa Özdemir'in izahının ortak noktası ise ihracat konusunda yapılan yanlış uygulamalar neticesinde bu işten bazı sermayedarların yararlanması ve halkın zarara uğraması olarak açıklanabilir.

Özdemir, gayrimenkule tecavüzün def'ine dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında, sunulan tasarıda eksik gördüğü bir noktayı ifade etmiştir. Özdemir, adı geçen tasarıyla kaldırılması teklif edilen 2311 numaralı kanunun uygulanması sırasındaki bir yanlışlığa değinmiştir. Uygulamada yapılan bu yanlışlık dolayısı ile sözleşmeye dayansın ya da dayanmasın bütün kiracılar veya ortakçıların gayrimenkul üzerinde işlemiş bulunmaları dolayısı ile zilyet (sahibi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan, elinde tutan kimse.) olarak kabul edilmiş olduklarını belirtmiştir. Özdemir, bu durumun ise anlaşmazlıklara ve yanlış kararlara sebep olduğunu savunmuştur. Bu sebeple tasarının birinci maddesine *"gayrimenkul üzerinde icar veya ortakçılık suretiyle tesis edilmiş bulunan işlemler zilyedlik sayılmaz"*[269] diye bir fıkra ilave edilmesini uygun görmüş ve bu konuda bir de önerge vermiştir. Bir başka birleşimde Özdemir, önergesini geri istemiş ve başkan tarafından önerge geri verilmiştir.[270]

2.7.3. Önergeleri

Tokat milletvekili Mustafa Özdemir, I numaralı geçici dilekçe komisyonunun 20.07.1951 tarihli haftalık karar cetvelindeki 1008 sayılı kararın parlamentoda görüşülmesine dair bir önerge vermiştir.[271] Geçici dilekçe komisyon raporunun okunmasının ardından milletvekili Özdemir söz almıştır. Özdemir dilekçesini meclis

268[268] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. III, 19. Birleşim, 15.12.1950, s. 252-255.
269[269] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 106. Birleşim, 30.07.1951, s. 420.
270[270] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. XIV, 62. Birleşim, 16.04.1952, s. 425.
271[271] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 103. Birleşim, 23.07.1951, s. 249.

huzuruna getirmiş ve Tokat'ın Reşadiye kazasında ikamet eden ve Kurtuluş Savaşı gazilerinden birinin oğlu olan Cemal Küçük adlı kişinin mağduriyetini dile getirmiştir. Özdemir konuşmasında, Posta ve Telgraf Teşkilatı'nda (PTT) çalışan ve vatani görevini yerine getirmek üzere askere gitmek için çalıştığı daireden ayrılmak zorunda kalan Cemal Küçük adlı kişinin askerden döndükten sonraki geçim sıkıntısından söz etmiştir. 7-8 kişilik nüfustan oluşan ailesini geçindirmek amacıyla önceden çalıştığı PTT'ye başvurduğunu ve geçici bir iş verilerek kendisinin bir buçuk ay sonra asıl elemanın atanmasıyla işten ayrılmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Milletvekili Özdemir, işinden ayrılan ve artan masrafları dolayısıyla Cemal Küçük adlı kişinin TBMM'ye başvurduğunu ve dilekçe komisyon raporunda ise askerden dönen memurların sıraya konulduğunu ve bu kişiye de 549. sıranın verildiğini ve asıl tayinlerden sonra bu gibi kişilere sıranın geleceği ifade edilmiştir. Milletvekili Özdemir, PTT'de hizmet veren ve bu işin uzmanı olan kişilerin askerden döndükten sonra vazifelerinin aralarında aile geçindirenler de varsa da sadece kendileri için çalışan kişilere verilmesine ve sıra bekleyen kişilerin mağdur olmalarına tepki göstermiştir. Özdemir konuşmasında sorumlu bakana da seslenmiş ve bu işin üzerinde önemle durulup mağduriyetlerin giderilmesini istemiştir.[272]

IX. Dönem Tokat milletvekillerinden Fevzi Çubuk ve Nuri Turgut Topçuoğlu'nun meclis tutanak sorgusunda isimleri çıkmadığı için bu iki milletvekilinin meclis faaliyetleri ele alınamamıştır. IX. Dönem Tokat milletvekillerinin geneline baktığımızda Ahmet Gürkan ve Sıtkı Atanç dışındaki milletvekillerinin meclis çalışmalarında çok faal bir rol oynamadıklarını görmekle birlikte önemli meselelere değindiklerini, Türkiye'nin ve Türk Milletinin sorunlarını bunların çözüm yollarını milletin temsil makamı olan TBMM'de dile getirmişlerdir. Ancak Tokat milletvekillerinin Tokat ili ile ilgili yaptığı çalışmaların, değindikleri sorunların bu dönemde sınırlı olması, Tokat halkı açısından dezavantaj olarak görülebilir.

272[272] TBMM Zabıt Tutanakları, IX. Dönem, C. IX, 108. Birleşim, 03.08.1951, s. 527,528.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. X. DÖNEM TOKAT MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ

3.1.1. Refik Koraltan'ın X. Dönem Meclis Başkanı Seçilmesi Dolayısı İle Yaptığı Konuşma

TBMM 1954 genel seçimlerinden sonra 14 Mayıs 1954 tarihinde, seçilen milletvekillerinin ant içme töreni nedeniyle olağanüstü toplanmıştır. Milletvekillerinin ant içme töreninin ardından sıra meclis başkanının seçilmesine gelmiştir. İçel (Mersin) milletvekili Refik Koraltan, oylamaya katılan 489 milletvekilinin hepsinin oyunu alarak meclis başkanı seçilmiştir. Meclis başkanlığına seçilen Refik Koraltan bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında kendisine gösterilen samimi sevgi ve güvene teşekkür etmiştir. Koraltan konuşmasına devamla DP'nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 gününü, Türk milletinin tarihinde ebedileşen zafer günlerinden biri olarak görmüştür. TBMM'nin X. döneminin olağanüstü toplantısının, DP'nin iktidara geldiği günün dördünü yıldönümüne denk gelmesini, Kroraltan bu dönemin büyük başarı ve zaferle sona ereceğinin bir delili olarak saymıştır. Meclis başkanı Refik Koraltan, üzerine aldığı görevin önem ve kutsiyetini tamamen idrak ettiğini belirterek görevine başlamıştır.[273]

3.2. İHSAN RÜŞTÜ BAÇ

3.2.1. Özgeçmişi

X. dönem Tokat milletvekillerinden İhsan Rüştü Baç, 1904 yılında Tokat Erbaa'da dünyaya gelmiştir. Babasının adı Tahir Rüştü Bey, annesi Paşahan Hanımdır. İhsan Rüştü Baç 1942 yılında evlenmiştir, ancak 1946'da boşanmış ve 1960 yılında tekrar evlenmiştir. Tahir Rüştü isimli bir çocuğu vardır. 1904 yılında Tokat Lisesi'ni bitiren İhsan Rüştü Baç, 1921-1923 yılları arasında İstanbul'a gelerek Saint Benoit Lisesi'ne devam etmiş ve Fransızca öğrenmiştir. Askerliğini er olarak tamamlayan İhsan Rüştü Baç, 1929'da Tokat Ortaokulu Fransızca öğretmen vekili olmuş ve böylelikle devlet hizmetine girmiştir. Baç, 1930'da yine aynı okulda bu defa Türkçe öğretmen vekilliği yapmıştır. Bu görevinden 1930 yılında istifa ederek Sivas Lisesinde Bakalorya sınavını vererek mezun olmuştur. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. Baç, aynı zamanda birçok okulda görev yapmıştır. 1933'te Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş, Maliye Müfettiş Muavinliği sınavını kazanarak mesleğine

273[273] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. I, 1. Birleşim, 14.05.1954, s. 6.

başlamıştır. Bu görevinde sırasıyla yükselen Baç, 1946'da istifa ederek görevini bırakmıştır. Daha sonra avukatlık ve mali müşavirlik yapmaya başladı. 2 Mayıs 1954 yılında gerçekleştirilen X. dönem milletvekili genel seçimlerinde DP'den Tokat milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Baç, meclisin X. dönemi boyunca Bütçe ve Milli Savunma Komisyonu'na üye olarak seçilmiştir. Son iki toplantı yılında ise meclis başkan vekili olarak görev yapmıştır. Meclis genel kurulunda beş konuşma yapmıştır. İhsan Rüştü Baç'ın milletvekilliği yalnızca X. dönemle sınırlı kalmıştır. Baç, 1965 yılında vefat etmiştir.[274]

3.2.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat milletvekili İhsan Rüştü Baç, 1955 malî yılı Genel Bütçe[275] Kanunu münasebetiyle söz almıştır. Bütçe Komisyonu adına söz alan Baç, 1955 yılı bütçesinin gelir tahmini hakkında söz alan milletvekillerinin bu tahminleri hayali olarak yorumlaması ve gerçekleştirilemeyeceğini belirtmeleri üzerine açıklama yapmaya mecbur olduğunu ifade etmiştir. Baç, konuşmasında gelir tahminlerinin önceki 3-5 yılın ortalamasını ele alarak yapılması sağlandığı takdirde buna *ortalama tahmin usulü* denildiğini belirtmiştir. Baç, bu usulün uygulanmasının Türkiye'de mümkün olmadığını ve bu şekilde tahmin yoluna gitmenin de doğru olmayacağını savunmuştur. Baç, ikinci usul olarak *takdir usulü*'nü dile getirmiştir. Bu usulde geçmiş yılların gelir tahminlerinin dikkate alınmasının gerektiği ve bunun yanında devletin ve devlet gelirlerindeki ilerlemenin de göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmuştur. Baç, bu usulün istatistik elde edebilen ülkelerde rakama dayalı yapıldığını ve istatistik elde edemeyen ülkelerde ise yine milli gelirin durumuna göre oluşturulduğunu belirtmiştir. Baç, DP döneminde sağlam olan bütçelerin milli gelir artışı ile orantılı olarak, milli gelirden ülke masrafları için gereken geliri elde etmek için yapılan bu *zatî takdir usulü*'nün 1955 yılında da esas alınmasını Bütçe Komisyonu olarak kabul ettiklerini ifade etmiştir. Milletvekili Baç, 1950'den itibaren hükümetin bütçe tahminleri konusunda izlediği yolu ve politikayı da açıklamıştır. Buna göre bir yandan devlet gelirlerinden, milli gelirden sonuç elde edilmesini sağlamak, diğer yandan ise bütçe tahmininin milli geliri zorlayacak duruma gelmemesini sağlamaktır. Baç, meclis kürsüsünden gelir tahminlerinde 900 milyon açık olduğu noktasında eleştiri

274[274] Kâzım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-X. Dönem Biyografiler (1954-1957),* TBMM Vakfı Yayınları, C. II, s. 847,848.

275[275] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"1955 Mali Yılı Muvazenei Umumiye Kanunu"*, Kanun No: 6507, Kabul Tarihi: 28/2/1955, Gazete Sayısı: 8943, Gazete Tarihi: 1/3/1955.

yöneltenlere karşı da, 1951'de tam tersi olarak gelir tahminin de 10 milyon lira fazla gelir olduğunu belirterek yanıt vermiştir. Bu gelirlerin ince hesaplara dayandığını ve neticede bir tahmin olduğunu vurgulamayı da ihmal etmemiştir. Baç, çeşitli sebeplerden dolayı 1954 yılı bütçesinin tahmin edilenden bir miktar açık verdiğini ifade etmiştir. Bunun yanında 1954 yılında böyle bir açık çıkmasına rağmen ülkenin genel olarak ekonomik durumunun ümit edilenden daha iyi olduğunu savunmuştur. Milletvekili Baç, 1954 yılı bütçe tahmininin bu şekilde gerçekleşmesinin ardından konuşmasının başlarında da ifade ettiği gibi 1955 yılı bütçe tahminin de ilk defa *zatî takdir usulü*'ne dayanılarak ve ülkenin genel ekonomik durumu göz önünde bulundurularak elde edilecek genel miktarın hükümetçe tespit edildiğini ifade etmiştir. Bunun yanında, zirai, sınai ve ticaret sektörleri ile ilgili açıklamalarda da bulunmuştur. Baç, büyük işler yapmak isteyen bir milletin bütçesinin de ona göre olması gerektiğini sözlerine eklemiştir.[276] Baç, Bütçe Komisyonu adına yaptığı konuşmasında eleştirilere yanıt vererek Türkiye'de yeni uygulanacak olan bütçe tahmin usulünün ne olduğunu ve hazırlanmasında nelerin dikkate alınacağını ifade etmiştir. Bunun yanında DP'nin iktidara geldiği 1950 yılından itibaren bütçe tahminlerinde uygulanan politikanın esasını açıklamış ve genel olarak ülke ekonomisinin iyi yönde seyir gösterdiğinin altını çizmiştir.

Milletvekili Baç, Maliye Bakanlığı'nın 1955 yılı bütçesi münasebetiyle yine Bütçe Komisyonu adına söz almıştır. Bazı kurumlara Maliye Bakanlığı bütçesinden yardım ve tadilat masraflarının ayrılması hakkındaki görüş ve isteklere karşı Baç, ülkedeki eserlerin hepsi tadilata sokulduğu zaman gelir bütçesinin buna yetmeyeceğini ve Bütçe Komisyonu'nun bu teklifi kabul etmeyeceğini belirtmiş ve reddini istemiştir.[277]

Milletvekili Baç, 1955 yılı gelir bütçesi münasebetiyle yine Bütçe Komisyonu adına söz almıştır. Konuşmasında bütçenin gelir kısmında yapılan bazı indirimleri arz etmiştir. İhsan Baç bu indirimleri söyledikten sonra devlet bütçesine giren dairelerin 2.789.060.001 lira olarak tahmin edilen 1955 yılı gelir bütçesinin, indirimler yapıldıktan sonra 2.289.66 lira olduğunu ifade etmiştir. Baç, indirimleri şöyle sıralamıştır:

276[276] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 44. Birleşim, 20.02.1955, s. 322-325.
277[277] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 47. Birleşim, 23.02.1955, s. 581,582.

"Gelir Vergisi yüksek trajlarına yapılan 25 milyon liralık vergi teklifinin geri alınması dolayısiyle bu miktar indirilmiştir. İkinci olarak, Arazi Vergisi dolayısiyle 140 milyon, Bina Vergisinden 15 milyon ve binalardan alınan İktisadi Buhran Vergisinden de 7 milyon lira yine aynı suretle indirilmiştir. Yukarıda arz edilen kısım bunlar indirildikten sonra kalan varidat olarak kabul edilmiştir."[278]

Milletvekili Baç, İstanbul Kapalıçarşı'nın tamir ve ihyası hakkındaki kanun[279] münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında bu kanunun çıkmasındaki amacı ve hukuk kurallarını, mülkiyet haklarını sınırlandırıcı olmasının esas sebebini kamu menfaatine bağlamıştır. Baç, konuşmasının devamında söz almış olan milletvekillerinin kamu menfaatiyle ilgili olan amacın iyi anlaşılmadığını ve bunu izah etmek için söz aldığını belirtmiştir. Baç, Kapalıçarşı'nın yeniden ihyasının kamu menfaati olduğunu ve bu ihyayı da Kapalıçarşı esnafının işlerine devam etmesi olarak açıklamıştır. Baç, konuşmasının devamında esnafın korunmasının mecburi olduğunu ve bu korumanın kanuna uygun olsun ya da olmasın kabul etmek durumunda olduklarını ifade etmiştir. Daha sonra tekrar söz alan Baç, Kapalıçarşı'nın ihya edilmesi isteniyorsa bunu oranın esnafıyla yapacaklarını söylemiştir. Baç, diğer milletvekillerinin aksine, Kapalıçarşı'nın ihyasının ve tamirinin oradaki esnafla yapılmasını ve esnafın korunması gerektiğini savunmuştur.[280] Baç, Kapalıçarşı'nın yangından hasar görmesi sonucu ihyasını ve tamirini, bunun yanında esnafının da ihya edilmesini kamu menfaati olarak görmüştür. Kapalıçarşı tarihsel değeri olan önemli bir anıttır. Milletvekili Baç'ta bu tarihsel önemine binaen Kapalıçarşı'nın ihyası ve tamirini ve tabii ki esnafın korunması konusunda ki ısrarını meclis kürsüsünden ifade etmiştir.

Milletvekili Baç, 24.03.1950 tarih ve 6655 sayılı kanuna ek kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında devlet hizmetinde bulunanların maaşlarına *Barem Kanunu* ile bir denklik sağlandığını ve bu kanuna istisna olarak 1947 yılında Hâkimler Kanununda yapılan bir değişiklik ile ek ödenek verilmesinin kabul edildiğini söylemiştir. Baç, bu ek ödeneğin tazminatları da kapsadığını mecliste çıkartılan bazı yasalarla Danıştay ve Sayıştay üyelerine, bunu yanında denetçilere ek tazminat verilmesinin kabul edildiğini ifade etmiştir. Baç Yozgat milletvekili Ömer Lûtfi Erzurumluoğlu'nun meclise kanun teklifi verdiğini ve bununla Vergiler Temyiz Komisyonları üyeleri ve aynı nitelikleri taşıyan Vergi İtiraz Komisyonları üyelerine de

---

278[278] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 51. Birleşim, 27.02.1955, s. 958.

279[279] Bu kanun İstanbul Kapalıçarşı'da 26 Kasım 1954 tarihinde meydana gelen yangın sonucunda Kapalıçarşı'nın hasara uğrayan yerlerini tamir ve ihya etmek amacını taşımaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"İstanbul Kapalıçarşısının tamir ve ihyası hakkında kanun"*, Kanun No: 6538, Kabul Tarihi: 15/4/1955, Gazete Sayısı: 8989, Gazete Tarihi: 25/4/1955.

280[280] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VI, 60. Birleşim, 06.04.1955, s. 243,244.

bir ek tazminat verilmesini öngördüğünü belirtmiştir. Baç, Bütçe Komisyonu'nun meclise getirdiği mazbatada Vergiler Temyiz Komisyonu'nun üye ve denetçilerine ek tazminat verilmesine karşılık aynı nitelikleri taşıyan Muvazzaf İtiraz Komisyonlarını bu durumdan hariç tuttuğunu söylemiştir. Muvazzaf İtiraz Komisyonlarının görevinin büyük vergi anlaşmazlıklarını çözdüğünü ve karara bağladığını da sözlerine eklemiştir. Milletvekili Baç, Muvazzaf İtiraz Komisyonlarının yerine getirdiği önemli görevler nedeniyle Temyiz Komisyonu başkan ve üyelerinden ayrılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Baç, Maliye Komisyonu'nun Muvazzaf İtiraz Komisyonu üyelerini kapsayacak ödeneği kabul ettiğini fakat Bütçe Komisyonu'nun yanlışlıkla kapsamı kabul etmediğini belirtmiş, konu ile ilgili birde takrir vererek ödeneği kabul eden Maliye Komisyonu'nun mazbatasının esas alınmasını rica etmiştir.[281]

3.2.3. Önergeleri

Milletvekili İhsan Baç, Bütçe Komisyonu mazbatasının yerine Maliye Komisyonu mazbatasının konu ile ilgili meclis görüşmelerinde esas alınmasını istediği takriri 52 arkadaşı ile birlikte vermiştir. Takrir görüşülmüş ve kabul edilmiştir.[282] Milletvekili İhsan Rüştü Baç'ın mesleği Maliye olduğu için X. Dönem meclis çalışmalarının tümünde maliye ve bütçe ile ilgili konularda söz almış ve görüş beyan etmiştir. Mesleğindeki başarıları parlamento çalışmalarına da yansımış ve parlamentoda söz aldığı konularda sadece görüş beyan etmekle yetinmemiş bunun yanında çözümler de dile getirmiştir. Milletvekili Baç, mecliste dönem boyunca Bütçe Komisyonunda da görev yapmış ve Bütçe Komisyonu adına söz almıştır.

3.3. HULUSİ BOZBEYOĞLU

3.3.1. Özgeçmişi

Milletvekili Hulusi Bozbeyoğlu 1924 yılında Tokat Niksar'da dünyaya gelmiştir. Babasının adı Mehmet Emin Bey, annesinin adı Ayşe Hanımdır. 1945 yılında Mürüvvet Hanımla evlenen Bozbeyoğlu, üç çocuk babasıdır. İlkokulu doğduğu yer olan Niksar'da okuyan Bozbeyoğlu, ortaokulu Tokat, liseyi de Sivas ve Yozgat'ta okumuştur. İstanbul Üniversitesinden 1945 yılında Hukuk Fakültesini bitirerek mezun olan Bozbeyoğlu, Niksar özel ortaokulunda 1 Kasım 1944 ile 30 Nisan 1945 arası tarih ve coğrafya öğretmenligi yapmıştır. 13 Kasım 1946'da yedek subay Okulu'na girmiş ve 30 Ekim 1947'de yedek topçu asteğmen rütbesi ile mezun olmuştur. 1 Kasım

281[281] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 76. Birleşim, 03.06.1957, s. 12,13.
282[282] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 76. Birleşim, 03.06.1957, s. 12,15.

1947'de ise teğmen olarak askerliğini tamamlamıştır. Bozbeyoğlu çeşitli yerlerde ve tarihlerde Cumhuriyet Savcı Yardımcısı olarak görev yapmıştır. Bu görevini sürdürürken 1954 tarihinde gerçekleştirilen X. TBMM seçimlerinde DP Tokat milletvekili seçilmiştir. Meclisin X. Dönemi boyunca Milli Savunma Komisyonuna üye olarak seçilmiştir. Parlamentoda 2 teklif, 4 önerge, 1 sözlü soru ve 17 tane konuşması vardır. Milletvekilliği görevi yalnızca X. Dönemle sınırlı kalmış olan Hulusi Bozbeyoğlu, daha sonra ise çeşitli okullarda din bilgisi öğretmenliği görevinde bulunmuştur. 1980'de emekliye ayrılan Bozbeyoğlu, 27 Temmuz 1986'da vefat etmiştir.[283]

3.3.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat milletvekili Hulusi Bozbeyoğlu, Maaş Kanununa[284] ek olarak 4379 sayılı kanunun[285] 1 ve 2. maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı geçici maddeler eklenmesine dair 5585 sayılı kanuna geçici bir madde eklenmesi hakkında kanun[286] teklifi vermiştir. Bozbeyoğlu, verdiği kanun teklifi hakkında söz almamıştır. Teklif, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir.[287]

Hulusi Bozbeyoğlu TBMM'nin 1956 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında Kırşehir milletvekili Osman Alişiroğlu'nun konuşması sırasında DP'nin meclis grubu hakkındaki eleştirileri ve suiistimallerle hükümeti düşürdükleri hakkındaki iddialarına tepki göstermiştir. Bozbeyoğlu, meclisin ve DP meclis grubu hakkındaki söylenen sözleri gerçeğe aykırı bulmuş, hakaret olarak değerlendirmiş ve üzüntüsünü dile getirmiştir.[288]

Bozbeyoğlu, devlet memur ve hizmetlilerine tahsisat verilmesine dair 6211 sayılı kanunun[289] bazı madde ve hükümlerinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun

---

283[283] Öztürk, *a.g.e.,* s. 849,850.

284[284] Devlet memurlarına maaş verilmesine dair kanun. Ayrıntılar için bkz: Resmi Gazete, *"Maaş Kanunu"*, Kanun No: 1108, Kabul Tarihi: 20/6/1927, Gazete Sayısı: 622, Gazete Tarihi: 2/7/1927.

285[285] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, "Maaş Kanununa ek Kanun", Kanun No: 4379, Kabul Tarihi: 15/1/1943, Gazete Sayısı: 5310, Gazete Tarihi: 21/1/1943.

286[286] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Maaş Kanununa ek 4379 sayılı kanunun birinci ve ikinci maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı geçici maddeler eklenmesine dair 5585 sayılı kanuna muvakkat madde ilavesi hakkında Kanun"*, Kanun No: 6724, Kabul Tarihi: 16/4/1956, Gazete Sayısı: 9290, Gazete Tarihi: 20/4/1956.

287[287] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 40. Birleşim, 21.02.1956, s. 356.

288[288] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 42. Birleşim, 23.02.1956, s. 553,557.

289[289] Bu kanun ile devlet memur ve hizmetlilerine her yıl bakanlar kurulunca tespit edilecek tarihlerde maaş ve ücretlerinin birer aylık tutarında üç defa tahsisat verilmesini öngörmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Devlet memur ve hizmetlilerine tahsisat verilmesi hakkında Kanun"*, Kanun No: 6211, Kabul Tarihi: 25/12/1953, Gazete Sayısı: 8593, Gazete Tarihi: 26/12/1953.

münasebetiyle söz almıştır. Devlet memur ve hizmetlilerine senede 3 defa verilen tahsisatın 5 e çıkarılmasını öngören kanun maddesi hakkında konuşan Bozbeyoğlu, bu kanunun büyük sıkıntılara son vereceğini ifade ederek hükümeti tebrik etmiştir. Bozbeyoğlu, konuşmasının devamında prensip değişikliğinden bahsetmiş ve memura iş bulunmasından ziyade, işe memur bulunması gerektiğini belirtmiştir.[290]

Milletvekili Bozbeyoğlu, vatani hizmet karşılığı maaş alanlarla emekli, dul ve yetim maaşı bağlanmış olanlara tahsisat verilmesi hakkındaki kanun[291] münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına hükümeti kanun sebebiyle tebrik ederek başlamıştır. Bozbeyoğlu bu kanun tasarısıyla toplumsal bir yaraya çare bulunduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında ülkede muhtaç durumda olan vatandaşların emekliler olduğunu söylemiş ve onları korumak gerektiğini belirtmiştir. Onları korumak adına sunulan bu tasarının onlar için bir ümit ışığı olduğunu söylemiştir. Bozbeyoğlu bu kanun tasarısının eşitlik ve adalet getireceğini de belirttikten sonra kanunun kabul edilmesini istemiştir.[292]

Milletvekili Bozbeyoğlu, Adalet Bakanlığı 1956 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında ülkede altı bin küsur kanun olduğunu ve bunların bir bölümünün yaşadığını bir bölümünün yaşamadığını belirtmiştir. Bundan dolayı da Adalet Bakanından bu kanunları gözden geçirmesini ve bir düzene koymasını rica etmiştir. Bu derece bol ve çeşitli kanunların insanlar tarafından anlaşılır olmadığını savunmuştur. Bozbeyoğlu sonrasında mahkemelerin iş yükünden bahsederek hâkim ve savcıların -meslekten koptuklarını düşünmüş olacak ki- mesleğe bağlayacak tedbirler alınmasını istemiştir.[293]

Bozbeyoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı 1956 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına İslâm dininin yüceliğinden bahsederek başlamış ve İslâm dininin kurtuluş ve iyileşme yolu olduğunu, saadet ve selamet kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Konuşmasının devamında ise dinin Laikliğe aykırı olduğunu söyleyenlere yanıt vermiş ve bunun doğru olmadığını, bunun yanında Laikliğin

290[290] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 42. Birleşim, 23.02.1956, s. 525,528.
291[291] Bu kanun vatani hizmet karşılığı maaş alanlarla emekli, dul ve yetim maaşı bağlanmış olanlara bakanlar kurulunca tespit edilecek tarihlerde ödenmek üzere yılda üç maaş nispetinde tahsisat ödenmesini öngörmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Vatani hizmet karşılığı maaş alanlarla emekli, dul ve yetim maaşı bağlanmış olanlara tahsisat verilmesi hakkında Kanun"*, Kanun No: 6676, Kabul Tarihi: 24/2/1956, Gazete Sayısı: 9245, Gazete Tarihi: 28/2/1956.
292[292] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 42. Birleşim, 23.02.1956, s. 549.
293[293] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 644.

dinsizlik demek olmadığını da sözlerine eklemiştir. Bozbeyoğlu, inkılabın dini yıkmadığını, hurafeye karşı olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında İslâm dininin ilerlemeye engel olmadığını ve İslâm dini sayesinde yeryüzünün gerçek medeniyete kavuştuğunu da belirtmiştir. İslâm dininin yeryüzüne eşitlik, adalet ve kardeşlik getirdiğini de sözlerine eklemiştir. Bozbeyoğlu, Türk milletinin uzun asırlar boyu Doğuda ve Batıda muzaffer bir millet olmasını sağlayan nedenlerin arasında İslâm dininin önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir. Ahiretle ve dünyayla ilgili olan bu konuyu meclis kürsüsüne getirenlere gerici denilmesine de kimsenin hakkı olmadığını savunmuştur. Bozbeyoğlu, din konusunun açıldığı zamanlarda Atatürk'ün sanki dinsizmiş gibi görüldüğünü ve onun manevi şahsında gençliğin tahrik edildiğini ifade etmiştir. Konuşmasına devamla Atatürk'ün asla dinsiz olmadığını ve hiçbir zaman din ve diyanet aleyhine söz söylemediğini belirtmiştir. Bozbeyoğlu, Atatürk'ün yaptığı yeniliklerin dine zıt olmadığını ve Atatürk'ün din değil hurafe düşmanı olduğunu ifade etmiştir. Atatürk'ün pozitif ilim taraftarı olduğunu da sözlerine ekleyen Bozbeyoğlu, Türk milletinin lâyık olduğu çağdaş medeniyet seviyesine erişmesini sağladığını da söylemiştir. Bozbeyoğlu konuşmasına devamla Kur'anın içerdiği yüce esasları iyi inceleyecek bilginler yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiş ve dini inceleyecek kurumların ıslahını, bunun yanında bu amaca yönelik olan bütün girişimlerin desteklenmesi gerektiğini savunmuştur.[294]

Bozbeyoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi sebebiyle yaptığı konuşmada İslâm dininin yüceliklerini ve Türk Milleti için tarihten günümüze sonsuz bir öneme sahip olduğunu vurgulamasının yanı sıra yine geçmişten günümüze kadar ve bugünde hala tartışılan Mustafa Kemal Atatürk ve din konusuna da değinmiştir. Bozbeyoğlu, o dönemde din konusu açıldığında Atatürk'ün dinsiz gibi gösterilmesine karşı çıkmış ve söylenenlerin tam tersine, Atatürk'ün dinsiz olmadığını yalnızca hurafelere karşı olduğunu belirtmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün dinsiz olmadığı konusunda milletvekili Bozbeyoğlu'nun ifadesini destekleyecek yargı Atatürk'ün büyük Nutkunda vardır. Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'yi açmadan önce 21 Nisan tarihinde valiliklere, bağımsız sancaklara, kolordu komutanlıklarına bir telgraf göndermiştir. Telgrafında, TBMM'nin açılışının 23 Nisan Cuma gününe denk getirilmesini o günün kutsallığından yararlanılması bunun yanında Hacı Bayram Veli Camiinde Cuma namazı kılınması, Kur'anın ve namazın nurlarından feyz alınması

294[294] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 604-606.

şeklinde açıklamıştır.[295] Görüldüğü gibi Mustafa Kemal Paşa İslâm dininin ne kadar yüce ve yüksek bir din olduğunu milli iradenin tek temsil yeri olan TBMM'nin açılışında ortaya koymuştur.

Milletvekili Bozbeyoğlu, Milli Savunma Bakanlığı 1956 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına kahraman Türk Ordusunun en büyük iftihar kaynağı olduğunu ve içte ve dışta Türkiye'nin tek dayanağı olduğunu ifade ederek başlamıştır. Bozbeyoğlu devamla, vatanın ve milletin menfaatlerinin korunmasının Türk Ordusunun omuzlarında olduğunu ve bu görevini başarıyla yerine getirdiğini belirtmiştir. Bundan dolayı da Milli Savunma Bakanını, ordunun komuta heyetini ve Mehmetçiği meclisin yüksek huzurunda tebrik etmiştir. Bozbeyoğlu, şanlı Türk Ordusunun özgür dünyanın savunucusu olduğunu ve savunduğu davanın yalnızca Türkiye'nin değil, bütün barış cephesinin davası olduğunu ifade etmiştir. Bu cepheyi finanse eden ABD'nin, Türk Ordusunun kıymetini iyi değerlendirmesini, dünya barışının devam etmesi ve desteklenmesi açısından yerinde görmektedir. Bozbeyoğlu, konuşmasının devamında ABD'nin bu işi yaparken Türkiye'ye yardımcı olmak yerine kıskançlık içerisinde hareket ettiğini savunmuştur. Rusya'nın, Türkiye'ye karşı defalarca ve türlü vesilelerle muhabbet ve saygı belirtisi gösterdiğini söylemiştir. Bozbeyoğlu, buna karşı Türkiye'nin mertliği gereğince, Amerikan dostluğunu bozmamak adına Rusya'nın bu teşebbüsüne ilgi göstermediğini de sözlerine eklemiştir. Bunu takdir etmesini beklediği Amerika'nın takdir etmek bir kenara barış cephesinde yer alan ve düşünceleri, fikirleri devamlı değişiklik gösteren bunun yanında askeri kıymeti olmayan milletlere daha çok yardım edip, onları Türkiye'ye tercih etmesini eleştirmiştir. Bozbeyoğlu, Amerika'nın Türkiye'yi lafla takdir edip, iş paraya geldiği zaman kıskançlık göstermesini hiçbir siyasi mantıkla uzlaştıramadığını da sözlerine eklemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin barış cephesi olmadan da kendini savunabileceğini belirten Bozbeyoğlu, Türkiye'nin maruz kaldığı zorlukların barış davasını savunmaktan ileri geldiğini ve Amerika'nın bunu tebrik etmesi gerektiğini, Türk'ün alicenaplığını iyi değerlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Amerika'nın politikasının samimiyetinin ancak bu şekilde görüleceğini de belirtmiştir. Bozbeyoğlu, ordunun beklediği Personel Kanunu ile ilgili de hükümetin dikkatini çekmiştir. Seçim bölgesi olan Tokat'la ilgili de konuşan Bozbeyoğlu, Tokat'ın eskiden bir kolordu merkezi olduğunu, askeri lisesinin bulunduğunu ve şimdi buraların boş olduğunu

295[295] Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk* (İstanbul: Yakamozkitap, 2016), 245.

belirtmiştir. Uzun zamandır boş kalan bir kışlasının da olduğunu belirten Bozbeyoğlu, buraya birkaç ay önce bir tabur gönderildiğini söyleyip bununla ilgili Türk Ordusuna ve Milli Savunma Bakanlığı'na teşekkürlerini sunmakla birlikte bunun yeterli olmadığını da ifade etmiştir. Tokat'ın ve oraya bağlı olan yerlerin askeri, ticari ve iktisadi önemi olduğunu vurgulayan Bozbeyoğlu, devletin Tokat'a gereken desteği vermesi gerektiğini de belirtmiştir. Bunun yanında Tokat'ta ki askeri okulun ihyasını, kışladaki mevcut eğitimin sayısının arttırılmasını ve Tokat'ta bir astsubay okulunun açılmasını da temenni etmiştir. Bozbeyoğlu, bunun yanında Türkiye'de bir Harp Tarihi Enstitüsü açılmasını da istemiştir.[296]

Bozbeyoğlu, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 1956 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında Anadolu'da toprak anlaşmazlıkları olduğunu ve bu anlaşmazlıkların hukuk ve ceza davalarının % 60'ını yani yarısından çoğunu oluşturduğunu söylemiştir. Bu durumun cinayetlere de neden olduğunu belirten Bozbeyoğlu, çözüm için toprağın tapuya bağlı olması gerektiğini ifade etmiştir. Bozbeyoğlu konuşmasının devamında bu durumun yani toprağın tapuya bağlanması işleminin gelişim gösterdiğini ancak Türkiye'yi kapsayamadığını belirtmiştir. Milletvekili Bozbeyoğlu, tapusuzluğun sakıncalarını toprak sahibi ve ev sahibi örnekleri vererek anlatmıştır. Bu sakıncaları ortadan kaldırmak için ise toprağın tapuya bağlanmasının gerekli olduğunu söylemiştir. Bozbeyoğlu, seçim bölgesi olan Tokat'ta da tapu teşkilatının gelişemediğini bunun yanında Tokat'ın kazalarında ise neredeyse hiç olmadığını söylemiştir. Tapu ve Kadastro Genel Müdüründen Tokat'ta tapu teşkilatının işler hale getirilmesi için ricada bulunan Bozbeyoğlu, köylü ve halkın tapusuzluktan yakındığını da sözlerine eklemiştir. Tokat'ın Avanos kazası üzerinden örnek veren Bozbeyoğlu, tapuya bağlanmayan halkın arazisine bankanın yardım vermediğine ve bu sebeple kazaların gelişemediğine değinmiştir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün bu teşkilatı diğer illerde tam olarak kurduğunu ve Tokat'ta da tam olarak kurulmasını rica etmiştir.[297]

Milletvekili Bozbeyoğlu, Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü 1956 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına özeleştiri yaparak başlayan Bozbeyoğlu, DP hükümeti olarak Türkiye'ye büyük işler yaptıklarını ancak bunu tüm vatana yayamadıklarını söylemiştir. Bozbeyoğlu konuşmasının devamında Tapu ve Kadastro

296[296] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 674,675.
297[297] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 618,619.

Genel Müdürlüğü bütçesi dolayısı ile yaptığı konuşmada genel müdürden rica ettiklerinin genel müdür tarafından vaat edildiğini ifade ederek teşekkürlerini sunmuştur. Bunun yanında 1956 yılında tapu teşkilatının toprak komisyonlarının Tokat'a gönderilmesini rica etmiştir. Bozbeyoğlu, Tokat'ta nüfusun artışına dikkat çekerek, nüfusla orantılı olarak zirai ürünlere olan ihtiyacında arttığını belirtmiştir. Tokat'ta birçok arazi olduğunu ve bu arazilerin toprak azlığı olan yerlere dağıtılmasını ve köylünün de toprak istediğini ifade etmiştir. Bunun yanında Tokat'a toprak komisyonu gönderilmesi isteğini de yinelemiştir. Bozbeyoğlu özellikle Erbaa ve Reşadiye, Ünye ve Karakaya'da ileri derecede toprak sıkıntısı olduğunu, kışın ailelerin topraklarında yaşayamadığını, toprakların kendilerini doyurmaya yetmediğini söylemiştir. Hükümetten tapu ve kadastro birimlerinin Tokat'a kurulması ricasını tekrar eden Bozbeyoğlu, bazı yerlerde iskân sorunu nedeniyle köylünün üretir hale gelemediğini de belirtmiştir.[297]

Bozbeyoğlu, Dışişleri Bakanlığı 1956 yılı bütçesi nedeniyle söz almıştır. Konuşmasında DP hükümetinin altı sene içerisinde dış politikada devletin menfaatlerini daima ön planda tuttuğunu Dışişleri Bakanının açıklamalarında zaman zaman zaman ifade edildiğini vurgulamıştır. Bozbeyoğlu, son yılların siyasi başarısı olarak gördüğü Bağdat Paktı üzerinden Türk-İran ilişkilerine değinmiştir. Bağdat Paktı'na İran'ın da katılmasının gerek Türkiye gerekse de paktın diğer devletleri açısından kıymet teşkil ettiğini belirtmiştir. Türk ve İran dostluğuna değinen Bozbeyoğlu, bu dostluğun temellerinin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve dönemin İran Şahı Rıza Pehlevi tarafından atılmış olduğunu ifade etmiştir. Atatürk zamanında İran Şahı Pehlevi'nin Türkiye'yi ziyaret etmesinin sarsılmaz bir Türk-İran dostluğu kurulmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bozbeyoğlu, Atatürk'ten sonra bu dostluğun zayıfladığını, hatta unutulduğunu belirterek Rıza Pehlevi'nin Türkiye'yi ziyaretine karşılık iade-i ziyaretin Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiş ve bu ziyaretin Türk-İran dostluğunda yeni bir sayfa açtığını belirtmiştir. Bozbeyoğlu, Cumhurbaşkanı Bayar'ın İran'ı ziyareti sonrası İran'ın Bağdat Paktı'na katıldığını da söylemiştir. Milletvekili Hulusi Bozbeyoğlu, önemli gördüğü bir konuya daha değinmiştir. O da dönemin İran Dışişleri Bakanı Dr. Ardalan'ın Türk dostu olmasıdır. Bozbeyoğlu, Dr. Ardalan'ın geçmişte Türkiye'de elçilik görevinde bulunduğu ve Türk-İran dostluğuna

297[297] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 623,624.

büyük katkıları olduğunu belirtmiştir. Bozbeyoğlu, Dr. Ardalan'ın Dışişleri Bakanı olmadan önce Birleşmiş Milletlerin (BM) daimi delegesi olduğunu ve yapılan uluslararası görüşmelerde sürekli Türk tezini savunduğunu ve Türkiye'nin ciddi dostu olduğunu vurgulamıştır. Bozbeyoğlu, bir zamanlar Türkiye'nin uluslararası ticarette köprü görevi gördüğünü, ancak geçen zaman içerisinde deniz nakliyesinin ucuzlaması ve Süveyş Kanalı'nın açılıp deniz yolunun daha kısa hale gelmesi Türkiye'nin Güney-Asya ve Avrupa ticaretindeki eski önemini kaybettiğini belirtmiştir. Bunun yanında İran için Türkiye'nin hala transit yolu olma konusunda önemini koruduğunun da altını çizmiştir. Bozbeyoğlu, Türk-İran dostluğu hakkındaki açıklamalarının ardından son günlerde geçerli olan dış baskılara değinmek istediğini belirtmiştir. Bağdat Paktı'na katılması sebebiyle İran'a baskı yapmaya çalışan Sovyet Rusya'nın (SSCB) kendilerini üzdüğünü belirten Bozbeyoğlu, İran Dışişleri Bakanı Dr. Ardalan'ın İran millet meclisinde söylediğini kürsüden tekrar etmiş ve İran'ın bu pakta katılmasının Rusya için bir tehlike oluşturmadığını ifade etmiştir. Bozbeyoğlu, pakta katılan diğer devletler için ise pakta katılmaktaki menfaatlerinin büyük olduğunu ifade etmiştir.[298]

Bozbeyoğlu, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Tekeller Genel Müdürlüğü'nün 1956 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında tütünün üzerinde duracağını ifade etmiştir. Tütünün Türkiye'de dış piyasa ürünü olduğunu ve ihracı yapılan maddelerin başında geldiğini ifade eden Bozbeyoğlu, Genel Müdürlüğün yardımı ve hükümetin çabalarıyla tütünün kalitesinin yükseldiği belirtilmiştir. Tütünün Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olduğunu söyleyen Bozbeyoğlu, Amerika'nın Türkiye'den aldığı tütünleri, ihraç ettiği diğer tütünlerle karışık olarak tükettiğini ifade etmiştir. Konuşmasına Tokat'ın da tütün bölgelerinden biri olduğunu belirterek devam etmiştir. Niksar ve Erbaa'nın tütüncülükte öncü olduğunu söyleyen Bozbeyoğlu, son yıllarda bir yavaşlama olduğunu da ifade etmiştir. Bunun sebebini ise piyasaya tüccar çıkmadığı yıllarda paranın düşük olmasına ve halkın bu durumdan bıkkınlık duyarak eskisi gibi çok tütün dikmemesi olarak açıklamıştır. Bozbeyoğlu, tütünün Tokat'ın iktisadi kalkınmasının nedenlerinin başında geldiğini belirterek bu nedenle tütün üreticisinin korunmasını istemiştir. Tütünün kilo başına verilen primin az olduğuna da değinen Bozbeyoğlu, Tokat dışındaki diğer üretim alanlarında prim miktarının fazla olduğunu savunmuştur. Bu sebeple bir düzenleme yapılmasını da istemiştir. Bozbeyoğlu bunun yanında Almus'ta tekel idaresi açılmasını ve Niksar'da yeni tekel

298[298] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 44. Birleşim, 25.02.1956, s. 722-724.

idaresi binasının yapılmasını, bunun yanında da tütüncülüğü ile ün salmış olan Erbaa'ya yaprak tütün iş evi açılmasını temenni etmiştir.[299] Tokat'ın yerel gazetelerinden biri olan Yeni Erbaa gazetesinde 1954 yılında yer alan bir habere göre milli servet olarak gösterilen tütün üretiminin her yıl büyük gelişme gösterdiği kaydedilmiştir. Aynı yıl yani 1954 yılında üretilen tütün miktarının ise 114 bin ton olduğu vurgulanmıştır.[300]

Bozbeyoğlu, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Sınır ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1956 yılı bütçeleri münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına hükümetin sağlık alanında yaptıklarını anlatarak başlayan Bozbeyoğlu, devamında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın hastalıklar konusunda yaptığı çalışmalara değinmiş ve meclis kürsüsünden bu çalışmaları takdir etmiştir. Seçim çevresi olan Tokat'a dair sağlık işlerine de değinen Bozbeyoğlu, Tokat'taki bir takım eksikliklerden söz etmiştir. İnşaatına başlanan verem hastanesinin bir an önce bitirilmesi, yine Tokat'ta bir doğum evi açılması, Tokat hastanesindeki doktor ve asistan ihtiyaçlarının giderilmesini istemiştir. Bozbeyoğlu Zile kazasının nüfusunun çokluğuna ve buradaki iş hayatına değindikten sonra bu kazanın bir il kadar önemli olduğunu belirterek buradaki sağlık merkezi binasının belediyeden devralındığını ve hastane niteliği taşımadığını söylemiştir. Bozbeyoğlu, Zile'ye yeni bir sağlık merkezi binası yapılmasını da arzu etmiştir. Bunun yanında Turhal'ın Pazar nahiyesindeki sağlık merkezi tesisinin hazırlıklarıyla Bakanlığın ilgilenmesini istemiştir. Bozbeyoğlu, dişçi okullarındaki öğrenci sınırlamasının kaldırılmasını, bunun yanında tıp okuyan öğrencilere birinci sınıftan itibaren burs verilmesi arzusunu da dile getirmiştir.[301]

Bozbeyoğlu, Çalışma Bakanlığı'nın 1956 yılı bütçesi sebebiyle söz almıştır. Konuşmasında Atatürk'ün *"Köylü Milletin Efendisidir"* sözünü hatırlatarak Türkiye'deki işçilerin ülkenin dayanağı olduğunu söylemiş ve bunun yanında fabrika ve endüstri üretiminin en büyük etkeni olduğunu ifade ederek onların da efendi olarak görülmesi gerektiğini söylemiştir. İşçilerin korunmasının ve sahiplenilmesinin bir vazife olduğunu da hatırlatmıştır. Bozbeyoğlu, Çalışma Bakanlığı ve ona bağlı olan İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun faaliyetlerinden duyduğu memnuniyeti de dile getirmiştir. Bunları söyledikten sonra milletvekili olarak seçildiği Tokat'ın bu konudaki

299[299] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 46. Birleşim, 27.02.1956, s. 1009.
300[300] Yeni Erbaa Gazetesi, *"Tütün Satışından Memleketimize 226 Milyon Liralık Döviz Girdi",* 5/10/1954, s. 1.
301[301] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 46. Birleşim, 27.02.1956, s. 992.

sorunlarına da meclis kürsüsünde değinen Bozbeyoğlu, Tokat'ın endüstri bakımından geri bir memleket olduğunu ifade etmiştir. Tokat halkının bu sebeple hayatını birkaç dönümlük toprakla geçindirdiğini ve toprağını da her sene kıymetlendiremediğini bu sebeple göç etmek durumunda kalıp endüstrinin yoğun olduğu iş alanlarında çalıştıklarını belirtmiştir. Bozbeyoğlu Tokat'ın Reşadiye kazasının, bunun yanında Erbaa'nın Hayati ve Karakaya nahiyelerinin ve Niksar'ın Çamiçi nahiyesinin halkının gurbetçi olduğunu söylemiştir. Tokat'taki işsizlik sorununun çözülebilmesi için Çalışma Bakanına bir çözüm önerisi sunmuştur. Bozbeyoğlu, Bakanlığın yılda iki kere Tokat ve kazalarına temsilci göndermesini ve bu temsilcilerin halkla görüşerek işsiz olanların tespit edilmesini bu kişilerin Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki iş alanlarına çalışmak üzere gönderilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu konuda Çalışma Bakanının düşüncelerini öğrenmek istediğini de ifade etmiştir.[302]

Bozbeyoğlu, Ulaştırma Bakanlığı ile Devlet Hava Meydanları İşletme Genel Müdürlüğü'nün 1956 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına Ulaştırma Bakanlığı'nın son birkaç yıl içerisinde kara yolu, hava yolu, demir yolu ve deniz yolu yatırımlarından söz ederek başlayan Bozbeyoğlu, daha sonrasında ise yine seçim bölgesi olan Tokat'taki konu ile ilgili olan eksikliklere değinmiştir. Niksar'da 1939 yılında kamulaştırılan ve PTT'ye ait olan bir arsadan söz ederek bu arsanın tahsis edilme amacına uygun olarak kullanılamadığını söylemiştir. Bozbeyoğlu, Niksar'da bulunan posta binasının kiralık ve harap bir halde olduğunu ve ihtiyaçları karşılayamadığını söyleyerek bu durumun idareye ve bakanlığa bildirildiğini ifade etmiş ve bu arsaya PTT binası yapılmasını istemiştir. Bozbeyoğlu, Turhal'daki postane binasının da harap bir durumda olduğunu ve Turhal gibi endüstri açısından devletin merkezi haline gelen ve muhteşem medeniyet eserlerine sahip bir bölgede harap bir binada devlet hizmetinin yerine getirilmesinin üzücü olduğunu ifade ederek, ihtiyaçlara tam olarak uygun olan yeni bir PTT binasının burada inşa edilmesini istemiştir. Bozbeyoğlu, Almus'ta haberleşme ağının henüz kurulamadığını, bunun yanında Reşadiye ve Artova kazalarının da şehirlerarası şebekeye bağlanmadığını söyleyerek bu eksikliklerin tamamlanmasını istemiştir.[303]

Milletvekili Bozbeyoğlu, İçişleri Bakanlığı'nın 1957 yılı bütçesi sebebiyle söz almıştır. Konuşmasında konu ile ilgili hükümetten bir takım ricaları olduğunu ifade

302[302] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1122,1123.
303[303] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1095,1096.

etmiş ve bunları maddeler halinde sıralamıştır. Bozbeyoğlu'nun ricaları arasında köy kanununun köylerde uygulanmasının olmadığını, bu kanunun ütopik bir kanun olduğunu savunmuştur ve ülke gerçeklerine uygun yani kanun çıkarılmasını istemiştir. Bunun yanında asayiş kanununun uygulanmasında bir takım aksaklıklar olduğunu belirtmiş ve bu kanunun uygulanması için mahalli keşfe kaymakamların görevlendirdikleri memurlara halkın güvenmediğini ve bu sebeple kaymakamların bizzat mahalli keşfe gitmelerini ve kanununun uygulanmasını sağlamalarını istemiştir. Bunun yanında bakanlığın teftiş ve denetim mekanizmasının iyi çalışması gerektiğini belirtmiştir. Bozbeyoğlu seçim çevresi Tokat'ın da sorunlarına bu noktada değinmiştir. Tokat'ın Almus ve Artova kazalarının ışıksız olduğunu ve bu sorunun giderilmesini, Niksar kazasındaki elektrik tesisatının genişletilmesini ve iyileştirilmesini istemiştir. Köylerde devlet hizmetinin yerine getirilmesinin zor olduğunu ve haberleşme hizmetinin yerine getirilmesini sağlamak için ise köylerin telefon şebekesine bağlanmasını istemiştir. Bozbeyoğlu bunların yanında sinemalardaki filmlerin gayriahlaki olduğunu, bu durumun giderilmesi için tedbirler alınmasını istemiştir. Turhal'ın Pazar nahiyesinde bir belediye kurulmak istendiğini ve bakanlığın bu işi çabuklukla halletmesini istemiştir.[304]

Bozbeyoğlu, Danıştay'ın dava dairelerinin aylık mesaisine ve işlerin zamanında neticelenmesi hakkında ne düşünüldüğüne dair başbakana iki tane sözlü soru yöneltmiştir. Bozbeyoğlu, ilk olarak dava dairelerine ayda ne kadar iş geldiğini ve bunların ne kadarının sonuçlandığını, bunun yanında dava dairelerinde ne kadar birikmiş iş olduğunu sormuştur. İkinci olarak ise işlerin vaktinde sonuçlandırılması için hükümetin bir çare düşünüp düşünmediğini sormuştur. Milletvekili Bozbeyoğlu'nun başbakana yönelttiği bu sorulara devlet bakanı ve Ağrı milletvekili Celal Yardımcı cevap vermiştir. Yardımcı cevabında Danıştay'a gelen dava dosyalarının geçen senelere oranla bir misli artış gösterdiğini söylemiştir. Bunun sebebi olarak da yeni çıkan bir takım kanunların uygulanma sahasına konulması olduğunu söylemiştir. Yardımcı bu kanunları başlıca Milli Korunma Kanunu, Öğretmenlerin İntibak Kanunu ve Vergi Kanunları olarak saymıştır. Bu kanunlardan dolayı davaların artmış olduğunu ve eski iş hacminin de artışı nedeniyle Danıştay'a gelen davaların da arttığını söylemiştir. Celal Yardımcı konuşmasının devamında Danıştay'a gelen davaları hızlı ve vatandaşı memnun edecek şekilde sonuçlandırmak

304[304] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 44. Birleşim, 25.02.1956, s. 699,700.

amacıyla Danıştay kadrolarının genişletilmesi için çalıştıklarını ifade etmiştir. Devlet Bakanı Celal Yardımcı'nın sorularına verdiği cevaplara karşılık söz alan milletvekili Bozbeyoğlu, konuşmasında buradaki amacının bir devlet kurumunu çekiştirmek olmadığını, vatandaşların işlerinin çabuklukla neticelendirilmesini sağlamak olduğunu söylemiş ve devlet bakanı Celal Yardımcı'nın verdiği cevapların kendisini tatmin ettiğini söylemiştir.[305]

Bozbeyoğlu, Zâbitan ve askerî memurların maaşatına dair olan 1453 sayılı kanuna[306] ek 3661 sayılı kanunun[307] 2. maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi vermiştir. Bozbeyoğlu, teklif hakkında söz almamış ve teklif milli savunma ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir.[308]

Bozbeyoğlu, Milli Savunma Bakanlığı'nın 1957 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına Türk ordusunun özgür dünyanın ve demokrasi cephesinin dayanağı olduğunu söyleyerek başlamıştır. Konuşmasının devamında Bozbeyoğlu, yaklaşık bir yıl önce Milli Savunma Bakanı Şemi Erğin ile birlikte bazı hava ve deniz üslerini ve tesislerini gezdiğini ifade etmiş ve kalbinin hala oralardaki yüce manzaralar ile dolu olduğunu söylemiştir. Bozbeyoğlu gözlemlerinden çıkardığı sonucu paylaşmış ve Amerika'nın korktuğu *Kızıl Perde*'nin bugün Türkiye için asla endişe kaynağı olmadığını belirtmiştir. Bozbeyoğlu, büyük bela ve uğursuz olarak adlandırdığı Amerika ile yıllardır komşu olduklarını, ne zaman Türk topraklarına göz diktilerse her seferinde boylarının ölçüsünü aldıklarını söylemiştir. Bunun yanında tekrar Türk topraklarına göz dikmeye kalktıklarında alacakları dersin daha ağır olacağını da vurgulamıştır.[309]

3.3.3. Önergeleri

Milletvekili Bozbeyoğlu, yangın felaketine uğrayan Gerze halkına TBMM'nin üzüntülerinin ulaştırılmasına dair bir takrir vermiştir. Takririnde Gerze'deki yangının meclisi de ıstırapla perişan ettiğini söylemiştir. Takririn devamında facianın milletin

---

305[305] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVI, 23. Birleşim, 09.01.1957, s. 12,13.
306[306] Ayrıntılı bili için bkz: "Resmi Gazete, *"Zabitan ve askeri memurların maaşatı hakkında kanun"*, Kanun No: 1453, Kabul Tarihi: 24/5/1929, Gazete Sayısı: 1229, Gazete Tarihi: 30/6/1929.
307[307] Ayrıntılar için bkz: Resmi Gazete, *"Subaylar ve askeri memurların maşatına dair olan 1453 sayılı kanuna ek kanun"*, Kanun No: 3661, Kabul Tarihi: 5/7/1939, Gazete Sayısı: 4255, Gazete Tarihi: 11/7/1939.
308[308] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 36. Birleşim, 08.02.1957, s. 80.
309[309] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 46. Birleşim, 25.02.1957, s. 755, 756.

kalbinde uyandırdığı ıstıraba meclisin tercüman olduğunu belirtmek için Gerze halkına meclisin üzüntüsünün ulaştırılmasını arz ve teklif etmiştir.[310]

Milletvekili Bozbeyoğlu, 7 Ramazan 1274 (21 Nisan 1858) tarihli Arazi Kanunu'nun 101. maddesinin yorumlanması hakkında takrir vermiştir. Takrir Adliye Komisyonu'na gönderilmiştir.[311] Adliye Komisyonu başkanı adına Balıkesir milletvekili Vacid Asena, meclis başkanlığına yorumlama talebine dair olan mazbatanın ruznameye alınarak diğer işlerden önce görüşülmesini arz ve teklif etmiştir. Meclis Başkanı mazbatanın ruznameye alınmasını oya sunmuş ve kabul edilmiştir. Mazbata okunmuş ve yoruma gerek olmadığı sonucu ortaya konmuştur. Konu ile alakalı söz isteyen olmadığı için mazbatayı oya sunmuş ve mazbata kabul edilmiştir.[312] Böylelikle milletvekili Bozbeyoğlu'nun Arazi Kanunu'nun 101. maddesinin yorumlanmaya gerek olmadığı kabul edilmiştir.

Milletvekili Bozbeyoğlu, Türk Medeni Kanunu'nun 634, 642 ve Borçlar Kanunu'nun 18 ve 392. maddelerinin yorumlanması hakkında takrir vermiştir. Takrir Adliye Komisyonu'na gönderilmiştir.[313] Bozbeyoğlu, aynı takririn geri verilmesine dair meclis başkanlığına bir takrir daha sunmuştur. Takriri geri verilmiştir.[314] Milletvekili Bozbeyoğlu, Borçlar Kanunu'nun 18. maddesinin yorumlanması hakkında bir takrir vermiştir. Takriri Adliye Komisyonu'na gönderilmiştir.[315]

Tokat'la ilgili meclis gündeminin hiç yok denecek kadar az olduğu parlamentoda Tokat'ın sorunlarına değinen milletvekillerinden biri de Hulusi Bozbeyoğlu'dur. Tokat'ta Almus ve Niksar'daki tütün sorunlarına değinen Bozbeyoğlu, bunun yanında Tokat'ta ki sağlık alanındaki eksiklikleri de belirterek ilgili kurumlardan bu eksikliklerin giderilmesini istemiştir. Tokat'taki endüstri sorunlarına da değinen Bozbeyoğlu, Tokat halkının endüstrideki geri kalmışlık sebebiyle geçimlerini toprak yoluyla sağladıklarını ve topraklarının da kıymetlenmediğini belirtmiştir. Tokat'taki nüfusun çalışmak üzere şehirlere göç ettiğinin de altını çizen Bozbeyoğlu, Tokat'taki işsizlik sorunun çözülebilmesi için Çalışma Bakanlığı'na çağrıda bulunmuştur. Bu çağrı köylerdeki demografik yapının

---

310[310] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 37. Birleşim, 15.02.1956, s. 204.
311[311] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 81. Birleşim, 25.06.1956, s. 473.
312[312] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 89. Birleşim, 13.07.1956, s. 294.
313[313] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 41. Birleşim, 20.02.1957, s. 290.
314[314] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 65. Birleşim, 08.05.1957, s. 70.
315[315] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 66. Birleşim, 10.05.1957, s. 90.

korunması açısından önem arz etmektedir. Bozbeyoğlu, Tokat'taki elektrik sorunlarına da değinmiş ve devlet hizmetlerinin eksiksiz yerine getirilmesini sağlamak amacıyla elektrik ve bunun yanında köylerin telefon şebekesine bağlanmasını istemiştir. DP iktidarında birçok sorunu olduğu anlaşılan Tokat'ın DP milletvekillerinden bir kaçı hariç diğerlerinin Tokat'ın sorunlarına yönelik çözüm önerilerini parlamentoya getirmemeleri ya da parlamentoda sorunlara değinmemeleri Tokat'ın bu sorunlarla boğuşmak zorunda kalmasına neden olmuştur.

3.4. SELAHATTİN GÜLÜT

3.4.1. Özgeçmişi

X. Dönem Tokat milletvekillerinden Selâhattin Gülüt 1910 yılında Tokat'ta doğmuştur. Babası İsmail Bey, annesi Şefika Hanımdır. 1945 yılında Emine Düriye Hanımla evlenen Selâhattin Gülüt dört çocuk babasıdır. İlkokulu ve Ortaokulu Tokat'ta okuyan Gülüt, lise öğrenimini Bursa'da tamamlamış, ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmiş ve buradan 1934'te mezun olmuştur. Devlet hizmetine Tophane Maliye Tahakkuk memurluğu ile başlayan Gülüt, 1935 yılından Ankara Mahkemesi Hâkim Namzetliği'ne atanmıştır. Daha sonrasında ise Ilgaz Sorgu Hâkimliği'ne atanmıştır. Askerlik hizmetini yerine getirmek üzere 1936'da Yedek Subaylık Okulu'na girmiş ve 1937'de yedek topçu Asteğmen olarak mezun olmuştur. 1937'de Teğmen olarak terhis olmuştur. Daha sonrasında ise Tosya Hâkim Yardımcılığı'na atanmış ve buradan 1939 yılında istifa ederek Tokat'ta avukatlık yapmaya başlamıştır. 1941 yılında yeniden askere çağrılan Selâhattin Gülüt, 1943'te terhis olmuştur. Gülüt, 1954 yılında gerçekleştirilen X. Dönem milletvekili genel seçimlerinde DP Tokat milletvekili adayı olmuş ve seçilerek meclise girmiştir. Meclis'te Sayıştay Komisyonun da üye olarak görev yaptı. Parlamentoda 3 konuşması vardır. Milletvekilliği yalnızca X. Dönem ile sınırlı olan Selâhattin Gülüt, 1979 yılına kadar avukatlığını sürdürmüş ve 1993'te vefat etmiştir.[316]

3.4.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Milletvekili Selâhattin Gülüt, İmar Kanunu[317] sebebiyle mecliste söz almıştır. Konuşmasında ilgili kanunun 22. maddesine atıf yapan Gülüt, inşaatın sahibi olan

316[316] Öztürk, *a.g.e.,* s. 851,852.

317[317] Bu kanun üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde yapı ve ruhsat işleri ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. İkinci bölümde halihazır harita, imar ve yol istikamet planları ile ilgili düzenlemeler, üçüncü bölümde ise tevhit ve ifraz işleri ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"İmar Kanunu"*, Kanun No: 6785, Kabul Tarihi: 9/7/1956, Gazete Sayısı: 9359, Gazete Tarihi: 16/7/1956.

kişinin hangi konuda Danıştay'a dava açacağının açık bir şekilde yazılı olduğunu ifade etmiştir. Gülüt, Belediye Komisyonu'nun yıkılmasına karar verdiği inşaatın sahibinin, bu kararın aleyhinde itiraz hakkının bulunduğunu ve Danıştay'ın vereceği icranın geriye bırakılması kararının da yıkım kararının geri bırakılması hususunda olabileceğinin altını çizmiştir. Gülüt, söz konusu maddenin sonuna eklenen bir cümlenin ise gereksiz olduğunu ve kaldırılmasını istemiştir. Aksi takdirde Danıştay'ın kararlarının önceden sınırlandırılmış ve yorumlanmış olunacağını belirtmiş, böylelikle yargı kararlarının sorgulanamayacağına işaret etmiştir.[261] Gülüt, İmar Kanunu ile ilgili başka bir birleşimde tekrar söz almış ve kanundaki zıtlıklara değinerek bunların izah edilmesini istemiştir.[318]

Gülüt, İstimlak Kanunu[319] münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında kanunun 3. maddesi ile 1. maddesinin bir ilgisi olmadığı düşüncesinde olduğunu belirtmiştir. Kanunun 1. maddesinin özel şahıslar adına istimlak yapılabileceğini söylemesine karşılık, 3. maddenin bunun tam tersi olduğu ve özel şahıslar adına istimlâk yapılmasına izin vermediğini ifade ederek iki madde arasındaki çelişkiye değinmiştir.[320]

Gülüt, aynı kanunun 23. maddesi hakkında söz almıştır. Konuşmasında istimlâk edilecek yerin istimlâk amacına tahsis edilmeden on yıl boş bırakılmasının birçok sakıncaları olabileceğini belirtmiştir. Bunun yanında istimlâk edilecek yerin boş bırakılmasının devlet hizmetlerinin iyi yürütülmediği düşüncesinin oluşmasına neden olabileceğini söylemiştir. Halkın devlet menfaati için karar veren daireye ve istimlâk müessesesine olan güveninin de sarsılabileceğinin altını çizmiştir. Gülüt, istimlâk edilen yerin boş bırakılma süresinin hükümet tarafından verilen teklifte iki sene olarak kabul edilmesine rağmen komisyonun bu süreyi on seneye çıkarmasının kabul edilebilir bir durum olmadığını söylemiştir. Gülüt, istimlâk edilen yerin maksadına uygun olarak kullanılmadığı takdirde mal sahibinin geri alma yetkisinin tanınması gerektiğini ve mal sahibinin istimlâk bedeli ödemeden gayrimenkulünü geri alma hakkının tanınması gerektiğini adalet açısından uygun olarak değerlendirmiştir.[321]

261[261] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 55. Birleşim, 18.04.1956, s. 133.
318[318] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 60. Birleşim, 02.05.1956, s. 238.
319[319] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"İstimlâk Kanunu"*, Kanun No: 6830, Kabul Tarihi: 31/8/1956, Gazete Sayısı: 9402, Gazete Tarihi: 8/9/1956.
320[320] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 101. Birleşim, 28.08. 1956, s. 816,817.
321[321] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 101. Birleşim, 28.08.1956, s. 846,847.

Gülüt, Muğla, Denizli, Bolu ve Sakarya illerinde meydana gelen depremde zarar görenlere yapılacak yardım hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında zarar gören yerler arasında özel idarelere ait okullar olduğunu ve bunların Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yaptırılmadığını hatırlatarak, bu kurumların kendi paralarının olmadığını ve bu kurumların durumu ile ilgili kanunda herhangi bir tahsisat ön görülüp görülmediğini sormuştur.[322] Selahattin Gülüt'ün meclis kürsüsünde 3 konuşması vardır. Bunların haricinde herhangi bir kanun teklifi veya takriri yoktur.

3.5. AHMET GÜRKAN

3.5.1. Özgeçmişi

Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın özgeçmişi IX. Dönem milletvekilleri arasında verildiği için burada tekrar verilmeyecek ve doğrudan parlamento çalışmalarına geçilecektir.

3.5.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Milletvekili Ahmet Gürkan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 61, 261, 264, 339 ve 494. maddelerinin değiştirilmesine dair ve 495, 496, 497, 498 ve 500. maddelerinin kaldırılmasına dair kanun teklifi vermiştir. Gürkan, teklif hakkında söz almamış ve teklif Adliye Komisyonu'na gönderilmiştir.[323] Kanun teklifi ile ilgili meclis başkanlığına açıklama yapan Adliye Komisyonu başkanı Konya milletvekili Halil Özyörük, Gürkan'ın vermiş olduğu kanun teklifinin genel heyetin görüşmeleri sırasında birlikte görüşülmesi konusunda komisyonun karar aldığını belirterek Gürkan'ın teklifinin görüşmelerinin bu sebeple geri kaldığını söylemiştir.[324]

Gürkan, Milli Korunma Kanunu'nun[325] bazı maddelerinin değiştirilmesine dair 3954 sayılı kanunun[326] 31 ve 59. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Gürkan, teklif hakkında söz almamış ve teklif ticaret, içişleri ve adliye

---

322[322] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 80. Birleşim, 12.06.1957, s. 177.

323[323] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 1. Birleşim, 01.11.1954, s. 5.

324[324] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 78. Birleşim, 20.05.1955, s. 388.

325[325] Bu kanun dönemin ekonomisi sebebiyle CHP iktidarının çıkarttığı ve hükümete fiyatları saptamada, ürünlere el koymada, hatta zorunlu çalışma yükümlülüğü getirmede sınırsız yetkiler veren kanundur. Bu kanun altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel hükümler ile ilgili düzenlemeler, ikini bölümde teşkilat ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde İktisadi düzenlemeler ile ilgili hükümler, dördüncü bölümde mali hükümler ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Beşinci bölümde ceza hükümleri ile ilgili düzenlemeler, altıncı bölümde müteferrik hükümler ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Milli Korunma Kanunu"*, Kanun No: 3780, Kabul Tarihi 18/1/1940, Gazete Sayısı: 4417, Gazete Tarihi: 26/1/1940.

326[326] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun"*, Kanun No: 3954, Kabul Tarihi: 25/12/1940, Gazete Sayısı: 4698, Gazete Tarihi: 28/12/1940.

komisyonlarına gönderilmiştir.[327] Milletvekili Gürkan, Neşir yolu ile veya radyo ile işlenecek bazı suçlar hakkındaki 6334 sayılı kanunun[328] 3. maddesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi vermiştir. Gürkan teklif hakkında söz almamış ve teklif Adliye Komisyonu'na gönderilmiştir.[329]

Tokat milletvekili Ahmet Gürkan, Milli Korunma Kanunu'nun 4945 sayılı kanunla değiştirilen 31. maddesinin I. bendi ile 57. maddesinin II, III, IV ve V. bentlerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Teklif, ticaret, içişleri ve adliye komisyonlarına gönderilmiştir.[330] Gürkan teklifle ilgili yaptığı konuşmada iktisadi bir takım zorlukları gidereceğini iddia etmemekle birlikte kanunun kabul edildiği takdirde kamuoyu üzerinde ve ülkede psikolojik olarak bir rahatlamaya neden olacağının altını çizmiştir. Gürkan, ülkede dar gelirlilerin olduğunu ve bunların sıkıntı çektiklerini dile getirerek bu teklifini dar gelirlileri sıkıntılardan uzak tutmak amacıyla bir yıl öncesinden verdiğini hatırlatmıştır. Teklifle ilgili konuşmasına devam eden milletvekili Gürkan, karaborsa konusuna da değinmiş ve Türk devleti kurulduğu andan itibaren karaborsanın var olduğunu, bununla devamlı mücadele edildiğini belirtmiştir. Bu işi asla başıboş bırakmayacaklarını ve bırakmamaları gerektiğini de sözlerine eklemiştir. Gürkan, iktisadi tedbirler konusuna da değinmiş ve üretimi arttırmak suretiyle tüketicinin isteği karşılanırsa bu kanuna gerek kalmayacağını belirtmiştir. Bir taraftan da iktisadi tedbirler aldıklarını vurgulayan Gürkan, üretim için yol aldıklarını söyleyerek büyük fabrikaların, yolların, köprülerin, barajların yakın zamanda üretim kaynakları olacağını ifade etmiştir. Gürkan, o zaman gelinceye kadar üretim konusunda kanuni tedbirler almak gerektiğinin altını çizmiştir. Türkiye'nin madde yokluğundan değil basının olumsuz propagandaları yüzünden sıkıntı çektiğini de belirten Gürkan, buna örnek olarak eskiden İstanbul'da yaşanan ekmek sıkıntından bahsetmiştir. Bir gazetede yer alan olumsuz haberlerle halkın telaşlandırıldığından ve fırınlara koşmak zorunda bırakıldığından söz etmiş ve Türkiye'deki sıkıntıların bir sebebi olarak da bu olumsuz propagandaları ve haberleri göstermiştir. Gürkan, basının bu tarz yalan haberler yapmalarının yasaklanması gerektiğinin altını çizmiştir. Bunun yanında Gürkan, Milli Korunma Kanunu'nun politik bir mesele olarak değil milli bir

327[327] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 1. Birleşim, 01.11.1954, s. 5.
328[328] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Neşir yolu ile veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkında kanun"*, Kanun No: 6334, Kabul Tarihi: 9/3/1954, Gazete Sayısı: 8660, Gazete Tarihi: 17/3/1954.
329[329] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. III, 17. Birleşim, 15.12.1954, s. 100.
330[330] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IV, 26. Birleşim, 12.01.1955, s. 69.

mesele olarak ele alınmasını istemiştir. Bu kanunun hükümete iktisadi tedbir olarak 250 milyon lira harcanması amacıyla bir yetki verdiğini belirten Gürkan, hükümetin bu parayla üreticiden mal alıp tüketiciye getirerek tanzim satışı yapabileceğini belirtmiştir.[331]

Gürkan, 23 Mayıs 1956 tarihli bir başka birleşimde ise Milli Korunma Kanunu ile ilgili söz alan milletvekillerinin beyan ettiği görüşlerinin yanlış istikamette olduğunu özür dilerek belirtmiştir. Konuşmasına devamla serbest ticaret hayatının bir takım sınırlamalara bağlandığı yolundaki eleştirilere cevap vermiştir. Serbest ticaret rejiminin dünyanın hiçbir yerinde olmadığını söyleyen milletvekili Gürkan, bu durumun sebebini de açıklamış, devletlerin kendi ekonomilerini düzeltmek maksadıyla bir takım fiyat kontrolleri yaptığını ve fiyatları sınırladıklarını belirtmiştir. Gürkan, asıl amaçlarının piyasanın yükselmesine, fiyatların artmasının önüne geçecek tedbirler almak olduğunu ifade etmiştir. Önceki birleşimlerde söylediklerini tekrar eden Gürkan, Milli Korunma Kanunu ile mutlaka başarılı olunacağını iddia etmemiştir. Bunun yanında iktisadi tedbirlerin alındığının da tekrar altını çizmiştir. Gürkan ayrıca bu rejimle vergi kaçakçılığının da önüne geçileceğini belirterek kamuoyunun bu kanunu beklediğini söylemiş ve kabul edilmesini istemiştir.[332]

Gürkan, TCK'nın 140 ve 312. maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifi vermiştir. Teklif Adliye Komisyonu'na gönderilmiştir.[333] Komisyon başkanının meclis başkanlığına yaptığı açıklamada ise adı geçen kanunun genel heyetin görüşmeleri sırasında birlikte görüşülmesine karar verildiğini söyleyerek teklifi görüşme işinin geri kaldığı belirtmiştir.[334]

Milletvekili Gürkan, Eskişehir Lisesi Fransızca öğretmeni İsmail Başaran hakkında Dilekçe Komisyonu'nca kabul edilen 6524 sayılı karar münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında mağdur olan kişinin kendi lehinde verilen kararın uygulanmadığından şikâyet ettiğini belirtmiştir. Dilekçe komisyonunun verdiği kararın katî olduğunu ve karar üzerinde tartışma olmadan uygulanması gerektiğini söylemiştir.[335]

331[331] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 62. Birleşim, 07.05.1956, s. 298-300.
332[332] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 67. Birleşim, 23.05.1956, s. 434,435.
333[333] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. III, 18. Birleşim, 17.12.1954, s. 128.
334[334] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 78. Birleşim, 20.05.1955, s. 388.
335[335] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. II, 9. Birleşim, 26.11.1954, s. 145.

İktisat ve Ticaret Bakanlığı'nın 1955 yılı bütçesi nedeniyle söz alan milletvekili Gürkan, konuşmasında vurgunculuğa ve vurgunculara değinmiştir. Gürkan, ülkede üretimi arttırmaya yönelik tedbirler alındığını, kurumlar kurulduğunu ifade etmiş ve ülkedeki iktisadi sıkıntının nedeninin üretimin az olmasının yanı sıra bir nedeninin de vurgunculuk olduğunu sözlerine eklemiştir. Gürkan, vurguncuların talepler karşısında piyasayı daraltarak karaborsa yarattıklarını söylemiştir. Hükümetin bu noktada vurgunculara yönelik aldığı tedbirlerin kanunlar çerçevesinde olduğu belirten Gürkan, bu tedbirlerin yetersiz kaldığını da vurgulamıştır. Gürkan, kanunların vurguncularla mücadele etmek yerine tam tersine olarak vurguncuları koruduğunu savunmuştur. Gürkan, ülkedeki bankaların da para kazanmak için uyguladıkları politikayla vurgunculara yardım ettiğini belirtmiştir. Bu konuda hükümete seslenen Gürkan, vurgunculara yönelik yaptırımların yeterli görülmemesini istemiştir. Gürkan, konu hakkında birde teklifi olduğunu söylemiş ve vurgunculara yönelik olan yaptırımların yetersiz oluğunu savunarak, hükümetin konuyu yeniden gözden geçirmesini istemiştir.[336]

Gayrimenkul kiraları hakkındaki kanun[337] nedeniyle söz almış bulunan milletvekili Gürkan, İstanbul'da konu ile alakalı olarak hem mülk sahipleri ile hem de tüccarlarla konuştuğunu ifade etmiş ve herkesin kendi menfaatlerini savunduğunu söylemiştir. Gürkan yine İstanbul'da kiracıların hakkını koruyan *"Kiracılar Cemiyeti"* adıyla bir cemiyet oluşturulmuş olduğundan bahsederek bu cemiyetteki bir ithalatçı tüccarın konu ile ilgili şikâyetini de meclis kürsüsünde dile getirmiştir. Gürkan konuşmasına devamla, IX. dönem TBMM'nin çıkardığı bir kanunla 1955 yılında kiraların serbest olacağı hükmünü koyduğunu belirtmiştir. Böylelikle mülk sahipleri ile kiracılar arasında serbestlik hükmünün konulmasından önce sözleşmeler yapıldığını söyleyen Gürkan, üzerinde konuştuğu kanun ile bu hakların yani sözleşmelerin bertaraf edildiğini belirtmiştir.[338] Konu ile ilgili başka bir birleşimde söz alan Gürkan, bu kanunun çıkış tarihine kadar yapılmış olan sözleşmelerin esas alınması gerektiğini savunmuştur. Gürkan, meclisin kanunun 1. maddesini görüşürken, mabetlerin kiraya verilemeyeceği ve ibadet dışında herhangi bir amaçla kullanılamayacağına dair bir fıkra kabul ettiğini belirtmiştir. Gürkan, bu fıkranın işlerlik kazanabilmesi için geçici

336[336] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. V, 48. Birleşim, 24.02.1955, s. 696.
337[337] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun"*, Kanun No: 6570, Kabul Tarihi: 18/5/1955, Gazete Sayısı: 9013, Gazete Tarihi: 27/5/1955.
338[338] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 71. Birleşim, 04.05.1955, s. 79,80.

bir madde konulması gerektiğini söylemiştir ve o maddeyi şu şekilde ifade etmiştir: *"Mâbet veya müştemilâtını işgal edenler bu yerleri kanunun neşrinden iki ay içinde tahliyeye mecburdur."*[339] Gürkan söz konusu kanuna konulmasını istediği bu geçici madde ile kanunun 1. maddesine konulan fıkranın net olarak anlaşılabilmesi ve uygulanabilmesini temin etmeyi amaçlamıştır. Gürkan konuşmasının devamında geçici maddeyi koymasını gerektiren sebepleri de açıklamıştır.

Milletvekili Gürkan, Türk Eczacıları Birliği Kanunu[340] nedeniyle söz almıştır. Konuşmasında kanunun 1. maddesinin 1. fıkrasında geçen *"Türk Eczacıları Birliği kurulmuştur"* cümlesinde birliğin henüz kurulmadığına dikkat çekerek *"kurulmuştur"* kelimesinin *"kurulur"* olarak değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[341]

Gürkan, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1956 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına Bütçe Komisyonu'nun 100 liranın altındaki hayrat hademesi maaşlarının 100 liraya çıkarılması yönünde aldığı kararı hatırlatarak başlamıştır. Gürkan konuşmasının devamında Diyanet İşleri bütçesinde hademelere yönelik bu kararın tasarruf bahanesiyle bütçe komisyonu tarafından uygulanmadığını, yani komisyonun kendi aldığı kararı kendisinin ihlal ettiğini söylemiştir. Gürkan bu durumda din adamlarının, imamların hakkını savunmuş ve bu kişilerin durumlarının kötü olduğunu, sefalet içerisinde bulunduklarını söylemiştir. Gürkan hükümetin hayrat hademesi maaşlarını arttırdığını söylemesini ve parlamentonun bu arttırma kararına muhalefet etmemesini rica etmiştir.[342] Böylelikle Gürkan, din adamları ve imamların maaşlarının arttırılmasına yönelik karar alınmasını amaçlamıştır. Gürkan Maliye Bakanlığı'nın 1956 yılı bütçesi nedeniyle söz almıştır. Diyanet İşleri'nin bütçesinden hayrat hademesi maaşlarının arttırılmasına değinerek aynı uygulamanın Maliye Bakanlığı'nın bütçesinden vakıflar idaresinin hayrat hademesine verilen maaşlarda da hayata geçirilmesini istemiştir.[343]

Gürkan, 6-7 Eylül 1955 yılında İstanbul ve İzmir'de meydana gelen olaylarda zarar görenlerin zararlarının karşılanması hakkındaki kanun nedeniyle söz almıştır.

339[339] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 77. Birleşim, 18.05.1955, s. 318, 347.

340[340] Türkiye sınırları içerisinde meslek ve sanatlarını icraya yetkili olup da sanatı ile iştigal eden bütün eczacıların katılmasıyla bir Türk Eczacıları Birliği kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Türk Eczacıları Birliği Kanunu"*, Kanun No: 6643, Kabul Tarihi: 25/1/1956, Gazete Sayısı: 9223, Gazete Tarihi: 2/2/1956.

341[341] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. IX, 25. Birleşim, 18.01.1956, s. 167.

342[342] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 43. Birleşim, 24.02.1956, s. 614.

343[343] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 44. Birleşim, 25.02.1956, s. 788.

Konuşmasında bu olayların deprem gibi, sel gibi doğal afet olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir. Sebebini ise hükümetin, doğal afetler gibi 6-7 Eylül olaylarını da önceden kestirip tedbir alabilmesinin mümkün olmaması olarak ifade etmiştir. Gürkan, olaylarda zarar gören Rumların olmasına değinerek Türkiye'deki azınlıklara bugüne kadar nasıl muamele edildiğini ve devlet tarafından nasıl korunduklarını örnekler vererek anlatmış ve kanunun kabul edilmesini istemiştir.[344]

6-7 Eylül olayları dönemin basınına da yansımıştır. Akşam gazetesi Kıbrıs meselesi nedeniyle kamuoyunda oluşan gerginliğin, Selanik'te Mustafa Kemal Atatürk'ün evine ve Türk konsolosluğuna karşı saldırıların olması ile birlikte had safhaya vardığı ve gösterilere dönüştüğünü, bu durumun İstanbul'da gece geç saatlere kadar devam ettiğini yazmıştır. Gazete, haberine şöyle devam etmiştir:

> *"(...) Bu esnada büyük ekseriyeti Rum vatandaşlarımıza ait olmak üzere dükkân ve mağazalara girilmek suretiyle büyük tahribat yapılmış olduğunu en derin teessür ve teessüflerimizle ifade etmek isteriz. (...) Bu şuursuz ve memleketin yüksek menfaatlerine kastedici hareket, bir kısım millî serveti yok etmekle beraber, bütün hakları Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun teminatı altında bulunan Türk vatandaşlarından bir kısmını da telâfisi ağır zararlara uğratmış ve büyük bir felâket halini almış bulunuyor. Bu vatandaşlarımızın mâruz kaldıkları zararları süratle telâfi ve tazmin hiç şüphe yok ki, devletlik vasfının icaplarındandır. Ve bu icap yerine getirilecektir."*[345]

Gazete haberinden de anlaşılacağı üzere 6-7 Eylül olaylarında zarara uğrayanların zararlarının karşılanacağı ve Tokat milletvekili Gürkan'ın meclis konuşmasında da değindiği gibi Rumların, azınlıkların haklarının devlet tarafından korunacağı bildirilmektedir.

Gürkan, Milli Korunma Kanunu'nun 4648 sayılı kanunla[346] değiştirilmiş olan 6. maddesinin ikinci bendine bir fıkra ilavesiyle 10. bendinin değiştirilmesine dair kanun sebebiyle söz almıştır. Konuşmasına, Milli Korunma Kanunu'nun tamamlayıcısı ve bütünleyicisi olarak gördüğü bu teşkilat kanununun hızlıca çıkarılmasının milletin ve memleketin menfaatine olacağını ifade ederek başlamıştır. Gürkan Milli Korunma Kanunu'nun gerektiği gibi uygulanamamasının ve sonuç verememesinin sebebini bu kanunu işletecek teşkilatın kurulmaması olarak görmüş ve böyle bir teşkilata ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.[347] Gürkan, burada teşkilat derken, kanunu işletecek bir teşkilattan yani devlet teşkilatından, kurumundan söz etmiştir.

344[344] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X. 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1071,1072.
345[345] Akşam Gazetesi, *"Memleket Ağır Bir Komünist Tertip ve Tahribe Maruz Kaldı",* 7/9/1955, s. 1.
346[346] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve ek maddelerin çıkarılmasına dair kanun"*, Kanun No: 4648, Kabul Tarihi: 3/8/1944, Gazete Sayısı: 5780, Gazete Tarihi: 11/8/1944.
347[347] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 81. Birleşim, 25.06.1956, s. 474, 475.

Gürkan, Gaziantep milletvekili Selâhattin Ünlü hakkında yapılmak istenen soruşturma ve yargılamanın devre sonuna bırakılmasına dair Teşkilâtı Esasiye (anayasa) ve Adliye Komisyonlarından oluşan karışık komisyon mazbatası münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına daha önceleri Başbakan Adnan Menderes'e yönelik birçok hakaret yapıldığını hatırlatarak başlamıştır. Gürkan, Başbakana yapılan bu hakaretlerin takip ve yargılamasının meclisin devre sonuna bırakıldığını belirtmiş buna karşılık, bir milletvekilinin savcıya yaptığı hakaretten dolayı –ki hakaretin yapılıp yapılmadığının belli olmadığını savunmuştur- yasama dokunulmazlığının kaldırılmak istendiğini belirtmiştir. Gürkan, bu durumun bir çelişki yarattığını vurgulamış ve bu çelişkiye meclisin düşmemesi gerektiğini ifade etmiştir.[348] Milletvekili Gürkan, Gaziantep milletvekili Selâhattin Ünlü'nün savcıya yönelik yapıldığı belirtilen bir hakarete inanmamış olacak ki bu sebepten dokunulmazlığının kaldırılmak istenmesinin aceleye getirildiğini savunmuştur.

Milletvekili Gürkan, Sivas Milletvekili Nuri Demirağ'ın devlet düzenini ihlal edenler ve genel ahlâkı bozanlar hakkındaki kanun teklifi ve İçişleri ve Adliye Komisyonları mazbataları nedeniyle söz almıştır. Konuşmasına bu konunun milli terbiye üzerinde daha bir hassasiyetle durulması noktasında kendilerini harekete geçirdiğini ifade ederek başlamıştır. Gürkan, her milletin içerisinde hırsızların, ahlâksızların bulunabileceğini belirttikten sonra milletlerin özelliğinin, bu tarz insanlara ve bu tarz olaylara karşı müsamaha göstermemeleri olduğunu vurgulamıştır. Gürkan, Türkiye'de de bu gibi olayların olduğunun altını çizmiş ve milyonlar çalanların önemli mevkilere gelmiş olduğunu üzülerek ifade etmiş, bu mevkilerin ve bu kişilerin kimler olduğunu, kimlerden bahsettiğini belirtmiştir. Gürkan, Türk milletinin ahlâka ne kadar önem verdiğini Bulgar sınırında görev yapan bir Türk binbaşısının, Türkiye ile Bulgaristan ilişkilerinin iyi olduğu dönemde bir Bulgar binbaşısının evine davetli olarak gidip oradaki yaşlı bir hanımla arasında geçen konuşmayı örnek vererek ortaya koymuştur. Gürkan, hırsızların, ahlâksızların cezalandırılması için kanunlarımızda hükümler olduğunu hatırlatmış ve hükümetten işletilmesini istediği bir ricasını dile getirmiştir. O da memurların hatta milletvekillerinin de beyannameye tabi tutulacak kanunun getirilmesidir. Yani Ahmet Gürkan bununla, memurların ve milletvekillerinin beyanname vermeleri gerektiğini ve hükümetin bu beyannameleri dikkatlice inceleyip devletin yetkilerini kendi lehine

348[348] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIII, 84. Birleşim, 02.07.1956, s. 39.

kullanarak haksız servet yapanların ortaya çıkarılması gerektiğini istemiştir. Bunun yanında Gürkan, rüşvet ve suiistimal gibi suçlarla ilgili kanun maddelerinin değiştirilerek cezaların daha da ağırlaştırılmasına taraftar olduğunu bildirmiştir.[349] Milletvekili Gürkan, bu konuşmasıyla Türk milleti için ahlâkın önemine vurgu yapmış ve devlette görev yapan milletvekilleri, memurların durumlarının incelenip haksız servet yapanların ortaya çıkarılması ve bu konudaki cezaların daha da ağırlaştırılmasını isteyerek devlette ve toplum hayatında ahlâkın korunmasının ve öneminin her daim en üst düzeyde tutulmasının altını çizmiştir.

Milletvekili Gürkan, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar hakkındaki 6136 sayılı kanunun 6768 sayılı kanunla[350] eklenen geçici 5. maddesinin değiştirilmesine dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Gürkan, konuşmasında adı geçen kanun çıkmadan önce ceza kanununa göre silahın yalnızca taşınmasına yönelik yaptırımlar olduğunu, ancak evde bulundurulduğu takdirde bir yaptırım olmadığını hatırlatmıştır. Gürkan konuşmasına devamla, bulundurmanın nerede olduğunun örneğin evde, belinde, işyerinde fark etmediğini ifade etmiş ve tek farkın belge alma konusundan kaynaklandığının altını çizmiştir. Gürkan bu farkı, evde bulundurduğu takdirde alacağı belgenin vergiye tabii olmadığını, bunun yanında taşımak için alacağı belgenin vergiye tabii olduğunu söyleyerek açıklamıştır. Böylelikle Gürkan, aradaki farkın yaptırım değil mali fark olduğunu ifade etmiştir. Gürkan, ruhsatsız olarak evinde ya da elinde silah bulunduranlar için yaptırımın aynı olduğunu da sözlerine eklemiştir. Gürkan, teklif sahibinin teklifine katılmadığını söylemiş ve ruhsatsız silahla suç işleyen birine işlediği suçun cezasının yanında birde ruhsatsız silah bulundurmaktan ek bir ceza verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[351]

Gürkan, Fatma Fikret Mayda (Berktin)'nın hükümlü olduğu cezanın affi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına mecliste kanunlar yapılırken, adalet sağlanırken insanlar arasında ayrım yapmadıklarını söyleyerek başlamıştır. Bu meselede iki suçlu olduğunu belirten Gürkan, bunlardan birinin Fatma Hanım olduğunu ve affin verem hastası olması dolayısıyla yalnızca Fatma Hamın için istendiğini ifade etmiştir. Verem hastası olmanın af çıkarmak için sebep teşkil

---

349[349] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVI, 23. Birleşim, 09.01.1957, s. 16,17.
350[350] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Ateşli Silahlar ve Bıçaklar hakkındaki Kanunun 4 üncü ve 5 inci maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna muvakkat iki madde eklenmesine dair kanun"*, Kanun No: 6768, Kabul Tarihi: 4/7/1956, Gazete Sayısı: 9355, Gazete Tarihi: 11/7/1956.
351[351] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVI, 24. Birleşim, 11.01.1957, s. 41,42.

etmeyeceğini belirten Gürkan, Fatma Hanım'ın verem hastası olması dolayısı ile affının gerektiği takdirde mahkûm olan bütün verem hastaları için affın düşünülebileceğini belirtmiştir. Gürkan, veremli mahkûmların tedavi edilmesinin birçok yolu olduğunu söylemiş ve bu derece anlamsız bir sebepten dolayı Fatma Hanım'ın affedilmesinin adalet ilkeleri ile bağdaşmayacağını belirterek teklifin reddedilmesini istemiştir.[352] Gürkan mecliste yaptığı bu konuşmasıyla adalet konusunda çifte standardın olamayacağını ve insanlar arasındaki eşitlik ilkesine gölge düşürülemeyeceğinin altını çizmiştir.

Gürkan, 1957 yılı Bakanlıklar Bütçesi Kanunu nedeniyle söz almıştır. Konuşmasına muhalefetin vatanseverliğinden, memleket severliğinden kuşkusu olmadığını ve hiçbir arkadaşının da kuşkusunun bulunmadığını ifade ederek başlamıştır. Konuşmasının devamında muhalefet partisi olan CHP'yi eleştiren Gürkan, DP'nin iktidara geldiği günden beri Türkiye için yaptığı hizmetlerin CHP tarafından kösteklendiğini ve başarılarının ise zedelenmeye çalışıldığını belirtmiştir. Gürkan, ülkelerin kalkınmasının kolay olmadığını ve bir ülkenin kalkınmasını tamamlayıp ilerlemesinin mutlaka başka bir devletin yardımının temin edilmesi suretiyle olduğunu savunmuştur. Gürkan, buna dayanarak Türkiye'nin de yabancı yatırımcıya ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Bu konuda da muhalefeti eleştiren Gürkan, muhalefetin yabancı yatırımcı konusuna karşı çıktığını söylemiştir. Yabancı sermayenin Türkiye'ye getirilememesinin sorumlusunun muhalefet partisi olduğunu söyleyen Gürkan, sermayedarın Türkiye'de evvela sermayesinin emniyette olduğunu bilmek isteyeceğini belirtmiş ve geçmişteki CHP iktidarının yabancı sermayeye karşı gösterdiği soğuk tavır ve hala göstermeye devam ettiği muhalefet nedeniyle sermayenin Türkiye'ye girmesine engel olduğunu ifade etmiştir. Gürkan, konuşmasının devamında laiklik ve okullarda din dersinin kabul edilmesi konularına da değinmiş ve konuşmasının sonunda başta söz ettiği konuya tekrar değinmiş ve DP tarafından Türkiye'nin kalkınması konusunda atılan adımların CHP tarafından inkâr edildiğini savunmuştur.[353] Gürkan, konuşmasının büyük çoğunluğunu muhalefet partisi olan CHP'yi eleştirmeye ayırmıştır. CHP'nin DP iktidarının hizmetlerini görmezden geldiğini savunan Gürkan, aynı zamanda CHP muhalefeti dolayısı ile Türkiye'ye yabancı yatırımcının gelmediğini, bu noktada CHP'nin hem kendi iktidarı döneminde hem de DP iktidarı

352[352] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 40. Birleşim, 18.02.1957, s. 268.
353[353] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 43. Birleşim, 22.02.1957, s. 499-501.

döneminde -iktidar gücü CHP'nin elinde olmadığı halde- Türkiye'de yabancı yatırımcı açısından güvenli ortamın oluşmasını engellediğini savunmuştur.

Ödünç para verme işleri hakkındaki 2279 sayılı kanunda[354] değişiklik yapılmasına ve 5841 sayılı kanunun[355] kaldırılmasına dair kanun tasarısı nedeniyle söz alan Gürkan, konuşmasına adı geçen kanun tasarısının Türkiye'yi ve bütün vatandaşları ilgilendiren bir kanun olduğunu söyleyerek başlamıştır. Gürkan, bu kanun tasarısının ödünç verme konusunu kapsaması, kısa, orta ve uzun vadede bütün borçları kapsaması açısından Türkiye'nin ekonomik durumu üzerinde büyük bir etki yapacağını savunmuştur. Gürkan konuşmasının devamında kanundaki mahzur gördüğü yerleri dile getirmiş ve bu mahzurların giderilememesinin sebebi olarak kanunun normal komisyonlardan değil de, acele olarak geçici komisyondan geçirilmesi olarak görmüştür.[356]

3.5.3. Önergeleri

Milletvekili Gürkan, Neşir veya radyo aracılığıyla işlenecek suçlar hakkındaki 6334 sayılı kanunun 3. maddesinin değiştirilmesine dair vermiş olduğu kanun teklifini geri almak üzere meclis başkanlığına bir takrir sunmuştur. Meclis başkanı teklifi geri vermiştir.[357] Gürkan, Milli Korunma Kanunu'nun 4945 sayılı kanunla değiştirilen 31. maddesinin birinci bendi ile 57. maddesinin II, III, IV ve V. bentlerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin Ruznameye alınmasına dair bir takrir vermiştir. Gürkan, takririnde teklifinin gönderildiği Ticaret Komisyonunun teklifle ilgili yaptığı görüşmeleri meclis içtüzüğünün ilgili maddesi gereğince süresi içinde bitirmediğini ve bunun sebeplerini de açıklamadığını ifade etmiştir. Gürkan, acele olarak teklifinin yine meclis içtüzüğünün ilgili maddesine uygun olarak gündeme alınmasını istemiştir.[358]

Gürkan, Milli Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair olan 3945 sayılı kanunun 31 ve 59. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair takrir vermiştir. Gürkan takririnde geçici komisyonda yeni bir kanun teklifinin görüşülmesi ve kendi verdiği teklife gerek kalmadığını

354[354] Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Ödünç para verme işleri kanunu"*, Kanun No: 2279, Kabul Tarihi: 8/6/1933, Gazete Sayısı: 2430, Gazete Tarihi: 18/6/1933,

355[355] Ayrıntılı bil için bkz: Resmi Gazete, *"Ödünç Para Verme İşleri Kanununun bazı maddelerini değiştiren 3399 sayılı kanunun 1 inci maddesinin değiştirilmesi ve bu kanuna iki madde ilavesi ve 2279 sayılı kanunun 17 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun"*, Kanun No: 5841, Kabul Tarihi: 10/8/1951, Gazete Sayısı: 7885, Gazete Tarihi: 15/8/1951.

356[356] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XX, 77. Birleşim, 05.06.1957, s. 31,32.

357[357] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. III, 20. Birleşim, 22.12.1954, s. 181.

358[358] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 71. Birleşim, 04.05.1955, s. 58.

düşünmesi nedeniyle teklifinin geri verilmesini istemiştir. Meclis başkanı teklifi geri vermiştir.[359]

Gürkan, TCK'nın 140 ve 312. maddelerinin değiştirilmesine dair verdiği kanun teklifinin geri verilmesi hakkında takrir vermiştir. Takririnde verdiği kanun teklifiyle amaçladığının daha sonra çıkarılmış bulunan toplantı ve basınla ilgili kanunlarla yerine getirildiğini ifade ederek kendi verdiği kanun teklifine gerek kalmadığını ve geri almak istediğini belirtmiştir. Meclis başkanı teklifi geri vermiştir.[360]

Gürkan, Milli Eğitim Bakanı'nın cevaplaması için bir soru önergesi vermiştir. Gürkan önergesinde Başbakan Adanan Menderes'in Konya'da verdiği nutukta ifade ettiği, ortaokullarda din derslerinin okutulacağı ile ilgili sözünü hatırlatarak başbakanın bu söylediğinin hayata geçirilmesini beklediklerini ifade etmiştir. Gürkan, 1956-1957 eğitim öğretim yılında bunun olup olamayacağını sormuştur. Gürkan'ın sorusuna Milli Eğitim Bakan vekili ve devlet bakanı Ordu milletvekili Cemil Bengü yanıt vermiştir. Bengü yanıtında Başbakan Menderes'in bu kararının hayata geçirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'nın çalışmalarla meşgul olduğunu belirtmiştir. Bengü, bu çalışmaların bitirilip uygulamanın hayata geçirilmesi noktasında kararlı olduklarının altını çizmiştir. Ortaokullardaki din derslerinin dinin ahlâka, imana ve ibadete ilişkin esaslarını öğreteceğini belirten Bengü, din derslerinin bâtıl inanç ve hurafelerden de uzak kalınarak öğretileceğini vurgulamış ve bundan başka bir amaç peşinde olmanın mümkün olamayacağını ifade etmiştir. Bengü aynı zamanda bu konudaki endişelere katılmadıklarını da sözlerine eklemiştir.[361]

3.6. OSMAN HACIBALOĞLU

3.6.1. Özgeçmişi

Milletvekili Osman Hacıbaloğlu 1916 yılında Tokat Zile'de Ömer ağa ve Nazik Hanımın oğlu olarak dünyaya geldi. Evli ve iki çocuk babası olan Osman Hacıbaloğlu, ilkokulu doğduğu yer olan Zile'de, ortaokulu Tokat ve Niğde de liseyi ise Sivas'ta bitirmiştir. Sonrasına Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydolan Hacıbaloğlu, burayı da 1939 yılında bitirmiştir. 1941 yılında askerlik hizmetini bitirip terhis olmuştur. Mesleğine 1942'de Ankara hâkim adayı olarak başlamıştır. Aynı yıl Doğubayazıt Savcı Yardımcılığı görevine başlamış, 1944'de Kızılcahamam, 1945'de

359[359] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 17. Birleşim, 21.12.1955, s. 372.
360[360] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIV, 6. Birleşim, 21.11.1956, s. 107.
361[361] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X. 50. Birleşim, 28.03.1956, s. 1342,1343.

Ankara Milli Korunma Mahkemesi Savcı Yardımcılığı görevlerine atanmıştır. 1948'de ise Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı görevine getirilmiştir. 1952'de Kemalpaşa Ceza Hâkimliğine, 1954 yılında ise Sivas Cumhuriyet Savcılığı görevine atanmıştır. Milletvekili Hacıbaloğlu, TBMM'nin X. Dönem seçimlerine DP Tokat milletvekili adayı olarak katılmış ve kazanmıştır. Mecliste Milli Savunma ve Adliye Komisyonlarında görev yapan Hacıbaloğlu'nun meclis genel kurulunda iki konuşması vardır. DP'den sonra siyasi hayatına çeşitli partilerde devam etmiş ve 1977 tarihinde vefat etmiştir.[362]

3.6.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Tokat milletvekili Osman Hacıbaloğlu, Milli Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmese dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasına kanunun 31. maddesinin ikinci bendinin A fıkrasının devamı olan ve hükümetin sunduğu tasarıda yer almayıp da komisyonun eklediği bölüme değinmek istediğini söyleyerek başlamıştır. Konuşmasının devamında bu bölümün gerekli olduğunu ve keyfi olarak meydana gelen ve gelebilecek olan iş bırakmalara bu fıkranın engel olacağını savunmuştur. Hacıbaloğlu, ilgili kanunun 31. maddesinin faydalarından istifade edilmesi gerektiğini söylemiş ve kendi kanaatine göre bunun nasıl olacağını ise maddede geçen *"imal suretiyle satışa arz olunan"* ibaresinin başına *"haklı sebep olmaksızın"* ibaresinin konulması olarak açıklamıştır ve bunu teklif etmiştir.[363] Hacıbaloğlu, yaptığı konuşmasıyla ve teklifiyle Milli Korunma Kanunu'nun 31. maddesinin daha net ve anlaşılır olarak düzenlenmesini ve kanunda yer almasını istemiştir.

Hacıbaloğlu, konu ile ilgili bir başka birleşimde tekrar söz almıştır. Bu sefer adı geçen kanunun 55. maddesinin bentlerine karşı işlenen suçların cezalarının adı geçen kanunda belli olmadığını ve ilgili komisyonun işlenen suçlara karşılık gelen cezaların neler olduğunu açıklamasını istemiştir. Hacıbaloğlu buna karşılık cezaların azlığı ya da çokluğu hakkında bir fikir sahibi olabileceklerini ifade etmiştir.[364]

Hacıbaloğlu, Milli Korunma Kanunu'nun 4648 sayılı kanunla değiştirilmiş olan 6. maddesinin 2. bendine dair fıkra eklenmesiyle 10. bendinin değiştirilmesine dair kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında şu anda mecliste görüşülen maddeyle

362[362] Öztürk, *a.g.e.,* s. 854,855.
363[363] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 65. Birleşim, 18.05.1956, s. 398.
364[364] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 69. Birleşim, 28.05.1956, s. 501.

birlikte Ticaret Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun da meclise getirilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Hacıbaloğlu, adı geçen maddenin değiştirilmesinin Milli Korunma Kanunu'nun uygulanması noktasında her şeyin yapıldığı anlamına gelmeyeceğini ifade ederek bu durumun sebebini açıklamıştır. Hacıbaloğlu, Ticaret Bakanlığı'nın teşkilat kanununun şu andaki halinin kendinden bekleneni yerine getirmediğini savunmuştur. Ticaret Bakanlığı'nın eksiklikleri tamamlayan ve Milli Korunma Kanunu ile uygun bir halde olacak yeni bir teşkilat kanunu hazırlığı içerisinde olduğunu söyleyen Hacıbaloğlu, kanunun bir an evvel meclise getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hacıbaloğlu, Milli Korunma Kanunu'nun başarılı olamamasının tek nedeni olarak Ticaret Bakanlığı'nın kontrol sisteminin yetersiz olmasını savunmuştur.[365] Milletvekili Hacıbaloğlu, konuşmasında Milli Korunma Kanunu'nu tamamlayan ve uygulamasındaki eksikliklerin giderilebilmesi için mevcut olan Ticaret Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun bir anlamda güncellenmesini, böylelikle Ticaret Bakanlığı'nın eksiklerini giderebilecek ve Milli Korunma Kanunu'nun başarılı olmasını sağlayacak hale getirilmesini istemiştir.

3.7. ÖMER SUNAR

3.7.1. Özgeçmişi

1918 yılında Sürmene'de dünyaya gelen Ömer Sunar'ın babası Ahmet Bey, annesi Zehra Hanımdır. 1950 yılında ise Tamara Mine Hanım ile evlenmiştir. Sunar, ilkokulu doğduğu yer olan Sürmene'de okumuş, ortaokul ve liseyi ise Trabzon'da bitirmiştir. Ardından İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'ndan 1944 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl Alpullu şeker fabrikasında muhasebe memurluğu görevine başlamıştır. 1945 yılında askere gitmek üzere görevinden ayrılan Sunar, 1947 yılında askerlik hizmetini tamamlamıştır. Daha sonra Türkiye Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışmaya devam etmiştir. TBMM X. Dönem seçimlerine DP Tokat milletvekili adayı olarak katılmış ve kazanarak meclise girmiştir.. Sayıştay, Maliye ve Bütçe Komisyonlarında üye olarak bulunmanın yanı sıra mecliste oluşturulan birçok geçici komisyona da üye olarak seçilmiştir. Milletvekilliği bir dönemle sınırlı olan Ömer Sunar, 1979'da bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.[366]

365[365] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XII, 81. Birleşim, 25.06.1956, s. 481.
366[366] Öztürk, *a.g.e.,* s. 858,859.

3.7.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Milletvekili Ömer Sunar, Cemiyetler Kanunu'nun[367] 2. maddesinin 9. fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Sunar, teklif hakkında söz almamış ve teklif içişleri ve adalet komisyonlarına gönderilmiştir.[368] Ulusal bayram ve genel tatiller hakkındaki kanunun 2. maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi veren Sunar, teklif hakkında söz almamış ve teklif İçişleri Komisyonu'na gönderilmiştir.[369]

Milletvekili Sunar, gayrimenkul kiraları hakkındaki kanun nedeniyle söz almıştır. Konuşmasına bunun önemli bir konu olduğunu söyleyerek başlayan Sunar, bu tasarının hükümetin gayrimenkul kiralarında serbestiye dayanan kısmı ve geçici komisyonun bunu sınırlayan kısmı olarak ikiye ayrıldığını söylemiştir. Sunar, ülkede ekonomik hamlelerin yapılmakta olduğuna vurgu yaparak, böyle bir ortamda kira serbestisi usulünün kabul edilmesinin ekonomik düzeni altüst edeceğini savunmuş ve tasarıda yer almasını eleştirmiştir. Geçici komisyonun teklifine de değinen Sunar, onun içinde de düzeltilmesi gereken hususların olduğunu belirtmiştir. Bu hususların üzerine görüşmelerin yapılması gerektiğini ve böylelikle geçici komisyonun teklifine yön vereceklerini ifade etmiştir. Sunar ayrıca konu üzerinde yeteri görüşmeler yapılmadan gayrimenkul kiralarında serbestiye gitmenin doğru bir karar olmayacağını savunmuştur.[370] Milletvekili Sunar, gayrimenkul kiralarının kiraya verenlerin yani mal sahiplerinin tekeline bırakılmasının ekonomik anlamda iyi bir durum yaratmayacağını ifade ederek burada aslında hem bir keyfi uygulamaya hem de bu mülkleri kiralayacak olan vatandaşların mağdur duruma düşmesine engel olmayı amaçlamıştır denilebilir.

Milletvekili Sunar, 6-7 Eylül 1955 tarihinde İstanbul ve İzmir'de meydana gelen olaylarda zarar görenlerin zararlarının ödenmesi hakkındaki kanun nedeniyle söz almıştır. Kanunun 1. maddesine yönelik geçici komisyon adına konuşan Sunar, kanunun 1. maddesinin sonuna, yardım için gereken altmış milyon liralık miktarın *"Ancak bu miktar 60 milyon lirayı geçemez"*[371]şeklinde eklendiğini ifade etmiştir.

367[367] Bu kanun altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel hükümler ile ilgili düzenlemeler, İkinci bölümde yasak olan hükümler ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde genel heyetler ve idare heyetleri ile ilgili hükümler, dördüncü bölümde teftiş ve denetleme ile ilgili hükümler yer almaktadır. Beşinci bölümde ceza hükümleri ile ilgili düzenlemeler, altıncı bölümde ise müteferrik hükümleri ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, *"Cemiyetler Kanunu"*, Kanun No: 3512, Kabul Tarihi: 28/6/1938, Gazete Sayısı: 3959, Gazete Tarihi: 14/7/1938.
368[368] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 71. Birleşim, 22.05.1957, s. 266.
369[369] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XIX, 74. Birleşim, 29.05.1957, s. 353.
370[370] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VII, 73. Birleşim, 09.05.1955, s. 128,129.
371[371] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 47. Birleşim, 28.02.1956, s. 1081.

Milletvekili Sunar, devlet memur ve hizmetlilerine tahsisat verilmesine dair 6211 sayılı kanunun bazı madde ve hükümlerinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında adı geçen kanunla önceden verilen 3 maaş tahsisattan İktisadi Devlet Teşekküllerine 1 maaş verildiğini ifade etmiştir. Sunar konuşmasına devamla adı geçen kanunun veriliş sebebinin İktisadi Devlet Teşekküllerinin birer ikramiye aldıkları için kendilerine birer maaş tahsisat verilmesi, devlette çalışan memurların ise prim ve ikramiye almadıkları için onlara üç maaş ikramiye verilmesi olarak açıklamıştır. Sunar devamında kanunla ilgili kendi teklifini dile getirmiş ve maaş tahsisatının pirim alıp almama esasına göre değil genel olarak iktisadi devlet teşekküllerinde iki, devlet memurlarında üç maaş olacak şekilde düzenlenmesini talep etmiştir.[372]

Milletvekili Sunar, Milli Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun nedeniyle söz almıştır. Sunar, bu kanun tasarısının bir takım ticaret erbabının yapmak istediği sahte mal darlığı ve fiyat arttırılmasının önlemeye yönelik olduğunu ifade etmiştir. Sunar konuşmasına devamla ekonomik sıkıntıları ziraat sistemindeki ilkellikten modern ziraat sistemine geçiş ve sanayiinin kuvvetlendirilmesi sürecine bağlamış, süreçte yaşananların bir takım ekonomik sıkıntılara yol açtığını söylemiştir. Bu durumun bir takım ticaret erbabına kazanç sağlamak için yasal olmayan yollara başvurma hakkı vermediğini dile getiren Sunar, fırsatçılık yapan tüccarlara kanun hükümlerinin istisnasız uygulanacağını söylemiştir. Sunar, bu gibilere kanuni cezalarla derslerinin verilmesinin en doğru yol olduğunu belirtmiştir. Sunar konuşmasının devamında bu kanun tasarısında amaçlananları maddeler halinde sıralamıştır. Bu amaçların birleştiği ortak nokta ise kötü zihniyetli ticaret erbabının karşısında namuslu ticaret erbabını korumak, iyi niyet sahibi tüccarı yasadışı yollarla kendisine maddi üstünlük sağlamış olan tüccara karşı eşit duruma getirmektir.[373] Sunar bu konuşmasında adı geçen kanun tasarısının niteliğine vurgu yaparak ülkedeki ekonomik aksaklıkları fırsat bilen tüccarlara kapı aralanmaması gerektiğini ve bunlara gereken cezaların sert bir şekilde uygulanmasını istemiştir. Böylelikle fırsatçı tüccarların mal darlığı yapmak ve fiyat arttırmak suretiyle yasa dışı kazanç yoluna gitmelerinin ticarette haksız rekabet ortamı yaratmasının önüne geçilmek istenmiştir.

372[372] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. X, 42. Birleşim, 23.02.1956, s. 538.
373[373] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 63. Birleşim, 09.05.1956, s. 312

Milletvekili Sunar, aynı konu ile alakalı 25 Mayıs 1956 tarihli başka bir birleşimde daha söz almıştır. Konuşmasında kanunda kâr hadlerinin fiks olarak belirlenmesine tepki gösteren milletvekillerine cevap vermiştir. Sunar, kâr hadlerinin serbest bırakılmasına ticaret erbabının mal kıtlığında istediği fiyatı belirleyeceğini savunarak karşı çıkmıştır. İlgili komisyonun, kâr hadlerini hükümetin istediği zaman yukarı, istediği zaman aşağı çekebileceği hakkındaki kararına da ileriye dönük ticari ilişkilerin sekteye uğrayacağını savunarak karşı çıkmış ve kâr hadlerinin kanunda asgari düzeyde tespit edilmesini istemiştir.[374] Sunar, kâr hadlerinin serbest bırakılmasının ülkedeki ticari hayata ve ileriye dönük ticari yatırımlara zarar verebileceğini savunarak Milli Korunma Kanunun da asgari düzeyde belirlenmesini istemiştir. Böylelikle bir anlamda tüccarlar arasındaki ve ticaret hayatındaki keyfiliğin de önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

3.7.3. Önergeleri

Tokat milletvekili Ömer Sunar, Almus Barajı inşaatı ile Niksar ovasının kurutulması ve sulanması işinin 1956 senesi içinde ihale edilip edilmeyeceğine dair meclise Bayındırlık Bakanı Muammer Çavuşoğlu'nun cevaplaması için soru önergesi vermiştir. Sunar önergesinde, Tokat için büyük öneme sahip bulunan Almus barajının Yeşilırmak amenajman planı içindeki proje durumunun ne vaziyette olduğunu ve bu plana dâhil olan Niksar ovasının kurutulması ve sulanması için ihale düşünülüp düşünülmediğini sormuştur. Bayındırlık bakanı Muammer Çavuşoğlu, Tokat milletvekili Sunar'ın soru önergesini yanıtlamak üzere meclis kürsüsünde söz almıştır. Bakan Çavuşoğlu, Almus barajının Yeşilırmak nehri amenajman planı içinde önemli bir yeri olduğunu ifade etmiş ve nehrin de havzanın da su kaynaklarının etüdü üzerinde çalışıldığının altını çizmiştir. Bakan Çavuşoğlu konuşmasına devamla havzadaki etüt işlerinin bir bütün olarak ele alındığını ve toprak ve su zenginliklerinin geliştirilmesi için yapılması gerekenlerin tespit edilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Bakan ayrıca bu projenin Amerikalı uzmanlar ile ortak yürütüldüğünü ve 1956 yılı sonuna kadar bitirilmesinin planlandığını söylemiştir. Milletvekili Sunar'ın ikinci sorusuna da yanıt veren Çavuşoğlu, Niksar ovasındaki sulama ve kurutma işinin de aynı projeye dâhil olduğunu ve bütçe imkânlarının uygun olduğu anda ilk ele alınacak proje olduğunu ifade etmiştir. Bakan Çavuşoğlu'nun vermiş olduğu yanıtlara karşılık söz alan milletvekili Sunar, Tokat halkı için üzüntü yaratan sıkıntıların giderilmesi

374[374] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XI, 68. Birleşim, 25.05.1956, s. 473.

temennisinde bulunmuş ve Bayındırlık Bakanı Muammer Çavuşoğlu'nun vermiş olduğu yanıtlardan dolayı kendisine teşekkürlerini sunmuştur.[375]

3.8. HASAN KANGAL

3.8.1. Özgeçmişi

1916 yılında Balıkesir'de doğan Hasan Kangal'ın babası Hurşit Bey, annesi Fatma Hanımdır. 1958 yılında Mebrure Hanım ile evlenmiştir. İlkokulu İstanbul'da okuyan Hasan Kangal, ortaokulu ve liseyi Balıkesir'de okumuştur. 1936'da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne giren Kangal, 1939'da da buradan mezun olmuştur. Aynı yıl askere giden Hasan Kangal 1941 yılında Teğmen rütbesiyle terhis olmuştur. 1942'de Balıkesir Hâkim Namzetliği görevi ile mesleğine başlayan Kangal, aynı yıl Bayazıt Hâkim Yardımcısı, 1945'te ise Hayrabolu Cumhuriyet Savcısı olmuştur. TBMM'nin X. Dönem seçimlerine DP Tokat milletvekili adayı olarak girmiş ve kazanmıştır. Kangal, 1955 yılında Hürriyet Partisine geçmiştir. Meclis genel kurulunda bir konuşması vardır. Meclis çalışması X. Dönem ile sınırlı olan Hasan Kangal daha sonrasında mesleğiyle ilgili çeşitli görevlerde yer almış ve 1991 tarihinde vefat etmiştir.[376]

3.8.2. Kanun Teklifleri ve Meclis Konuşmaları

Milletvekili Hasan Kangal, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ve Tekeller Genel Müdürlüğü 1957 yılı bütçesi nedeniyle mecliste söz almıştır. Hürriyet Partisi meclis grubu adına konuşma yapan milletvekili Kangal, Başbakan Adnan Menderes'in 29 Mayıs 1950 tarihindeki ilk hükümet programını mecliste okurken ifade ettiği devlet tekelciliğini asgari düzeye düşürme kararlılığında olduklarına dair beyanını hatırlatarak konuşmasına başlamıştır. Kangal devamında halkın mali dengesinin bozulmuş olduğuna ve önemli ihtiyaç maddelerine zam yapıldığını, bunun yanında yüksek fiyatların da önlenemediğini belirterek hükümeti eleştirmiş ve hükümetin mali tekelcilikten ayrılabilmesinin ve tekel maddelerini pahalılıktan kurtarmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Kangal hükümeti eleştirmeye devam ederek devletin tekel maddelerine fiyat artışından kendisine gelir elde ettiğini ve tekel işçileri ile tütün üreticisini devletin sağladığı gelirden mahrum bırakarak mağdur ettiklerini belirtmiştir. Kangal bunun yanında Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın önceden olduğu gibi bugünde mahsurları ve aksaklıkları olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasının devamında

375[375] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. VIII, 16. Birleşim, 19.12.1955, s. 354.
376[376] Öztürk, *a.g.e.,* s. 856,857.

milletvekili Kangal, Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın fonksiyonlarından bahsetmiş ve Tekel İdaresi'nin sorumlu olduğu kamu hizmetini layıkıyla yerine getiremediğini savunmasının yanı sıra üreticiyi koruma görevini yerine getiremediğinin de altını çizmiştir. Kangal bunları ifade ederken dayandığı temel ise tütün piyasası açıldıktan sonra üreticilerden gelen şikâyetler ve bunlara şahitlik edenlerdir. Kangal, Tekel İdaresi'nin tütün piyasasına iyi teşkilatlanmış olarak müdahale etmesini, bunun yanında mali tekelciliğin temin ettiği menfaatleri uygun düzeye indirilmesini ve dış piyasalarla daha sistemli ilişkiye geçilmesini Türkiye'nin menfaatleri açısından daha uygun bulduklarını da sözlerine eklemiştir. Tütün üreticisinin bir derdine de değinen milletvekili Hasan Kangal, çiftçinin kazancından kesilen %5'lik payın ziraatın kalkındırılması için toplandığını ancak bundan çiftçinin lehine herhangi bir icraat olmadığını da belirtmiştir.[377] Kangal konuşmasında temel gıda maddelerine yapılan zamlara ve piyasadaki yüksek fiyatlara değinerek hükümeti eleştirmiş, hükümetin bu duruma çare bulmaktan uzak olduğunu savunmuştur. Bunun yanında Gümrük ve Tekel Bakanlığı üzerinden de hükümete yüklenen milletvekili Kangal, Tekel İdaresi'nin görevini yapmadığını söylemiş ve tütün üreticilerinin mağduriyetlerini dile getirerek onları savunmuştur.

X. Dönem milletvekillerinden Mehmet Şahin ve Yusuf Ulusoy'un meclis tutanak sorgusunda isimleri çıkmadığından dolayı parlamento faaliyetleri değerlendirilememiştir.

377[377] TBMM Zabıt Tutanakları, X. Dönem, C. XVII, 48. Birleşim, 27.02.1957, s. 1009-1011.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Siyasi partiler demokrasinin ve demokratik rejimlerin vazgeçilmez unsurlarıdır. Farklı siyasi partilerin olduğu ülkelerde farklı düşünceler, farklı görüşler ve farklı yaşam tarzları vardır. Bu durum ise çağdaş yönetim anlayışının temelini oluşturur.

Ülkemizin tek partili siyasi hayattan çok partili siyasi hayata geçişinde hem iç faktörlerin hem de dış faktörlerin etkisi büyük olmuştur. Bu anlamda dış faktörlere baktığımızda karşımıza İkinci Dünya Savaşından sonra dünyada yeni bir düzenin kurulması çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşından sonra Doğu ve Batı olmak üzere iki kutuplu dünya oluşmuştur. Türkiye'nin ise siyasi hayatında mevcut olan tek partili Cumhuriyet yönetiminin demokratikleşmeye başlayan yeni dünya düzeninde yaşaması mümkün görülmemiştir. Ortaya çıkan gelişmeler ve dünya siyasi konjonktürü tek parti olarak iktidarda bulunan CHP'de, özellikle 1945 yılından sonra muhalefet partisi eksikliğinin hissedilmesine neden olmuştur. CHP'nin yokluğunu hissettiği bu muhalefet 1945'ten itibaren parti içerisinde kendini göstermeye başlamıştır. 1945 yılında bütçe görüşmeleri esnasında muhalefet ortaya çıkmış, bunun yanında meclise sunulan *Toprak Reformu Kanunu*'na karşı olan toprak ağası Aydın milletvekili Adnan Menderes ise ortaya çıkan muhalefetin baş aktörü olmuştur. Ancak muhalefet partisinin kurulmasına neden olacak olan asıl etken ise Adnan Menderes ile diğer muhaliflerden Celal Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün CHP meclis grup başkanlığına sundukları ve tarihimize *Dörtlü Takrir* olarak geçecek olan demokrasi beyannamesidir. *Dörtlü Takrir*'in verilmesinin ardından partiden ihraç edilen dörtler yeni muhalefet partisinin temellerini atarak 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti'yi kurmuşlardır. Bazı çevrelerde hoş karşılanmayan DP, CHP içerisinden çıkmış bir parti olduğu için anlaşmalı muhalefet olduğu gündeme gelmiştir. Ancak parti kurucuları tarafından bu iddia yalanlanmıştır.

DP kurulduktan sonra halkın büyük çoğunluğunun desteğini alarak dört yıllık bir muhalefet devresinin ardından tüm teşkilatlanmasını tamamlayarak 1950 genel seçimlerinde iktidara gelmiş ve 27 yıllık CHP'nin tek parti iktidarını sonlandırarak beyaz devrimi gerçekleştirmiştir. Türkiye genelinde oyların %55'ini alarak 416 milletvekili kazanmıştır. CHP ise çoğunluğunu kaybederek Türkiye genelinde %39,6 oy oranı ile 69 milletvekiline sahip olmuştur. Tokat'ta ise DP oyların %54,8'ini alarak 8 milletvekili kazanmıştır. CHP ise Tokat'ta %43,7 oy oranı ile 1 milletvekili

çıkarabilmiştir. TBMM'nin IX. dönem seçimleri olan 1950 seçimlerinde DP'den seçilen milletvekilleri: Hasan Sıtkı Atanç, Fevzi Çubuk, Ahmet Gürkan, Ömer Hamdi Koyutürk, Mustafa Haluk Ökeren, Muzaffer Önal, Mustafa Özdemir ve Nuri Turgut Topçuoğlu'dur.

TBMM'de DP Tokat milletvekili olarak seçilen ve görev yapan milletvekillerinin meclis çatısı altındaki faaliyetleri bu tez çalışmasında detaylı olarak aktarılmıştır. Türkiye genelinde ve Tokat özelinde gerçekleştirilen bu meclis faaliyetlerinde bir takım önemli noktalar bulunmaktadır. Milletvekillerinin değindiği genel hususlar hukuk, askeri, siyasi, eğitim, adalet ve ekonomik konulardır.

TBMM'nin IX. döneminin en aktif milletvekillerinden olan Ahmet Gürkan meclis genel kurulunda birçok konuya değinmiştir. Bunlar arasında Türk Ceza Kanunu, Bazı Suç ve Cezaların Affi Hakkındaki Kanun, kamu kurumlarının bütçeleri hakkında yaptığı konuşmalar, CHP'nin halkevlerine sarf etmek üzere devlet daire ve müesseselerinden alıp zimmetinde bıraktığı paralarla ilgili kanun, seçim kanunu, ateşli silahlar ve bıçaklar hakkındaki kanun ve daha fazlası hakkında çalışmaları vardır. IX. dönemde yaptığı konuşmalarından birinde milli iradeye vurgu yapan Gürkan, Bingöl milletvekili olarak seçilen Feridun Fikri Düşünsel ve Muzaffer Nuri Okçuoğlu'nun seçim tutanakları ile ilgili yapılan komisyon çalışması sonucu ortaya konan raporları ikna edici bulmamış ve tekrardan mazbata ve raporların incelenmesi için gereğinin yapılmasını istemiştir. Böylelikle Bingöl'deki milli iradenin kesin ve net bir şekilde ortaya konulmasını, önceki CHP iktidarına gönderme yaparak istemiştir. Gürkan'ın DP'nin ilk iktidara geldiği bu dönemde milli iradeye güçlü bir şekilde vurgu yapması DP'nin *"Yeter! Söz Milletindir."* sloganıyla iktidara gelmesi ve iktidarı tam anlamıyla millete vermesinin, vermek istemesinin meclisteki tezahürüdür.

Milletvekili Gürkan, Türkiye'de sıra dışı bir olay sayılabilecek bir konu hakkında konuşma yapmıştır. Göçmenler için yapılacak olan çekilişi gerçekleştirme yetkisini piyango idaresine verilmesinin öngörüldüğü kanun teklifine Gürkan, çekilişin yılda iki defa yapılmasının daha doğru olacağını söyleyerek destek vermiştir. Gürkan, şüphesiz göçmenlerin hayatlarını daha rahat devam ettirebilmesi, toplumsal hayattan kopukluk yaşamamaları adına bu kanuna destek olmuş ve çekilişin birden çok yapılmasını teklif etmiştir. Bu durum ise Türkiye Cumhuriyeti devletinin sosyal bir

devlet olma özelliğinin en somut göstergelerinden biri sayılabilir. Sonrasında Gürkan, Göçmenlere yardım için kanun teklifini bizzat meclise sunmuştur.

Gürkan'ın IX. dönemde değindiği önemli meselelerden biri de din meselesidir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1951 yılı bütçe görüşmelerinde söz alan Gürkan, DP iktidara gelinceye kadar olan CHP'nin tek parti dönemini din konusu üzerinden eleştirmiştir. CHP'nin din konusunda halka baskı yaptığını ve vicdan hürriyetini çiğnediğini belirtmiştir. CHP din konusu üzerinden ilk defa DP eleştirilmemiştir. Bu eleştirilerin tarihsel arka planı, Osmanlı'nın küllerinden yeni bir Türk devletinin kurulması ve Cumhuriyetin ilanına kadar gitmektedir. Milli Mücadele Dönemi'nden itibaren padişahlığın ve halifeliğin olmadığı yeni bir Türk devleti kurulması meselesi somut bir şekilde ortaya konmaya başlanmıştır. Ancak Milli Mücadele'nin komutanı ve yeni Türk devletinin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün aklındaki dinin ve devletin yok edilmesi değil, yeni bir siyasal sistem kurulmasıdır. Bu sistemde saltanatı ve hilafeti elinde tutan padişah yoktur, onun yerine gücünü milletten alan bir yönetim vardır. Bunun için 1 Kasım 1922'de saltanat kaldırılmış, ardından 3 Mart 1924 tarihinde halifelik kaldırılmıştır. CHP kuruluşundan itibaren Atatürk'ün genel başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığında bu devrimleri gerçekleştirdiği için ve bunun yanında 1932 yılında ezanın Türkçe olarak okutulmaya başlanması da din konusunda CHP'ye yönelik bakış açılarında farklılık meydana getirmiştir. Milli Mücadele sonrası saltanatın kaldırılması ile başlayan ve uzun yıllar devam eden Türkiye'yi laikleştirmeye ve çağdaşlaştırmaya yönelik adımlar günümüze kadar belli çevrelerce sorgulanmıştır. Milletvekili Gürkan'da mecliste yaptığı konuşmasında CHP'nin tarihsel durumuna vurgu yaparak din üzerinden CHP'yi eleştirmeye devam etmiştir. Gürkan, 1953 yılı Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesi nedeniyle yaptığı konuşmasında Diyanet İşleri'nin kütüphanesinde çok fazla eser olmadığını ve ücret karşılığında memlekette yetkili din adamlarına eserler yazdırılmasını istemiştir. Böylelikle Türkiye'de dini açıdan yetkin eserlerle doğru bilgilerin öğretilmesi hedeflenmiştir.

Hasan Sıtkı Atanç meclisteki aktif vekillerdendir ve Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, orman kanun tasarısı, Hâkimler Kanunu, kamu kurumlarının bütçeleri, Milli Korunma Kanunu ve yine birçok gündemle ilgili kanun teklifleri veya konuşmaları mevcuttur. Milletvekili Atanç'ın değindiği önemli konulardan biri emir

erliği meselesidir. Konu ile alakalı verilen kanun teklifi nedeniyle söz alan Atanç, emir erliği kurumunu eleştirerek bu kurumu askerlerin kişisel işlerde kullanılması olarak görmüştür ve askerin şan ve şerefini sarstığını savunmuştur. Emir Erliği kurumu önemli olup TSK'da her zaman onurlu bir yere sahip olmuştur. Emir Erliği kurumunun yalnızca kişiye hizmet olarak değerlendirilmesi doğru değildir. TSK'nın bir kurumu, hizmet birimi olarak Emir Erliği yüksek rütbeli subaylara hizmet etmenin de ötesinde TSK'ya, Türk milletine ve Türkiye Cumhuriyeti devletine hizmet etmek demektir. Emir Erliği kurumunun bu kapsamda değerlendirilmesi daha doğru olacaktır.

Atanç, bir başka konu olan Sayıştay'ın 1952 yılı bütçesi nedeniyle bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Sayıştay'ı hedef alarak kurumun yerine getirdiği hizmetlerin aksadığını ifade etmiş ve sebebin ise kendince kurumdaki tembellik olduğunu belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin tüm kurumları gibi Sayıştay'da kendisine verilen görev ve yetkileri anayasal sınırlar içerisinde yerine getirmekle görevli olan bir kurumdur. Anayasal sınırlarda görev yapan bir devlet kurumunu ihmalle itham etmek dolaylı yoldan Türkiye Cumhuriyeti devletini ihmalle itham etmek anlamına gelmektedir. Tarihten günümüze Türk devletlerinde devlet görevi kutsal ve ciddi bir iş olarak benimsendiğinden devlet kurumları devletin şan ve şerefini yükseltmek sorumluluğu ile geçmişten günümüze görevlerini yapmaktadırlar. Dolayısı ile milletvekili Atanç'ın Sayıştay'ın hizmetlerinin ihmallerle dolu olduğunu ifade etmesi, devlet ciddiyeti ve kutsiyeti ile ters düştüğü söylenebilir.

Bir diğer milletvekili olan Haluk Ökeren genel kurulda memurin kanunu, TCK, Türk Ocakları'nın feshi üzerine CHP'ye devir ve teslim edilen malların yeniden kurulan Türk Ocakları'na iadesi hakkındaki kanun, hukuk ve ceza muhakemeleri usulü kanunu gibi konularda ve gündemdeki diğer konularda aktif bir vekil olmuş, böylelikle parlamento çalışmalarına destek vermiştir. TSK'da Üsteğmen olarak görev yapan bir askerin gönül meselesi ile ilgili kişisel af kanunu sebebiyle Haluk Ökeren söz almıştır. Yaşadığı gönül ilişkisi sebebiyle ordudan uzaklaştırılan Üsteğmen Doğan Tanyeri'yi savunan milletvekili Ökeren, olayda haksızlık olduğunu söyleyerek Üsteğmen Tanyeri'nin yanında yer almıştır. Mevcut af kanunu kapsamında affedilmesini isteyen Üsteğmen Tanyeri, bu kanunun kapsamının dışında tutularak kendisinin affedilmesi için meclise, özel, kişisel bir af kanunu gelmiştir. Ordu içerisinde çözülebilecek bir meselenin hem de bir gönül meselesinin TBMM'nin gündemine getirilmesinin ve bu

sebeple kişisel af kanunu teklifi verilmesinin ne kadar doğru olduğu tartışılacak bir konudur. TSK'nın elbette kendi içerisinde kural ve kaideleri vardır. Ordudaki bir subayın gönül ilişkisi yaşaması dolayısı ile ordudan atılması TSK'nın kurallarına aykırı olması sebebiyledir. Ökeren'in ordudan uzaklaştırılan bir Üsteğmeni savunuyor ve olayın haksızlık olduğunu belirtiyor olması Ökeren'in parlamentoda bir suçu ve ordu tarafından suçlu sayılan bir Üsteğmeni savunması anlamına geldiği söylenebilir.

Muzaffer Önal da meclis genel kurulunda ülke gündemiyle ilgili çok önemli konulara değinmiştir. Karayolları Trafik Kanunu, Askeri Ceza Kanunu, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun, Adli Tıp Müessesesi Kanunu, Tokat'ta on kaza kurulması hakkındaki kanun çalışmaları önemli gündem başlıklarındandır. Milletvekili Önal'ın mecliste değindiği önemli bir konu ise Dumlupınar denizaltı kazasında ölen mürettebatın şehit sayılması hakkındaki kanun münasebetiyledir. Kazada yaralanan ve hastanede yatan bir süvarinin heyecanlı olduğunu ve bu heyecan sebebiyle vefat ettiği takdirde şehit sayılıp sayılmayacağını, daha doğrusu kanunun ilgili maddesi kapsamında şehit sayılacak mı? diye sormuştur. Eğer şehit sayılmaması durumunda kanunun ilgili maddesinin eksik kalacağını ifade etmiştir. Meclisten ise *maddenin kapsamına girmez* sesleri yükselmiştir. Bu madde ile birlikte mecliste şehit ayrımı yapılmış, denizaltı kazası esnasında olmasa bile hastanede daha sonradan yaralının Önal'ın deyimiyle heyecan neticesinde vefat etmesi sonucu şehit olarak sayılmaması üzerinde durulması gerek bir konudur. Denizaltı kazasında hayatını kaybeden 82 mürettebat askerdir ve TSK mensubudur. TSK mensuplarının erlerin, subayların şehit sayılmaları için yalnızca savaş esnasında veya kaza esnasında hayatlarını kaybetmeleri değil, aynı zamanda yaralanıp hastanede hayatlarını kaybetmeleri de onları şehitlik mertebesine yükseltir. Dolayısı ile böyle acı bir olayda parlamentoda şehitlerimiz üzerinde ayrım yapıcı bir kanun tasarısını görüşmek olayın bir başka acı boyutunu ortaya koymaktadır. Kaldı ki milletvekili Önal'ın konuşması esnasında *heyecanlı vaziyet* derken neyi kastettiği de açık olarak belli değildir.

Meclis genel kurulunda faal olmayan milletvekillerinden biri Hamdi Koyutürk diğeri ise Mustafa Özdemir'dir. Milletvekili Koyutürk genel kurulda Binbaşı Lütfi Can hakkındaki dilekçe komisyon raporu ve Tokat il merkezinin meydana gelen sel felaketinden kurtarılması hakkında söz alarak konuşma yapmakla yetinmiştir. Diğer bir vekil olan Mustafa Özdemir ise genel kurulda pamuklu dokuma ürünlerindeki fiyat

artış sebepleriyle ilgili, Reşadiye'nin Osmaniye mahallesinden Alioğlu Cemal Küçük hakkındaki dilekçe komisyon kararıyla ilgili ve gayrimenkule tecavüzün def'ine dair kanun münasebetiyle söz alıp konuşma yapmıştır ve bir tanede takriri vardır.

TBMM'nin IX. döneminde mecliste DP'den seçilen 8 Tokat milletvekilinin 6 tanesinin çalışmaları mevcuttur ve TBMM arşivinden ulaşılmıştır. Ancak 8 milletvekilinden ikisi olan Fevzi Çubuk ve Nuri Turgut Topçuoğlu'nun meclis arşivinde çalışmalarına ulaşılamamış ve çalışmada yer verilememiştir.

TBMM'nin IX. dönemi ise 12 Mart 1954 tarihinde sona ermiş ve 2 Mayıs 1954'te de genel seçimlerin yapılmasına karar verilmiştir. Başlarda iyi giden iktidar ve muhalefet ilişkileri giderek gerginleşerek seçim atmosferine de yansımıştır. 2 Mayıs 1954 seçimlerinde ise DP bir önceki seçime göre oylarını arttırmıştır ve Türkiye genelinde %58,4 oy oranıyla 503 milletvekiline sahip olmuştur. DP'yi takip eden CHP ise Türkiye genelinde %35,1 oy oranıyla 31 milletvekiline sahip olmuştur. Tokat'ta ise DP oyların %54,9'unu alarak mevcut bütün milletvekillerini kazanmıştır. CHP ise %44,6 oy almasına rağmen milletvekili çıkaramamıştır. Tokat ilinde seçilen ve meclise giren milletvekilleri İhsan Rüştü Baç, Hulusi Bozbeyoğlu, Selahattin Gülüt, Ahmet Gürkan, Osman Hacıbaloğlu, Ömer Sunar, Hasan Kangal, Mehmet Şahin, Yusuf Ulusoy'dur.

X. dönem milletvekillerinden İhsan Rüştü Baç, Meclis genel kurulunda faal bir milletvekili olmayıp 5 defa söz almış ve kamu kurumlarının bütçeleri ve İstanbul kapalı çarşının tamiri hakkındaki bir kanun teklifi nedeniyle konuşma yapmıştır. Hulusi Bozbeyoğlu ise mecliste faal olarak görev yapan vekillerden birisi olmuştur. Birçok konuda söz alıp konuşma yapan Bozbeyoğlu daha çok kamu kurumlarının bütçeleri ile ilgili yaptığı konuşmalarla öne çıkmıştır. Bozbeyoğlu, Çalışma Bakanlığı'nın 1956 yılı bütçesi nedeniyle yaptığı konuşmada Atatürk'ün *"Köylü Milletin Efendisidir"* sözüne vurgu yaparak Türkiye'nin dayanağı olan işçilerinde efendi olarak görülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Atatürk'ün milletin efendisi olarak gördüğü köylü gibi, işçileri de Türkiye'nin bir değeri olarak görmek önemlidir. Fabrikalarda, endüstride üretimin önemli dayanağı olan işçiler, Türkiye'yi kalkındırmak ve katma değer üretmek noktasında ciddi emek vermektedirler. Bu anlamda işçilerin korunması, sahiplenilmesi ve haklarının savunulması bir zorunluluktur. Aynı konuşmasında Bozbeyoğlu, Tokat'taki işsizlik sorununa da

değinmiş ve sorunun çözümü için Çalışma Bakanı'na öneri sunmuştur. Türkiye'nin önemli sorunlarından biri de bugünde olduğu geçmişte işsizlik sorunudur. Bu sorunun aşımında kırsal kesimdeki işsiz insanların şehirlere, büyük kentlere fabrikalarda, endüstri kollarında çalışmak üzere gitmesi veya gönderilmesi önemli bir adımdır. Köyünde iş yapamayanlar şehre göç etmektedir ve böylelikle şehirlerde hem demografik yapı hem de fiziki yapıda ciddi değişimler yaşanmaktadır. Köyden kente yapılan bu göçler zamanla kentlerde de işsizlik oranını arttırmıştır.

Milletvekillerinden Selahattin Gülüt'ün meclis genel kurulunda 4 tane konuşması vardır. Bunlar İmar Kanunu, Milli Korunma Kanunu, İstimlak Kanunu, Muğla, Denizli, Bolu ve Sakarya illerinde meydana gelen yer sarsıntısında zarar görenlere yapılacak yardım hakkında kanunun münasebetiyle yapılan konuşmalardır.

IX. dönemde olduğu gibi X. dönemde de faal bir vekil olan Ahmet Gürkan meclis gündemindeki birçok konu hakkında kanun teklifleri vermiş, konuşmalar yapmış ve takrirler vermiştir. Böylelikle hem IX hem de X. dönemin en faal milletvekillerinden biri olmuştur. Parlamentoda cezaevinde hükümlü bulunan ve verem hastası olan Fatma Fikret Mayda isimli vatandaşın affı istenmiştir. Gürkan, konu ile ilgili konuşmasında sağlık sorunları nedeniyle affın söz konusu olamayacağını ifade etmiştir. Kişisel af kanunlarının adalette çifte standart ortaya çıkardığı açıktır. Verem hastası olması nedeniyle bir hükümlünün af kanunu çıkarılarak affedilmesi, sağlık sorunları bulunan diğer hükümlülere de bu hakkın verilmesini gerektirir. Adalette bu gibi ayrımların, çifte standartların kanunlar önünde herkesin eşit olduğu ilkesine tamamen aykırı olduğu ortada olmakla birlikte kişisel af kanunu çıkarılarak tutukluların, yükümlülerin vs. affedilmek istenmesi toplum vicdanında kabul görmez ve kişisel af kanunlarının çıkarılmasının doğru bir uygulama olmadığını bir kez daha gözler önüne serer.

Diğer bir milletvekili olan Osman Hacıbaloğlu'nun meclis genel kurulunda Milli Korunma Kanunu ile ilgili 2 tane konuşması vardır. Bir diğer milletvekili ise Ömer Sunar'dır. Meclis genel kurulunda 6 farklı konuda söz alıp konuşma yapan Sunar'ın 2 farklı konuda da kanun teklifi vardır. Hasan Kangal'ın ise meclis genel kurulunda Gümrük ve Tekel Bakanlığı ve Tekeller Genel Müdürlüğü 1957 yılı bütçesi nedeniyle yaptığı konuşma vardır. IX. dönem milletvekillerinden olan Yusuf Ulusoy ve

Mehmet Şahin'in meclis tutanak sorgusunda isimleri çıkmadığından dolayı parlamento çalışmalarına ulaşılamamıştır.

TBMM'nin XI. dönemini oluşturan 1957 genel seçimlerinde DP Türkiye'de olduğu gibi Tokat ilinde de oylarını düşürmüştür. Tokat'ta %44,4 oy alan DP, %48,2 oy alan CHP'nin gerisinde kalarak mevcut 10 milletvekilinin hepsini CHP'ye kaptırmıştır. Dolayısı ile 1957 seçimlerinde Tokat'tan hiç milletvekili çıkaramayan DP'nin XI. dönem meclis çalışmaları Tokat ili kapsamında incelenememiştir.

DP'nin IX ve X. dönem milletvekillerinin geneline baktığımızda büyük çoğunluğu hukukçu vekillerdir. Milletvekili Muzaffer Önal 1960 askeri müdahalesi sonrası anayasayı ihlal davasında 5 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Diğer milletvekillerinin askeri müdahale ve sonrasındaki yargılamalarla ilişkileri tespit edilememiştir. Meclis genel kurulunda Türkiye geneli ile ilgili çok önemli gündem maddeleri olmuştur ve Tokat milletvekilleri bu gündemlere kayıtsız kalmamışlardır. Gerek kanun teklifleri vererek, gerek genel kurul konuşmaları yaparak ve gerekse de takrirler vererek hayati konulara ve sürece ellerinden gelen katkıları sunmuşlar ve meclis çalışmalarına tam destek vermişlerdir. Bu çalışmalar Türkiye genelinde yoğunlaşmasına rağmen Tokat özelinde de bir takım çalışmalar yapılmıştır ancak bu çalışmalar çok sınırlı kalmıştır. Türkiye'nin 1952'de NATO'ya girmesi şüphesiz çok önemli bir olaydır ancak bununla ilgili DP Tokat milletvekillerinin meclis genel kurulunda konuşma yapmamaları büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada elde edilen bilgilerden hareketle belirtilen dönemlerde görev yapan Tokat milletvekillerinin Tokat iline yönelik faaliyet ve düşünceleri, yaşanan sel felaketi, toprak komisyonu kurulması, tapu teşkilatının geliştirilmesi ve sağlık konuları gibi konularla sınırlı kalmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE MAKALELER

Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye.* İstanbul: Hij Yayınları, 1996.

Aydemir, Şevket, S. *İkinci Adam*. C.2. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017.

Aydemir, Şevket, S. *Menderes'in Dramı?*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017.

Açıkel, Ali. "Tokat.", *TDV İslam Ansiklopedisi,* C. 41, (İstanbul 2012): 219-223.

Aykun, İbrahim. "1897 Tokat Ermeni Olayları." *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu,* C. 1, (Ankara 2015): 261-270.

Akbayar, Nuri, Alper, Mehmet, Baş, Hüseyin. v.d., "Tokat.", *Yurt Ansiklopedisi,* C. 10, (İstanbul Basım Yılı Yok): 7064-7168.

Aydın, Ayşe. "Serbest Cumhuriyet Fırkası Ve Adnan Menderes'in Siyasi Hayatının Başlaması." *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S. 8 (Sonbahar 2011): 1-9.

Aydın, Ayhan. "Cumhuriyet Döneminde Serbest Cumhuriyet Fırkası Deneyimi." *Marmara İletişim Dergisi,* S. 8 (Ekim 1994): 261-276.

Ağaoğlu, Samet. *Arkadaşım Menderes*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.

Akşin, Sina. *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Akın, Rıdvan. "Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Ve Demokrat Parti İktidarı (1945-1960)." *Türkler Ansiklopedisi*, C. 16 (Ankara 2002): 1684-1706.

Atatürk, Mustafa, K. *Nutuk*. İstanbul: Yakamoz Kitap, 2016.

Bayar, Celal. *Başvekilim Adnan Menderes*. İstanbul: Baha Matbaası, Yılı Yok.

Burgaç, Murat. "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda." *Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi,* S. 26 (Bahar 2013): 163-184.

Cebesoy, Ali, F. *Siyasi Hatıralar-Büyük Zaferden Lozan'a Lozan'dan Cumhuriyete*. C. 1-2. İstanbul: Temel Yayınları, 2011.

Çolak, Filiz. "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Ve Demokrat Parti (1945-1950)." *Türkler Ansiklopedisi,* C. 16 (Ankara 2002): 1427-1445.

Demirel, Tanel. *Türkiye'nin Uzun On Yılı-Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.

Demir, Şerif. "Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı Seçilmesi ve Demokrat Parti Hükümetinin Kurulması." *International Journal Of History*, S. 2 (Temmuz 2012): 121-134.

Dokuyan, Sabit. "Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu." *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* S. 2 (Haziran 2014): 151-169.

Ekincikli, Mustafa. "Türk Demokrasi Kültürünün Gelişim Sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kuruluşu." *Gazi Akademik Bakış Dergisi,* S. 11 (Kış 2012): 151-163.

Erdem, Sargon. "Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler." *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu,* (Ankara 1987): 11-16.

Ertem, Barış. "Siyasal Bir Muhalefet Denemesi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası." *O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* S. 2 (Aralık 2010): 71-92.

Eroğul, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi.* İstanbul: Yordam Kitap, 2017.

Göde, Kemal. "XIV. Yüzyılda Tokat/Eratnalılar Hâkimiyetinde Tokat." *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu,* (Ankara 1987): 17-22.

Karpat, Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2017.

Karpat, Kemal. *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2017.

Koç, Nurgün. "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası İle İlgili Gelişmeler." *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi,* S. 16 (Yaz 2013): 75-84.

Koçlar, Bekir. "Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet Muhalefet İlişkisi." *Türkler Ansiklopedisi,* C. 16 (Ankara 2002): 1387-1407.

Kuran Ercüment. "Milli Mücadelede Tokat." *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu,* (Ankara 1987): 212-216.

Koçak, Cemil. *İkinci Parti (1945-1950)*. C. 1. İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.

Kısakürek, Necip, F. *Benim Gözümde Menderes*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 2011.

Özalper, Mehmet. "Bir Muhalefet Partisinin İlgası: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası." *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* S. 1 (Haziran 2014): 117-136.

Öztürk, Kâzım. *Türk Parlamento Tarihi*. C. 7. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1998.

Öztürk, Kâzım. *Türk Parlamento Tarihi*. C. 2. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2000.

Sunay, Cengiz. "Demokrat Parti." *İttihat Terakkiden Günümüze Siyasal Partiler* Turgay Uzun, 167-206 tarafından düzenlendi. Ankara: Orion Kitabevi, 2013.

Şahin, Enis-Tunç, Bilal. "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci Ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)." *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* S. 2 (Ocak 2015): 31-69.

Şeyhanlıoğlu, Hüseyin. "12 Temmuz Beyannamesinin Siyasal Etkileri Ve Önemi." *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S. 16 (Ocak 2012): 77-100.

Toker, Metin. *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları-Tek Partiden Çok Partiye Geçiş*. İstanbul: Bilgi Yayınları, 1990.

Timur, Taner. *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.

Uran, Hilmi. *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.

Yeşil, Ahmet. *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Yüceer, Saime. "Cumhuriyet Dönemi Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde İlk Girişim: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası." *Türkler Ansiklopedisi,* C. 16 (Ankara 2002): 958-983.

Zürcher, Erık, J. *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

TEZLER

Bolat, Ercan. "Demokrat Parti Dönemi Mersin (İçel) Milletvekilleri Ve Meclis Faaliyetleri." Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halisdemir Üniversitesi, 2017.

ULUSAL VE YEREL GAZETELER

Akşam Gazetesi (7/9/1955)

Gerçek Demokrat Gazetesi (8/4/1953)

Hürriyet Gazetesi (6/4/1953)

Tanin Gazetesi (17/5/1945)

Tokat Sesi Gazetesi (7/4/1953)

Tokat Postası Gazetesi (6/11/1951)

Tokat Gazetesi (17/2/1956)

Turhal Gazetesi (17/7/1956)

Ulus Gazetesi (18/5/1950)

Vatan Gazetesi (15/5/1945)

Yeni Erbaa Gazetesi (5/10/1954)

Zafer Gazetesi (16/5/1950)

RESMİ GAZETE

Resmi Gazete, *"Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatı İle İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun"* Kanun No: 3460, Kabul Tarihi: 17/6/1938, Gazete Sayısı, 3950, Gazete Tarihi: 4/7/1938.

Resmi Gazete, *"Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun",* Kanun No: 5844, Kabul Tarihi: 3/12/1951, Gazete Sayısı: 7979, Gazete Tarihi: 11/12/1951.

Resmi Gazete, *"Türk Ceza Kanununun 526. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun"* Kanun No: 5665, Kabul Tarihi: 16/6/1950, Gazete Sayısı: 7535, Gazete Tarihi: 17/6/1950.

Resmi Gazete, *"Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı'nın 40. Maddesinin (C) Bendinin Değiştirilmesine Dair Kanun",* Kanun No: 6013, Kabul Tarihi: 16/1/1953, Gazete Sayısı: 8315, Gazete Tarihi: 22/1/1953.

Resmi Gazete, *"Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu",* Kanun No: 1412, Kabul Tarihi: 4/4/1929, Gazete Sayısı: 1172, Gazete Tarihi: 20/4/1929.

Resmi Gazete, *"Cemiyetler Kanununun 33 ve 35. Maddeleri İle Muvakkat Maddesinin Tadiline Dair Kanun",* Kanun No: 5927, Kabul Tarihi: 5/5/1952, Gazete Sayısı 8108, Gazete Tarihi: 13/5/1952.

Resmi Gazete, *"Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkında Kanun",* Kanun No: 5917, Kabul Tarihi: 16/4/1952, Gazete Sayısı: 8093, Gazete Tarihi: 24/4/1952.

Resmi Gazete, *"Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu",* Kanun No: 1086, Kabul Tarihi: 18/6/1927, Gazete Sayısı: 622,623,624, Gazete Tarihi: 2,3,4/7/1927

Resmi Gazete, *"Orman Kanunu",* Kanun No: 6831, Kabul Tarihi: 31/8/1956, Gazete Sayısı: 9402, Gazete Tarihi: 8/9/1956.

Resmi Gazete, *"Hâkimler Kanunu",* Kanun No: 2556, Kabul Tarihi: 4/7/1934, Gazete Sayısı: 2751, Gazete Tarihi: 14/7/1934.

Resmi Gazete, *"Tıp Mensuplarının Devlet Teşkilatında Vazifeye Alınma Şartları Hakkında Kanun",* Kanun No: 5979, Kabul Tarihi: 20/6/1952, Gazete Sayısı: 8144, Gazete Tarihi: 28/6/1952.

Resmi Gazete, *"Ceza Muhakemesi Kanunu",* Kanun No: 5271, Kabul Tarihi: 4/12/2004, Gazete Sayısı: 25673, Gazete Tarihi: 17/12/2004.

Resmi Gazete, *"Karayolları Trafik Kanunu",* Kanun No: 6085, Kabul Tarihi: 11/5/1953, Gazete Sayısı: 8411, Gazete Tarihi: 18/5/1953.

Resmi Gazete, *"Askeri Ceza Kanununun 144. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun",* Kanun No: 6078, Kabul Tarihi: 25/3/1953, Gazete Sayısı: 8374, Gazete Tarihi: 1/4/1953.

Resmi Gazete, *"Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanun",* Kanun No: 6136, Kabul Tarihi: 10/7/1953, Gazete Sayısı: 8458, Gazete Tarihi: 15/7/1953.

Resmi Gazete, *"Adli Tıp Müessesesi Kanunu",* Kanun No: 6119, Kabul Tarihi: 8/7/1953, Gazete Sayısı: 8455, Gazete Tarihi: 11/7/1953.

Resmi Gazete, *"1955 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu",* Kanun No: 6507, Kabul Tarihi: 28/2/1955, Gazete Sayısı: 8943, Gazete Tarihi: 1/3/1955.

Resmi Gazete, *"İstanbul Kapalıçarşısının Tamir ve İhyası Hakkında Kanun",* Kanun No: 6538, Kabul Tarihi: 15/4/1955, Gazete Sayısı: 8989, Gazete Tarihi: 25/4/1955.

Resmi Gazete, *"Maaş Kanununa Ek 4379 Sayılı Kanunun 1. ve 2. Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Geçici Maddeler Eklenmesine Dair 5585 Sayılı Kanuna Muvakkat Madde İlavesi Hakkında Kanun",* Kanun No: 6724, Kabul Tarihi: 16/4/1956, Gazete Sayısı: 9290, Gazete Tarihi: 20/4/1956.

Resmi Gazete, *"Devlet Memur ve Hizmetlilerine Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun",* Kanun No: 6211, Kabul Tarihi: 25/12/1953, Gazete Sayısı: 8593, Gazete Tarihi: 26/12/1953.

Resmi Gazete, *"Vatani Hizmet Karşılığı Maaş Alanlarla Emekli, Dul ve Yetim Maaşı Bağlanmış Olanlara Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun",* Kanun No: 6676, Kabul Tarihi: 24/2/1956, Gazete Sayısı: 9245, Gazete Tarihi: 28/2/1956.

Resmi Gazete, *"İmar Kanunu",* Kanun No: 6785, Kabul Tarihi: 9/7/1956, Gazete Sayısı: 9359, Gazete Tarihi: 16/7/1956.

Resmi Gazete, *"İstimlak Kanunu",* Kanun No: 6830, Kabul Tarihi: 31/8/1956, Gazete Sayısı: 9402, Gazete Tarihi: 8/9/1956.

Resmi Gazete, *"Milli Korunma Kanunu",* Kanun No: 3780, Kabul Tarihi: 18/1/1940, Gazete Sayısı: 4417, Gazete Tarihi: 26/1/1940.

Resmi Gazete, *"Milli Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun",* Kanun No: 3954, Kabul Tarihi: 25/12/1940, Gazete Sayısı: 4698, Gazete Tarihi: 28/12/1940.

Resmi Gazete, *"Neşir Yolu İle veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun",* Kanun No: 6334, Kabul Tarihi: 9/3/1954, Gazete Sayısı: 8660, Gazete Tarihi: 17/3/1954.

Resmi Gazete, *"Türk Eczacıları Birliği Kanunu",* Kanun No: 6643, Kabul Tarihi: 25/1/1956, Gazete Sayısı: 9223, Gazete Tarihi: 2/2/1956.

Resmi Gazete, *"Milli Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Ek Maddelerin Çıkarılmasına Dair Kanun",* Kanun No: 4648, Kabul Tarihi: 3/8/1944, Gazete Sayısı: 5780, Gazete Tarihi: 11/8/1944.

Resmi Gazete, *"Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanunun 4. ve 5. Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Muvakkat İki Madde Eklenmesine Dair Kanun",* Kanun No: 6768, Kabul Tarihi: 4/7/1956, Gazete Sayısı: 9355, Gazete Tarihi: 11/7/1956.

Resmi Gazete, *"Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun",* Kanun No: 6570, Kabul Tarihi: 18/5/1955, Gazete Sayısı: 9013, Gazete Tarihi: 27/5/1955.

Resmi Gazete, *"Memurin Kanunu",* Kanun No: 788, Kabul Tarihi: 18/3/1926, Gazete Sayısı: 336, Gazete Tarihi: 31/3/1926.

Resmi Gazete, *"Subay ve Askeri Memurların Mecburi Hizmetleri ve İstifaları Hakkında Kanun",* Kanun No: 6077, Kabul Tarihi: 25/3/1953, Gazete Sayısı: 8374, Gazete Tarihi: 1/4/1953.

Resmi Gazete, *"Maaş Kanunu",* Kanun No: 1108, Kabul Tarihi: 20/6/1927, Gazete Sayısı: 622, Gazete Tarihi: 2/7/1927.

Resmi Gazete, *"Ödünç Para Verme İşleri Kanunu",* Kanun No: 2279, Kabul Tarihi: 8/6/1933, Gazete Sayısı: 2430, Gazete Tarihi: 18/6/1933.

Resmi Gazete, *"Ödünç Para Verme İşleri Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren 3399 Sayılı Kanununun 1. Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Madde İlavesi ve 2279 Sayılı Kanunun 17. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun",* Kanun No: 5841, Kabul Tarihi: 10/8/1951, Gazete Sayısı: 7885, Gazete Tarihi: 15/8/1951.

Resmi Gazete, *"Cemiyetler Kanunu",* Kanun No: 3512, Kabul Tarihi: 28/6/1938, Gazete Sayısı: 3959, Gazete Tarihi: 14/7/1938.

Resmi Gazete, *"Maaş Kanununa Ek Kanun",* Kanun No: 4379, Kabul Tarihi: 15/1/1943, Gazete Sayısı: 5310, Gazete Tarihi: 21/1/1943.

Resmi Gazete, *"Zabitan ve Askeri Memurların Maaşatı Hakkında Kanun",* Kanun No: 1453, Kabul Tarihi: 24/5/1929, Gazete Sayısı: 1229, Gazete Tarihi: 30/6/1929.

Resmi Gazete, *"Subaylar ve Askeri Memurların Maaşatına Dair Olan 1453 Sayılı Kanuna Ek Kanun",* Kanun No: 3661, Kabul Tarihi: 5/7/1939, Gazete Sayısı: 4255, Gazete Tarihi: 11/7/1939.

ARŞİVLER

TBMM Arşivi

Ahmet Gürkan 1950 Seçim Mazbatası

Ahmet Gürkan 1954 Seçim Mazbatası

Dokuzuncu Dönem TBMM Tutanakları

Hamdi Koyutürk 1950 Seçim Mazbatası

Hasan Kangal 1954 Seçim Mazbatası

Hulusi Bozbeyoğlu 1954 Seçim Mazbatası

İhsan Rüştü Baç 1954 Seçim Mazbatası

Mustafa Özdemir 1950 Seçim Mazbatası

Muzaffer Önal 1950 Seçim Mazbatası

Nuri Turgut Topçuoğlu 1950 Seçim Mazbatası

Onunu Dönem TBMM Tutanakları

Osman Hacıbaloğlu 1954 Seçim Mazbatası

Ömer Sunar 1954 Seçim Mazbatası

Selahattin Gülüt 1954 Seçim Mazbatası

Sıtkı Atanç 1950 Seçim Mazbatası

DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI CUMHURİYET ARŞİVİ

Demokrat Parti Kurucuları tarafından CHP Meclis Grubu Başkanlığına Sunulan Önerge (Dörtlü Takrir). Yer Bilgisi: 53-315-4 Belge Tarihi: 07.06.1947.

Demokrat Parti Beyannamesi. Yer Bilgisi 12-71-9 Belge Tarihi: 1947.

Milletvekili Muzaffer Önal'ın Anayasayı İhlal Davası Savunması. Yer Bilgisi: 35-107-2 Belge Tarihi: 1960-1961.

Milletvekili Muzaffer Önal'ın Görevi Kötüye Kullanma Davası Dosyası Yer Bilgisi: 311-968-2. Belge Tarihi: 1960-1961.

Milletvekili Muzaffer Önal'ın Gayrimeşru Servet İktisabı Davası. Yer Bilgisi: 240-740-1. Belge Tarihi: 1960-1961.

Milletvekili Sıktı Atanç'ın Emir Eri Meselesi İle İlgili Olarak Mecliste Yaptığı Konuşmaya Karşılık Süeda Orbay Tarafından Yazılan Mektup. Yer Bilgisi: 18-102-3. Belge Tarihi: 26/1/1952.

Tokat Belediye Başkanlığı'na Seçilen Mehmet Şahin'in Başkanlığı'nın Onaylanması. Yer Bilgisi: 218-39-5. Belge Tarihi: 2/1/1951.

Milletvekili Nuri Turgut Topçuoğlu'nun Vefatıyla Yerine Bir Başkasının Seçilmesi. Yer Bilgisi: 77-514-24. Belge Tarihi: 17/11/1952.

İNTERNET SİTELERİ

https://www.yenisafak.com/secim-1946/tokat-ili-secim-sonuclari (16 Ekim 2018)

https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf (16 Mayıs 2019)

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400789.pdf (22 Ekim 2019)

https://www.cografya.gen.tr/tr/tokat/anlami.html (7 Kasım 2019)

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo: 1. 21 Temmuz 1946 Genel Seçim Sonuçları

Tablo: 2. 14 Mayıs 1950 Genel Seçim Sonuçları

Tablo: 3. 2 Mayıs 1954 Genel Seçim Sonuçları

EKLER

Ek: 1

IX. DÖNEM TOKAT MİLLETVEKİLLERİ FOTOĞRAFLARI (1950-1954)

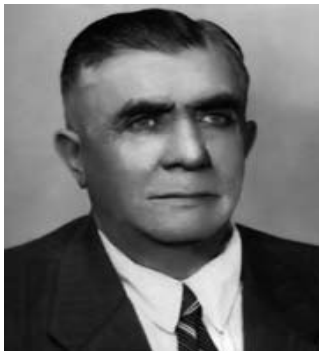
Hasan Sıtkı Atanç

Fevzi Çubuk

Ahmet Gürkan

Ömer Hamdi Koyutürk

Mustafa Haluk Ökeren

Muzaffer Önal

Mustafa Özdemir

Nuri Turgut Topçuoğlu

Ek: 2

X. DÖNEM TOKAT MİLLETVEKİLLERİ FOTOĞRAFLARI (1954-1957)

İhsan Rüştü Baç

Hulusi Bozbeyoğlu

Selahattin Gülüt

Ahmet Gürkan

Osman Hacıbaloğlu

Hasan Kangal

Ömer Sunar

Mehmet Şahin

Yusuf Ulusoy

Ek: 3

Milletvekili Ahmet Gürkan'ın 1950 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Tokat İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Ahmet Gürkan	Reşadiye 1319	Doktor	80365	Seksenbin üçyüzaltmışbeş	181710	142874	Bulunmamıştır.	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda yukarıda isimleri yazılı zatların en çok oy ile 14/5/1950
İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

Başkan — Üye — Üye — Üye — Üye

Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Kastamonu 30.VI.1950 tarihli 15 nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstünde ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 4

Milletvekili Ahmet Gürkan'ın 1954 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Tokat ili

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Ahmet Gürkan Başkan	Kuşa 1319	2 nci devre Tokat milletvekili	80425	Seksen bin dörtyüz yirmi beş	159896	136579	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda 80425 oy ile Ahmet Gürkan İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

4.1.5.1954

Başkan — Vekil Cumhuriyet Savcısı

Üye — Hasan Kütükçü

Üye — Mehmet Ağaoğlu

Üye — Ömer Cemal

Üye — Mehmet Nuri Tüzüner

Üye — Hüseyin Hüsnü Yücekök

Üye — Mahmut Uğan

Üye — Kâzım Hikmet Ankan

Üye — Ahmet Akbay

Üye — Hüseyin Hüsnü Canpolat

Üye — Cahit Eğeme

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 5

Milletvekili Hamdi Koyutürk'ün 1950 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Tokat İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Hamdi Koyutürk	Tokat 1305	Emekli general	82324	sekseniikibinüçyüzyirmidört	161710	147874	yok	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda sekseniikibinüçyüzyirmidört oy ile Hamdi Koyutürk İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 16 / 5 / 950

Başkan Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye

Kamuoyun 5.VI.1950 tarihli altıncı Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 6

Milletvekili Hasan Kangal'ın 1954 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Çankırı ili

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Hasan Kangal	Bahçeli 1332	Çiftçi	80551	Seksen bin beşyüz elli bir	159896	146578	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda 80551 oy ile Hasan Kangal ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

4 / 5 / 1954

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Vasfi Engindeniz	Hâşim Kayhan	Mehmet Kazma	Emin Cemil	Mustafa Rasim	Hüseyin Keskel
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Mehmet Kalkan	Hasan Hikmet	Ahmet Orhan	Ibrahim Ağaman	Salih Eğme	

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 7

Milletvekili Hulusi Bozbeyoğlu'nun 1954 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

..... ili

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Hulusi Bozbeyoğlu	Bolat 1340	Baytar O. Müdürü emekli	81359	Seksen bin üç yüz elli dokuz	159896	146578	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda 81359 oy ile Hulusi Bozbeyoğlu

İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 7/5/954

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Ali Rıza Sözü	Hasan Kalfaoğlu	Mehmet Kaplan	Ömer Cemil	Mustafa Emin	Hüseyin Koçak	Mehmet Ulkan	Hüsnü Bilal	Osman Akkaş
						İsmail Hakkı Tekinel		

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyle soyadları yazılacaktır.

Ek: 8

Milletvekili İhsan Rüştü Baç'ın 1954 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Tokat İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
İhsan Baç	Tokat 1320	Avukat	82088	Seksen iki bin sekiz yüz	159886	166578	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda 82088 oy ile İhsan Baç
İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

4.5.1954

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Vefa Binicioğlu	Hacı Lütfioğlu	Mehmet Kazasa	Emin Cenk	Mustafa Cimen	Hüseyin Kocaköy
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Mehmet Orhan	Hamit Yüksel	Ahmet Akbay	Hüseyin Yıldırım	Sabit Ergene	

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 9

Milletvekili Mustafa Özdemir'in 1950 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Mustafa Özdemir	Niksar 1318	Ziraatçı	81474	Seksen bin dört yüz yetmiş dört	161710	157874	Yok	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda Seksen bin dört yüz yetmiş dört oy ile Mustafa Özdemir İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

18 / 5 / 1950

Başkan — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 10

Milletvekili Muzaffer Önal'ın 1950 seçimleri mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - B 117/son. FK

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Bolu ili

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Muzaffer Önalp	Bolu 1331	Hakimlik	81815	Sekseniki bin sekiyüz on beş	161910	147874	yok	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda Sekseniki bin sekiyüz on beş oy ile Muzaffer Önalp
İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. / 95

Başkan Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye

Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye

Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine Seçimler 5.VI.1950 tarihli altıncı Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 11

Milletvekili Nuri Turgut Topçuoğlu'nun 1950 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya Sanatı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Nuri Turgut Topçuoğlu	Çorlu 1313	İstatistik genel müdürlüğü Ulus mümessili	89570	Seksen iki bin beşyüz yetmiş	161710	147874	Yok	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda Nuri Turgut Topçuoğlu en çok hayır oy ile İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

16 / 5 / 950

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Kanunun 5.VI.1950 tarihli ve 5570 Sayılı Kanunla değiştirilmiş 117 nci maddesi

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 12

Milletvekili Osman Hacıbaloğlu'nun 1954 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Kayseri ili

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Osmanoğlu Hacıbaloğlu	Kayseri 1332	Eczacı	81660	Seksenbir bin altıyüz altmış	159896	146578	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda 81660 oy ile Osmanoğlu Hacıbaloğlu İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

4 / 5 / 1954

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Vehbi Ramazanoğlu	Hasan Latifoğlu	Mehmet Kayseri	Emin Canel	Mustafa Cemil	Hüseyin Kayseri
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Mehmet Altın	Hasan Hikmet	Ahmet Akay	Hüseyin Ayhan	Vasfi Başpehlivan	

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğrus Matbaası - Ankara

Ek: 13

Milletvekili Ömer Sunar'ın 1954 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Erzurum İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Ömer Sunar	Erzurum 1908	Çiftçi ve Ser. Ve Ser. Ltd. Şti. Müdürü	80398	Seksen bin üçyüz doksan sekiz	159896	146578	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda 80.398 oy ile Ömer Sunar
ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

4 / 5 / 1954

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Vedi Tezcan	Hasan Latifoğlu	Mehmet Kazaza	Emin Ünver	Mustafa Sunar	Hüseyin Kazaz	Mehmet Ali	Hasan Akkaş	Mahmut Ağaoğlu
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Mehmet Ali	Hasan Akkaş	Ahmet Aksoy	Hasan Ağaoğlu	Sadık Bilgeç				

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyle soyadları yazılacaktır.

Ek: 14

Milletvekili Selahattin Gülüt'ün 1954 seçim mazbatası

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Tokat ili

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Selahattin Gülüt	Tokat 1326	Öğretmen	78402	Yetmiş sekiz bin dörtyüz iki	159896	166578	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda 78402 oy ile Selahattin Gülüt
İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

4/5/1954

Başkan — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Vali Mümtaz Ok — Hasan Saltıoğlu — Mehmet Kayaalp — Emin Cemal Mumcuoğlu — Hüseyin Köseoğlu — Mehmet Bekir Akmeşe — Ahmet Ertaş — Ş. Kadim Ağgarın — Vedat Sağlam

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyle soyadları yazılacaktır.

Ek: 15

Milletvekili Sıtkı Atanç'ın 1950 seçim mazbatası

Örnek No : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Tokat İli

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Sıtkı Atanç	Posof 1893	Tokat Baro müdafi vekili	81186	Seksenbinyüzseksenaltı	161710	142874	Yok	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda rakkamla yazı ile Sıtkı Atanç
İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 16 / 5 / 950

Başkan Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye Üye

Cevdet Oğuz — Abdullah Yeğen — Nejat Öğütçü — Hasan Tahsin — Bedi Bilen — Cihat Uğural

Mehmet Demirağ — Ulvi Atuf Emiroğlu — Kemaleddin Yavuzalp — Refik Ilgaz — Oğuzhan Kuneş

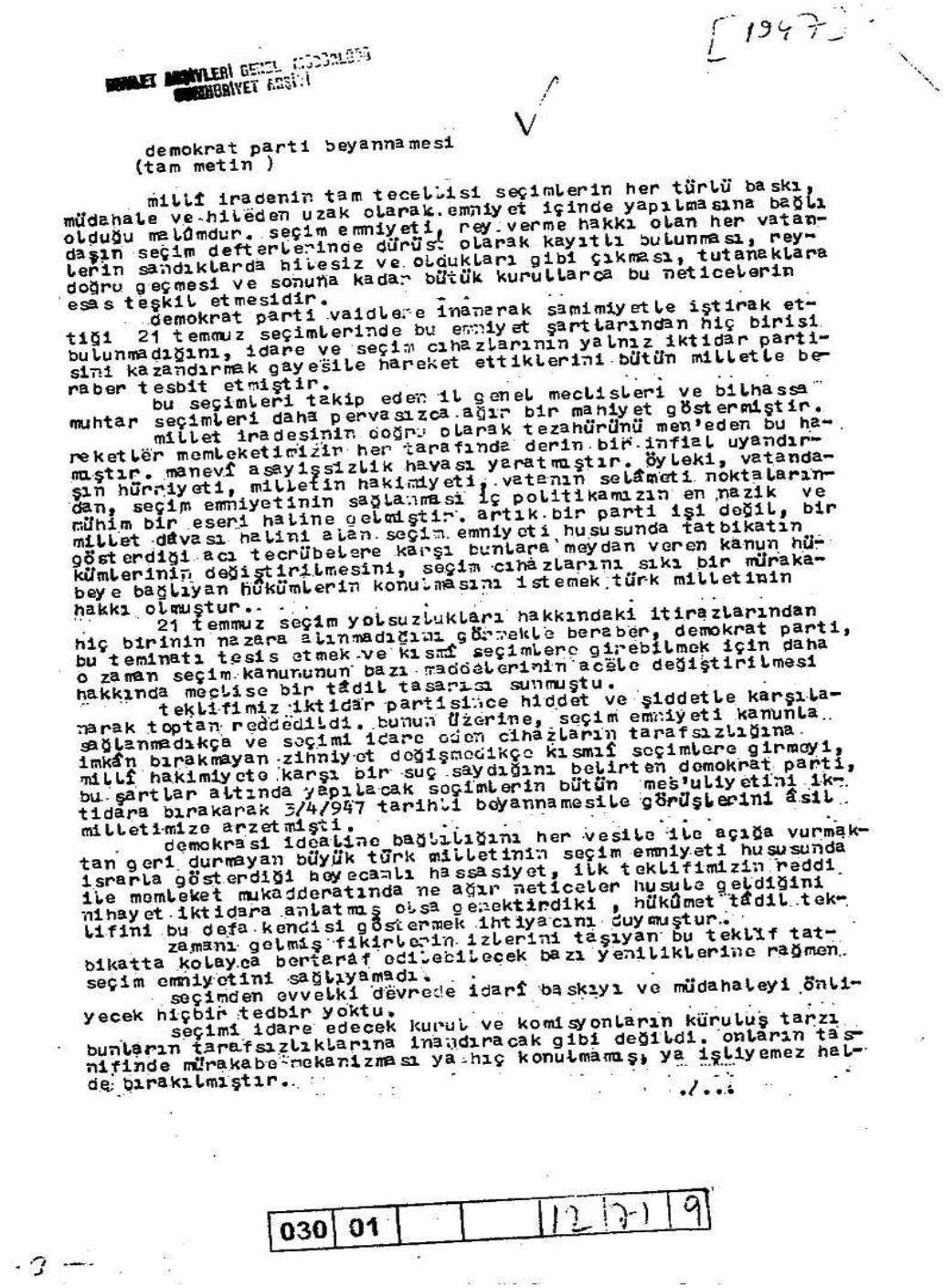
Kamutay 5.VI.1950 tarihli altıncı Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı, adlariyle soyadları yazılacaktır

Doğuş Matbaası - Ankara

Ek: 16

Demokrat Parti Beyannamesi (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

[1947]

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

demokrat parti beyannamesi
(tam metin)

millî iradenin tam tecellisi seçimlerin her türlü baskı, müdahale ve hileden uzak olarak emniyet içinde yapılmasına bağlı olduğu malûmdur. seçim emniyeti, rey verme hakkı olan her vatandaşın seçim defterlerinde dürüst olarak kayıtlı bulunması, reylerin sandıklarda hilesiz ve oldukları gibi çıkması, tutanaklara doğru geçmesi ve sonuna kadar bütük kurullarca bu neticelerin esas teşkil etmesidir.

demokrat parti vaidlere inanarak samimiyetle iştirak ettiği 21 temmuz seçimlerinde bu emniyet şartlarından hiç birisi bulunmadığını, idare ve seçim cihazlarının yalnız iktidar partisini kazandırmak gayesile hareket ettiklerini bütün milletle beraber tesbit etmiştir.

bu seçimleri takip eden il genel meclisleri ve bilhassa muhtar seçimleri daha pervasızca ağır bir mahiyet göstermiştir. millet iradesinin doğru olarak tezahürünü men'eden bu hareketler memleketimizin her tarafında derin bir infial uyandırmıştır. manevî asayişsizlik havası yaratmıştır. öyleki, vatandaşın hürriyeti, milletin hakimiyeti, vatanın selâmeti noktalarından, seçim emniyetinin sağlanması iç politikamızın en nazik ve mühim bir eseri haline gelmiştir. artık bir parti işi değil, bir millet davası halini alan seçim emniyeti hususunda tatbikatın gösterdiği acı tecrübelere karşı bunlara meydan veren kanun hükümlerinin değiştirilmesini, seçim cihazlarını sıkı bir murakabeye bağlıyan hükümlerin konulmasını istemek türk milletinin hakkı olmuştur..

21 temmuz seçim yolsuzlukları hakkındaki itirazlarından hiç birinin nazara alınmadığını görmekle beraber, demokrat parti, bu teminatı tesis etmek ve kısmî seçimlere girebilmek için daha o zaman seçim kanununun bazı maddelerinin acele değiştirilmesi hakkında meclise bir tadil tasarısı sunmuştu.

teklifimiz iktidar partisince hiddet ve şiddetle karşılanarak toptan reddedildi. bunun üzerine, seçim emniyeti kanunla sağlanmadıkça ve seçimi idare eden cihazların tarafsızlığına imkân bırakmayan zihniyet değişmedikçe kısmî seçimlere girmeyi, millî hakimiyete karşı bir suç saydığını belirten demokrat parti, bu şartlar altında yapılacak seçimlerin bütün mes'uliyetini iktidara bırakarak 3/4/947 tarihli beyannamesile görüşlerini asıl milletimize arzetmişti.

demokrasi idealine bağlılığını her vesile ile açığa vurmaktan geri durmayan büyük türk milletinin seçim emniyeti hususunda israrla gösterdiği heyecanlı hassasiyet, ilk teklifimizin reddi ile memleket mukadderatında ne ağır neticeler husule geldiğini nihayet iktidara anlatmış olsa gerektirdiki , hükûmet tadil teklifini bu defa kendisi göstermek ihtiyacını duymuştur.

zamanı gelmiş fikirlerin izlerini taşıyan bu teklif tatbikatta kolayca berteraf edilebilecek bazı yeniliklerine rağmen seçim emniyetini sağlıyamadı.

seçimden evvelki devrede idarî baskıyı ve müdahaleyi önliyecek hiçbir tedbir yoktu.

seçimi idare edecek kurul ve komisyonların kuruluş tarzı bunların tarafsızlıklarına inandıracak gibi değildi. onların tasnifinde murakabe mekanizması ya hiç konulmamış, ya işliyemez halde bırakılmıştır..

./...

030	01			12	7-1	9

-3-

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

ancak iktidarın bu şekilde de olsa tâdil teklifi zaruretini duyması, umumî bir arzu ve ihtiyaç karşısında bu teklifi münakaşa ile istenilen hale getirilebileceği ümidini uyandırdı. bu tesir altında idiki partimiz ara seçimlerine girmek için teşkilâtımıza hazırlık tâlimatı bile vermeyi tabii buldu. diğer taraftan demokrat parti türk milletinin ısrarla istediği seçim emniyetini temin edebileceğine inandığı yeni bir tâdil teklifini büyük bir samimiyetle meclise tevdi etti.

bu teklifimiz, 21 temmuzda onu takip eden tarihlerde seçimlerde yaratılan emniyet buhranını kaldırmak gayesini taşıyordu. demokrat memleketlerde harpten evvel başlayan ve harpten sonra gelişen bir cereyanın tesirile seçim kanunlarına giren hükümlere göre, seçimlerin idaresi parti tesirleri haricinde tarafsız adalet cihazlarına bırakılmakta ve böylece milli iradenin hakkile tezahürüne imkân verilmektedir....

bütün milletimizin türk adalet cihazı önünde duyduğu çok haklı ve yerinde itimadı gözönünde bulunduran demokrat parti milletimize seçim hususunda tam bir emniyet verebilmek için bu usulün memleketimizde de kabulünü zarurî görmüş, ve teklifini bu esasa bağlamıştır.

vatanın her köşesinde yer yer toplanan millet kütleleri tarafından seçimlerin her safhasının adalet mürakabesi altında cereyan etmesine dair izhar edilen umumî arzu ve irade, partimizin bu görüşündeki isabetini teyid eylemiştir.

buna rağmen iktidar, bilinen şekilde ısrar etmekle seçim emniyetini sağlam bir esasa bağlamak imkânını vermemiştir.

seçim emniyetinin can alacak noktalarından biri olan seçim kurulu ve komisyonlarının yeni kuruluş tarzı da, bunların tarafsız işleyeceklerine itimad telkin edecek mahiyette değildir. demokrat parti millet vekilleri arkadaşlarımızın bütün bu izahlarına rağmen seçim komisyonlarına, yani sandık başlarına, partilerden birer üye konulması bir türlü kabul edilmek istenilmemiştir. hatta sandık başlarındaki parti temsilcilerine alelade seyircilerden farksız, uzaktan bakmaktan başka hiç bir yetki tanınmamış, bir tutanağa imza etmeleri şöyle dursun, sandığa yaklaşabilmeleri bile çok görülmüştür.

seçimlerden evvel ve seçimler esnasında idarî baskı ve faaliyeti derhal önliyebilmek için, memurin muhakemat kanunu imtiyazlarından idare mekanizmasının faydalanmaması hakkındaki teklifimiz reddedilmiş ve kendilerince kabul edilen şekilde ise maksadı temin edecek mahiyette olmamıştır.

bir taraftan tutanakların parti temsilcileri tarafından imzalanması suretile tevsiki kabul edilmediği halde, diğer taraftan oy pusulalarının eskiden olduğu gibi yakılması prensibinde ısrar edilmiş, itirazlara karşı ortada delil bırakılmamak esası muhafaza olunmuştu. seçim sırasında hatta alelade görülebilecek yolsuzlukları durdurmak, düzeltmek için bugünkü hükümlerde hiçbir vasıta ve imkân da yoktur. diyebiliriz ki türk basını başta olduğu halde milletimizin kuvvetli bir irade ile istediği seçim emniyeti elde edilmemiştir.

bu son tâdiller karşısında demokrat parti teamülü veçhile teşkilâtının fikir ve mütalâasını almak istemiş ve illerden gelen delegelerle bir toplantı yapmıştır..

./...

030 | 01 | | | 12719

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

her zamanki gibi çok geniş bir söz ve düşünce hürriyeti içinde cereyan eden serbest ve samimi fikir teatisi sonunda yeni seçim kanunu ile kısmî seçimlere girilemiyeceği neticesine varılmıştır.

millî menfaat ölçüsünü herşeyin üstünde tutan ve millî menfaati ancak memleketin sürekli demokratik inkişafında gören demokrat parti genel idare kurulu, kendi teşkilâtının ve bütün memleket efkârı umumiyesinin tasvibine istinad ederek seçim emniyeti sağlanmadıkça ara seçimlerine girmemek hakkındaki evvelki prensip kararının değiştirilmesi için bir sebep olmadığına ittifakla karar vermiştir.

türk umumî efkârına saygı ile arzederiz.

demokrat parti genel başkanı

celâl bayar

030 01 12 71 9

3

Ek: 17

Dörtlü Takrir Orijinal Metni (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Cumhuriyet Arşivi

D.P. Kurucuları tarafından C.H.P. Meclis Gurubu Başkanlığına sunulan Ü n o r g e t

C.H.P. Meclis Gurubu Yüksek Başkanlığına ,

7/Haziran/1946

Daha ilk kuruluşundan beri Türkiye Cumhuriyetinin ve Cumhuriyet Halk Partisinin en esaslı umdesini teşkil eden demokrasi prensiplerine inanmış ve Türk milletinin ancak bu prensiplerin tamamiyle tatbiki sayesinde ~~maddi~~ refah ve saadete kavuşacağı kanaatine bağlanmış olan vatandaşların bütün memlekette ve bilhassa partimiz mensupları arasında en büyük ekseriyeti teşkil ettikleri şüphesizdir. İşte bu kanaatledir ki milletçe özlenen bu amacın gerçekleşmesi için lüzumlu gördüğümüz tedbirleri partimizin Meclis Gurubuna arz ve teklif etmeyi borç bildik.

Atatürk'ün ölmez adına bağlı olan mukaddes kurtuluş savaşımından doğan Türkiye Cumhuriyeti ilk Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile dünyanın belki en demokratik Anayasasını meydana getirmiş ve bu sayede gerek fertdi hürriyetleri gerek millî murakabeyi en geniş suretde sağlamak imkânlarını vermişti.

Memleketi ortaçağdan kalma birtakım zararlı müesseselerden koruyabilmek ve irticaa karmak maksadiyle 1925 den sonraki yıllarda siyasî hürriyetlerin bazı takyitlere uğratıldığını biliyoruz. Lâkin Türkiye Cumhuriyet Devleti, Teşkilâtı Esasiye Kanununun demokratik ruhuna daima sadık kalmış ve Cumhuriyetin kurucusu büyük Atatürk, bunu tamamiyle demokratik bir şekle ulaştırmak idealinde ölünceye kadar ayrılmamıştı.

Burada izahına lüzum görmediğimiz türlü sebeplerden dolayı muvaffakiyetsizlikle neticelenen Serbest Fırka tecrübesi bu maksatla yapılmış bir hareketti. Bu talihsiz tecrübenin uyandırdığı tepkiler neticesinde siyasî hürriyetlerin yeni birtakım tehditlere uğratıldığı inkâr edilemez. Bununla beraber Cumhuriyet idaresinin herşeye rağmen demokratik tekâmül yolunda ilerlemek istediğini gösteren teşebbüsler de vardı. Büyük Millet Meclisi seçimlerinde mustakil mebuslara gittikçe daha artacak bir nisbette yer ayrılması tecrübesini buna bir delil olarak zikredebiliriz.

./.

030 01 53 315 4

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Cumhuriyet Arşivi

İkinci Dünya savaşının belirmeye başlaması ve harp tehlikesinin memleketimizi daimi bir tehdit altında bulundurması pek tabii olarak siyasî hürriyetleri bir kat daha tehdide sebep olmuş ve bu suretle Teşkilâtı Esasiye Kanununun demokratik ruhundan biraz daha uzaklaşılmıştır. Gerçi Cumhuriyet Halk Partisi için de ayrıca bir muhtakil gurup teşkili millî murakabe işinin daha esaslı bir şekilde sağlanması ve tek parti usulünden doğan zararların karşılanması yolunda bir tecrübe olmakla beraber kuruluşundaki gayritabiilik dolayısiyle bundan da müsbet bir netice alınmadığını görüyoruz.

Bütün dünyada hürriyet ve demokrasi cereyanlarının tam bir zafer kazandığı, demokratik hürriyetlere riayet prensibini milletler arası hukukî teminata bağlanmak üzere bulunduğu şu günlerde memleketimizde de Cumhurbaşkanından en küçüğüne kadar bütün milletin aynı demokratik ülküleri taşıdığından şüphe edilemez.

Uzun asırlardan beri müstakil bir devlet olarak yaşıyan Türkiye'de, hatta okuyup yazma bilmiyen vatandaşların bile siyasî hürriyetlerini şuurla kullanacak bir seviyede bulundukları inkâr edilemez bir hakikattir. Okuyup yazma bilmiyen köylüler arasından bile dünyanın en değerli idare ve siyaset adamlarını yetiştirmiş olan milletimizin, bilhassa Cumhuriyet idaresinin kuruluşundan beri yapılan büyük hamleler neticesinde, bundan 20 yıl evvelîne nisbetle çok yüksek bir seviyeye erişmiş bulunduğu övünülecek bir gerçektir.

İşte, bir taraftan iç hayatımızdaki bu mesut tekâmülün yarattığı siyasî olgunluk, diğer taraftan bugünkü medeniyet dünyasının umumî şartları daha ilk Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda hakim olan demokratik ruhu bugünkü siyasî hayat ve teşkilâtımızda kuvvetle tecelli ettirmek zamanı geldiği kanaatine bizi sevketmiş bulunuyor. Bunun biran evvel gerçekleşmesi yönündeki düşüncelerimi şöyle hulasa ediyoruz :

1) Millî hakimiyetin en tabii neticesi ve aynı zamanda dayanağı olan Meclis murakabesini Anayasamızın yalnız şekline değil ruhuna da tamamiyle uygun olarak tecellisini sağlıyacak tedbirlerin alınması.

2) Yurttaşların siyasî hak ve hürriyetlerini daha ilk Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun gerektirdiği genişlikte kullanabilmeleri imkânlarının sağlanması.

./.

030	01			53	315	4

2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Cumhuriyet Arşivi

3) Bütün parti çalışmalarının yukarıki esaslara tamamiyle uygun bir şekilde yeni baştan tanzimi.

Muhterem Milletvekili arkadaşlarımızın yüksek tasviplerine sunduğumuz bu teklifimizle, daha ilk kuruluşundan beri millî hakimiyet gayesine erişmeyi, onu gerçekleştirmeyi hedef tutan Cumhuriyet Halk Partisinin vebütün Türk milletinin yüksek arzularına tercüman olduğumuza, Atatürk'ün idealine sadık kaldığımıza tamamiyle inanmış bulunuyoruz.

Cumhurbaşkanımızın 19/Mayıs/1965 tarihli nutuklarında ((Siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensiplerinin daha geniş bir ölçüde hüküm süreceği) hakkındaki ifadeleri, bu teklifimizin vakitsiz ve yersiz olmadığı hakkındaki inancımızı bütünüyle kuvvetlendirmiştir.

Milletimizin bütün kuvvet ve iradesini temsil eden Büyük Millet Meclisi Parti Gurubu arkadaşlarımızın, Türkiye Cumhuriyetine ve Türk milletine dünya demokrasileri arasında şerefli bir mevki sağlayacak olan bu teklifi kendi öz düşüncelerinin bir ifadesi gibi telâkki edeceklerinden asla şüphe etmediğimizi bir defa daha tekrar eder ve bu takririmizin açık oturumda müzakeresini saygılarımızla rica eyleriz.

İzmir	İçel
C. Bayar	R. Koraltan
Kars	Aydın
Fuat Köprülü	A. Menderes

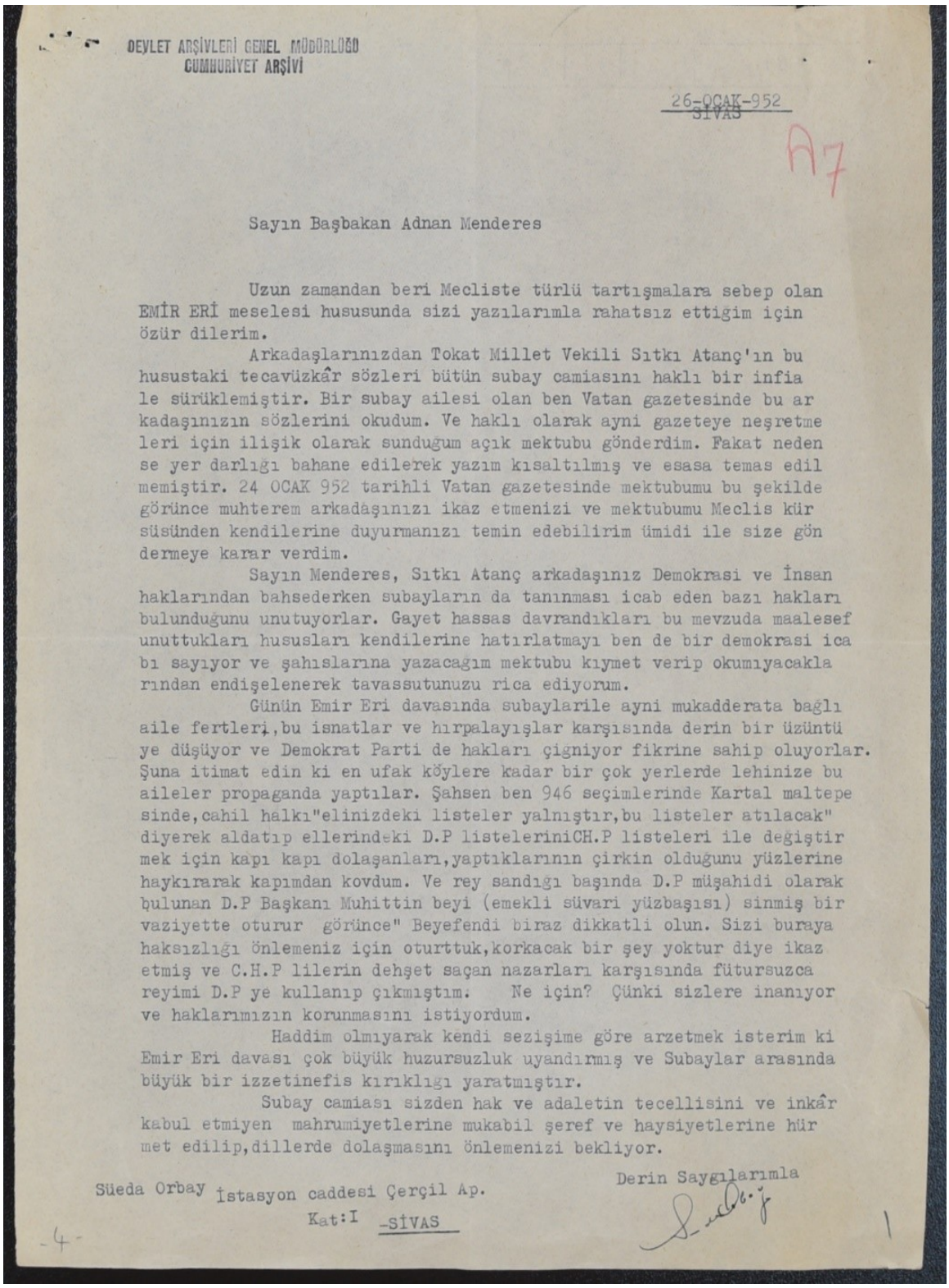
---

030 | 01 | | | 53 | 215 | 4

3

Ek: 18

Milletvekili Sıtkı Atanç'ın Emir Eri Meselesi İle İlgili Olarak Mecliste Yaptığı Konuşmaya Karşılık Süeda Orbay Tarafından Yazılan Mektup (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

26-OCAK-952
SİVAS

A7

Sayın Başbakan Adnan Menderes

Uzun zamandan beri Mecliste türlü tartışmalara sebep olan EMİR ERİ meselesi hususunda sizi yazılarımla rahatsız ettiğim için özür dilerim.

Arkadaşlarınızdan Tokat Millet Vekili Sıtkı Atanç'ın bu hususta ki tecavüzkâr sözleri bütün subay camiasını haklı bir infia le sürüklemiştir. Bir subay ailesi olan ben Vatan gazetesinde bu ar kadaşınızın sözlerini okudum. Ve haklı olarak ayni gazeteye neşretme leri için ilişik olarak sunduğum açık mektubu gönderdim. Fakat neden se yer darlığı bahane edilerek yazım kısaltılmış ve esasa temas edil memiştir. 24 OCAK 952 tarihli Vatan gazetesinde mektubumu bu şekilde görünce muhterem arkadaşınızı ikaz etmenizi ve mektubumu Meclis kür süsünden kendilerine duyurmanızı temin edebilirim ümidi ile size gön dermeye karar verdim.

Sayın Menderes, Sıtkı Atanç arkadaşınız Demokrasi ve İnsan haklarından bahsederken subayların da tanınması icab eden bazı hakları bulunduğunu unutuyorlar. Gayet hassas davrandıkları bu mevzuda maalesef unuttukları hususları kendilerine hatırlatmayı ben de bir demokrasi ica bı sayıyor ve şahıslarına yazacağım mektubu kıymet verip okumıyacakla rından endişelenerek tavassutunuzu rica ediyorum.

Günün Emir Eri davasında subaylarile ayni mukadderata bağlı aile fertleri,bu isnatlar ve hırpalayışlar karşısında derin bir üzüntü ye düşüyor ve Demokrat Parti de hakları çigniyor fikrine sahip oluyorlar. Şuna itimat edin ki en ufak köylere kadar bir çok yerlerde lehinize bu aileler propaganda yaptılar. Şahsen ben 946 seçimlerinde Kartal maltepe sinde,cahil halkı"elinizdeki listeler yalnıştır,bu listeler atılacak" diyerek aldatıp ellerindeki D.P listeleriniCH.P listeleri ile değiştir mek için kapı kapı dolaşanları,yaptıklarının çirkin olduğunu yüzlerine haykırarak kapımdan kovdum. Ve rey sandığı başında D.P müşahidi olarak bulunan D.P Başkanı Muhittin beyi (emekli süvari yüzbaşısı) sinmiş bir vaziyette oturur görünce" Beyefendi biraz dikkatli olun. Sizi buraya haksızlığı önlemeniz için oturttuk,korkacak bir şey yoktur diye ikaz etmiş ve C.H.P lilerin dehşet saçan nazarları karşısında fütursuzca reyimi D.P ye kullanıp çıkmıştım. Ne için? Çünki sizlere inanıyor ve haklarımızın korunmasını istiyordum.

Haddim olmıyarak kendi sezişime göre arzetmek isterim ki Emir Eri davası çok büyük huzursuzluk uyandırmış ve Subaylar arasında büyük bir izzetinefis kırıklığı yaratmıştır.

Subay camiası sizden hak ve adaletin tecellisini ve inkâr kabul etmiyen mahrumiyetlerine mukabil şeref ve haysiyetlerine hür met edilip,dillerde dolaşmasını önlemenizi bekliyor.

Derin Saygılarımla

Süeda Orbay İstasyon caddesi Çerçil Ap.
Kat:I -SİVAS

-4-

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

I7 OCAK 952

Sivas

Sayın Millet Vekili Sıtkı Atanç'a açık mektup

I5 ocak 952 tarihli Vatan gazetesinin "EMİR ERLERİNİN KALDIRILMASI TEKLİFİ ENCÜMENE İADE EDİLDİ" başlıklı yazısında Meclis görüşmelerini okudum. Zatıalinizin bu görüşmelerde ileri sürdüğünüz fikirlere teessüf etmemek elim den gelmedi. Vakıa edebi cümleleriniz fazlaca süslü,fakat hakikati ifadeden çok uzak bulunuyordu.

Evvelâ kendimi tanıtayım: Türk Ordusunda vazife gören bir yüzbaşının eşi yim. Etrafımda cereyan eden hadiseleri kendi çapımda da olsa tahlil edecek ka dar tahsilim var. Ayni zamanda hali vakti yerinde bir ailenin kızıyım. Her za man için kendim bir yardımcı tutabilirim. Esasen emir erini pek mahdut işler de kullanırım. Bu mektubu yazmaktaki gayemin,menfaatim icabı emir erlerinin kaldırılmasına itiraz etmek değil, hak ve hakikatlerin umumi efkâr önünde mü nakaşa edilmesini temin etmek ve müsaadenizle sizleri bilmediğiniz hususlarda aydınlatmak olduğunu söylemek isterim.

Subaylar hakkindaki yersiz isnatlarınıza, bu kitleye dahil bir kimseye hayat arkadaşlığı ettiğim için bir dereceye kadar kendimi de muhatap addedere bu mektubu yazıyorum.

Memleketin türlü dertlerine deva bulacağınız ümidile reylerimizi kullandı ğımız demokrat Millet Vekillerinden biri olan siz acaba diğer meselelerde sus makla iktifa ederken bu hususta neden böyle hassaslaşıp asabileşiyorsunuz? Gazetelerde neşredilen sözlerinizi okuyan bir kimsenin,daha geniş ve daha lü zumlu meselelerde isminizi duymadığını düşünerek şaşmaması ve bu sebeple sizin subaylara gücenmiş bir kimse olduğunuza hükmetmemesi kabilmi?

Sözlerinizi aynen alıyorum(BİR SUBAYIN YETİŞMESİ İÇİN ONUN ORTAOKUL, LİSE,HARBİYE MASRAFINI VEREN TÜRK MİLLETİDİR.ÖYLE BİR SUBAYIN EMRİNE NASIL KAPI KULU VERİLİR. BİR SUBAYIN YETİŞMESİLE DİGER MEMURLARIN YETİŞMELERİ NAZARA ALINIRSA MEMURLAR KENDİ VARLIKLARI İLE YETİŞMEKTEDİRLER) diyorsunuz. Bu sözleri ,efkârı umumiye önünde tahlil edelim. Bir MilletVekili olmadığıma göre size Mec lis kürsüsünden değil,fakat,reyini DemokratMillet Veklillerine veren bir vatan daş sıfatile gazete sütunlarındacevap veriyorum.

Muhterem beyefendi,çok merak ediyorum 946 seçimlerinde nerede ve ne vazi fede idiniz? Demokrat partiye intisabınız o günlere kadar uzanıyormu? Ben şahsen Mecliste dörtlü takririn verildiği günden beri demokrat kurucuların fikirlerini benimseyen ve kendi ufak muhitinde dahi olsa destekleyen bir vatandaşım. Demokrasi ve İnsan haklarından bahseden size ben de şahsen en az sizin kadar de mokrat olduğum için cevap vermek cüretinde bulunuyorum. Demokrasi veİnsan hakla rı ile kabili telif bulmadığınız emir eri meselesini bu zaviyeden müşahede eder ken subayların da bazı hakları olduğunu unutmuş görünüyorsunuz. Sözlerinizi cevaplandırdıktan sonra bu hususu da izah edeceğim.

Siz bu meseleyi demokrasi cihetinden ziyade mahiyetini tahmin edemiyece ğim,subaylara küskün bir ruh haleti içinde ele alıyorsunuz. Subayların yetişti rilmesinden bahsederken onları adeta minnet altında kalmış zavallılar kabul edi yor ve (ÖYLE BİR SUBAYIN EMRİNE NASIL KAPIKULU VERİLİR) demekle adeta"onlar ken dileri kapıkulu,Millet parası ile adam oldular demek istiyorsunuz. Bütün subay, ve aileleri camiası namına bu sözünüzü şiddetle reddederim. Ne emireri ne de subay kapıkulu değillerdir.

030 | 01 | | | 18 | 102 | 3

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayiinin semeresini gören her insan gibi subay da bu günkü mevkiini sadece kendine borçludur. Subay fakrüzaruret karşısında bu mesleğe intisab etmiş bir zavallı değil,belki asil kanının icabı askerliğe olanüstün sevgisiuğruna bu ocağa bağlanmış bir kahramandır. Millete olan vazife borcunu da siz de bütün Dünya da görüyorsunuz ki memleket hudutları içinde ve dışında insan kafasının alamıyacağı muazzam fedakârlıklarla yapmaktadır. Bu gün Kore'de ateş hattında kendi varlıkları ile yetiştiklerini iddia ettiğiniz sivil memurlar değil subaylar döğüşüyor.Ve belki de onun kapısını kapayıp sadece Allaha emanet ettiği ailesine kapıkulu isminin taktığınız emireri kendine has sadakat ve namuskârlığı ile yardım ediyor.

Evleneli on sene oldu. Bu müddet zarfında eşimin evde kaldığı gecelerin sayısını size söylesem bunun vahametini sıcak,kaloriferli odanızda otururken acaba tahmin edebilecekmisiniz? Halen sabah 6 30 da kalkarak (siz belki bu saatte en derin uykunuzdasınız) 7 de evden çıkıyor. Akşamları haftanın sadece bir gecesinde I7 30 da üç gecesi gece egitiminde olması dolaysile 20 30 da gelebiliyor. Diger iki gecede nöbetçidir.ki bugün bu halimizden memnunuz. çünki bir şehirdeyiz dag başlarında kıt'asının başında 5 sene bulundugu zaman I5 günde 2 gün evine gelebildiği günler de oldu.

Subayların diğer memurlardan farkı olmadığını iddia 'ederken bu gibi hakikatleri nazarıitibara almayışınız insanı"acaba bu zat askerliğini henüz yapmadı mı" gibi bir düşünceye sürüklüyorsa da,bu kutsal ödevi yapmamış bir kimsenin Millet Vekili olamıyacağı hakikati,bu hakikate uymıyan sözlerinizi sırf iddialarinizi kuvvetlendirmek için kullandığınızı meydana koyuyor. Yoksa hiç kimse"subayın diğer memurlardan farkı yoktur. Ayni sarih hakkı tanınmıştır" demeye gönlünü razı edemez.

Nedense daha evvel bulunduğumuz (İspartakule,Yarımburgaz, Çiftenöbetçiler Sultançayırı)gibi yerlerde senelerce otururken sizin bahsettiğiniz ayni haklara sahip memurlardan hiçbirine rastlamadık. IO senede I5 defa yer değiştirmek zorunda kaldık(Tayin,Kıt'a nakli ve kurslarla) Bunların bütçemiz için ne demek olduğunu takdir edersiniz. Hangi memur bu kadar sık yer değiştirmiştir?

Eger sizi bir an için şöyle bir teklif ile kürsüye gelmiş kabul etseydim "Evet subay ve sivil farkı olmamalı derdim. Şöyle ki: Teklifinizde SUBAYLAR DA DİGER MEMURLAR GİBİ SABAH 9-I2 VE ÖGLEDEN SONRA I4-I7 ARASINDA MESAİ YAPMALIDIRLAR,ÖGLEYİN EVLERİNE GİDEBİLMELERİ TEMİN EDİLMELİDİR(DAR BÜTÇESİNDEN TABLDOT PARASI AYIRMAK ZORUNDA KALMAMALIDIRLAR) HER MEMUR GİBİ EN AZ 3 SENEDE BİR YER DEGİŞTİRMELİDİR, MESAİ SAATLARI DIŞINDAKİ ÇALIŞMALARI İÇİN AYRICA ÖDENEK VERİLMELİDİR(zira diğer memurlar saat I7 de masasını terk ederken subay belki de gece talimine hazırlanmaktadır)

İşte beyefendi eğer gazeteler sizin böyle bir teklifle kürsüye gelip emirerleri de lüzumsuzdur dediğinizi yazsalardı,sözlerinizde hakkaniyet kokusu sezilir ve her taraftan tasvib edilir alkışlanırdınız.

Sizin fikrinizce subayların pek çok defa oturmak mecburiyetinde kaldıkları toprak damlı evlerin damı akmasın diye karı subayın ailesi mi kürümeli yoksa lov tabir edilen dam taşını subay mı yuvarlamalıdır? Bir çok memurların harita da dahi yerini zor bulacakları bu ilaçsız,doktorsuz yerlerde yalnız subaylar bulunuyor. Hasta çocuğunun ilacını temin için yakın bucak veya ilçelere talimi bırakıp subay mı koşsun? yoksa hasta yavrusunun üstüne kapıyı örtüp anası mı gitsin? Bu yavru da Milletin malı değilmi? Babasının vazifesi icabı yapamıyacağı bu işe koşmak kapı kulluğumudur? takdirinize bırakıyorum..

Evlerinde sıcak su tertibatı olanlar pek iyi takdir edemezler,yalnız değil sıcak,soğuk çeşme suyuna bir mahalle aşırı yerde oturan subay elinde kova sıra mı beklesin? Kanunen(İç Hizmet Kanunu) Subayların paket taşıması dahi yasak edilmiştir.Yaptığınız tekliflere göre bu maddelerin de değiştirilmesi icab etmez mi?

030 | 01 | | | 18 | 102 | 3

3

Ek: 19

Tokat Belediye Başkanlığına Seçilen Mehmet Şahin'in Başkanlığı'nın Onaylanması (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
..... G. M.
..... Ş. M.
Sayı:

Özü : .....

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

K A R A R

23873

1 - Tokat Belediye Başkanlığına seçilen Mehmet Şahin'in Başkanlığı 1580 Sayılı Belediye Kanununun 89.uncu maddesine tevfikan onanmıştır.

2 - Bu karar hükmünü İçişleri Bakanı yürütür.

2. Ocak 1951

CUMHURBAŞKANI

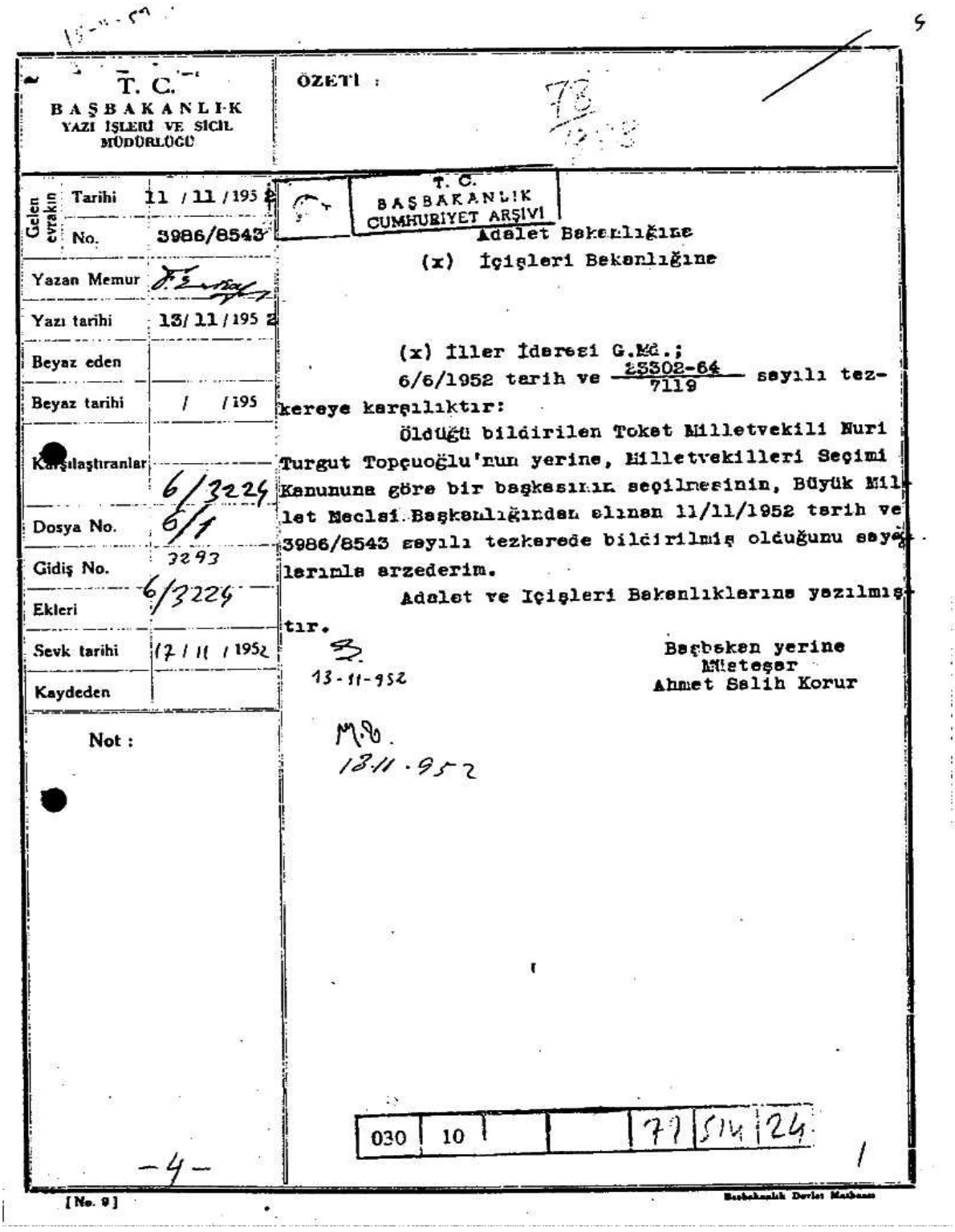
BAŞBAKAN İÇİŞLERİ BAKANI

Karşılık yazılacak yazıya, karşılık olduğu yazının gün ve sayısiyle hangi daire ve şubeden yazıldığının konulması rica olunur.

0	11	1		218	39	5

Ek: 20

Tokat Milletvekili Nuri Turgut Topçuoğlu'nun Vefatıyla Yerine Bir Başkasının Seçilmesi (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T. C.
BAŞBAKANLIK
YAZI İŞLERİ VE SİCİL
MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZETİ :

Gelen evrakın	
Tarihi	11 / 11 / 195 2
No.	3986/8543
Yazan Memur	
Yazı tarihi	13/ 11 / 195 2
Beyaz eden	
Beyaz tarihi	/ / 195
Karşılaştıranlar	
	6/3224
Dosya No.	6/1
Gidiş No.	3293
Ekleri	6/3224
Sevk tarihi	17 / 11 / 1952
Kaydeden	

Not :

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Adalet Bakanlığına
(x) İçişleri Bakanlığına

(x) İller İdaresi G.Md.;
6/6/1952 tarih ve 25302-64/7119 sayılı tezkereye karşılıktır:

Öldüğü bildirilen Tokat Milletvekili Nuri Turgut Topçuoğlu'nun yerine, Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre bir başkasının seçilmesinin, Büyük Millet Meclisi Başkanlığından alınan 11/11/1952 tarih ve 3986/8543 sayılı tezkerede bildirilmiş olduğunu saygılarımla arzederim.

Adalet ve İçişleri Bakanlıklarına yazılmıştır.

13-11-952

Başbakan yerine
Müsteşar
Ahmet Salih Korur

M.D.
18.11.952

030	10			77	514	24

-4-

[No. 9]

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KÂTİP
Kanunlar Müdürlüğü

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

11/XI/1952

Sayı : 3986/8543
İlişiği : .....

Başbakanlığa

6.VII.1952 tarih ve 6/1906 sayılı yazı karşılığıdır:

Vefat ettiği bildirilen Tokad Milletvekili Nuri Turgut Topcoğlu'nun yerine Milletvekilleri Seçimi Kanunu gereğince bir başkasının seçilmesine müsaadelerini saygılarımla rica ederim.

F.Ö.

T.B.M.M. Başkanı

Yaz. edd. 12-XI-952

13.11.1952 3293

030 | 10 | | | 77 | 514 | 24

Yazı İş. 6-1

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ
Tarihi 4
12-11-1952 6572

2

Ek: 21

Muzaffer Önal'ın Anayasayı İhlal Davası Savunması (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Adalet Divanının Muhterem Hâkimleri,

Son tahkikatın açılmasına dair olan kararda ve Esas hakkındaki mütalaaya göre «Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek ...» suretile dikta rejimini tesis eylemek suçuna, 7468 sayılı tahkikat encümenlerine salâhiyet veren kanun tekliflerinden bulunmam dolayisile, ~~Asli~~ fail olarak iştirakten T.C.k. nun 64, 146/1 maddelerile itham edilmekteyim. (Ç.116-11) L.K.4

Son tahkikatın açılmasına dair olan kararda T.C.k. nun 64. maddesine matuf bu esbabı mucibe, esas hakkındaki mütalaasile isbata ~~ma~~ tamamen tarafından, hakikatla alakası olmayan, tamamen hayalî bazı vakıalarla takviye edilmek istenmiştir. Kemal Satıbrakın oğlunun af kanun teklifinin reddi için Mücadele eylediğim ~~Devrimci mücadele~~ ve böylece dikta rejimini tesisteki rôlümün Grup ve Meclis zabıtlarından anlaşılmakta olduğu ileri sürülmüştür. Teşrii hayatın müddetince bir defa, o da, suboyların mecburî hiz-

-25-

X | 010 | 09 | | | 35 | 107 | 2 | 1

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

metlerinin 15 seneden 10 seneye indiren ve tarafımdan teklif edilen kanunun müzakeresi sırasında kısa bir konuşmamdan başka ne Meclisteki ve ne de Gurupta konuşmam bulunmadığı halde bu zabıtların iddiaya tevsik eden deliller olarak gösterilmesine hayret ettim. Keza bir af kanun teklifimin reddi için gösterdiğim iddia edilen gayretler ve mücadele hangi vakıa veya karinelerden istihraç edilmiştir ? Meçhul !. Cümlesinde ve olayın ve her hangi bir fi'li hareketin bulunmayışı karşısında bu iddia yaklaştırma dahi olamaz.

Şimdi T. C. K. numun 64. maddesinin tatbikini isteyen iddianın yegâne esbabı mucibesi olan ve bâtıl bir istidlâle mesnet ittihaz edilen 7468 sayılı kanun teklif vakıasından ve bu vakıanın oluş şeklinden bir nebze bahsetmeme müsaadenizi istirham ederim. Zira burada da iddia makamı hakikati ifade edebilmekten uzak kalmıştır.

— Duruşma safhasında inceden inceye tetkik ve tesbit edilen Gurup müzakere zabıtlarından da anlaşıldığı veçhile C. H. P ve bir kısım basının kanun düzeni ve bozgunu faali-

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

yetlerinin kaynaklarını tahkik ve tesbit etmek) için iç tüzüğün 177. maddesine göre kurulan tahkikat encümeninin de faaliyeti sırasında ve Meclis tahkikat encümenlerinin vazifelerini layikile ifa edebilmeleri ve salahiyetlerinin müeyyedelere bağlanması bakımından bir kanun çıkarılması Grupça kabul bağlanmış ve böylece çıkacak kanun karakteri çizilmiş oldu.

+ Muhtevası ve çıkması Grup kararına iktiran etmiş bir hususun, kanun tekniğine uygun metinler haline getirilmesi mevzuunda, ne doğrudan doğruya, ne de dolayısile temas etmediğim dahiliyeye gittiği iddia edilen şahıslar değil, Grup kararını infaz ile mükellef o zamanın Grup başkanı Mazlum Kayalar tarafından sırf Meclis encümenlerinde mütehassıs ve devamlı çalışmam olmam / mazarı dikkate alınarak, vazifelendirilmiştim.

İddia makamının o zamanın başvekili ile dahili temas olan Grup Başkan Vekili Bahar Akşit'in, idare heyetinin kararı olmadan seçtiği şahıslar tarafından hazırlanan 7468 sayılı K. teklifi ... » şeklindeki beyanı hakikati ifade etmekten uzaktır. Ne dosyada, ne de duruşmalarda tesbit edilmemiş olan bu hususun bu şekilde

010 09 35 107 2

3

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

dile getirilmesi muayyen bir illiyet rabıtası tesis gayesine matuf olduğu aşikârdır. Sorgum sırasında bu vakaiye, yüksek riyasetin tekrara lüzum yok diyerek vaki müdahalesi sebebile, izah imkânını bulamamıştım. Aleyhime bir mana taşıması için resledilen bu isnadaya Mazlûm kayalarım tekzip edeceğini ümit ederim.

— Diğer taraftan kanun teklifinin hazırlandığı sırada metinlerin anayasaya aykırı olduğu şeklinde ikazda bulunduğumu iddia söyleyen, duruşmada şahit sıfatile dinlenmiş o zaman Adalet Bakanlığı Ceza İş. Um. Md. de tetkik hâkimi ve halen ikinci Umum Md. bir Ceza Hâkimi ve halen ikinci Umum Md. bir Ceza Hâkimi ve halen ikinci Umum Md. bir Ceza

5
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

bir hususta verilen vazifeden imtinaın, bir cemiyete mensubiyetin tahmil eylediği mükellefiyetin icabı olan ahlâkî bakımdan kabili telif görülemiyeceği düşünülürse, bu vazifeyi kabul etmese idi?, gibi bir suâlin sorulması doğru olmaz. Esasen teklif, şahsan imtina etmem halinde kanuniyet kesbetmesi mümkün olamıyacak idi ise, kanun teklif etmenin, ceza hukuku bakımından her hangi bir netice doğurmaz olduğu hususu bir tarafa, belki böyle bir suâlin sorulması halde kabul edilebilirdi.

Teklifçilerin buradaki vazifeti hükümet tasarılarını hazırlayan ve memur olan teknik elemanların vazifetinin aynidir. Sadece böyle bir teknik hazırlık usûl bakımından Meclise sevkedilebilmesi için bir veya bir kaç millet vekili tarafından imzalanması zarureti karşısında imzada evleviyetle bizlerin bulunması icap ederdi.

7468 Sayılı k. teklifi vakıasının bu oluş şekli karşısında teklifçiler suçun asli hem fiili olabilir mi? Son tahkikatın açılması kararında kanun teklifçilerini asli hem fiil-

010 09 35 107 2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

lik haline irtibatlı kalan yegâne mucib sebep (Sabık başvekil ve parti genel başkanı ~~xxx~~ Adnan Menderesin maksadına muvafi temaslarının mevcudiyetini kabûl etmek uygun görülmüştür.) şeklindedir. Görülüyor ki muvakkaya uygun düşmeyen ve bir istidlâl dahi kabûl edilemiyecek olan böyle indi bir mütalâa ile asli hem fiilliği iddia etmek belki mümkün kolay fakat isbatı imkânsızdır.

Teklif mevzuu dahil, teklifçilerin, dikta-ya gittiği iddia edilen kimselerle temas ve ~~Ankara, Karara~~ anlaşmalarının kesin delillerle tesbiti iktiza eder. Değil kesin delil bir karine dahi ileri sürmek muhal olmuştur.

T.C.K. nun 64. maddelerinin tatbiki için üç esaslı şartın bir arada tekevvün etmesi lâzımdır: 1- Memnu bir fiili işlemek; yani suçun maddî unsurunu ihtiva eden hareketi bizzat yapmaktır ki bu unsura hazırlık hareketi girmez. Kanun teklifini, hukuk anlayışını zorlamak suretile, hazırlık hareketi saymak dahi 64. madde şümûlü dışında kalır.
2- Doğrudan doğruya beraber işlemek; yani hareketlerini yapan failler le doğrudan doğruya

010	09			35	107	2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

işbirliği yapmak; Yani suça iştirak eden kimse, suçu irtikâp edenlerle birlikte suçu meydana getiren hareketin yapılmasile hem zaman olması iktiza eder. Kanun teklifi nihayet bir tasavvur olmasına ve kanuniyet kesbetmesi için başka mercilerin kararlarına bağlı bulunmasına göre icra başlangıç da değildir.

3- Failler arasında, önceden, muayyen bir suçu işlemek için bir anlaşmanın mevcudiyeti şarttır. Suç ortaklarının muayyen bir suçun işlenmesinde iştirak ettiklerini bilmiş ve bu suç işlenmiş olması lâzımdır. Kanun teklif etmek; teklifi savunmak, hatta teklife taraftar toplamak için Meclisde propaganda yapmak hususlarını da içine alan ve onaya onaya göre mebusun ~~masuniyeti~~ Hakkı olup suç sayılmayan bir haldir. Zatî bir istidlal ile önceden anlaşma isbat edilmiş sayılamaz.

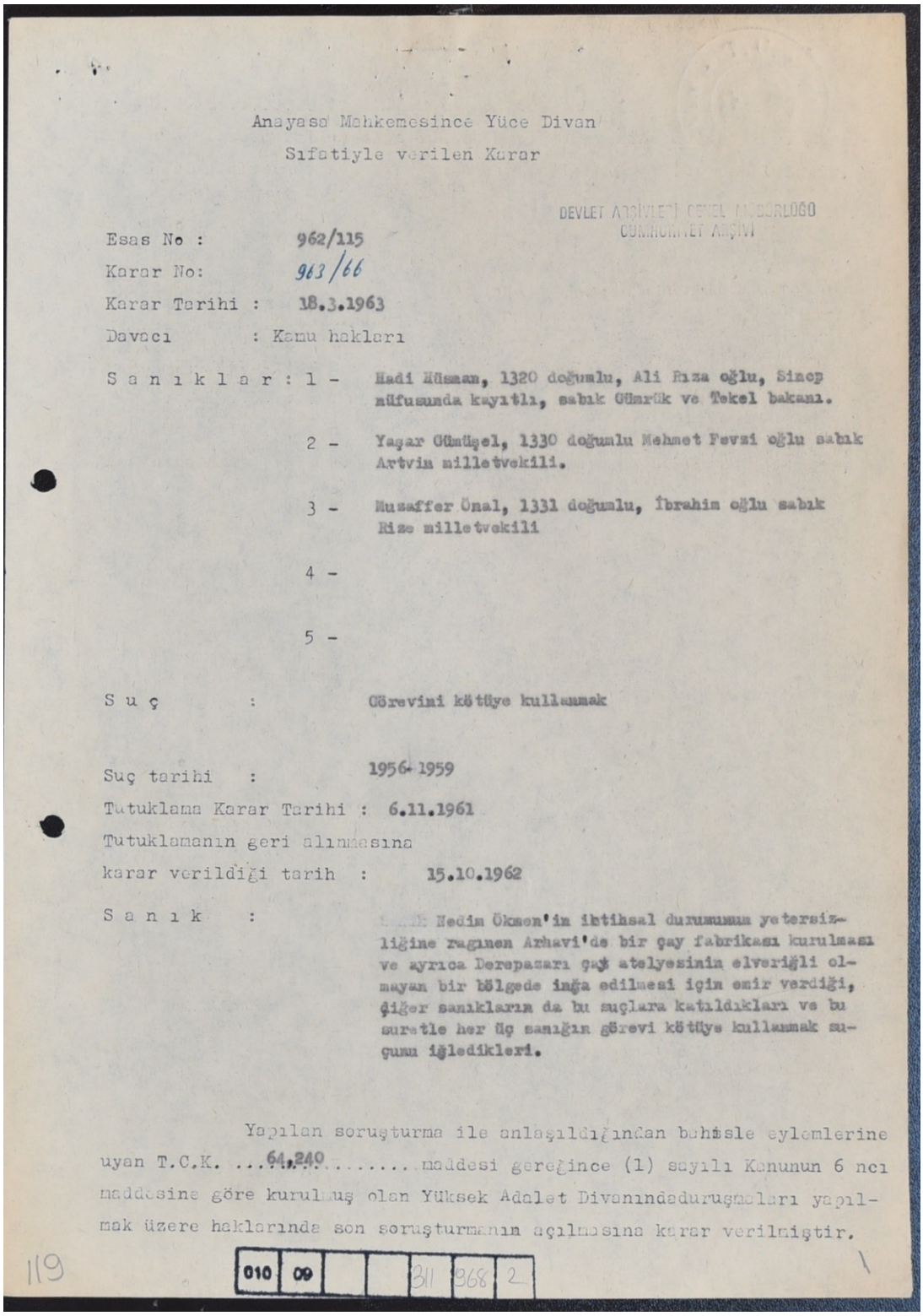
Meseleye hangi taraftan bakarsak bakalım hukuk çatısı tamamen bozuk bir iddianın iltifata şayan olamiyacağına inanıyorum. 7468 Sayılı K. nun hazırlanmasına karar verenlerle Meclisde kanuniyet haline getirenler değil de tasavvur mahiyetinde olan K. teklifini yapanların asıl hem fiil olarak tavsif edilmesi,

010 09 1 35 107 2

7

Ek: 22

Milletvekili Muzaffer Önal'ın Görevi Kötüye Kullanma Davası Dosyası (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

Anayasa Mahkemesince Yüce Divan
Sıfatiyle verilen Karar

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Esas No : 962/115
Karar No: 963/66
Karar Tarihi : 18.3.1963
Davacı : Kamu hakları

Sanıklar : 1 - Hadi Hüsman, 1320 doğumlu, Ali Rıza oğlu, Sinop nüfusunda kayıtlı, sabık Gümrük ve Tekel bakanı.

2 - Yaşar Gümüşel, 1330 doğumlu Mehmet Fevzi oğlu sabık Artvin milletvekili.

3 - Muzaffer Önal, 1331 doğumlu, İbrahim oğlu sabık Rize milletvekili

4 -

5 -

Suç : Görevini kötüye kullanmak

Suç tarihi : 1956-1959

Tutuklama Karar Tarihi : 6.11.1961

Tutuklamanın geri alınmasına karar verildiği tarih : 15.10.1962

Sanık : [redacted] Nedim Ökmen'in ihtisal durumunun yetersizliğine rağmen Arhavi'de bir çay fabrikası kurulması ve ayrıca Derepazarı çay atelyesinin elverişli olmayan bir bölgede inşa edilmesi için emir verdiği, diğer sanıkların da bu suçlara katıldıkları ve bu suretle her üç sanığın görevi kötüye kullanmak suçunu işledikleri.

Yapılan soruşturma ile anlaşıldığından bahisle eylemlerine uyan T.C.K. ...64,240..... maddesi gereğince (1) sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre kurulmuş olan Yüksek Adalet Divanındaduruşmaları yapılmak üzere haklarında son soruşturmanın açılmasına karar verilmiştir.

119

010 09 311 968 2

DEVLET ... MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Adalet Divanınca Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22.4.1962 tarih ve 44 sayılı Kanunun geçici 7 nci maddesinin 3 sayılı bendi uyarınca/ dava dosyasının Mahkememize tevdiine dair 30/4/1962 gün ve 962/94 sayı ile karar verilmiştir.

23.2.1963 tarihinde yürürlüğe giren 218 sayılı Af Kanunu karşısında C.Başsavcısının yazılı düşüncesi alındıktan sonra belirli günde dava dosyası incelenerek, Üyelerden Muhittin Gürün'ün Anayasa'nın muhakemelerinin yüce divanda yapılmasını ön gördüğü kişiler dışında kalan sanıklardan Yaşar Gümüşel ve Muzaffer Ünal hakkındaki davaya bakılmasının mahkememizin görevi hariçinde bulunduğuna ilişen görüşüne aykırı olarak, mahkememizin görevli olduğuna oy çokluğu ile karar verildikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü,

Suçun işlendiği tarih ve sevk maddesine göre sanıkların eylemleri 218 sayılı Af Kanununun birinci maddesinin A bendinin kapsamına girdiği sonucuna varıldığından sanıklar hakkındaki kamu davasının T.C.K. 97 nci maddesi uyarınca ortadan kaldırılmasına C/Başsavcısının isteğine uygun olarak 18.3.1963 gününde oy birliği ile karar verildi.

Başkan	Başkan Vekili	Üye	Üye
Sümuhi Arsan	Tevfik Gerçeker	Rifat Göksu	İsmail Hakkı Ülkmen
Üye	Üye	Üye	Üye
Şemsettin Akçoğlu	İhsan Keçeciğlu	Salim Başol	Celâlettin Kuralmen
Üye	Üye	Üye	Üye
Hakkı Ketenoğlu	Fazıl Uluocak	Ekrem Korkut	Ahmet Akar
Üye	Üye	Üye	
Muhittin Gürün	Lûtfi Ömerbaş	Ekrem Tüzemen	

M.E.

010 09 311 968 2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Esas NO : 1962/115

Karar : Anayasa'nın, muhakemelerinin Yüce Divanda yapılmasını ön gördüğü kişiler dışında kalan Yaşar Gümüşel ve Muzaffer Önal hakkındaki davaya bakılmasının da mahkememizin görevi içinde olduğuna, üyelerden Muhittin Gürün'ün muhalefetiyle ve oyçokluğu ile karar verildikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Suçun işlendiği tarihe ve sevk maddesine göre sanık Hadi Hüsman, Yaşar Gümüşel ve Muzaffer Önal haklarındaki kamu davasının 218 sayılı Af Kanununun 1 inci maddesinin A bendi ile Türk Ceza Kanununun 97 nci maddesi uyarınca ve C.Başsavcısının düşüncesine uygun olarak ortadan kaldırılmasına 18.3.1963 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkan	Başkan Vekili	Üye	Üye
Sünuhi Arsan	Tevfik Gerçeker	Osman Yeten	Rifat Göksu
Üye	Üye	Üye	Üye
İsmail Hakkı Ülkmen	Lûtfi Akadlı	Şemsettin Akçoğlu	İbrahim Senil
Üye	Üye	Üye	Üye
İhsan Keçecioğlu	Salim Başol	Celâlettin Kuralmen	Kenta Aytan
Üye	Üye	Üye	Üye
Hakkı Ketenoğlu	Fazıl Ulucak	Ekrem Korkut	Avni Givda
Üye	Üye	Üye	Üye
Ahmet Akar	Muhittin Gürün	Lûtfi Önerbaş	Ekrem Tüzemen

N.K.

010	09			311	868	2	

T. C.
YARGITAY
C. Başsavcılığı

.....962/115

Konu :

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

ANKARA
I4 .3.../196..3

Yüce Divan Sıfatile Anayasa Mahkemesi
Yüksek Başkanlığına

Arhavi'deki istihsal durumuna göre buradabir çay atelyesi kâfi iken Artvin eski Milletvekili Yaşar Gümüşel'in ısrarı ile burada bir çay fabrikası yapılmasına;

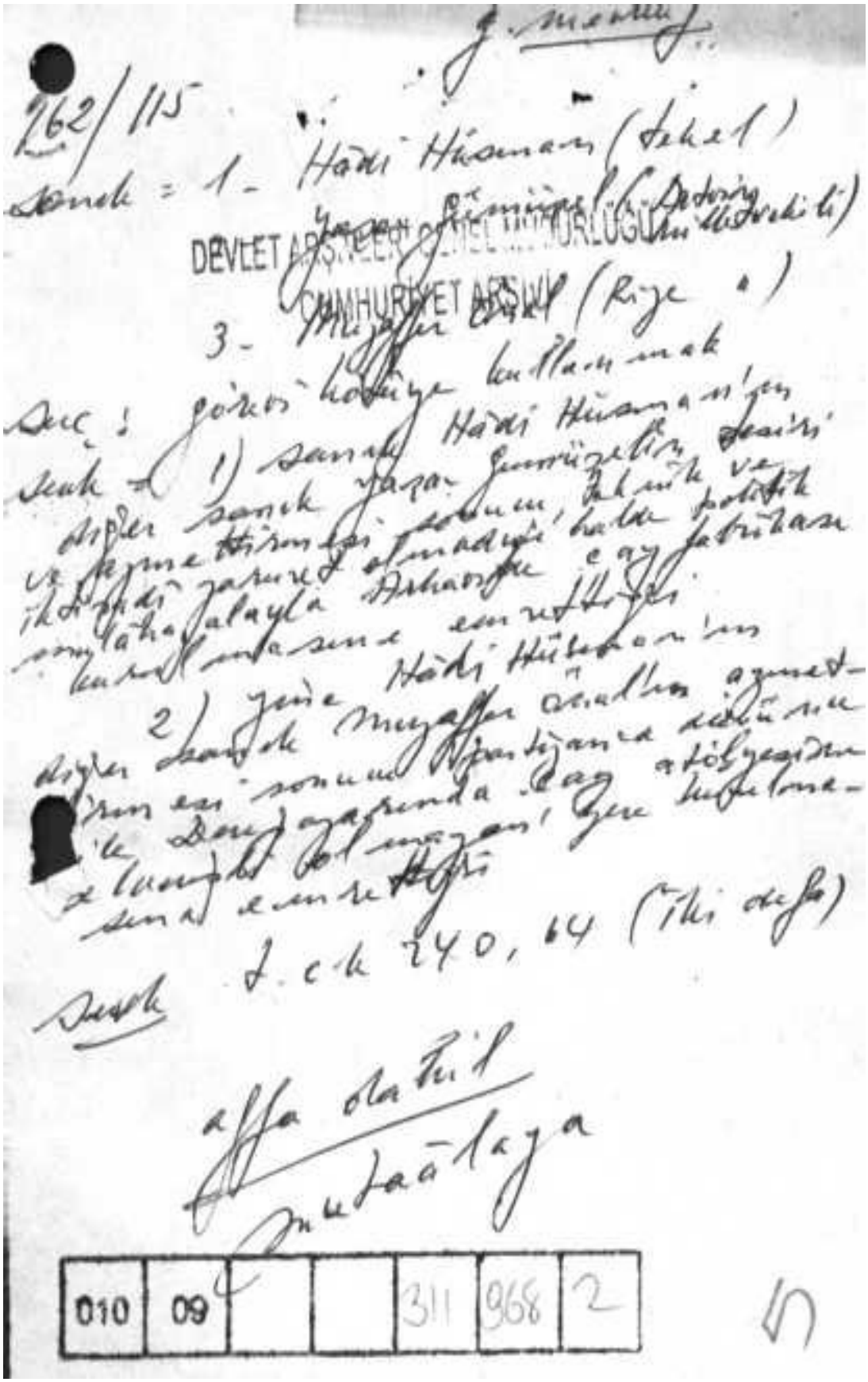
Derepazarı Çay Atelyesinin de eski Rize Milletvekili Muzaffer Önal'ın ısrarı ile elverişli olmayan bir yerde kurulmasına emir vererek görevini kötüye kullandığı iddiasile ve T.C.K.nun 240 ıncı maddesi uyarınca eski Gümrük ve Tekel Bakanı Hâdi Hüsman ve azmettirdikleri iddiasile ve 240- 64 üncü maddeleri uyarınca Yaşar Gümüşel ile Muzaffer Ünal haklarında Yüksek Soruşturma Kurulunun 3/IO/ 1961 tarihli kararile açılmış bulunan kamu dâvası dosyası incelendi:

Suçun tavsifine,dâvanın açılış şekline ve tatbiki istenilen maddelere göre eylem, 23/2/1963 Gün ve 218 Sayılı Af Kanununun kapsamına girdiğinden ve istisna edilen suç ve maddeler arasında da bulunmadığından, bu Kanunun 1 inci ve T.C.K.nun 97 inci maddeleri uyarınca, açılmış bulunan kamu dâvasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi düşüncesile dosya sunulur.

Hikmet Gündüz
C.Başsavcısı

010 09 311 968 2

4

262/115

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

010 | 09 | | | 311 | 968 | 2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
ANAYASA MAHKEMESİ
BAŞKANLIĞI
Sayı:

6. Başsavcılığına

23.2.1963 Gününde yayınlanan 218 sayılı Af Kanunu muvacehesinde 1962/115 sayılı dava dosyası hakkındaki mütalâalarının bildirilmesini rica ederim.

11-3-1963

Sünuhi Arsan
Anayasa Mahkemesi Başkanı

İ.B.

010 09 311 968 2

6

T. C.
ANAYASA MAHKEMESİ
BAŞKANLIĞI

SAYI
489

15.10.1962

Esas No: 1962/115

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

A C E L E

C.Başsavcılığına

Yüksek Adalet Divanının 961/88 numarasında kayıtlı iken Mahkememize devredilerek 962/115esas numarasına kaydı yapılan dava dosyasında; görevlerini kötüye kullanmaktan ve bu suçun işlenilmesine azmettirmekten sanıklar Hadi Hüsman, Yaşar Gümüşel, ve Muzaffer Önal haklarında Yüksek Soruşturma Kurulunca bu suçlarından dolayı verilen 6.11.1961 gün ve 961/1007 sayılı tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına ve başka sebebten tutuklu veya hükümlü değillerse hemen salıverilmelerine mahkememizce 15.10.1962 gününde karar verilmiştir.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Tevfik Gerçeker
Anayasa Mahkemesi Başkan
Vekili

M..

010 09 311 968 2

7

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Esas NO : 962/115

Karar : Görevi kötüye kullanmaktan ve bu suçun işletilmesine azmettirmekten sanık ve tutuklu Hadi Hüsman, Yaşar Gümüşel ve Muzaffer Önal'a ilişkin 962/115 sayılı dosya Yüce Divan sıfatiyle incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü:

A - Sanıklardan Yaşar Gümüşel ve Muzaffer Önal'a ilişkin davaya bakılmasının Yüce Divanın görevi içinde bulunduğuna Üyelerden Muhittin Gürün'ün muhalefeti ile ve oyçokluğu ile,

B - Sanıklara isnat olunan suçun niteliğine ve mecburi tevkif hükmünün 36 Sayılı Kanunla kaldırılmış olmasına göre Yüksek Soruşturma Kurulunun xxxxxx 6.11.1961 Gün ve 961/1007 sayılı tevkif müzekkerelerinin C.Başsavcılığının düşüncelerine uygun olarak geri alınmasına ve başka bir suçtan tutuklu veya hükümlü değillerse hemen salıverilmeleri için C.Başsavcılığına müzekkere yazılmasına oybirliği ile karar verildi. 15.10.1962

Başkan	Başkan Vekili	Üye	Üye
~~Sünuhi Arsan~~	Tevfik Gerçeker	Osman Yeten	Rifat Göksu
Üye	Üye	Üye	Üye
~~İsmail Hakkı Ülkmen~~	Lûtfi Akadlı	~~Şemsettin Akçoğlu~~	İbrahim Senil
Üye	Üye	Üye	Üye
İhsan Keçecioğlu	Salim Başol	Celâlettin Kuruoğlu	Yekta Aytan
Üye	Üye	Üye	Üye
Hakkı Ketenoğlu	Fazıl Uluocak	~~Ekrem Korkut~~	~~Avni Givda~~
Üye	Üye	Üye	Üye
Ahmet Akar	Muhittin Gürün	Lûtfi Odabaş	Ekrem Tizmen

Şerhim eklidir

010	09			311	968	2

Ek: 23

Milletvekili Muzaffer Önal'ın Gayrimeşru Servet İktisabı Davası (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

DEVLET [illegible]

Sıra No.	Kayıt No.	Karar No.	Karar Ta.	Adı ve Soyadı	İ m z a
192	961/28	67	1-4-961	Muzaffer Önal	

Haksız mal iktisabı sebebiyle Yüksek Soruşturma Kurulunca mallarına konulan tedbir ve haczinkaldırılmasına dair Yüksek Adalet Divanından verilen karar yukarıda adı yazılı sanığa imzası alınmak suretiyle tarafımızdan tebliğ edilmiştir. 11 / 4 /1961

Tebliğ eden

87 Başkatip

Tebliğ eden

Divan Me.

Tebliğ eden

010 09 [illegible] 1

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

K-961/88 67

K A R A R

Anayasayı ihlâl suçundan sanık olup tutuk bulunan Rize eski Milletvekili Muzaffer Önal 'ın haksız mal iktisabı olmadığı (192) sıra numaralı dosya üzerinde yapılan inceleme sonunda anlaşılmış olduğundan adı geçen ile (mevcut olduğu takdirde yakınlarına) ait mallar üzerine Yüksek Soruşturma 1 numaralı Kurulu tarafından 14/7/1960 ve 26/8/960 tarihli Kararlarla konulan ihtiyatî tedbir ve haczin kaldırılmasına ve bu hususta ilgili mercilere tebligat yapılmasına 11 4/1961 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı Başkanı

Üye Üye Üye

Üye Üye Üye Üye Üye

010 09

- T.C. -
YÜKSEK ADALET DİVANI
BAŞKANLIĞI
Sayı 961/[illegible]-192

Yassıada
4 /1961

(22)

2057/650

Yüksek Adalet Divanı Başsavcılığına

Anayasayı ihlâl suçundan sanık olup tutuk bulunan Rize eski Milletvekili Muzaffer Ünal'ın haksız mal iktisabı olmadığı anlaşıldığından malları üzerine konulan tedbir ve haczin kaldırılmasına dair Yüksek Adalet Divanından verilen 1 / 4 /1961 tarihli kararın tasdikli örneği ilişik olarak sunulmuştur;
Gereğinin yapılmasına delâlet buyurulması rica olunur.

Salim Başol
Yüksek Adalet Divanı Başkanı

Ek iki

010	09					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı-Soyadı: Şenol Şimşek

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri-Tarihi: Tuzla-1993

Cinsiyeti: Erkek

Eğitim Bilgileri

İlkokul: Tuzla Evliya Çelebi İlköğretim Okulu-2008

Lise: Tuzla Anadolu Lisesi-2012

Üniversite: Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü-2017

İletişim Bilgileri

Cep Telefonu: 534-578-94-03

E-Posta Adresi: senol_1907_inci@windowslive.com